

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Ünal DEMİRER

KIBYRA METAL BULUNTULARI

Danışman

Prof. Dr. Havva IŞIK

Arkeoloji Ana Bilim Dalı

Doktora Tezi

Antalya 2013

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Ünal DEMİRER'in bu çalışması, jürimiz tarafından Arkeoloji Ana Bilim Dalı Doktora Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan

: Doç. Dr. İsa KIZILCI

İsa Kızılcı

Üye (Danışmanı)

: Prof. Dr. Havva İSK

Havva İsk

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Meryem

ACER EŞER

Meryem Acer Eşer

Üye

: Doç. Dr. Mustafa

BULBA

Mustafa Bulba

Üye

: Yrd. Doç. Dr. Sükrü

ÖZÜDOĞRU

Sükrü Özdoğan

Tez Konusu:

"Kibyra Metal Buluntuları"

Onay : Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 30/04/2013

Mezuniyet Tarihi : 05/06/2013

Doç. Dr. Zekeriya KARADAVUT
Müdür

.....

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTİN KONUMU ve TARİHÇESİ

1.1 Kibyra Antik Kenti'nin Tarihi Coğrafyası	4
1.2 Kentte Yapılan Araştırmalar	6
1.3 Buluntuların Kent İçinde Ele Geçtiği Alanlar ve Buluntu Konumları	8
1.3.1 Stadion	8
1.3.2 Ana Cadde-Agora 1. Teras Caddesi	10
1.3.3 Tiyatro	11
1.3.4 Bouleuterion/Odeion (BO)	11
1.3.4.1 BO Ana Yapı	13
1.3.4.2 Dış Cephe ve Geç Dönem Yapı Grubu	14
1.3.4.3 Geç Dönem Hamamı	16
1.3.5 Yeraltı Oda Mezarları	17

İKİNCİ BÖLÜM

KIBYRA'DA ve ANADOLU'DA MADENCİLİK

2.1 Kibyra'da Madencilik ve Metal İşçiliği	18
2.1.1 Demirci İşliğı	19
2.2 Anadolu'da Madencilik ve Metalurji	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBYRA METAL BULUNTULARI

3.1 Kaplar ve Kulplar (A)	23
3.1.1 Kapalı Kaplar	24
3.1.2 Açık Kaplar	28
3.1.3 Kulplar	29
3.2 Kişisel Kullanım Eşyaları (B)	30
3.2.1 Cımbızlar	31
3.2.2 Ayna Çerçevesi	32
3.2.3 Fibulalar	33
3.2.4 Broşlar	35
3.2.5 Tokalar	37
3.3 Aydınlatma Araçları (C)	41
3.3.1 Kandil	42
3.3.2 Kandil Aksamları	43
3.3.3 Kandelabrum	45
3.3.4 Kandelabrum Aksamları	46
3.3.5 Polykandilion Aksamları	47

3.3.6 Üçlü Askılar	50
3.4 Silahlar ve Bıçaklar (D)	51
3.4.1 Kılıç Prç.	52
3.4.2 Ok Uçları	53
3.4.3 Bıçaklar	56
3.4.4 Kalkan Göbeği	59
3.4.5 Balçak	60
3.5 Tartı Araçları (E)	61
3.5.1 Terazı (Libra) Kolu	62
3.5.2 Libra Ağırılıkları	63
3.5.3 Kantar	65
3.5.4 Kantar Aksamları	67
3.6 Kanca ve Zincirler (F)	68
3.7 Tıp Aletleri (G)	71
3.8 Mimari Aksamlar (H)	73
3.8.1 BO Çatı Aksamları	74
3.8.1.1 BO Mimari Özellikleri	74
3.8.1.2 Kenetler	78
3.8.1.3 Kelepçeler	80
3.8.2 Taş Birleştirme ve Kaplama Kenetleri	83
3.8.2.1 Π Kenetler	83
3.8.2.2 L Kenetler	84
3.8.2.3 T Kenetler	84
3.8.3 Saplamalar	84
3.8.4 Tegula Mammata Çivileri	85
3.8.5 Zıvanalar	87

3.8.6 Cavea Oturma Sıraları Üzerindeki Halkalar	87
3.8.7 <i>In-situ</i> Aksamlar	90
3.9 Kapı ve Pencere Aksamları (İ)	92
3.9.1 Göbekli Çiviler	92
3.9.2 Mentşeler	93
3.9.3 Filise ve Halkalar	95
3.9.4 Kilitler ve Kilit Aksamları	96
3.9.5 Anahtarlar	99
3.10 Mobilya Aksamları ve Aplikler (J)	102
3.10.1 Mobilya Aksamları	102
3.10.2 Aplikler	104
3.11 Aletler (K)	107
3.11.1 Taşçı, Duvarcı ve Marangoz Aletleri	107
3.11.2 Tarım Aletleri	113
3.11.3 Demirci Aletleri	115
3.11.4 Makaslar	116
3.11.5 Bız	118
3.11.6 Pergel	119
3.11.7 Dokumacılık Aletleri	120
3.11.8 Yazı Aletleri (Stiluslar)	122
3.11.9 Dikiş Aletleri (Çuvaldız ve İğneler)	123
3.12 Çiviler (L)	124
3.12.1 Tekil Örnekler	126
3.12.2 Disk Başlı Çiviler	126
3.12.3 Dışbükey Başlı Çiviler	126
3.12.4 Mantar Başlı Çiviler	127

3.12.5 Çekiç Başlı Çiviler	127
3.12.6 Kabaralar	128
3.13 Hayvanlara Ait Buluntular (M)	128
3.13.1 Nallar	129
3.13.2 Çanlar	130
3.13.3 Çingiraklar	132
3.14 Diğerleri (N)	134
3.14.1 Mühür	134
3.14.2 Amulet	135
3.14.3 Menteşe	138
3.14.4 Kaşık	139
3.14.5 Çakmak	141
3.14.6 Aplik Harf	141
3.14.7 Süzgeç	142
3.14.8 Onarım Kenedi	142
3.14.9 Amorf Külçe	142
3.14.10 Cüruf Örnekleri	143
SONUÇ	144
KAYNAKÇA	153
KATALOG	188
ÇİZİMLER DİZİNİ	
ÇİZİMLER	
LEVHALAR DİZİNİ	
LEVHALAR	
ÖZGEÇMİŞ	

KISALTMALAR LİSTESİ

Genel Kısaltmalar

BA	: Bakır Alaşım
BYK	: Buluntu Yeri ve Kotu
cm.	: Santimetre
ç:	: Çap
dyg.	: Doğu Yönünde Genişletme
g:	: Genişlik
Gr.	: Gram
k:	: Kalınlık
KED	: Kazı Evi Deposu Doktora Malzemesi Kasası
K.Env.No.	: Kazı Envanter Numarası
u:	: Uzunluk
y:	: Yükseklik
yak.	: Yaklaşık
Yy.	: Yüzyıl

Buluntu Alanları

AC	: Ana Cadde
A1T	: Agora 1. Teras Caddesi
GDH	: Geç Dönem Hamamı
GDYG	: Geç Dönem Yapı Grubu
YOM	: Yeraltı Oda Mezarı
BO	: Bouleuterion/Odeion
Std.	: Stadion

ÖZET

Kibyra antik kentinde 2006-2012 yılları arasındaki kazılarda bulunan metal eserlerin incelenmesine yönelik bu çalışmada, çoğu gündelik yaşamda kullanılmış ve yerel atölyelerin ürünü olan eserlerin işlevleri ve arkeoloji bilimine katkılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Her grubun önce genel özellikleri, işlevleri ve gelişimleri açıklanmış, daha sonra buluntular tek tek benzer örneklerle karşılaştırılarak, benzerlerle Kibyra buluntuları arasında bağ kurulmaya çalışılmış, tarihlemelerde benzerlerin tarihlendiği dönemler yanında buluntu konumlarındaki paralel veriler de dikkate alınmıştır.

Özellikle, benzersizlikleriyle arkeolojide yeni bir keşif olan Bouleuterion/Odeion çatı örtüsüne ait metal aksamaların, bu önemli yapının çatısıyla ilgili soru işaretlerini çözmüş olması öne çıkarılmıştır. Konu araştırılırken, eserlerin işlevlerine yönelik kesit ve görünüş çizimleriyle de desteklenen, ileride yapılacak restorasyon çalışmalarına yönelik çatı restitüsyon önerileri oluşturulmuştur. Ayrıca, Kibyra’da madencilik faaliyetlerine yönelik belge ve bulgular değerlendirilmiş; konuyla endirekt ilgisinden dolayı Anadolu’da madencilik ve metalurji ile ilgili yararlanabilecek başlıca kaynaklar verilmiştir. Gündelik yaşamı dolduran bir çok metal eserin yaşantımızda ne kadar önemli oldukları, işlevleri değişmeden günümüze ulaşmış örneklerle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kazılarda ele geçen gündelik kullanıma ait işlevsel buluntuların geleneksel izleri Gölhisar çevresinde sivil mimaride ve gündelik yaşamda bulunmaya çalışılmıştır.

Kibyra kazılarında ele geçen buluntulardan katalog kapsamında incelenen metal eserlerin tamamı, yayınlarda bulunan benzerlerle yapılan karşılaştırmalar ve kontektlerdeki paralel veriler yardımıyla katalog içindeki “tarihleme” bölümünde tarihlenmiştir. Bouleuterion/Odeion yapısında bulunan eserlerin tarihlenmesi, inşa evresi olan 3. yüzyıl ortalarında kullanılmış olan mimari aksam ve çivilerin tarihlenmesi stoadaki yazıtlara dayanılarak yapılmıştır. GDH ve GDYG açmalarında da, bu açmaların üst tabakalarını oluşturan mühür dipli unguentarium/ampullaların kronolojisi temel alınmıştır. Buluntuların niteliği ve tarihlenmeleriyle ilgili yapılan genel değerlendirmede, çoğunluğu demir malzemedden yapılmış eserlerin BO dışındaki alanlarda 5.-6. yüzyıllara ait Erken Doğu Roma tabakalarında bulunmuş, *instrumenta*

domestica olarak tanımlanan yerel üretim, işlevsel alet ve aksamlar olduğu görülmektedir.

SUMMARY

In this study concerning the metal artifacts most of used in everyday life those found between 2006-2012 excavations of the ancient city of Kibyra, aimed to examine the products of local workshops and determine the functions and contributions of them to the science of archeology. Firstly each group's general features, functions and development is explained with examples and then tried to set a link between the similar examples of literature and Kibyra findings by one by one comparing and while dating the finds, beside the similars context data is also taken into consideration.

In particular, the recent discovery of metal components of the Bouleuterion/Odeion have solved the question marks on the building roof is highlighted. While investigating the subject, roof restitution suggestions for future restoration work was created and supported by drawings. In addition, the documents and evidence for mining activities in Kibyra were evaluated and due to the indirect interest, the main sources in bibliography provided about mining and metallurgy in Anatolia. It arises how important metal work stil in daily life, a lot of examples of unchanged functions that have survived until today. In this context, the traditional marks of functional findings of everyday use has been tried to be found around daily life and architecture of todays Gölhisar.

All of the metal artifacts uncovered during the excavations examined in catalogue were dated in the "dating" section by comparing the similars which found in publications and paralel data came out of the contexts.. The dating of architectural components and nails of Bouleuterion/Odeion based on the structure phase of the the inscriptions that have been dated to mid-3rd century. Bottom-sealed unguentariae/ampullae chronology that make up the upper layers of the GDH and GDYG trenches is also taken as a base for dating. In an overall assesment, the majority of the works made of iron found early 5th-6th centuries of the Eastern Roman Era layers, except the findings of BO are seen that the functional-local production tools and parts those identified as *instrumenta domestica*.

ÖNSÖZ

İnorganik buluntular, arkeoloji biliminin açığa çıkarıp belgelediği en önemli somut kanıtlardır. Yüzyıllar içinde değişik nedenlerle toprak altında kalan taş, pişmiş toprak, cam, metal eserler, insan ve doğanın tahribatından fizyolojik özelliklerinin sağladığı dayanıklılık sayesinde en az zararla kurtularak bilim insanlarınca gün ışığına çıkarılırlar ve “buluntu” olarak adlandırılarak bilimsel çalışmalara konu olurlar. Bilimsel araştırmalar sonucunda da, buldukları kente, bölgeye, dolayısıyla ait oldukları dönem insanına dair önemli veriler sağlayarak geçmişin bilinmezlerine ışık tutarlar.

Yukarıda anılan inorganik eserler içinde altın, gümüş ve alaşımları kaliteli bronzlar dışındaki metallerin handikapı, gün ışığıyla ve oksijenle karşılaştıkları andan itibaren, toprak altında kaldıkları süreçten daha hızlı bir oksidasyon ve korozyona uğramalarıdır. Özellikle demir buluntularda, buluntu poşetine veya kutusuna konulur konulmaz başlayan bu çözülme, önceliklerin yine değişik nedenlerle seramik, cam, taş gibi buluntulara verilmesi sonucunda kazıevi ya da müze depolarındaki raflarda sürer gider.

Arkeoloji doğrudan insana dair bir bilimdir. Antik kentlerde karşılaştığımız ve hayran olduğumuz, insanın aklını, becerisini, sabrını yansıtan görkemli agoralar, tapınaklar, caddeler, hamamlar ve tiyatroların biraz ötelere baktığımızda, kentte yaşayan insanın evini, okulunu, işliğini, teraslanmış toprağını görebiliriz. Bilimsel araştırmalarda amaç, öncelikli olarak bilginin sürekliliği, kalıcılığı ve gelecek kuşaklara aktarılmasıdır. Bu nedenle, sonsuz olmayan bir raf ve vitrin ömrüne sahip her buluntu gibi, sıradan insanın günlük yaşamda kullandığı metallerin belgelenmesi de yüzyıllardır buldukları ortamdan çıkaran araştırmacıların öncelikli sorumluluğudur. Çoğu zaman estetikten çok işleve yönelik üretilmiş, sıradan bıçak, çivi, menteşe, halka, alet gibi küçük buluntular bu bakış açısıyla dikkat ve özenle korunup belgelendiğinde, disiplinler arası bir bilim dalı olan arkeolojiye önemli katkılar sağlayacaklardır. Patara ve Kibyra kazıları bu bakış açısıyla yürütülmektedir ve tez çalışmasının konusu bu kentlerde şekillenmiştir.

2005-2007-2009 ve 2011 yıllarında katıldığım Patara kazılarında, kazıevi deposunda inceleme olanağı bulduğum metal buluntuların zengin çeşitliliği ve sevgili meslektaşım Feyzullah ŞAHİN'in “Patara Metal Buluntuları” başlıklı Yüksek Lisans tezinin

yetkinliği, Kibyra Kazısı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU'nun Kibyra metallerini çalışma önerisini sevinçle kabullenmemde en önemli etkendir. Her iki meslektaşıma, gereksinim duyduğum her durumda yardımlarını alacağımı bilerek çalışmamı sürdürdüğüm için teşekkür ederim. Şükrü ÖZÜDOĞRU'nun, danışmanımın öneriyi olumlu bulduğunu söylediğim andan itibaren sağladığı destek ve gösterdiği kolaylıklar burada sayılamayacak kadar çoktur; yaşamım boyunca unutmayacağımı ifade etmek istiyorum ve bir kez daha teşekkür ediyorum.

Araştırmalarım sırasında, yoğun kazı temposu içinde kendilerine ayırabildikleri zamandan feragat ederek yardımına koşan, bilgilerini, arşivlerini, alın terleriyle çıkardıkları buluntuları paylaşan Kibyra Kazısı üyelerine, özellikle Yrd. Doç. Dr. Eray DÖKÜ, Eskiçağ Tarihçisi İsmail BAYTAK'a, Araç. Gör. M.C. KAYA ve Araç. Gör. Düzgün TARKAN'a; adlarını burada sayamayacağım kadar çok pırıl pırıl öğrencilerine, emekçilerine Őükran duyuyorum. Arkeolog Seyhan ÖZARSLAN'a depoda yüzlerce saat titizlikle toplayarak iletteği bilgi ve belgelerle; Y. Mimar Nihan KOCAMAN'a da sabırla ürettiği mimari çizimlerle, birlikte anlayarak ve öğrenerek çalışma sürecini kolaylaştırdıkları için minnet doluyum.

Bilimsel araştırma yapan çoğu meslektaşa konaklama imkânı ve süresiz-sınırsız bilgiye ulaşım sağlayan İstanbul Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün güler yüzlü Müdür Yardımcısı, Bergamalı hemşerim ve komşum Dr. Martin BACHMANN'a ve kitaplık görevlisi, Sayın Ali AKKAYA'ya da teşekkürlerimi sunuyorum.

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve belgelerle deneyimlerini paylaşan B. S. Alptekin ORANSAY ve Daniş BAYKAN'a ve adını andığım her yayını, hatta benim bilmediklerimi de kopyalayıp kargolayan sevgili Meryem ACARA'ya bir gün mukabele fırsatı bulmak için sabırsızlıkla bekliyorum.

Doktora çalışmasının baskı, cilt ve fotokopi giderleri Akdeniz Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından desteklenmiştir (Proje no. 2012.03.0107.002). Bu nedenle birim yöneticileri ve çalışanlarına teşekkür ederim.

1996 yılından bu yana değişik projelerde birlikte çalışma onuruna eriştiğim, Patara Kazısı Başkanları, Lykia'nın "ışıkları" Prof. Dr. Fahri IŞIK ve danışmanım, değerli hocam Prof. Dr. Havva IŞIK'a, yoğun kazı ve akademik tempoları içinde verdikleri destek, sağladıkları zgvnen için ne kadar teşekkür etsem yetmeyeceğinin bilincindeyim. Öğrencileri olduğum ve kendilerine "hocam" diye hitap edebilme olanağı sundukları için gururluyum.

Ve canım eşim Sit; canım oğlum, müstakbel meslektaşım Ardıç... Yanımdayken bile özlediğim, yaşamımı anlamlandıran, sahip olduğum en değerli varlıklar... Bu uzun süreç sonunda ulaşacağım sonucun beni ne kadar mutlu edeceğini bildiğiniz için, uzun ayrılıklara neden olmasını sabırla kabullendiniz. Tez çalışmamı size adıyorum.

GİRİŞ

Kibyra antik kentinde 2006 yılından bu yana sürdürülmekte olan arkeolojik kazılarda gün yüzüne çıkarılan metallerin incelenmesine yönelik doktora tez çalışması, 2012 yılı kazı sezonu sonuna kadar çalışmalarda bulunan demir, kurşun ve bakır alaşım gibi metal malzemeler kullanılarak yapılmış eserleri inceleme amacı taşımaktadır. Buluntu gruplarının çokluğu nedeniyle, metal malzeme kullanılarak yapılmış olan plastik eserler, sikkeler ve takılar tez kapsamı dışında bırakılmıştır.

Metal buluntular, özellikle demirden yapılmış olanlar, arkeolojik kazılarda en sık karşılaşılan küçük buluntular içinde seramiklerden sonra ikinci sırada olmalarına rağmen, korozyon ve deformasyon nedeniyle estetik özelliklerini yitirdikleri için müze vitrinlerinde en az görülen, kazı bantları içinde en az yayınlanan¹, yüksek lisans ve doktora tezlerinde de en az çalışılmış buluntulardır. Bazen çok yararlı bir işleve sahip, akla gelmeyecek bir aksamın akla gelmeyecek bir parçası ve yüzlerce yıldır tartışılan bir konunun görsel kanıtı olabilecek küçük bir eser², “bronz obje/demir obje” etiketiyle, etütlük listesindeki sırasını alarak kazıevi ya da müze depolarında çürümeye terk edilmektedir.

Gerek çalışma yöntemi ve içindekiler bölümü oluşturulurken, gerekse benzer örnekler araştırılırken konuyla ilgili belli başlı yayın ve bilimsel çalışmalardan sıkça yararlanılmıştır. Patara³ ve Arykanda⁴ kentlerindeki metal buluntular ve metal Bizans eserleriyle ilgili tez çalışmaları⁵ yanında Pergamon⁶ ve Sardis⁷ kazılarının metal bantları en çok başvurulan kaynaklar olmuştur.

¹ Yıllarca 5. ve 6. yüzyıllara ait konutları kazılmış, bulunduğu bölgenin kültürü, ekonomisi ve teknolojisiyle ilgili çok önemli “sıradan demir” eserlerin yayınlanmadan, hiçbir klimatik kontrolü olmayan depolarda çürütüldüğü “bilimsel” kazılar örnektir.

² Patara Kazısı’nda bulunmuş olan “skendylion” örnektir; Şahin 2010, 62, Ç. No: XII Levha: XIV D6.

³ Şahin a.g.e.

⁴ Oransay 2006.

⁵ Acara 1997, Gökalp 2001.

⁶ Gaitzsch 2005.

Birinci bölümünde, Yrd. Doç. Dr. Şükrü Özüdoğru başkanlığında yürütülen kazıların sonuç raporlarından ve kentle ilgili diğer araştırmaların bulunduğu yayınlardan yararlanılarak Kibyra'nın coğrafi konumu ve tarihi coğrafyası açıklanmıştır. Yedi yıl süren çalışmalarda ele geçen buluntuların konumları, açığa çıkarılan her yapının kazı raporları incelenerek ve açmalardan sorumlu ekip üyelerine danışılarak planları üzerinde işaretlenmiştir.

İkinci bölümde, Kibyra'da madencilik faaliyetlerine yönelik belge ve bulgular değerlendirilmiş; ayrıca, konuyla indirekt ilgisinden dolayı Anadolu'da madencilik ve metalurji ile ilgili yararlanılabilecek başlıca kaynaklar verilmiştir.

Kazılarda ele geçen buluntular, oluşturulan katalog dizini takip edilerek, yapılan sınıflandırmaya göre gruplar halinde üçüncü bölümde incelenmiştir. Stadion, Ana Cadde, Agora ve Bouleuterion/Odeion yapılarında bulunmuş olan binlerce metal arasından seçilen, ait olduğu grubun niteliklerini en iyi anlatan örnekler ve tekil eserlerden oluşan 325 adet buluntu katalogta toplanmıştır. İşlevlerine göre olabildiğince kronolojik sıra gözetilerek sınıflanan eserler kendi aralarında "Kaplar ve Kulplar (A)", "Kişisel Kullanım Eşyaları (B)", "Aydınlatma Araçları (C)", "Silahlar ve Bıçaklar (D)" şeklinde işlevsel özelliklerine göre alfabetik sırayla ve Arap rakamlarıyla gruplandırılıp numaralandırılarak, 13 ana başlık altında; özellikle tekil buluntu olup belirlenen gruplardan biri içinde sınıflandırılmayanlar ise 14. ana başlık olan "Diğerleri (N)" başlığı altında incelenmişlerdir.

Çalışmada, çoğu gündelik yaşamda kullanılmış ve yerel atölyelerin ürünü olan eserlerin işlevleri ve arkeoloji bilimine katkılarının belirlenmesi hedeflenmiştir. Her grubun önce genel özellikleri, işlevleri ve gelişimleri açıklanmış, daha sonra her buluntu tek tek benzer örneklerle karşılaştırılarak, benzerlerle Kibyra buluntuları arasında bağ kurulmaya çalışılmıştır.

Özellikle, benzersizlikleriyle arkeolojide yeni bir keşif olan Bouleuterion/Odeion çatı örtüsüne ait metal aksamaların, bu önemli yapının çatısıyla ilgili soru işaretlerini çözmüş olması öne çıkarılmıştır. Konu araştırılırken, bu konuda en kapsamlı yayın olan "Holztragwerke der Antike" başlıklı Byzas 11 yayınının editörü Alexander von Kienlin ile görüşülmüş ve kazı mimarı Nihan Kocaman ile birlikte fikirler geliştirilerek, eserlerin

⁷ Waldbaum 1983.

işlevlerine yönelik kesit ve görünüş çizimleriyle de desteklenen, ileride yapılacak restorasyon çalışmalarına yönelik çatı önerileri oluşturulmuştur.

Gündelik yaşamı dolduran bir çok metal eserin yaşantımızda ne kadar önemli oldukları, işlevleri değişmeden günümüze ulaşmış örneklerle ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kazılarda ele geçen gündelik kullanıma ait işlevsel buluntuların geleneksel izleri Gölhisar çevresinde sivil mimaride ve gündelik yaşamda bulunmaya çalışılmıştır.

Çalışma konusu en açık ve net biçimde, olabildiğince kısa ve özlü olarak ifade edilmeye çalışılmıştır. Bu nedenle, “sıradan demir” buluntuları konu alan kazı bandları içindeki az sayıda monografi ve tez çalışması yanında; benzer örnekler içeren kaynakça olabildiğince geniş tutulmaya çalışılmıştır. Yayınlarda karşılaştırma örnekleri araştırılırken görülen yetersizlikler ve eksiklikler, seçilen konunun önemini ve dolduracağı boşluğu bir kez daha göstermiştir. Her eseri en iyi açıklayan tüm görünüş ve kesitler çizilmiş, görsel yönü öne çıkarılmış bir katalog ve ayrıntılı çizimler–levhalar ile, bundan sonraki benzer çalışmalara örnek oluşturacak küçük bir “kelebek etkisi” yaratabilmek amaçlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KENTİN KONUMU ve TARİHÇESİ

1.1. Kibyra Kentinin Tarihi Coğrafyası

Kibyra antik kenti Burdur'un güneybatısında, il merkezine 110 Km. uzaklıktaki Gölhisar İlçesi'nin batı kesiminde, Çameli Havzası'na uzanan Akdağ kütesinin eteklerinde, deniz seviyesinden 1100–1300 metre arasında değişen yükseklikte, ovaya hâkim üç tepe üzerinde konumlanmaktadır. Bölgede, coğrafi olarak Akdeniz iklimi özelliklerine sahip olmasına rağmen, özellikle kış aylarında yarı–kurak İç Anadolu ikliminin etkileri de hissedilmektedir⁸. Lykia, Frigya, Karya ve Pisidya bölgelerinin keşiştiği noktada bulunan⁹, 1400–1500 m. yüksekliğindeki dağlarla çevrili göl havzası, kentin antik kaynaklarda Kabalia/Kabalis olarak adlandırılan¹⁰ territoriumunu oluşturmaktadır. Kentin Roma egemenliği altındayken gücünü arttırmasıyla, bölge Kibyris olarak (Lev. XLVII, Harita 1) adlandırılmaya başlanmıştır¹¹. Titus Livius'tan, Galatlar üzerine yürüyen Manlius Vulso'nun komutanıyla anlaşma yapan Kibyra Tiranının Moagetes olduğunu, Alimme ve Sylleum kentlerinin de Moagetes egemenliğinde olduğunu öğrenmekteyiz¹².

Herodotos, Kabalia'nın Pers egemenliği döneminde Sardes Satraplığı'na bağlı olduğunu, Mysia olarak da anılan Masonia'da oturup, Lasonialı olarak adlandırılan Kaballar bulunduğunu aktarmaktadır¹³. Strabon, Kabalların aslında Termessoslular gibi Solymli olduklarından, Kibyralıların ise Lidya soylu olup, Pisidyalıların egemenliğindeki Kabalis'i ele geçirdiklerinden ve Kibyra kentini çevresi 100 stadion olan başka bir yere taşıdıklarından; ardından çevrede kurulan Boubon, Balbura ve Oenoanda kentleriyle

⁸ Aksu 1998, 1 vd.

⁹ Ekinci ve diğ. 2007, 22.

¹⁰ Herodotos, III. 90.

¹¹ Hall ve Milner 1998, xiii.

¹² Titus Livius, V– XXXVIII.14.

¹³ Herodotos, VII. 77.

“*Tetrapolis*” olarak adlandırılan bir konfederasyon oluşturduğundan ve bu birliğe 30.000 piyade ile 2.000 süvari sağladığından bahsetmektedir¹⁴.

Kibyra'nın 18 Km. doğusunda, Gölhisar Gölü kıyısındaki kayalık tepe üzerinde ve Uylupınar Köyü çevresinde kalıntıları görülen, Erken Demir Çağı'ndan başlayan buluntular veren¹⁵ yerleşimin Strabon'un aktardığı erken yerleşim alanı olması güçlü bir olasılıktır. Bu yerleşimden gelen buluntuların M.Ö. 1. binyıla dek inmesi, Kibyra adının Helence olmayıp Luwice ve ardılı Anadolu dillerinden türemiş olduğu savını desteklemektedir¹⁶.

Murena'nın “*insaflı tiranların sonuncusu*” Moages'in egemenliğine son vermesinden sonra Tetrapolis dağıtılmış, Kibyra Asia Eyaleti'ne, Tetrapolis'in diğer üç kenti Lykia Birliği'ne dâhil edilmiştir¹⁷. Augustus döneminden itibaren de, Asia eyaletindeki kentler *Conventus* adı verilen 9 bölgeye ayrılmıştır¹⁸. Merkezinde Kibyra bulunan, Laodikeia, Hierapolitae, Kolossai, Adada ve Sebastopolis gibi önemli kentlerin oluşturduğu 25 kentin bir araya getirilmesiyle oluşturulan conventusun en önemli özelliği, yetkisi en geniş yargı merkezi olarak belirlenmiş olmasıdır¹⁹.

Stadiasmus Patavensis üzerinde, ticaret yolları üzerinde olmasından dolayı adı yazılı olan Kibyra²⁰, M.S. 23 yılındaki depremden sonra Tiberius'un yardımıyla yeniden imar edilebilmiş ve imparatora şükranlarını Caesarea Cibyra adını alarak göstermiş ise de, 417 yılındaki son büyük depremden sonra²¹ toparlanamamış ve deprem kuşağında olup,

¹⁴ Strabon, XIII, C631.17.

¹⁵ Dörtlük 1977, 4–15.

¹⁶ Umar 1993, 453–454.

¹⁷ Strabon, a.g.e.

¹⁸ Cinisli 2001, 71.

¹⁹ Strabon, XIII, C631.17.

²⁰ Işık ve diğ. 2001, 48.

²¹ Karabacak ve diğ. 2009, 32.

bozulan ekonomileri üzerine bir de Goth ve Arap akınlarına maruz kalan çoğu Anadolu kenti gibi gittikçe küçülerek 6. yüzyıldan sonra terk edilmiştir²².

1.2. Kentte Yapılan Araştırmalar

Ortaçağ sonrasında bölgeye gelen gezgin İbn-i Battuta'nın Kibyra kentine dair bilgi aktarmayıp sadece Gölhisar Gölü içindeki tahkimli ada kasabasından bahsetmesinden²³, 14. yüzyıla gelindiğinde bölgede yerleşim tercihinin tekrar Erken Demir Çağı yerleşimine kaymış olduğu anlaşılır. Güneybatı Anadolu'daki birçok kent hakkında oldukça yararlı ve kapsamlı bilgiler veren C. Fellows da Lykia gezisi sırasında Elmalı'dan başlayarak Frigya sınırına dek yaylaları gezmiş ve önemli coğrafi bilgiler vermiş olmasına rağmen Kibyra'dan bahsetmemiştir²⁴.

Kenti lokalize eden T. E. Spratt ve beraberindeki E. Forbes olmuştur. Yüzeyde görülen kalıntıları tanımlayan ve ayrıntılı bir harita da hazırlayan ikili, bazı yazıtları da yayınlamışlardır²⁵. Kibyra'dan ilk kez Manlius Vulso'nun Galatlar üzerine yaptığı sefer sırasında T. Livius tarafından söz edildiğini ve kent kalıntılarını ilk keşfedenin T. E. Spratt olduğunu ekleyen Texier de, Tiyatro, yanındaki “*dört köşeli yapı*” (Bouleuterion/Odeion) ve Stadion'u tanımlayarak, Tetrapolis'in diğer kentleri hakkında da kısa bilgiler verir²⁶. Lykia gezileri sırasında kente gelen ve basit bir kent planı yaparak yapıları tanımlayan ve bazı yazıtları yayınlayan Bean'in²⁷ ardından Anadolu tiyatroları ile ilgili araştırmasını yapan Ferrero kenti ziyaret etmiş ve yayınında Kibyra tiyatrosuna geniş yer vermiştir²⁸.

²² Bayburtluoğlu 2004, 187.

²³ Battuta, XXXII, 408.

²⁴ Fellows 1841, 227 vdd.

²⁵ Spratt ve Forbes 1847, 255 vd.

²⁶ Texier, 2002, 246 vd.

²⁷ Bean 1956, 136 vdd.

²⁸ Ferrero 1990, 42 vdd.

Kıbyra territoriumundaki ilk arkeolojik kazılar, Prof. Dr. Ümit Serdaroğlu'nun Ankara Üniversitesi adına gerçekleştirdiği; ancak sonuçları yayınlanmamış birkaç sezonluk topografik çalışma ardından²⁹, Uylupınar yerleşimi nekropolünde 1973–1974 yıllarında dönemin Burdur Müzesi Müdürü Kayhan DÖRTLÜK yönetiminde gerçekleştirilmiştir³⁰. 1988–1989 yıllarındaki yol yapım çalışmaları sırasında, Kıbyra kalıntıları üzerine lisans tezi vermiş olan³¹ dönemin Müze Müdürü Selçuk BAŞER yönetiminde kazılar yapılarak, yol kenarındaki bazı yer altı oda mezarları yanında, Bouleuterion/Odeion'da da bir sondaj yapılmış, bu önemli yapının oturma sıralarının bir bölümü açığa çıkarılmıştır³².

Kentle ilgili en kapsamlı yüzey araştırması, 1995 yılından itibaren T. Corsten başkanlığındaki ekiplerce sürdürülen arkeolojik–epigrafik yüzey araştırmasıdır. Boubon ve Balboursa kentlerini de içeren ve devam etmekte olan çalışmalar sonucunda kapsamlı yayınlar yapılmıştır³³.

Kıbyra'daki ilk bilimsel arkeolojik kazılar, 2006 yılında Burdur Müzesi Müdürü H. Ali EKİNCİ başkanlığında, Prof. Dr. Havva IŞIK ve Prof. Dr. Fahri IŞIK'ın bilimsel danışmanlıklarında, Yrd. Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU ve Yrd. Doç. Dr. F. Eray DÖKÜ'nün yürütücülüğünde başlayarak 2007–2009 yılları arasında da devam etmiştir³⁴. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Fen–Edebiyat Fakültesi bünyesinde Arkeoloji Bölümü kurulmasını takiben, Kıbyra Kazıları 2010 yılından başlayarak Kültür ve Turizm

²⁹ Serdaroğlu'nun 1970'lerde yaptığı araştırmalardan sadece Burdur Müzesi'nde bulunan bir kent haritası kalmıştır, aktaran, Hall ve Milner 1998, xiv.

³⁰ Dörtlük 1975, 9 vd.

³¹ Başer 1967.

³² Başer 1990, 235 vd.

³³ Corsten 1997a, 63 vd.; Corsten 1997b, 41 vd.; Corsten ve diğ. 1997, 53 vd.; Corsten 1998, 367 vd.; Corsten ve diğ. 1998, 47 vd.; Corsten 1999, 387 vd.; Corsten 2000, 215 vd.; Corsten 2001, 255 vd.; Corsten 2001b, 17; Corsten 2002a; Corsten 2002b, 20; Corsten 2003a, 83 vd.; Corsten 2003b, 26 vd.; Corsten 2004a, 229 vd.; Corsten 2004b, 22 vd.; Corsten 2005a, 29 vd.; Corsten 2005b, 27 vd.; Corsten 2005c, 1 vd.; Corsten 2006, 19 vd.

³⁴ Ekinci ve diğ. 2007, 22 vd.; Ekinci ve diğ. 2008, 35 vd.; Ekinci ve diğ. 2009, 32 vd.

Bakanlığı'nın izni ve Bakanlar Kurulu Kararı ile Kazı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Şükrü ÖZÜDOĞRU tarafından sürdürülmektedir³⁵.

1.3. Buluntuların Kent İçinde Ele Geçtiği Alanlar ve Buluntu Konumları

Kıbyra yerleşimine ait göze ilk çarpan izler, oviden itibaren batıya doğru dik eğimlerle yükselen tepelerin eteklerinde belirmeye başlar. Kente doğudan ulaşan yollar, derin iki vadiyle ayrılmış üç sırt üzerinden akropole uzanır (Lev. XLVII, Harita 2). Tepe sırtlarından vadilere doğru yarıklar oluşturan küçük derecikler içinde, çözünen kayaçların üzerinden kaymış lahit kalıntıları serpilmiş durumdadır. Geç dönemde onarılmış, iki yanında mezarlar ve gladyatör kabartmaları bulunmuş olan Ana Cadde uzun basamaklar ya da sığ teraslar halinde kent kapısına ulaşmaktadır. Şiddetli bir depremle yıkılmış bulunan iri bloklar Hierapolis'te benzeri bulunan³⁶, iki yanı kuleli anıtsal kapıya aittir. Kapıdan geçildiğinde, dıştan dışa ölçüleri 213 metreye ulaşan uzunluğuyla kentin en büyük ve anıtsal yapısı olan Stadion'a ulaşılır.

1.3.1. Stadion

7 m. yüksekliğinde ve 30 m. genişliğinde, beş kemerli anıtsal bir Propylon ile doğudan girilen yapı, güneydeki tek sphendonesiyle "U" formu oluşturur. Batıdaki ana kayaya yaslanmış uzun kenarda 21, doğuda içi molozla doldurulan tonozlarla yükseltilmiş uzun kenarda ise 7 oturma sırası bulunmaktadır. Batı oturma sıraları üzerinde, 4 m.lik kemer açıklıkları ve 6,5 m.lik yükseklikte cephesiyle, yapının propylonla benzer mimarili portikosu bulunur. Portiko üzerindeki ithaf yazıtında Septimius Severus'un adının olması Stadion'u 3. yüzyıl başına tarihlemeye olanak sağlamaktadır.

³⁵ Özüdoğru ve Dökü 2010, 37 vd.; Özüdoğru ve diğ. 2011, 36 vd.

³⁶ D'Andria 2003, 70–73, Res. 43–45.

Stadion kazısı 2006 yılında başlamıştır³⁷. Geçen yedi yıl içinde batı oturma sıraları, propylon ve doğu oturma sıralarını destekleyen istinat duvarlarının önündeki alan kazılmış, yapının mimarisiyle ilgili önemli sonuçlar elde edilmiştir³⁸. Batı oturma sıraları üzerindeki alanda, çevresindeki cüruf kalıntıları nedeniyle demirci işliği olarak adlandırılan³⁹; ancak yuvarlak planlı basit bir ocak dışında açıklayıcı mimari özelliklere sahip olmayan bir yapı kalıntısı bulunmuştur. Bu ayrıntı dışında, topografik durumu nedeniyle kısa sürede yoğun bir yamaç akıntısına maruz kalıp dolmuş olan yapıda ele geçen buluntularda her hangi bir tabakalaşma saptamak olası değildir.

2011 yılındaki kazı çalışmaları sırasında, batı istinat duvarının 36. metresinde, doğu-batı yönünde yerleştirilmiş, çatı kiremidinden kapaklarla örtülmüş üç adet geç dönem mezarı bulunmuştur. Bu mezarlardan iyi durumda olan 3 no.lu mezarda bir kemer tokası (**B12**), ok ucu olarak tanımlanan kare kesitli sivri uçlu obje (**D7**), spatula sapı (**G5**); 2 no.lu mezarda ise kapak üzerinde bir menteşe parçası (**N3**) bulunmuştur. 5.-7. yüzyıllar arasına tarihlenebilecek bu buluntular dışındaki diğer tüm buluntular, yapının tabakalaşması hakkında herhangi bir bilgi vermeyecek akıntı katmanları içinde ele geçmiştir.

Propylon çevresindeki çalışmalarda yine 5.-7. yüzyıllara tarihlenebilecek bıçaklar (**D11-D12**), yakındaki Martyrion olarak tanımlanan⁴⁰ yapı veya batı yamaçtaki henüz kazılmamış olan geç dönem yapılarına ait olabilecek menteşeler (**İ12, İ13**) kilit aksamaları (**İ37, İ42**), kare kesitli başıyla katalogta farklılaşan küçük bir çivi (**L3**) ele geçmiştir.

Cavea ve teras duvarlarının kazısı sırasında ise; kemer tokası (**B13**), kılıç parçası (**D1**), kalkan göbeği (**D27**), menteşe (**İ12**), anahtar (**İ58**), saban bıçağı veya çapa olarak tanımlanabilecek ağır bir demir alet parçası (**K9**), stilus (**K23**) ve diğer yapılarda rastlanan çivi buluntularıyla karşılaştırıldıklarında mantar formlu başlarıyla farklılık gösteren demir çiviler (**L14-L15**) gibi herhangi bir kontekstle ilişkilendirilemeyen çeşitli buluntular, genelde dolgu içinde ele geçmiştir (Lev. XLVIII, Çiz. 1).

³⁷ Ekinci ve diğ. 2007a, 6; Ekinci ve diğ. 2007b, 22.

³⁸ Özudoğru ve Dökü 2010, 38.

³⁹ Ekinci ve diğ. 2009, 33, Res.1.

⁴⁰ Özudoğru ve Dökü 2010, 39.

1.3.2. Ana Cadde–Agora 1. Teras Caddesi

Stadion'dan başlayarak kentin kamu yapılarını yoğunlaştığı üst teraslara doğu–batı aksında uzanarak Agora'ya ulaşan 7 m. genişliğindeki Ana Cadde, blok taşlar altında sağlam olarak 75 metresi bulunmuş olan bir kanalizasyon sistemi ve künk sistemleri üzerine inşa edilmiştir. Agora terasına ulaştığı noktada oluşan dik eğim, bu alanda yaklaşık 15 metre uzunluğunda 27 basamaklı bir merdivenle aşılmaktadır (Lev. XLVIII, Çiz. 2).

Ana Cadde kazılarına 2011 yılında başlanmış ve öncelikle Agora'nın 1. Teras Caddesi ile birleştiği alan açılmıştır. Bu alandan kuzeye doğru ilerletilen kazı çalışmasıyla, 1. Teras Caddesi kazılmış, caddenin büyük bloklarla balıksırtı döşeli olduğu, her iki yanda devşirme mimari parçalarla inşa edilmiş revakları olan ve geç antik çağa tarihlenen dükkânlar açığa çıkarılmıştır. Doğudaki revakların oluşturduğu koridor ve dükkânların tabanında, çatı kiremitleri kullanılarak yapılmış, aslında bir duvar örgü tekniği olan *opus spicatum* döşeme bulunmuştur. Bu alanların duvar örgü ve yapı teknikleri, taban döşemelerindeki motifler ve ele geçen sikkeler, cadde ve dükkân kazılarında bulunan metallerin tanım ve tarihlenmesini kolaylaştırmıştır.

Ana Cadde'nin kuzey bölümünde yoğun bir geç dönem yapılaşması bulunmaktadır. Bu alanlarda süren çalışmalarda, en erkeni 4. yüzyıl sonrasına tarihlenebilecek çok sayıda küçük buluntu ele geçmiştir: Basit işçilikli, sürahi veya maşrapa benzeri günlük kullanım kabına ait bir kulp (A11), bıçaklar (D25–D26), kantar topuzu (E6), çivi, halka ve kilit aksamaları (İ23, İ34, İ39, İ50), çiviler (L5, L9, L22) ve figürlü kurşun mühür (N1), künk süzgeci (N7), küp onarım kenedi (N8) gibi, “diğerleri” kategorisinde sınıflandırılacak farklı buluntular, kullanıldıkları alanlarla ilgili önemli görsel kanıtlardır.

Ana Cadde'nin, üç teraslı Agora'nın birinci terasına ulaştığı alandaki dik eğim, bu buluntulardan çoğunun daha üst alanlardaki yoğun geç dönem yapılaşmalarından akıntıyla gelebileceğini düşündürdüğünden, tamamının dolgu içinde bulunduğu da göz önüne alındığında, küçük metal buluntular Ana Cadde ile doğrudan ilişkilendirilememekte; fakat cadde çevresindeki yoğun geç dönem yapılaşmasına kanıt oluşturmaktadırlar.

Caddeyle kesişen birinci terasta, batı bölümü Agora 2. teras istinat duvarına yaslanan iki kenarı sütunlu caddede durum farklıdır. Caddenin iki yanındaki geç dönem dükkânlarında ele geçen ve içlerinde önemli oranda metaller olan küçük buluntular, bu alanın yoğun kullanılmış olduğunu ve günlük yaşamın oldukça hareketli olduğunu

göstermektedirler. Buluntular içindeki broşlar (**B7–B8**) ve tokalar (**B9–B11**) estetik özellikleri belirgin kişisel kullanım eşyaları olup, görece varlıklı dükkân sahiplerine ait oldukları düşünülebilir.

Birinci terasın sütunlu caddesi boyunca farklı alanlarda dağınık olarak ele geçen ve/fakat aynı amaçla birlikte bütünleştirilebilecek metal aydınlatma araçlarına ait parçalar (**C8–C10, C16, C20**), başka yapılarda bulunan benzer parçalar da göz önüne alındığında (**C11–C15, C19–C20, C22**), estetik ve işlevlerini anlayabildiğimiz rekonstrüksiyon önerilerinde bulunmamıza olanak vermektedir.

1.3.3. Tiyatro

Agoranın güneyinden geçen Ana Cadde'nin ulaştığı tiyatro, kentin en yüksek terasında, doğuya yönelmiş olarak yamaca yaslanmıştır. Yarım daireden geniş cavea iki diazomayla üçe bölünmüştür ve 9.000 kişilik olduğu düşünülmektedir⁴¹. Sahne binası yıkılmış ve oturma sıralarının bir bölümü geç antik çağda sökülmüş, bir bölümü de orkestraya kaymış durumda olan yapıya Dorik bezemelere sahip kapıları olan paradoslarla girilir. Cavea üstünde, oturma sıralarının bitiminde geç dönemde kiliseye dönüştürülmüş bir tapınak kalıntısı bulunmaktadır. Tiyatro'da henüz bilimsel kazılar başlamamış olup, sadece 2011 yılında caveadaki akıntı toprak ve bitki örtüsünü temizleme amaçlı kısa süreli bir çalışma yapılmıştır. Sınıflanamayacak derecede kötü durumda amorf parçalar ve çiviler dışında metal buluntu kaydı yoktur.

1.3.4. Bouleuterion/Odeion (BO)

Burdur Müzesi tarafından yapılan sondaj çalışmasından sonra Bouleuterion/Odeion'daki ilk kazılar 2009 yılında başlatılmıştır⁴². 2011 sezonunda yapı önündeki 530 metrekareye ulaşan yüzölçümü ve % 90 oranındaki sağlamlığıyla Anadolu'nun en büyüğü olan mozaik döşemin ortaya çıkmasıyla birlikte, bu önemli buluntuyu belgelemek ve koruma altına almak için kentteki çalışmalar BO yapısında

⁴¹ Ferrero 1990, 44, Lev. V.

⁴² Özudoğru ve Dökü 2010, 39 vd.

yoğunlaştırılmıştır. Dört sezonluk kazılar sonucunda yapı tamamen kazılmış; orkestrada *opus sectile* tekniğinde bir Medusa döşemi bulunmuş ve koruma altına alınmış⁴³, cavea, skene ve paradoslarda onarım ve konservasyon çalışmaları yürütülmüştür. Tez konusu eserlerin büyük bölümü, gerek BO'dan gerekse önündeki mozaikli stoa üzerinde inşa edilmiş işlikler ve Geç Dönem Hamamı gibi yapılarda bulunmuştur. En önemli buluntu grubunu, BO çatı konstrüksiyonu ile ilgili çok önemli bilgiler veren ve çatı sisteminin anlaşılmasını sağlayan metal aksamlar oluşturmuştur.

Yapı kentin güneybatı ucunda konumlanmaktadır. Önündeki stoanın güney ucunda, vadiye hâkim bir yükselti üzerinde pronaosu iz veren, kazılmamış küçük bir tapınak bulunmaktadır. Plan özellikleri nedeniyle Bouleuterion/Odeion olarak da anılan yapı⁴⁴, nüfusu 32.000 asker çıkaracak kadar kalabalık olan⁴⁵ kentin sosyal-siyasi yaşamı ve iklim şartları göz önüne alındığında çok işlevli olmalıdır. Bu nedenle teatron ve önemli davaların görüldüğü Conventus Mahkemesi gibi işlevlere sahip olduğu da düşünülebilir⁴⁶.

Yapıyla ilgili mimari detaylar, çatı örtüsüyle ilgili metal buluntularla birlikte geniş olarak değerlendirilecektir.

BO kazısı, çalışmalar ilerledikçe elde edilen sonuçlarla birlikte yapının dışına taşmış ve birbiriyle bağlantılı üç alanda yürütülmüştür. Öncelikle caveadaki kazı sırasında bulunacak mimari blokları kolay çıkarabilmek için ön cephede kot farkları düzeltilmiş, çevreleyen dolgudan yapıyı soyutlamak için çevresi kazılmış, daha sonra da caveada kazıya devam edilmiştir⁴⁷. Cavea kazısının tamamlanmasıyla başlanan ön cephesinin kazısı sırasında ise, 2011 yılında mozaik döşemli bir stoa olduğu anlaşılan ön düzlükte, işliklerden oluşan bir geç dönem yapı grubu (**GDYG**) bulunmuştur. Bu yapılar altında mozaiklerin olduğu anlaşıldığında ise, basit moloz örgülü, çoğu zaman kuru duvarlı işlikler belgelenecek kaldırılmıştır. Alanın geç dönem yapılarıyla aynı kottaki güney bölümü kazılırken ise, oldukça sağlam durumda bir geç dönem hamam yapısı (**GDH**) açığa çıkmış; bu yapı

⁴³ Özüdoğru ve Dökü, a.g.e., 41.

⁴⁴ Özüdoğru ve Dökü,a.g.e., 40.

⁴⁵ Strabon, XIII, C631.17.

⁴⁶ Özüdoğru ve Dökü 2010, 40.

⁴⁷ Özüdoğru ve Dökü, a.g.e., 39.

korunmuş plan özellikleri nedeniyle konservasyonu yapılarak alanda koruma altına alınmıştır. Dolayısıyla Bouleuterion/Odeion kazılarında bulunan metaller, bu üç alan içinde ayrı ayrı değerlendirilmelidir (Lev. XLIX).

1.3.4.1. BO Ana Yapı

Cavea kazısı sırasında ele geçen buluntuların çoğunun, batı dış duvarın yüksekliğini koruyamaması nedeniyle oluşan akıntıyla, yapının dışından cavea içine taşınmış olabileceği düşünülebilir. Caveanın tonozlar üzerindeki bölümündeki dolguda bulunan kurşun hacı ampullası (A3), 5.–7. yüzyıllara tarihlenen kemer tokaları (B15–B17), kurşundan yapılmış fitil sabitleyicisi (C12), ok ucu (D9), kalın bir zincire ait parça (F11), kenet (H27), zıvana (H41), kilit ve anahtar gibi aksamlar (İ40, İ46), halka yuvası olarak kullanılmış bir kapı aksamı (J5), yapıda kullanıldığı kesin olmayan çiviler (L17, L19–L20), büyük bir çan (M4) gibi buluntular bu duruma bir örnek oluşturmaktadır. Cavea üzerindeki en önemli buluntular ise, katalogda iki örnekle açıklanacak olan, oturma sıraları üzerinde *in-situ* olarak bulunan⁴⁸ halkalardır (H45–H46).

Tonozlu güney odada, buluntularda göze çarpan bir yoğunluk vardır. Yangından sonra terk edilen yapının tonoz üzerindeki bu bölümünde, geç dönemde bir konut veya oda tabanında bulunan dokuma tezgâhı parçalarını (K20) açıklayabilecek bir işlik inşa edilmiş; bir depremle tonozun çökmesi sonucu, genellikle aynı döneme tarihlenen buluntular güney oda tabanına inmiş olabilir. Odanın doğrudan ikinci bir evrede konut veya işlik olarak kullanılmış olduğu da düşünülebilir. Mimari bloklar arasında ele geçen buluntuların konumlarındaki katman karışıklığı, kesin bir tabakalaşma bilgisini engellemektedir. Testi formu bronz kap (A2), diskus kapağı olarak kullanılmış bir boğa başı (C4), üç kanatlı ve iri boyutlu bir ok ucu (D5), kenetler (H16–H17), oturma sıralarındaki halkalarla ilişkilendirilen bir bağlantı aksamı (H43), çatı konstrüksiyonunda kullanılmış bir kasnak (H9), filise (İ16), kilit aksamı (İ36), anahtar (İ56), matkap (K8), saban demiri (K12), maşa (K14), bronz bir çan (M6), kandelabrum (C5) gibi çeşitliliğe sahip buluntuların bir arada olması, bu çöküntü sonucu oluşan karışmayla açıklanabilir.

⁴⁸ Özudoğru ve Dökü 2010, 41.

Kuzeydeki tonozlu odada ise sadece **A4** katalog no.lu ampulla bulunmuş, diğer metal buluntuların tamamına bu bölümden caveaya çıkan kuzey koridorda rastlanmıştır: Ok ucu (**D8**), bıçak (**D21**), kenet (**H14**), zincir parçası (**F9**), zıvana (**H40**), kilit aksamı (**İ40**) gibi değişik buluntular da, bu koridordaki eğimle oluşmuş akıntı dolgusunda bulunmuş eserlerdir.

Yapının geçirdiği yıkımın şiddeti, kazı sırasında orkestra seviyesine inildiğinde anlaşılmıştır: Çatı konstrüksiyonunu oluşturan ahşaplar yanarak orkestra zeminine düşmüş, yarım daire bir havuz şeklindeki orkestranın içi çatı kiremitleri, tuğla parçaları, çatının metal aksamları ve çivilerle dolu olarak günlerce yanmış olmalıdır. Medusa figürlü opus sectile döşem üzerinde, yangın sırasında çöken çatı altında kalan ve erimiş olarak bulunan bronz heykeller ve bronz tripod parçaları (**J1a–J1e**) üzerinde yapışık olan kömür ve kiremit kalıntıları bu durumu kanıtlamaktadır.

Orkestradaki bu yangın dolgusu, arkeologlar için bir avantaja dönüşmüştür; her yangın yerinde olduğu gibi, bu yapıda da geçirdiği büyük yangından sonra kalıntıları toplayan hurdacılar çalışmış olmalıdır; ancak yıkımın büyüklüğü nedeniyle yapı bir daha kullanılamaz hale geldiği ve yangınla birlikte düşen ağır bloklar engellediği için olmalıdır ki, üst bölümlerden hurdalar toplanmış olsa da, orkestradaki tabakalaşmaya dokunulmamış ve kazı sırasında sağlam bir katmanlaşma olduğu belirlenmiştir.

Bu koyu renkli tabaka içinden, 2000'in üzerinde bir sayıya ulaşan çivilerle, çatı ahşaplarında kullanılmış çok önemli metal birleştirme aksamları (**H1–H12**) yanında; skene duvarındaki pilaster kaplamalara ait kenetler (**H21–H23**), yapının kapılarına ait çok güzel örnekler oluşturan ve kapı tarzını açıklayan, dört adedi katalogda incelenen, toplam sayıları onyediye ulaşmış, bir örneği (**İ1**) dış cephedeki A7 açmasında bulunmuş olan göbekli çiviler (**İ2–İ4**) ele geçmiştir.

1.3.4.2. Dış Cephe ve Geç Dönem Yapı Grubu

Caveadaki kazı çalışmasının tamamlanmasını takiben, yapının ön bölümündeki mimariyi anlamak amacıyla daha önce düzeltilmiş olan bu alanda seviye indirme çalışmalarına başlanmıştır. Alan, dış cephenin kuzey köşesinden başlayarak güneye doğru A1'den A7'ye kadar numaralanan açmalara ayrılmış ve bu açmalarda sürdürülen kazı çalışmalarıyla, tabana inilinceye kadar ortaya çıkan kaba duvar örgülü mekânlar ve değişik

katmanlara ait künk sistemleri belgelenerek kaldırılmıştır. 2011 Temmuz ayının son haftasında, önce dış cephede bulunan girişlere ait sövelere ve sövelerin iki yanında birleşen parapetlere, daha sonra da stoa üzerindeki mozaik tabana ulaşılmıştır.

Dış cephe kazısı sırasında serpilmiş durumda gelişigüzel yapılmış gibi duran yapılar içinde ve çevrelerinde, farklı tabakalardaki dolgular içinde çok çeşitli metal buluntular ele geçmiştir. Güney köşedeki A7 açması ve çevresinden ayna çerçevesi (**B3**), fibula (**B5**), bıçak (**D13**), kaplamalarda kullanılan bir “T” kenet (**H25**), kenedinden ve yuvasından ayrılmış bir kurşun kütlesi (**H47**), açmanın karşısındaki girişte bulunan ve Bouleuterion/Odeion’un kapılarından birine ait büyük boyutlu göbekli çivi örneği (**İ1**), bronz halka örnekleri (**İ24–İ25**), kilit aksamı (**İ37**), anahtarlar (**İ48–İ49**), çuvaldız ve iğne (**K30, K32**), sağlam bir bronz pergel (**K19**) gibi, tamamı kaldırılmış olan yapı gruplarıyla ilişkili ve çağdaş olan buluntular ele geçmiştir.

Dış cephenin orta bölümündeki açmalarda da buluntular aynı çeşitlilik ve çağdaşlıkla sürmüştür: A6 açması buluntuları tokalar (**B10, B16**), çapa (**K1**), çuvaldız (**K29**); A5 açması kandelabrum aksamı (**C7**); A4 açması bir çuvaldız (**K31**), çok iyi korunmuş, üzerinde mihlalarıyla küçük bir nal (**M2**); A3 açması çan (**M5**), spatula (**G6**); A2 açması bıçaklar (**D14–D15, D22**), kare kesitli bir pim (**H42**); A1 açması da kulp (**A7**), kandil tutamağı (**C2**), kulak sondası (**G1**), filise (**İ18**), anahtar (**İ51**) gibi tamamı çağdaş ve/fakat bu çeşitlilikte aynı alanda bulunmalarıyla, buldukları yapılara başka bir anlam ifade etmeyen buluntular vermişlerdir.

Bouleuterion/Odeion’un kuzey köşesinde daha yoğun bir geç dönem yapılaşması saptanmıştır. Bulunan çökeltme havuzları ve mühür dipli unguenterium parçalarıyla dolu bir bothros, bu alandaki mekânların Kibyra ile özdeş mühürlü unguentariumların üretim merkezi olduklarını düşündürmektedir. Yine aynı köşede, üzeri Ana Cadde’deki gibi geniş blok sıralarıyla örtülmüş ve iyi korunmuş olarak kanalizasyon girişi açığa çıkmıştır. Kuzey bölümdeki işlikler ve diğer yapılar numaralanmış olup, bazıları belgelenerek kaldırılmış, bazıları da taban seviyesine inilemediği için 2013 yılındaki kazı çalışmasından sonra kaldırılmak üzere bırakılmıştır.

Bu alanda ele geçen buluntular arasında fitil sabitleyicisi (**C14**), saplama çengel (**F2**), zincir (**F12**), kaplama çivisi (**H36**), menteşe parçası (**İ6**), filiseler (**İ19–İ21**), kilit ve kilit aynası (**İ35–İ36**), anahtarlar (**İ51, İ53, İ59**) gibi mimariyle bağlantılı metal aksamlar; kanalizasyon içinden bir çapa (**K2**), murç parçası (**K5**), büyük bir kırkma makası kanadı

(K15), ağırlıklar (E4–E5), küçük bir makas kanadı (K17), bız (K18), stilus (K22) gibi aletler bulunması, alandaki mekânların farklı amaçlı işlikler ve dükkânlar olabileceğini düşündürmektedir.

1.3.4.3. Geç Dönem Hamamı

Bouleuterion/Odeion’da süren kazılar sırasında, 9.8.2011 günü güney dış köşedeki A6 ve A7 açmalarının doğuya doğru genişletilmesi sırasında, moloz örgülü ve harçlı uzun bir duvar ve bu duvardaki kapı girişi açığa çıkarılmıştır. Duvarın güney ucunda ortaya çıkan apsisten dolayı yapı önce “apsisli yapı” olarak adlandırılmış, iki gün içinde caldariumdaki hipokaust sistemine ulaşan kazı ekibi, günlük raporuna “Geç Dönem Hamamı” tanımını eklemiştir.

Kuzey–güney doğrultusunda yan yana sıralanmış beş mekândan oluşan yapı, Lykia’nın sıralı hamam tiplerinin küçük boyutlu bir örneğidir. Toplam uzunluğu 23,30 m.dir. Mekânlarının işlevleri –güney uçtan itibaren– 1 no.lu mekânı caldarium, 2 no.lu mekânı caldarium, 3 no.lu mekânı tepidarium, 4 no.lu mekânı frigidarium ve 5 no.lu mekânı apodyterium olarak tespit edilen yapı, kazılar sırasında bulunan sikkelere göre M.S. 5 ve 6. yüzyıllarda kullanım görmüştür.

Yapıdaki kazılar süresince, karışık buluntu gruplarıyla karşılaşmış, sikkeler, takılar, seramikler, cam eşyalar yanında çok sayıda da metal eser bulunmuştur. Metal buluntular yonca yaprağı şeklinde üç apsise sahip olan caldarium içinde ve dışında, tepidariumun doğusundaki duvar dibinde başlayan kanalizasyonda yoğunlaşmıştır.

Küçük bir tabak (A6) ile üç yapraklı bir ok ucu (D6) tepidariumda bulunmuştur. Sağlam durumda kulplar (A9–A10), cımbız (B1), küçük bir terazi kolu (E1), çok sayıda kare kesitli, bazıları moloz örgülü duvarda *in-situ* olarak bulunan ve kaplama levhalarında kullanılmış olan saplamalar (H28–H29, H31–H35) suspensuralar arasında dağınık olarak ele geçmiştir. Caldariumun 2. odasında ise, çok ilginç ve tekil bir örnek olan kanatlı tegula mammata çivisi (H35) ele geçmiştir. Yapının batı dış duvarı önünde de grup halinde filiseler (İ5, İ7, İ16, İ17) bulunmuştur.

Kanalizasyonda yapılan kazıda, tez kapsamı dışında bırakılan çok sayıda takı yanında, yine ilginç bir örnek olan figürlü toka apliği (B20), zincir parçaları (F6–F7), iğneler (K32, K34, K36, K38) ve çingiraklar (M8–M9, M11) gibi buluntulara rastlanmıştır. En geniş

alana sahip apodyterium ise nitelikli buluntu açısından yapının diğer bölümlerine göre daha az buluntu vermiş, topuzlu iğne (**B22**), üçlü kandil askısı (**C20**), kalın bir zincire ait parça (**F13**) ve tekil bir örnek olan kelebek menteşe (**İ14**) bu bölümde bulunmuştur. Bulunan sikkelerin tarihine paralel olarak, metal buluntuların tamamı M.S. 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenebilir. Buluntular arasında herhangi bir şekilde dolguya karışmış olan daha erken veya daha geç bir döneme tarihlenen esere rastlanmamıştır.

1.3.5. Yeraltı Oda Mezarları⁴⁹

Kentin konuşlandığı tepelerin konglomera türü kayalardan oluşması sayesinde, kolaylıkla kazılmaları ve oda şeklinde şekillendirilmeleri mümkün olmuştur. Bu nedenle, yüzeyde görülen lahitler yanında, yeraltı oda mezarları da gömü seçeneği olarak benimsenmiştir. 2006 yılından 2012 yılına dek 9 adet yeraltı oda mezarının kazısı yapılmıştır. Mezarlar bir veya birden fazla odalı olabilmektedir ve bu odaları birbirine bağlayan dar koridorlar yer almaktadır. Oda duvarları genellikle kabaca yontulmuştur; ancak bazı örneklerde tuğla ve harç kalıntıları da görülmektedir. Orta bölümlerde hareket alanı yaratmak ve adak hediyeleri bırakmak için çukurlar kazılmış, bu hareket çukurları ve ölü yatakları çevresine mezar hediyeleri olarak terrakottalar, pişmiş toprak kaplar, çok sayıda kandil, takılar, cam veya pişmiş toprak unguentariumlar ve bazı metal eşyalar bırakılmıştır.

Mezar kazıları, kaçakçılar tarafından kazılmış ve konteksti bozulmuş mezarlarda yapılmıştır ve mezar mimarisi ile ilgili önemli veriler elde edilmiştir, bunun yanında, M.Ö. 1. yüzyıldan M.S. 4. yüzyıla dek kullanıldığı anlaşılan⁵⁰ mezarlarda buluntu sayısı azdır. Katalogda incelenen buluntulardan küçük boyutlu iki çingirak (**M12–M13**) 2008 yılı kazılarında 6 numaralı mezarda; aryballos (**A1**), helisel kıvrımlı, yay biçimli kulplar (**A7–A8**) ise 2010 yılındaki kazılarda 6 numaralı mezarda ele geçmiştir.

⁴⁹ Yeraltı oda mezarlarında Ş. Özudoğru tarafından yapılan çalışmalar hakkında daha geniş bilgi için bkz. Ekinci ve diğerleri 2009, 35 vd.;

⁵⁰ Ekinci ve diğerleri 2009, 35.

İKİNCİ BÖLÜM

KIBYRA'DA ve ANADOLU'DA MADENCİLİK

2.1. Kibyra'da Madencilik ve Metal İşçiliği

Kibyralıların başka bir özelliği de, demir işçiliği ve kakmacılığındaki ustalıklarıdır⁵¹.

Anadolu'nun 1. yüzyıl başlarındaki sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerini en iyi anlatan antik yazılı kaynakların başında, Strabon'un 17 kitaptan oluşan Geographika'sı gelir. Gezgin, Anadolu'nun özellikle kuzeybatısından altın ve gümüş madenleriyle ilgili izlenimlerini bizlere aktararak, 1. yüzyılda Anadolu'daki değerli maden yatakları ve madencilik faaliyetleri hakkında az da olsa bilgilenmemizi sağlamıştır⁵².

Kibyra ve Kibyralıları anlattığı bölümde, kökenleri, yerleşimleri ve konuştukları dilleri anlattıktan sonra, kent insanların demircilik ve kakmacılıkla tanındıklarını öne çıkan bir özellik olarak belirtmesi önemlidir; çünkü Kibyra'ya komşu bölgelerin hiç birinde buna benzer bir saptaması yoktur⁵³; ancak şimdiye dek Burdur Müzesi ve üniversitelerden bilim insanları tarafından yapılmış olan çalışmalarda, antik çağda gerçekleştirilmiş maden işlemeciliği faaliyetlerine kanıt olarak ulaşılan tek bulgu Stadion'da ortaya çıkarılan küçük işliktir.

Strabon'un söz ettiği demirin küçük çaplı yerel ocaklardan çıkarılmış olması büyük bir olasılıktır. Kent çevresinde yapılan yüzey araştırmaları sırasında, yüzeyde bol miktarda kırmızı-kahverengi ham demir cevheri görülebilmektedir. Linyit, mangan ve krom yataklarının bulunduğu bilinen Gölhisar'da, Akropol'ün yaklaşık 2 Km. kuzeybatısında, Keleli Dere ve İncirli Dere Mevkii'nde de, K370950/D292914 ve K370951/D292918 koordinatlarında yakın dönemlerde çeşitli küçük işletmeler tarafından iptidai yöntemlerle kazılmış olan küçük boyutlu, galerileşmemiş krom ocaklarına rastlanmıştır (Lev. L, Res.

⁵¹ Strabon, XIII, C631.17

⁵² Lengeranlı 1999, 37 vd.

⁵³ Oransay 2006, 21.

2). 1953–1992 yılları arasında işletilen ocaklardan yaklaşık 500 ton krom çıkarılmış, işletme ve pazarlama maliyetlerinin yüksek olması, damarların düşük kaliteli ve zayıf olması gibi nedenlerle krom madenciliğine son verilmiştir⁵⁴.

2.1.1. Demirci İşliği

Ağustos 2006’da Stadion Batı Cavea B bölümünde basamaklar üzerinde cürufl kalıntıları bulunduğu raporlanmış, çalışmalar henüz yüzey seviyesinde olduğu için başka bir buluntu gözlemlenmemiştir. 2007 yılında aynı alanın üst bölümünde kazı derinleştirildiğinde ise, küçük bir işliğe ait yapı kalıntıları ortaya çıkarılmıştır. Bulunan mekan, yüzeyden –1,95/–2,00 m. aşağıdaki seviyelerde karşılaşılan yoğun kül tabakası ve demir cüruflarından dolayı “demirci işliği” olarak nitelendirilmiştir.

Bu tip küçük çaplı fırın⁵⁵ ve işliklerin mimarisi ve demir işleme yöntemleri, kullanım amacına ve şekline bağlı olarak, demirin ilk işlendiği çağdan günümüze kadar değişmeden süreklilik göstermiştir⁵⁶. İşlik, yan yana konumlandırılmış iki mekândan oluşmaktadır (Lev. L, Çiz. 1). Ön cephesi kuzeye yönlendirilerek açık bırakılmış dikdörtgen şeklindeki 1. mekân, güneyde teras duvarına yaslanmış doğu–batı doğrultulu 1,20 m. uzunluğunda ve 0,70 m. yüksekliğinde bir duvarla sınırlandırılmıştır. Alanın batı sınırını teras duvarı belirlemekte olup, doğudaki cephesiyse 2. mekânın duvarı kullanılarak sınırlandırılmıştır. 2. mekân 1,30 m. x 1,60 m. ebatlarında yuvarlağa yakın bir tasarıdadır. Ön cephesine 0,30 m. uzunluğunda bir künk yerleştirilmiştir. Benzer plan özelliklerinde ve boyutlarda örnekleri literatürde bilinen⁵⁷ demir işliğinde birinci mekân, iç kısmında bulunan yaklaşık 0,15 m. kalınlığındaki kül tabakasından anlaşıldığı gibi, demirin ısıtıldığı bölümdür. İkinci mekân ise, önünde yer alan su künküyle, ısıtılmış demirin işlenerek soğutulduğu alandır. Künk, demirin soğutulmasında gerekli olan suyun tahliyesi için yerleştirilmiş olmalıdır. İşlik, teras duvarının yıkımı sonrasında alanda biriken moloz taşlarla, yer yer kireç harç

⁵⁴ Yılmaz 2009, 154.

⁵⁵ Fırında cevherden demir elde etmenin temel kimyası ve teknikleri hakkında geniş ve kapsamlı bilgi için bkz. Cleere 1981.

⁵⁶ Cleere a.g.e., 120, Fig. 6; Danışman ve Özbal 2009, 183; Kretschmer 2000, 14 vd.

⁵⁷ Filgis 2001, 48.

kullanılarak, genelde kuru duvar tekniğiyle oldukça kötü bir işçilikte yapılmıştır. Bu durum işliğin, teras duvarının kullanımının tamamıyla sona ermesinden daha sonra yapıldığını göstermektedir. İşlikte kül ve cürüflardan başka bir buluntuya rastlanmamıştır.

Demirci işliklerinde genel olarak yumuşak demir veya çelik kullanılarak, çivi, balta, çapa, tırpan, nal, kilit, menteşe, orak benzeri aletler ve gereçler üretilir⁵⁸. Körükle ısı yükseltile odun kömürü içinde kor hale getirilen demir, çekiçle, yine bir kütüğe çakılmış demirden veya bazen yuvarlak taşlardan⁵⁹ ibaret basit örsler üzerinde şekillendirilmiş, sertleşmesi ve soğuması için de su verme işlemi uygulanmıştır. Bu işlemler sırasında ocakta kül yanında, dövülen demirden kopan veya eriyen parçaların oluşturduğu, halk arasında “demir boku” olarak bilinen⁶⁰ cüruf birikimleri oluşmuştur. Kibyra’da bulunan ilk demirci işliği, cüruf örnekleri (N10) alındıktan, çizim ve fotoğraf çalışmaları tamamlanıp belgelendikten sonra alandaki çalışmanın sürdürülebilmesi için kaldırılmıştır.

2.2. Anadolu’da Madencilik ve Metalurji⁶¹

Anadolu madenciliğini inceleyen kaynakların başında, 15–22 Haziran 2008 tarihlerindeki AMITEM konferans metinlerinin sunulduğu, Yalçın ve diğerlerinin editörlüğündeki “Ancient Mining in Turkey and Eastern Mediterranean” başlıklı çalışma

⁵⁸ Danışman ve Özbal, a.g.e., 184.

⁵⁹ Sturm 2012, 15, Abb. 17.

⁶⁰ Oransay 2006, 32, dipnot 10.

⁶¹ Anadolu’da akeramik neolitik çağdan beri madenler işlenmektedir ve özellikle klasik çağlar öncesiyle ilgili çok sayıda çalışma yapılmıştır. Maden çıkarma–işleme yöntemleri üzerine metalurjik bir araştırmanın, çok yaygın ve çok tekil buluntuları ilk kez bir arada araştırmaya yönelik bu çalışmanın konusu olmaması; tez kapsamındaki eserlerin büyük bölümünün Doğu Roma İmparatorluğu dönemine ait olmaları; tarım aletleri, mimari aksamlar gibi yoğun buluntu gruplarının basit düzenekli yerel ocaklarda üretilmiş olmaları gibi nedenlerle, konuya katkı sağlamayacağı düşünülmüştür. Konuyla ilgili yakın dönemlerdeki bilimsel araştırma ve tezler üzerine, bu çalışma kapsamında eklenecek yeni bilgi ve bulgular olmadığından, çağlar boyunca maden işleme tekniklerinin, madenlerin metalurjik özelliklerinin yinelenmesi gereksiz bulunmuştur ve bu başlık tez danışmanının önerisiyle ilgili kaynaklardan en önemlilerinin açıklanmasıyla sınırlandırılmıştır.

gelmektedir⁶². Yalçın editörlüğündeki, beşincisi 2011 yılında yayınlanan “Anatolian Metal” bandları da değişik araştırmacıların konuyla ilgili çalışmalarını derlemektedir. Yine Anadolu’nun erken dönem madenciliği hakkında yararlı bir çalışma, yerleşik düzene geçiş evresinden başlanarak Müller–Karpe tarafından hazırlanmıştır⁶³.

Greklerin ve Romalıların “analitik olmaktan çok tanımlayıcı” bir yaklaşımla, sınıflandırma yapmayıp faydacı bir şekilde madenlerin sadece kaynak ve kökenlerini incelediklerini aktaran Healy de, antik kaynaklardan yararlanarak madencilik ve metalurji faaliyetlerini açıklayan kapsamlı bir yayın hazırlamıştır⁶⁴.

Maden döküm sanatıyla ilgili Küçükerman ve diğerleri tarafından yapılmış yayın, madenciliğin kökenleriyle başlayıp, döküm sanatının gelişimiyle devam eden bir anlatım izler ve ilk çağlardan günümüze dek maden döküm kronolojisini görsel örneklerle açıklar⁶⁵. Aynı konu ile ilgili Bilgi editörlüğünde yapılan yayın da, yetkinliği ile öncülünü tamamlamaktadır⁶⁶. Kalay ve bronz ile ilgili, görsel örneklerle tamamlanmış bir yayın da Belli tarafından hazırlanmıştır⁶⁷.

Maden yatakları, rezervler ve madenciliğin tarihçesiyle ilgili MTA’nın (Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü) 1940’lı yıllardan beri çok sayıda yayını ve her il ölçeğinde hazırlanmış raporları bulunmaktadır.

⁶² Ancient Mining in Turkey and Eastern Mediterranean, International Conference AMITEM, June 15–22, Ü. Yalçın, H. Özbal, A. G. Paşamehmetoğlu (Ed.), Ankara, 2008.

⁶³ Müller–Karpe A., *Altanatolisches Metallhandwerk*, Neumünster, 1994.

⁶⁴ Healy J. F., *Ancient Mining and Metallurgy in the Greek and Roman World*, London, 1978.

⁶⁵ Küçükerman Ö., Başgelen N., Tanyeli G., Batur A., *Anadolu Sanayi ve Tasarım Tarihinin Ayak İzlerinde Maden Döküm Sanatı*, İstanbul, 1994.

⁶⁶ *Anatolia Cradle of Castings–Anadolu Dökümün Beşiği*, Ö. Bilgi (Ed.), İstanbul, 2004.

⁶⁷ Belli O., *Anadolu’da Kalay ve Bronzun Tarihçesi*, İstanbul, 2004.

Keskin tarafından, Anadolu madenciliğiyle ilgili olarak başlangıcından M.Ö. III. Binyıl sonuna kadar Batı Anadolu ile sınırlandırılmış⁶⁸; ve Çatal tarafından “Antik Anadolu Madenciliği” başlığıyla hazırlanmış yüksek lisans tezleri, konuyla ilgili geniş kapsamlı derlemelerden oluşmaktadır ve yararlı başvuru kaynakları olabilirler⁶⁹.

Kibyris’e komşu olan Pisidya bölgesinde metal cürufları üzerine yapılan tek yayın, Kucha ve diğerleri tarafından Sagalassos buluntuları hakkında hazırlanmıştır⁷⁰. Lykia’da ise konuyla ilgili başvuru kaynakları, Şişmanoğlu ve Sperl’in incelemeleri⁷¹ ve bu tez çalışmasının bütünleşme amacı güttüğü iki önemli kentin, Arykanda ve Patara’nın metal buluntularını inceleyen yetkin tezlerdeki analiz raporlarından oluşmaktadır⁷².

⁶⁸ Keskin L., Başlangıcından III: Binyılın Sonuna Kadar Batı Anadolu Madenciliği, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji (Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi) Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2003.

⁶⁹ Çatal G., Antik Anadolu Madenciliği, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2009.

⁷⁰ Kucha H., Waelkens M., Viaene W., Laduron D., “Mineralogy, Geochemistry and Phase Equilibria as Tracers of the Iron (Steel) Making at Sagalassos During The Roman Period”, Sagalassos III, M. Waelkens ve J. Poblome (Ed.), Leuven, 1995.

⁷¹ Şişmanoğlu S., Sperl G., “Limyra ve Çevresinde Bulunan Cüruflar Üzerine İncelemeler” AST VIII (1992), 399–411; Şişmanoğlu S., Sperl G., “Likya Bölgesinde Arkeometalurjik Araştırmalar”, AST IX (1993), 137–151.

⁷² Bkz. Oransay 2006, Şahin 2010.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KIBYRA METAL BULUNTULARI

3.1. Kaplar ve Kulplar (A)

Kibyra kazılarının görece kısa bir süredir devam ediyor olması, kazısı tamamlanan alanların kentin yüzeydeki belli başlı büyük yapıları olarak uzun süre toprakla örtülmeden açık kalması ve yüzeye yakın dolgudaki tabakalaşmanın yoğun olmaması gibi nedenler, tüm buluntularda olduğu gibi kap formlarında da çeşitliliği azaltmıştır. Özellikle günlük mutfak kabı buluntularındaki azlık değişik nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Madenin işlenerek metal durumuna getirilmesi, ardından form verilerek bir kullanım eşyası haline getirilmesi sürecinin, dönem teknolojisi göz önüne alındığında ne kadar zahmetli ve pahalı olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla, kullanım ömrü biten metal kapların çoğu, diğer metal eserler gibi tekrar eritilerek başka formda eserlere dönüştürülmüş olabilir.

Katalogdaki iki tabak örneğinin (A5–A6) kötü korunma durumu ve demir kulp örneklerinin (A10–A11) nispeten kalın olmaları nedeniyle nemli toprakta fazla çürümeden günümüze ulaşmış, ait oldukları kapların aynı kontekstte bulunamamış olma nedeni, ince cidarlı kapların aşırı korozyona uğramasına kanıt oluşturuyor olabilir; ancak zamanla karışan dolgu içinde kulplar ayrılarak kaplardan uzaklaşmış da olabilirler. Mezarlardan ele geçen kulpların (A7–A8) ait oldukları kapların kayıp olması ise mezar soygunculuğu gibi yaygın bir nedene bağlı olmalıdır. Aynı kontekstte bulunmuş olan aryballosa ait kulp da kaptan uzak bir noktada 2010 yılında bulunmuş ve farklı bir eser parçası olarak algılanarak envanterlenmiş; 2011 yılında tez çalışması sırasında kazı evi deposunda kasa içinde saptanarak, 2012 yılında Burdur Müzesi'nde aryballos ile birleştirilmiştir.

Buluntuların geneline bakıldığında, ulaşılan en üst tabakaların Anadolu'daki antik yerleşimlerin çoğunda olduğu gibi Doğu Roma İmparatorluğu dönemine tarihlendiği ve Arap–Sasani akınlarıyla kentlerin yoksullaşarak tarihten çekildiği 5.–7. yüzyıllara ait izler taşıdığı görülür. Bu döneme adını veren başkent dışındaki hemen her yerleşim taşradır ve dönem buluntuları da çoğu zaman başkentten ayrı, yerel özellikler göstermektedir. Kazı ekiplerinin bir an önce görkemli kalıntılara ve buluntulara erişmek için belgeleyip kaldırdığı ve kaldırmak zorunda olduğu tabakaların çoğu zaman mimarisi

belgelenmektedir; mimari yanında özellikle Erken Hıristiyanlık dönemini yansıtan liturjik eserler, kandiller, camlar, takılar, sikkeler gibi geniş buluntu grupları da kazı sonuç raporları veya monografiler şeklinde yayınlanmaktadır; ancak özellikle günlük kullanım kaplarına ve diğer mutfak araçlarına dair yayınlar çok azdır. Yapılan araştırma ve yayınlar, genellikle amphoralar, tepsiler, sürahiler, buhurdanlıklar gibi değerli madenlerden veya kaliteli bakır alaşımlardan yapılmış gösterişli kaplardır ve Anadolu genelinde, çalışmaların tümü dağınık durumda olup, birkaç monografi dışında basit formu demir veya bakır alaşımlı mutfak eşyalarının sınıflandırması yapılmamıştır.

Katalogda sınıflanan kaplar ve kulplar, metal buluntuların toplamı içinde % 4'lük bir dilim oluşturmaktadırlar. Bu çalışmanın amaçlarından biri, ne kadar basit olurlarsa olsunlar; estetik özellikler, miktar, işlevlerinin önemi gibi kıstaslar belirlemeden, insan eliyle üretilmiş her nesnenin somut bir kanıt olarak korunması ve belgelenerek geleceğe aktarılması algısını oluşturmaktır. Bu nedenle, katalog genelinde form veren eserlere yer ve öncelik verilmesine karşın, kazıda bulunan tüm metal kaplar kapsam içine alınmıştır. Genellikle sıvıları taşımak veya saklamak için kullanılan dar ağızlı, gövdesi hacim oluşturan kaplar “Kapalı Kaplar”, sığ tabak formları “Açık Kaplar”, kaplarla ilişkili tutma ve taşıma aparatları da “Kulplar” başlıkları altında incelenmiştir.

3.1.1. Kapalı Kaplar

Kibyra kazılarında bulunan dört kapalı kaptan ikisi (A1–A2) bakır alaşım, diğer ikisi (A3–A4) kurşundan yapılmıştır. İlk örnek A1, 6 numaralı yer altı oda mezarında bulunmuş küçük boyutlu bir aryballostur. Aryballosların işlevleri ve nasıl taşındıklarıyla ilgili yapılan araştırmalarda, parfüm ve yağ saklamak ve taşımak için kullanılmış, yaygın bir mezar hediyesi olan bu küresel gövdeli, dar ağızlı kap tipinde, daha erken olan Korinth örneklerinde kulplar olduğu⁷³, Attik tiplerin ise boyun kısımlarına bağlanan iplerle avuçta taşındığı belirlenmiştir⁷⁴. Roma döneminden sonra, oluşan refahla birlikte yaygınlaşan metal kap kullanım çeşitliliğinde, aryballoslarda da çok çeşitli gövde ve boyun tipleri

⁷³ De Decker–Szabó 2007, 113, Fig. 1–4.

⁷⁴ Haspels 1928, 219.

ortaya çıkmıştır⁷⁵. Kibyra örneğinde ise, büyük bir şans eseri olarak, kaba ait kulp mezar içinde bulunmuştur ve yeni bir form ortaya çıkmıştır: Kabın yuvarlak gövdesinin iki yanında üst kısımlarında delik bulunan yaprak formu iki parça kaynatılmıştır ve bu deliklerden “U” formu, uçları kıvrık küçük bir tel kulp geçirilmiştir.

Çok çeşitli formlarda ve pişmiş toprak, cam, metal gibi malzemelerden üretilen bu yaygın kaba ait şaşırtıcı bir saptama da, literatürde uzun araştırmalarda karşılaştırılacak bir benzer bulunamazken, kulpu eksik olan; ancak 7,6 cm.lik yüksekliğine dek tıpatıp benzer, Metropolitan Müzesi’nin sahip olduğu bir ikizinin görülmesidir⁷⁶. 1900 yılında Suriye–Hauran’dan satın alınmış olan ve Roma dönemine tarihlenen kap, Kibyra aryballosu ile aynı ustanın elinden, aynı kalıptan çıkmış olmalıdır. Araştırmanın bu aşamasında yayınlanan Juliopolis (Ankara, Nallıhan) kurtarma kazısı raporunda ise, boynuna takılan bir kelepçe ve buna geçirilen kulpla kullanılmış bir üçüzünün bulunması⁷⁷, arkeolojide yeni keşiflerin ve yayın takibinin ne kadar önemli olduğunu bir daha göstermiştir. Juliopolis metal buluntuları 2. yüzyıla tarihlenirken, buluntu grubu içindeki aryballos 1. yüzyıl sonuna tarihlenmiştir. **A1**’in bulunduğu YOM 6 içinde ele geçen kandil, terrakotta gibi paralel buluntular da M.S. 1. yüzyıla tarihlenmektedir; dolayısıyla, kabın kesin tarihlenmesi mümkün olmuş, bu tip buluntuların antik coğrafyada ticaret yolları aracılığıyla dağılımlarına dair önemli bir örnek oluşmuştur.

Bakır alaşımdan yapılmış ikinci kapalı kap örneği olan **A2**, yoğun buluntu veren Bouleuterion/Odeion yapısının güney parados tonozu altındaki odada bulunmuş olan yonca ağızlı, uzun konik boyunlu ve konik gövdeli, düz dipli, aşağı doğru genişleyen bir forma sahip sürahidir. Boyun kısmındaki çekiç izlerinden, levha metalden ısıtıp dövülerek şekillendirilmiş olduğu, ağızdaki iki küçük delikten de perçinle tutturulmuş bir kulpunun olduğu anlaşılmaktadır. Oldukça ezilmiş ve dip kısmı yırtılarak açılmış olmasına rağmen, formu tam olarak belirlenebilmektedir.

Benzerleri ile ilgili yapılan kaynak araştırması sırasında, forma tam benzeyen bir örnek Lagina kazı evi deposunda, envantersiz ve sınıflanmamış olarak bir kasa içinde

⁷⁵ Arslan ve diğerleri 2011, 176, 186, Res. 11; Imperium Romanum 2005, 382, No. 483

⁷⁶ Richter 1915, 196, Fig. 516

⁷⁷ Arslan ve diğerleri, a.g.e., 176, 186, Res. 11.

görülmüştür ve kasa içindeki diğer eserler, bölgede bulunan geç dönem Doğu Roma mezarlarında yapılan kurtarma kazılarında ele geçmiştir. Tam olarak benzer başka bir örnekte, 1903 Pergamon kazısı FK4 kompleksinde, 11. yüzyıl tabakaları içinde bulunmuştur⁷⁸. Arykanda'da ele geçen benzer bir örnek de sürahi olarak adlandırılmıştır⁷⁹ ve buluntu konumuna göre 4.–5. yüzyıl tarihi belirlenmiştir. Sardis'te bulunan bir örnek, Kibyra örneğinin aksine demir kulbuyla birlikte ele geçmiştir ve Erken Doğu Roma dönemine tarihlenmektedir⁸⁰. Boyut olarak küçük ve gövdedeki konikliği az olmasına rağmen, özellikle boyun kısmındaki kabartma bilezik profili ve çekiçlenmiş dibi gibi benzerliklere sahiptir. Beycesultan'da 1956 yılında bulunmuş başka bir örnek, omuz ve boyun kısımlarında süsleme şeritleriyle farklılaşsa da, gövde, boyun ve ağız formuyla benzeşmektedir ve 6. yüzyıla tarihlenmiştir⁸¹. Louvre'dan iki örnekten birinin ağız (2701), diğerinin (2700) gövdesi benzeşmektedir ve ilginç olarak, 2701 no.lu örneğin ağızında kazımayla kabın kullanım işlevini belirleyen “AQUA” yazısı bulunmaktadır⁸².

Sürahi formlarındaki bu benzerlik ve yaygınlık, işlevinin formu belirlemesi yanında ticari ve ekonomik ilişkiler sırasında görsel etkileşimden de kaynaklanıyor olmalıdır. Amorium'da bulunmuş olan bir sürahi, gövde ve ağız yapısı Kibyra sürahisinden farklı da olsa, Sardis, Arykanda, Pergamon ve hatta Louvre'da bulunan diğer tiplerle benzeşerek, 6. yüzyılda kentler arasındaki ticari ve kültürel ilişkilere kanıt olan başka bir örnektir⁸³.

Pergamon örneğinin verdiği geç tarih ve diğer örneklerin buluntu konumlarının daha erkene tarihlenebiliyor olması, bu tür işlevsel kap formlarının değişikliğe uğramadan yüzyıllar boyunca üretildiklerini ve sağlıklı tarihlenmenin buluntu konumlarındaki paralel verilere göre yapılabileceğini göstermektedir.

Kurşundan yapılmış olan ve bu nedenle dolgu içinde aşırı ezilmiş olarak bulunan 2 ampulladan ilki olan **A3**, İngiltere'den Ortadoğu'ya kadar çok yaygın bir alanda

⁷⁸ Gaitzsch 2005, 8, Abb. 3b.

⁷⁹ Oransay 2006, 43, Şek. 2, Lev. V, A5.

⁸⁰ Waldbaum 1983, 93, Pl. 35, 526.

⁸¹ Wright 2000, 167, Fig. 12.a.2.

⁸² Ridder 1915, 111, Pl. 98, 2700–2701.

⁸³ Lightfoot 2007, 282, Fig. 12–13.

kullanılmış olan, matara formu küçük bir kaptır. Bouleuterion/Odeion'un kuzey paradosundaki odada, akıntı dolgusunda bulunmuştur. Ampullanın sahip olduğu matara formu, Geç Bronz Çağ'dan (1550–1200) başlamaktadır ve formun deri örneklerle öykündüğü ileri sürülmektedir⁸⁴.

Hıristiyanlığın adını aldığı topraklar olan Anadolu'da, yeni dinin resmileştiği 4. yüzyıldan itibaren kutsal topraklara ziyaretler yapıldığı, bu hac gezilerinin de özellikle 7. yüzyıl başlarından itibaren arttığı, bu dönemler arasında yaygınlaşan buluntulardan anlaşılmaktadır. Yeni dinin heyecanı öylesine büyüktür ki, sadece Azize Tekla ve Aziz Nikolaos'un yaşamlarıyla mucizeleri hakkında yazılmış olanlar, 7.–14. yüzyıllar arasındaki bütün Hıristiyan yazını ile kıyaslanamayacak denli çoktur⁸⁵. Hıristiyanlar tarafından bu coşkuyla İsrail'de kutsal topraklara yapılan hac ziyaretlerinde alınan kutsal suları veya kilise kandillerindeki kutsanmış yağları⁸⁶ taşımak için üretilen hacı ampullaları, 4.–7. yüzyıllar arasına tarihlenen ve Aziz Menas figürü taşıdıkları için aynı adla anılan grupta görüldüğü gibi pişmiş toprak da olabilmektedir⁸⁷. Gerek pişmiş toprak, gerekse kurşundan yapılanlar, iki ceketli kalıplarda üretilmişlerdir⁸⁸.

Kabın genel formunda, daire şeklindeki gövdeden çıkan uzun bir boyun ve omuzlardan boyuna birleşen iki yuvarlak, delik şeklinde kulp bulunmaktadır. Ampulla, bu delikten geçirilen ip yardımıyla belde veya boyunda taşınıyor olmalıdır. Bazı kulpsuz örneklerde ağız dışı doğru genişlemektedir ve kabın boynuna bir ip veya deri parçası bağlanmaktadır. Narbonne'da bulunan kulpsuz bir örnek, 8. yüzyıla tarihlenen bir mezar içindeki, 5. yüzyıla tarihlenen yazıta sahip mermer lahit içinde ele geçmiştir⁸⁹. "Monza Ampullaları" olarak bilinen bir grupta da, kabın yan taraflarının metal bir bantla çerçevelenerek, bu çerçevenin

⁸⁴ Eriksson 1988, 177.

⁸⁵ Foss 2002, 129.

⁸⁶ Vikan 1982, 23.

⁸⁷ Greenewalt 2005, 86, Fig. 4; Anderson 2004, 86, Fig. 1; 83, Fig. 3; Shtereva 1999, 86, Fig. 1.1–1.2; Linscheid 1995, Taf. 135, a–c; Wolfgarten 1994, 124, Taf. 15 f–g.

⁸⁸ Syon 1999, 112, Fig. 2.

⁸⁹ Kötzsche 1995, 278, Taf. 28c.

üst kısmında bulunan deliklere takılan zincirle taşındığı görülmektedir⁹⁰. **A3** örneğinde de kulp izi görülmemektedir.

Ampullanın her iki yüzünde de, silik olmasına rağmen daire şeklindeki bir bant içinde üzüm salkımları ve yapraklarla doldurulmuş bir bezeme ve orta üst bölümde de bir haç bulunmaktadır ve bu özellikleriyle 6. yüzyıla tarihlenen Monza grubuna benzemektedir.

Malzemesi kurşun olan ikinci kapalı kap örneği **A4**, tekil bir forma sahiptir ve kutsal su veya kilise kandillerinden alınmış kutsal yağ taşımak için yapıldığı düşünülerek, konik formuna rağmen hacı ampullası olarak tanımlanmıştır. Literatürde benzerine rastlanmayan kap, daire formulu bir tambur üzerine uzun bir koni gövdeden ve yine ters bir koniyle dışa açılan ağızdan oluşmaktadır, kulpsuzdur. Kabın gövde kısmı peri bacasını andıran, minyatür bir dağı veya tepeyi sembolize eder şekilde, ezilerek biçimlendirilmiş bir yüzeye sahiptir. Buluntu yeri Bouleuterion/Odeion caveasının orta kısmındaki dolgudur ve paralel veri sağlayacak bir kontekste bulunmadığı için tarihlenmesi de zordur. Bu nedenle, Kudüs–Antakya–Kıbrıs–Pamphylia (Myra)–Lykia–Laodikeia–Ephesos gibi işlek bir hac güzergâhı üzerinde bulunan, hatta yayınlandığında büyük önem arz edecek olan piskoposluk mühürlü unguentarium tipli hacı ampullalarının üretim merkezi konumundaki Kibyra’da ele geçen kurşun hacı ampullalarını, paralel buluntulara ve Bouleuterion/Odeion çevresindeki geç dönem yapılaşmalarına bakılarak, 5. yüzyıl sonrasına *terminus post quem* tarihlemek yanlış olmayacaktır.

3.1.2. Açık Kaplar

Bu gruptaki buluntular, demirden yapılmış sığ bir kabın ¼ lük parçası (**A5**) ve ince cidarlı bakır alaşım bir tabağın 3/4 lük parçası (**A6**) olan iki tabak parçasından ibarettir: **A5** düz dipli, kenarları dik açılı, sığ bir kaba aittir. Aşırı korozyonlu ve çürümüş durumdadır. Kenar yayından ağız çapının 21 cm. olduğu anlaşılmaktadır ve büyük bölümü eksik olduğu için, kalan kısım tabak olarak tanımlanmıştır; ancak eksik olan kısımdaki bir sap ile tava olarak da kullanılmış olabilir. Bu tip buluntular yayınlanmaya gerek görülmediği için, literatürde benzeri bulunamamıştır. Gündelik kullanıma uygun basit formu nedeniyle, bronz tabak formlarıyla da benzerliği yoktur. Buluntu alanı Bouleuterion/Odeion

⁹⁰ Engemann 1995, Taf. 2.a; Vikan 1995, 379, Taf. 50a, 50d.

caveasının güney bölümünde, basamaklar üzerindeki dolgudur ve bu nedenle tarihlenmesi zordur; ancak 5. yüzyıl sonrası gibi genel bir tarihle değerlendirilebilir.

İkinci açık kap örneği **A6**, yaprak şeklindeki bir metal levhanın dövülerek şekillendirilmesiyle yapılmış küçük ve basit bir tabaktır; çapına oranla kenarlarının yüksek olması derinlik sağlamaktadır ve ağız profili hafif dışa dönüktür. Her dönemde kullanım alanı olan sıradan bir forma sahiptir⁹¹. Geç Dönem Hamamı'nın tepidarium odası zemininde bulunmuş olması, benzer bir örnekte olduğu gibi⁹² yıkanma, tıraş veya tuvaletle ilgili bir işlevi olabileceğini gösterir. En yakın benzeri olarak, Sardes'te bulunmuş iki örnek Erken Doğu Roma dönemine tarihlenmektedir⁹³. Hamamın genel buluntu konumu göz önüne alındığında, bu geniş tarihleme varsayımı Kibyra örneği için 5. ve 6. yüzyıllar içinde sınırlandırılabilir.

3.1.3. Kulplar

Kazılarda bulunan kulp örneklerinden **A7** ve **A8**, YOM 6'daki 3 no.lu lahit çevresinde, kaçakçıların karıştırdığı toprak dolgu içinde ele geçmiştir. İnce kare kesitli bir çubuğun ısıtılarak helisel kıvrılmasıyla yapılmışlardır ve yay formludurlar. Yukarı doğru kıvrık uç kısımları ait oldukları kaptaki halkalara geçirilerek kullanılmışlardır. Kıvrık uçlar uzun yuvarlak uçlu gagaya sahip bir su kuşunun başı şeklinde tam plastik işlenmiştir. **A7** örneğindeki kuş başı kıvrımlı çengel üzerinde, aynı mezarda bulunan **A1** katalog numaralı aryballosta kullanılan omuz halkasının bir benzeri korunagelmiştir. Yay formlu kulplar Roma döneminde yaygındır ve genellikle kare kesitli, orta bölümü şişkince gövdeye sahip, uçları damla şeklinde örnekleri görülmektedir⁹⁴.

Kulpların ne tür kaplarda kullanıldığı, farklı kap tiplerinde veya kistalarda kullanıldıkları için kap kayıp ise anlaşılamamaktadır. Formun derin bir phialede

⁹¹ Kazanski 2003, 72, Fig. 22.6.

⁹² Bouloumié ve Lagrand 1976, 29, Fig. 2.

⁹³ Waldbaum 1983, 89, Pl. 31, 498–499.

⁹⁴ Robinson 1941, 218, Pl. LVIII, 737–749.

kullanılmış benzeri Mansel tarafından Trakya'daki mezar kazılarında bulunmuştur ve Erken İmparatorluk Dönemi'ne, 1. yüzyıl başına tarihlenmektedir⁹⁵. Bu tarih, YOM 6'daki aryballos, kandil, takı ve unguentarium gibi diğer buluntularla da paraleldir. Arykanda kazılarında bulunmuş benzer bir örnek, Oransay tarafından buluntu konumları da göz önüne alınarak Augustus dönemi sonrasına tarihlenmektedir ve saptaması Mansel ile örtüşmektedir⁹⁶.

A9, **A10** ve **A11**, yay formlarıyla birbirine benzemektedir. Bouleuterion/Odeion'un kuzey dış köşesindeki geç dönem yapılarının bulunduğu alanda ele geçen **A9**'un et kalınlığı diğerlerine göre daha fazladır ve kaliteli bronz alaşımdan yapılmıştır. Üst bölümündeki delik, kap dudağına buradan perçinlendiğini göstermektedir. Alt bölümü ise yaprak şeklinde, sivri bir uçla bitmektedir ve sırtta derin bir nokta dizisiyle basit bir süslemeye sahiptir. Dip kısmına benzeyen, sırtındaki yivle farklılaşan ve Helenistik döneme tarihlenen bir örnek Delphi'de bulunmuştur⁹⁷.

A10 ve **A11** demirden yapılmıştır. **A10**, GDH caldariumu içindeki dolguda bulunmuştur ve ısıtma sisteminde suspensuralar arasında bulunması kontekste dışarıdan gelmiş olduğunu göstermektedir. **A11** ise Ana Cadde kazılarında, caddenin kuzey bölümündeki 5.-7. yüzyıl yapıları içinde bulunmuştur. Her iki demir kulbun da üst kısımlarında **A9**'dakine benzeyen delikler açılmıştır ve **A10**'daki delikte bir perçine ait kalıntı durmaktadır. Isthmia'da bulunan üç benzer kulpta olduğu gibi⁹⁸, kulpların maşrapa veya sürahi gibi bir forma ait olduğu düşünülebilir. Ait oldukları dönemler de buluntu konumlarıyla ilişkilendirilebilir.

⁹⁵ Mansel 1941, 126, Abb. 4h, Abb. 10.

⁹⁶ Oransay 2006, 51, Şek. 5, Lev. X, A27.

⁹⁷ Perdrizet 1908, 88, Fig. 295.

⁹⁸ Raubitschek 1998, 37, Pl. 39, No. 158-160.

3.2. Kişisel Kullanım Eşyaları (B)

Katalog içinde % 7'lik bir bölümü oluşturmakta olan, vücut bakımında kullanılan cımbızlar, kurşun bir ayna çerçevesi, giysilerde kullanılan fibulalar, broşlar, tokalar, iğneler ve bunlara ait aksamlar bu başlık altında incelenecektir.

3.2.1. Cımbızlar (Lat. *Vulsella*, Gr. *τριχολαβίς/τριχολαβιον*)

Kişisel vücut bakımında, epilasyon aleti olarak kullanılan cımbızlar çok çeşitli formlarda; epilasyon, kandil fitili kaldırma⁹⁹, zanaatkârlar tarafından küçük nesnelere tutma işlevleri yanında, tıbbi amaçla da kullanılmak üzere de üretilmişlerdir¹⁰⁰. Kullanım amacındaki yalınlıktan dolayı, tip olarak Samothrake'den M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen bir örnekle¹⁰¹, M.S. 5. yüzyıla tarihlenen Kibyra örneği **B1** veya 6.–7. yüzyıllara tarihlenen bir Fransa buluntusu¹⁰² arasında çok fark görülmemektedir. Yapım tekniği de basittir: uzun bir şerit ortada esnemeyi sağlayacak bir yayın iki tarafına doğru bükülür, tutucu uçlar biraz içe eğilir.

Dönmüş kılları, yara içindeki kalıntıları, batmış hayvan veya bitki dikenlerini vücuttan temizlemek için kullanılan, boyutça epilasyon cımbızından biraz daha büyük olan bu tip tıp aletleri *penset* veya *forseps* olarak adlandırılır¹⁰³. Aulus Cornelius Celsus *penset* için *vulsella* sözcüğünü kullanmıştır¹⁰⁴. Bazı forsepsler doğrudan yara içine gireceği için, uçları sivri imal edilmiştir¹⁰⁵. Bazılarının ucu da tutmayı kolaylaştırmak veya tüyleri “kırmak”

⁹⁹ Walters 1914, 220, Fig. 347, No. 1447; 221, Fig. 351, No. 1461.

¹⁰⁰ Uzel 1985, 28.

¹⁰¹ Dusenbery 1998, 1047, XS-495.

¹⁰² Feugere 1985, 169, Fig. 21.40.

¹⁰³ Bliquez 1982, 211; Künzl

¹⁰⁴ Batı dillerine “pinzette” olarak geçen *penset* Latince “yakalamak, sıcak bir şeyi yakalamak” anlamındadır. Yalav 1980, 5.

¹⁰⁵ Bliquez a.g.e., 211, Fig. 5.31; Künzl 1984, 162, Taf. 8, D4; Zimmermann ve Künzl 1995, 538, Kat. Nr. 58.

için keskin ağızlı maşa şeklinde geniş, bazen de dişli yapılmışlardır¹⁰⁶. Cımbızlar epilasyon yanında, tıbbi tedavide de kullanılmışlardır; örneğin granüler oftalmide konsekan trikiasis (kirpik dönmesi) için sık başvurulan yöntemde, antik yazarların tarifleriyle “*göz kapağı dışa çevrilip, epilasyon pensiyle batan kıllar çekilerek*” tedavi uygulanmıştır¹⁰⁷.

B2, yay altına çakılan bir pime geçirilmiş iğnesiyle günümüz tırnak makaslarına benzemektedir. “Cep seti” olarak tanımlanan¹⁰⁸ bu tip de yaygındır ve ortadaki ucu sivri yassı iğne, dönmüş kılları, batmış dikenleri çıkarmak hatta tırnak içlerini temizlemek için de kullanılmıştır. **B1** ve **B2** Geç Dönem Hamamı’nda bulunmuştur; dolayısıyla tıbbi amaçla kullanılmayıp, epilasyon işlevleri olduğu kesindir. Her iki alet de GDH konteksti içinde 5.–6. yüzyıllara tarihlenmiştir.

3.2.2. Ayna Çerçevesi

Kişisel kullanım eşyaları içindeki nadir buluntulardan biri de, Anadolu’da benzeri sadece Sardis¹⁰⁹ ve Patara¹¹⁰, da bulunmuş olan **B3** katalog numaralı küçük boyutlu bir ayna çerçevesidir. Pahalı ve ağır olan saplı–askılı bakır alaşım, üstü gümüş sırlı bilinen aynalara alternatif olarak kullanılmış olan bu küçük eşya, kurşun bir çerçeve içine oturtulmuş küçük, oval dışbükey bir sırlı aynadan oluşmaktadır. Askı halkası olarak tanımlanan bölüm tutamak olarak da kullanılmış olabilir.

Avrupa’daki benzerleri Kuzey Adriyatik’te Udine ve Trieste arasındaki Aquileia’da¹¹¹, Batı Karadeniz’de Constanta (Köstence)’nin batısındaki Ulmetum’da¹¹² ve Ukrayna’nın güney kıyılarındaki Pantikapaion’da¹¹³ bulunmuştur. Patara’da ve Sardis’te bulunan

¹⁰⁶ Künzl a.g.e., 164, Taf. 10, D17–D18; Künzl 1996, 2622, Abb. XXVI, Kat. Nr. 1–7.

¹⁰⁷ Uzel 1985, 27–28; Yalav 1980, 7–8.

¹⁰⁸ Milne 1970, 92.

¹⁰⁹ Waldbaum 1983, 109, Pl. 42, 655.

¹¹⁰ Şahin 2010, 83, Ç. No. XVIII, Lev. XXI, K2–K3.

¹¹¹ Nowotny 1910, 266, Nr. 158–161.

¹¹² Tudor 1948, 244 vd.

¹¹³ Treister 1994, 422, Fig. 5, 1.

benzerleri de dâhil olmak üzere, oval Kibyra örneği dışında hepsi daire şekillidir. Kutsal alan ve mezarlarda bulunmuş olan Avrupa örnekleri 3. yüzyıla tarihlenirken, Sardis ve Patara'da buluntu alanları dikkate alınarak Doğu Roma Dönemi'ne ait oldukları saptanmıştır; aynı ölçüt BO ve GDH arasındaki A7 açmasında bulunan Kibyra örneği için de geçerlidir.

3.2.3. Fibulalar

İki kumaş parçasını veya vücuda dolanan uzun bir kumaşın iki ucunu birbirine iliştmek için kullanılan, yay mekanizmalı, kıvrık gövdeli ve iğneli fibulalar, hem alet hem takı olarak kullanım görmüşlerdir. Kökeni tartışılan ve pratik işlevi nedeniyle geniş kabul görmüş bu takının ilk ortaya çıkışı Avrupa'da M.Ö. 1300'lere dek uzanmaktadır. Kuzey İtalya üzerinden Geç Miken IIIB aracılığıyla Ege'ye¹¹⁴, kültür ve ticaret etkileşimleriyle, Kikladlar aracılığıyla Anadolu'ya geçmiştir¹¹⁵. Anadolu'da ilk ve en yaygın kullanımı Friglerle başlamış, Geç Roma Dönemi ortalarında tokaların ve broşların yaygınlaşmasıyla kullanımı azalmıştır¹¹⁶.

Fibulalar teknik, form ve biçem bakımından çok çeşitli tiplere ayrılır¹¹⁷; ancak temelde iki tip vardır: Tek parçalılar ve iki parçalılar. Tek parçalı fibulanın çalışma prensibi günümüzdeki ilkişli-çengelli iğneler gibidir. Yekpare gövde ortada kıvrılarak, iğne uç diğer baştaki kancaya geçirilir. İki parçalılarda ise, yine yay şeklinde, çeşitli formlarda bir ana gövdeye, bir mafsal veya pim aracılığıyla hareketli bir iğne takılır¹¹⁸.

Kibyra buluntusu üç örnekten **B4** Geç Dönem Hamamı'nda, **B5** ise birkaç metre batısındaki A7 açmasında ele geçmiştir. Üçüncü fibula **B6**, BO proskenesinde, zemine yakın bir tabakada bulunmuştur. Her üçü de iki parçalı örneklerdir.

¹¹⁴ Muscarella 1965, 34 vd.

¹¹⁵ Waldbaum 1983, 112.

¹¹⁶ Şahin 2010, 52.

¹¹⁷ Fibulalar hakkında geniş kapsamlı ve ayrıntılı bir sınıflama için bkz. Der Roest, J. van, Die Römische Fibeln von 'De Horden', ROB 38/1988, Amersfoort, 1990.

¹¹⁸ Muscarella, a.g.e., 35.

B4 ilginç bir özelliğe sahiptir: Yay ve iğne tek parça telin spiral sarımıyla yapılmıştır ve mandal yayına benzeyen bu spiralin ortasına, büyük bölümü kırık ve eksik olan daha kalın bir tel ana gövde olarak geçirilmiştir. En yakın benzeri, Marsilya'nın batısında Montpellier'de bulunmuştur. "Tendille 3b" olarak adlandırılan tip Avrupa kaynaklıdır ve 6. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir¹¹⁹. Bu tipteki spiral sargı yay sisteminin benzerleri İber Yarımadası'ndan başlayarak¹²⁰ Orta Avrupa'da¹²¹ ve Baltık kıyılarında Litvanya'ya dek yayılmıştır¹²²; ancak Anadolu'da tek örnek Kibyra'da bulunmuştur ve kentin hac yolları üzerinde olmasından kaynaklanan ticari ilişkilerin bir kanıtıdır.

İkinci fibula (**B5**) çok yaygın bir tiptir. Yay şeklindeki gövdenin bir ucu düz, diğer uçta "T" şeklinde iğne sabitleme yeri bulunmaktadır. Gövdesi sağlam olan fibulanın iğnesi kırık ve eksiktir. Literatürde sıklıkla gümüş ve altın örnekleri görülmektedir¹²³; ancak Kibyra örneği altınla kaplanmıştır ve kaplamadan çok az iz kalmıştır. Çok çeşitli alt gruplara ayrılan tipin yakın benzeri, 3. yüzyıla tarihlenen öncül bir tip olarak Dura-Europos buluntusudur¹²⁴. Sagalassos'tan benzer bir fibula 4. yüzyıla, aynı tipin Zeugma örneği¹²⁵ 5. yüzyıla tarihlenmektedir¹²⁶. Bakır alaşım yakın benzeri bulunamayan fibula, hamamdaki diğer buluntuların çoğu gibi yerel üretim veya erkene çekilen tarihlemelerle, 4. yüzyılda üretilmiş ve hamamın ilk evresinin tarihlendiği 5. yüzyıl boyunca kullanılmış olabilir.

¹¹⁹ Richard ve diğerleri 1980, 127.

¹²⁰ Luik 2002, 188.

¹²¹ Feugere 1977, 142, Pl. 3.20; Feugere 1985, 159, Fig. 17, 6, 9; buluntular 6.–7. yüzyıl kontekstine aittir. Özellikle Gallia'da sık bulunan spiral sarım fibulalar hakkında daha kapsamlı bilgi için ayrıca bkz. Feugere M., Guillot A., "Fouilles de Bragny, 1: Les Petits Objets dans Leur Contexte du Hallstatt Final", *RAE XXX* (1986), 159–221; özellikle 200, Fig. 40.

¹²² Bitner–Wróblewska 2003, 33 vd.; Der Roest 1990, 142 vd.; Kazakevicius 1983, 190 vd.; Wróblewski 2006, 221 vd.;

¹²³ Zhuravlev 2003, 92, Fig. 3.

¹²⁴ Frisch ve Toll 1949, 24, Pl. V, 62,63.

¹²⁵ Bulgan ve Feugere 2007, 222, Fig. 6, 7–10.

¹²⁶ Waelkens ve diğerleri 1991, 289, Fig. 18.

Siyaha yakın koyu renkli bir bakır alaşımdan üretilmiş **B6**'nın gövdesi kurtçuk–larva formundadır. Gövdenin dip tarafında iğne deliği bulunmaktadır ve gövdeden uzanan yay kısmının ucu kırık olduğu için, iğne yuvasının şekli anlaşılamamaktadır. Yangın tabakasının hemen üzerinde bulunan fibula, BO yangın evresiyle çağdaş olabileceği gibi, dolgudaki karışımla alt tabakaya da inmiş olabilir. Yayınlarda benzeri bulunmadığı için, tarihlenmesi zordur; bir benzeri yayınlanıncaya dek *terminus post quem* 4. yüzyıl en uygun öneridir.

3.2.4. Broşlar

Roma İmparatorluk Dönemi'nden itibaren yay formlu fibulalarla birlikte geniş bir kullanım ve dağılım alanı olan broşların iki örneğinden **B7**, Agora 1. Teras Caddesi'nde doğu stoadaki dükkânlarda, **B8** ise GDH kanalizasyon dolgusu içinde bulunmuştur. Broşlar genellikle gövde ve iğneden ibaret iki parçadan oluşmaktadır. Genellikle disk şeklindedirler; fakat bitki, hayvan veya diğer geometrik şekillerde de üretilmişlerdir. Giysi aksamı olarak kullanılmış olan disk–tekerlek şekilli broşlar, merkezden çıkan destek çubuklarının oluşturduğu bölümler nedeniyle “dilimli fibulalar–göğüs agrafları”¹²⁷; ve Avrupa'da özellikle garnizon yerleşimlerinde sık buldukları için “askeri buluntular” olarak da adlandırılmışlardır¹²⁸; ancak sivil kullanımları olduğu da kuşkusuzdur.

B7, yuvarlak bir mile takılmış, dairenin en kolay bölündüğü şekil olan 8 dilim ile, dışbükey bir araba tekerleği görünümündedir. Bu sekiz üçgen hücreden ikisinde kehribar sarısı, daire şekilli göbekte de lapis lazuli mavisi camların korunagelmiş olması, iki farklı renkte cam kullanıldığında, birbiri içinde öne çıkan iki haç motifi olacağını göstermektedir. Arka bölüm düzdür ve iğne mafsalı, iğnesi ve iğne yuvası sağlamdır. Genellikle 5 dilimli¹²⁹ tekerlek formlu broşların, Romano–Keltik Güneş Tanrısı veya doğrudan Jüpiter ile bağlantılarının olduğu öne sürülse de¹³⁰, formun dekoratif olarak kullanışlı olması Hıristiyan gelenek içinde de kullanım sürekliliğini sağlamıştır. Benzerleri 2. yüzyıldan

¹²⁷ Garam 2001, 51.

¹²⁸ Green 1981, 253.

¹²⁹ Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 21, 86a–b.

¹³⁰ Green, a.g.e., 255.

itibaren yaygınlaşmaktadır¹³¹ ve Geç Roma İmparatorluğu dönemine dek değişik formlarla süreklilik göstermektedirler¹³². Buluntu konumuna göre 4.–5. yüzyıllara tarihlenebilir.

B8 örneği küçük boyutludur. Derin bir BA hazneye sahiptir ve haznenin arka kısmında iğne tutturmaya yarayan mafsal parçaları bulunmaktadır. Ön yüz ise, kollar arasındaki bölümleri **B7**'deki gibi kehribar renkli camlarla doldurulmuş, motif olarak belirgin bir şekilde öne çıkan demir bir haç ile kapatılmıştır. En yakın benzeri 6.–7. yüzyıl Avarlar Dönemi'ne tarihlenmekte olup, Budapeşte yakınlarında bulunmuştur¹³³; ancak 10.–11. yüzyıllarda aynı form *Saunderton Tipi* olarak Danimarka'da da görülmektedir¹³⁴. Bu tür buluntular farklı coğrafyada benzer işlevsel özellikleri nedeniyle kullanım sürekliliği gösterdikleri için, kontekst verileriyle değerlendirilmeleri zorunludur. Dolayısıyla, buluntu yeri olan GDH kanalizasyonu bize 5.–6. yüzyıl tarihini vermektedir.

İki broş örneği, lüks mine kakmalı benzerleriyle¹³⁵ karşılaştırıldıklarında, gerek basit kakma tarzı, gerekse haç motifleri gibi özellikleriyle, benzerlerinden ayrışmaktadır. Bu nedenle, sürece kazılarda bulunabilecek olan yerel işliklerde Strabon'un “demircilik ve kakmacılıkta ünlü olduklarını” belirttiği Kibyralılar tarafından üretilmiş olabilirler.

¹³¹ Der Roest 1990, 166, 192, Taf. X, 239., Feugere 1977, 155, Pl. 16, 101; 156, Pl. 17, 102–103; Feugere 1985, 159, Fig. 18, No. 3, 6, 8–9.

¹³² Lindahl 2003, 162 vd.

¹³³ Garam, a.g.e., 51, Taf. 36.5.

¹³⁴ Lindahl, a.g.e., 164, Fig. 18.1, Pl. 9.1–5;

¹³⁵ Imperium Romanum 2005, 238, Res. 289; Waldbaum 1983, 116, Pl. 43, 684–685.

3.2.5. Tokalar

Üretim ve kullanım pratikliği gibi özellikleriyle Geç Helenistik dönemden¹³⁶ başlayarak fibula ve broşların yerini almaya başlayan tokalar, sadece giysiler üzerinde kullanılan kemerlerde değil, zırhlarda¹³⁷, koşum süslerinde¹³⁸ ve silah tesisatlarındaki¹³⁹ kayışlarda da kullanılmışlardır. Genellikle bir kenarı –deri kemerin kıvrılarak veya perçinlenerek sabitlenmesi için– düz, yarım daire ya da oval formlu bir halka ve bu halkaya geçirilmiş bir toka dilinden oluşan düzenek, günümüzde de giysi, kemer, çanta ve aksesuarlarda en yaygın kullanılan metal eşyalardan birini oluşturmaktadır.

Bu başlık altında incelenecek olan **B17** katalog no.lu demir halka dışındaki bakır alaşımdan yapılmış 11 örnekten ilk üçü, stilize edilmiş insan yüzü şeklindeki karakteristik özellikleriyle öne çıkmaktadırlar¹⁴⁰. Agora güneyindeki taş tarlasından bir yüzey buluntusu olan **B9**, kaşları, gözleri, burnu ve ağız oyularak işlenmiş, gülümseyen bir yüz formundadır. Toka dili ön yüzden görülmemektedir; arka yüzde bulunan 3 adet yarım daire formlu yüksek mafsalsal çıkıntısı, kemere sabitlemek içindir. Alındaki kullanımla aşınmış olan dikdörtgen delik ise, dilin buraya sabitlendiğini göstermektedir. 5.–6. yüzyıla tarihlenmektedir.

¹³⁶ Arykanda’da bulunan ilk örnekler form olarak Doğu Roma Dönemi özelliklerini göstermelerine rağmen, Geç Helenistik dönem tabakaları içinde ele geçişlerdir. Bkz. Oransay 2006, 72.

¹³⁷ En yaygın kullanılmış olan zırh tipi *Lorica Segmentata* hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Thomas M. D., *Lorica Segmentata*, Vol. II, A Catalogue of Finds, JRMES Monograph 2, Great Britain, 2003.

¹³⁸ Fernandez 2007, 334, Fig. 3.13.

¹³⁹ Krekovic 1994, 217, Fig. 5.7–5.9.

¹⁴⁰ 2006 yılında “kemer tokalarının dönemsel sınıflandırmasıyla ilgili eldeki çok sayıda örneğe karşın değerlendirme konusunda büyük eksiklikler olduğunu” belirten Oransay’ın arzusu gerçekleşmiş, bu eksiklik konuyla ilgili araştırma yapan her bilim insanının yararlanacağı çok kapsamlı bir sınıflandırma ve tarihlendirme çalışması ile kapatılmıştır; bkz. Schulze–Dörlamm M., *Byzantinische Gürtelschnallen und Gürtelbeschläge im Römisch– Germanischen Zentralmuseum, Teil II, Die Schnallen mit Scharnierbeschläg und Die Schnallen mit Angegossenem Riemendurchzug des 7. Bis 10. Jahrhunderts*, Mainz, 2009. Bu çalışma, Lightfoot’un kemer tokalarıyla ilgili kapsamlı makalesini de tamamlayıcı olmuştur: Bkz. Lightfoot 2003, 119 vdd.

Kalıp üretimi olan ve Sardis'ten¹⁴¹ Anemurium'a¹⁴² ve Azerbaycan'a¹⁴³ dek geniş bir coğrafya'da bulunan **B9**'un daha stilize bir formu olan **B10**, BO ile GDH arasındaki B6 açmasında bulunmuştur. **B9**'dan farklı olarak, alın üzerindeki delikten çıkan toka dili, başı şekillendiren geniş oval halkaya oturmaktadır. Benzeri Sardis'te¹⁴⁴ ve Anemurium'da¹⁴⁵ bulunmuştur ve 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

Bu gruptaki son örnek olan **B11**, Agora 1. Teras Caddesi'nde doğu stoadaki dükkânların önünde bulunmuştur. Tokayı farklılaştıran, kırık ve eksik durumda olmasına rağmen genişliği fark edilen baş üzerindeki halka ve çene yapısıdır. Yüz, açık gözler ve çok açık ağızla daha da stilize edilmiştir. Bazı benzerlerinde, yüz özellikleri bitkisel motiflere dönüşmüştür¹⁴⁶. İlk iki örnekten biraz daha geç bir döneme, 6. ve 8. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

İkinci grup 4 adet basit tokadan oluşmaktadır: **B12**, oval bir halkaya geçirilerek ikiye katlanmış bir levha ile, deri kemer ya da kayışa iki sağlam perçinle sabitlenmiştir. Benzerleri Basel¹⁴⁷, Qal'at Sem'an¹⁴⁸, Germania¹⁴⁹, Sardis¹⁵⁰ gibi çok geniş bir coğrafyada yayılmış olan bir tiptir. Stadion dolgusu içindeki geç dönem mezarlarından 3 no.lu mezar yakınında bulunmuştur ve buluntu konumuyla da örtüşen 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

¹⁴¹ Waldbaum 1983, 119, Pl. 44, 696.

¹⁴² Russel 1982, Fig. 6, 13.

¹⁴³ Schulze–Dörlamm 2009, 152, Kat. No. 119.

¹⁴⁴ Waldbaum, a.g.e., 119, Pl. 44, 693.

¹⁴⁵ Russel, a.g.e., Fig. 6, 12.

¹⁴⁶ Waldbaum, a.g.e., 118, Pl. 44, 689–691; Russel, a.g.e., Fig. 7, 14–16.

¹⁴⁷ Bierbrauer 1974, 565, Abb. 5, 13.

¹⁴⁸ Kazanski 2003, 73, Fig. 37.2.

¹⁴⁹ Sommer 1984, Taf. 78, 7a; Trier 1984, 310, 160.

¹⁵⁰ Waldbaum 1983, 117, Pl. 44, 702.

B13, tekniği aynı olmasına rağmen oval halkası ve oval levhasıyla **B12** tipinden farklılaşmıştır ve yine Germania¹⁵¹, Qal’at Sem’an¹⁵², Slovakia¹⁵³, Crimea¹⁵⁴, Patara¹⁵⁵, Sardis¹⁵⁶ gibi çok geniş bir coğrafyada bulunmakta olup, 5.–7. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

B14, 7. yüzyıldan sonra görülmeye başlayan bir tokadır ve Yassıada Tipi olarak adlandırılmaktadır. Toka dilinin dikdörtgen halka yerine, halkaya sabitlenmiş olan kayış pimine oturması ilginç bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Benzerleri Yassıada¹⁵⁷ batığından başka, Salamis¹⁵⁸, Pergamon¹⁵⁹, Sardis¹⁶⁰ ve Anemurium¹⁶¹, da bulunmuştur.

B15, zırlarda kullanılmış olması muhtemel¹⁶² küçük bir tokadır. Oval gövde, ince bir kayışa bağlanmıştır. Kayış çubuğu da incedir ve bu nedenle kırılarak deforme olmuştur. Bouleuterion/Odeion caveasında yangın tabakası üzerindeki dolguda bulunması, 5. yüzyıl sonrasına ait olduğunu göstermektedir.

B16, kayışa geçirilen bölümü dikdörtgen, halkası oval farklı bir formdur. İki geometrik şekil inceleyerek ortada birleşmektedir ve birleşim yerinde toka dilinin geçirildiği kısa bir pim bulunmaktadır. Bouleuterion/Odeion’un dış cephesindeki GDH’na yakın A6 açmasında bulunmuştur ve benzerleri Crimeia¹⁶³ ve Qal’at Sem’an¹⁶⁴ gibi Anadolu

¹⁵¹ Jacobi 1977, 63, Taf. 4, Nr. 11; Oldenstein 1977, 216, Taf. 77, 1034–1035.

¹⁵² Kazanski, a.g.e., 73, Fig. 37.3

¹⁵³ Krekovic 1994, 217, Fig. 5, 6–8.

¹⁵⁴ Richter 1915, 332, 1079.

¹⁵⁵ Şahin 2010, 52, Ç. No: IX, Lev. XII, B38.

¹⁵⁶ Waldbaum, a.g.e., 121, Pl. 44, 709.

¹⁵⁷ Bass ve Doorninck 1982, 275, Fig. 12.5 MF21.

¹⁵⁸ Chavane 1974, 161, Pl. 46, 464.

¹⁵⁹ Gaitzsch 2005, 63, Taf. 51, SN 12.

¹⁶⁰ Waldbaum, a.g.e., 117, Pl. 44, 704.

¹⁶¹ Russel 1982, 138, Fig. 6.7–8.

¹⁶² Thomas 2003, 57, Fig. 42.7.

¹⁶³ Richter, a.g.e., 333, 1088.

dışındaki farklı yerleşimlerde ve 5.–6. yüzyıllarda mimari eklemelerle kullanılan Patara Liman Hamamı'nda¹⁶⁵ bulunmuştur. Dolayısıyla, GDH tabakalarıyla çağdaş 5.–6. yüzyıllara tarihlenebilir¹⁶⁶.

Üçüncü grup eser, tokalara ait halkalardan oluşmaktadır: **B17**, iki sivri ucu oval bir halka olarak birleştirilmiş görünümüyle, basit yapım tekniğini göstermektedir. Dili eksiktir ve buluntu konumu olan B6 açması verilerine göre 5.–6. yüzyıla tarihlenebilir. **B18, B12** katalog no.lu tipin halkasıdır. **B19**, BO önündeki stoa dolgusunda ele geçmiştir. Halka bölümü kalın, pimi incedir ve toka dili kayıptır. Arykanda benzeri 4. yüzyıl sonu – 5. yüzyıl başına tarihlenmektedir¹⁶⁷.

Tokalar başlığı altında incelenecek son örnek, bir tokenin kemere bağlandığı dikdörtgen bölüme ait kurşundan yapılmış kabartmalı apliktir. Üzerinde ayakta duran çıplak bir erkek figürü, cepheden alçak kabartma olarak betimlenmiştir. Sol elinde yere dayanmış, üzerine yılan dolanmış bir asa, havaya kaldırmış olduğu sağ elinde ise mızrak benzeri bir nesne tutmaktadır, sağ ayak bir çıkıntının üzerine basarcasına diz kırılarak yükseltilmiştir. **B20** katalog no.lu eser GDH kanalizasyon dolgusunda bulunmuştur. Dolayısıyla doğrudan 5.–6. yüzyıllara tarihlenebilmektedir¹⁶⁸. Yayınlarda erişilen tek benzeri, British Museum'da bulunmaktadır. Bu eserde figür sola yaslanmaktadır ve ağırlığını sağ ayağı üzerine

¹⁶⁴ Kazanski, a.g.e., 72, Fig. 14.1, 14.12, 14.15.

¹⁶⁵ Şahin 2010, 52, Ç. No: IX, Lev. XII, B39.

¹⁶⁶ Bu noktada üzerinde durulması gereken bir gözlem, eserlerin karşılaştırma örnekleri araştırılırken hep aynı yerleşimlerin ön plana çıkmasıdır. Bunun nedeni sadece benzer buluntuların bu kentlerde yoğunlaşması olmayıp, aynı zamanda bilimsel araştırma ve sınıflandırma çalışmalarının bu yerleşimleri ve verilerini araştırmış olan bilim insanlarınca yayınlanmış olmasıdır. Bu çalışmanın amaçladığı doğrultuda yapılacak, Schulze–Dörlamm'ın çalışması benzeri yayınlarla, yeni buluntular ortaya çıkacak ve gerek sınıflandırma, gerekse kronolojideki belirsizliklerin ve zaman aralıklarının kapanmasına yardımcı olacaklardır.

¹⁶⁷ Oransay 2006, 72, Şek. 7, B59.

¹⁶⁸ İkinci bir gözlem de, birçoğu "*Instrumenta Domestica*" olarak adlandırılan buluntuların tarihlenmesinde kontekst/buluntu konumunun önemini ortaya çıkmasıdır. Konuyla ilgili olarak bkz. Russel J., "Byzantine Instrumenta Domestica from Anemurium: The Significance of Context", *City, Town and Countryside in the Early Byzantine Era*, R. L. Hohlfelder (Ed.), New York (1982), 133–154.

vermektedir¹⁶⁹. Karşılaştırma örneğinde apliği çevreleyen boncuk dizisi ve dörtgen plakanın bağlandığı toka sayesinde, buluntunun işlevi anlaşılabilmiştir.

B21 piramidal ve yivlerle süslü topuz şeklindeki başlığı ve gövdesindeki küçük delikle stoplu bir pime benzemektedir, A1T üzerindeki geç dönem mezar dolgusunda bulunmuştur. Deliğe geçirilen zincirli bir iğne ileagraf olarak kullanılmış olabilir. Gövdesindeki delik nedeniyle dizginlerde kullanılan pimlerle karşılaştırılmış¹⁷⁰, gerek estetik özellikleri gerekse buluntu konumu nedeniyle bağ kurulamamıştır. 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir. **B22** de GDH kanalizasyonunda bulunmuş küçük boyutlu bir topuzlu iğnenin üst kısmıdır. Korinth benzeri 3.–4. yüzyıllara tarihlenmesine rağmen¹⁷¹, buluntu konumu dolayısıyla 6. yüzyıl sonrasına ait olmalıdır.

3.3. Aydınlatma Araçları (C)

Geceleri evlerin, gündüzleri de kamu yapıları ve işliklerin karanlık bölümlerinin aydınlatılmasında kullanılan, kandil, kandelabrum ve polykandilion gibi; boyutuna ve işlevine göre elde taşınabilen, yerde veya masada durabilen ya da duvara veya tavana sabit asılı duran eşya ve aparatlardan oluşurlar¹⁷².

Bilinen ilk kandiller çanak şeklinde yapılmıştır ve Mezopotamya'daki yerleşimlerde bulunmuştur. Mısır, Suriye, Kıbrıs, Filistin, Anadolu ve Ege Adaları üzerinden Helenistan ve Avrupa'ya yayılan kandillerde zamanla gövde kapanmış, burun ve diskus eklenerek bilinen formu almışlardır. İlginç bir şekilde, çanak biçimli ilk kandiller 12. yüzyılda Anadolu Selçuklu İmparatorluğu döneminde aynı formla tekrar üretilmişlerdir¹⁷³.

¹⁶⁹ Dalton 1901, 42, Nr. 258.

¹⁷⁰ Manning 1985, 72, Fig. 19.

¹⁷¹ Davidson 1952, 278, Pl. 116, Nr. 2278.

¹⁷² Doğu Roma İmparatorluğu Dönemi'nde aydınlatma teknikleri, aydınlatma araçlarının litürjik önemleri ve törensel kullanımları, konuyla ilgili literatür, kandil–cabdelabrum çeşitleri ve Türkiye müzelerindeki örneklerle ilgili geniş bilgi için bkz. Gökalp Z. D., Türkiye Müzelerindeki Bizans Dönemine Ait Maden Aydınlatma Araçları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 2001.

¹⁷³ Kassab–Tezgör ve Sezer 1995, 27.

Metal kandil ve kandelabrumlar, döküm sanatının başlangıcından beri uygulanan döküm tekniklerinden biri olan balmumu ve özel kalıp yöntemleri kullanılarak, kalıp tekniğiyle üretilmişlerdir¹⁷⁴. Üretimde iki yöntem kullanılmıştır: İlki “*cire perdue*” adı verilen, balmumundan yapılmış pozitifin kille sıvandığıktan sonra yavaş yavaş pişirilmesi ve bu işlem sırasında pozitif mum kalıbın eriyip yerini pişmiş kilden negatife bırakması yöntemidir. İkincisi ise, kilden yapılmış pozitiften birkaç farklı kil kalıp çıkarıp pişirerek, bunları uygun şekilde birleştirip, oluşan kalıba döküm yöntemidir¹⁷⁵.

Kıbyra kazılarında, bir demir kandil, bir kandelabrum ve kandil–kandelabrum aksamaları yanında, polykandilionlara ait çeşitli parçalar bulunmuştur ve katalogun % 6’lık bölümünü oluşturmaktadırlar.

3.3.1. Kandil

Bouleuterion/Odeion’un alt cavea D olarak belirlenen alt caveasının güney bölümünde, güney parados yakınında bulunan C1, düz dipli, oval formudur. Gövde ve diskus iki ayrı parça olarak dökülmüş, dövülerek şekillendirildikten sonra omuz seviyesinde kaynakla birleştirilmiştir. Sap gövdeyle birleşiktir ve yukarı doğru kıvrılarak, bir halka oluşturup diskusa inmekte ve diskustan tekrar yükselerek yaprak şeklinde sonlanmaktadır. Diskus kesik koni şeklinde dışbükeydir ve deliği oldukça geniştir. Fital için de, yan yana açılmış, birleşik iki delik boşluğu bırakılmıştır. Yapılan literatür taramasında benzeri bulunamamıştır. Buluntu konumuna göre değerlendirilmesi ve BO cavea dolgusundaki diğer eserler gibi 5.–7. yüzyıllara tarihlenmesi doğru olacaktır¹⁷⁶.

¹⁷⁴ Döküm teknikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Küçükerman ve diğerleri 1994, 61 vd.

¹⁷⁵ Hostetter 1986, 165.

¹⁷⁶ Kıbyra kandilleri konusunda Doktora çalışmasını tamamlayan H. Metin de aynı sonuca ulaşmıştır; bkz. Metin 2012, 213.

3.3.2. Kandil Aksamları

BO A1 açmasının kuzey sınırında, GDYG ışıkları içinde bulunan sarmaşık yaprağı şeklindeki tutamak (C2), BA kandillerde en sık kullanılan aksamlardan biridir. 10 cm. yüksekliği ile iri bir kandile ait olduğu anlaşılan aksam, geniş bir yaprak, alt kısmında yivlerle damla şekli alan bir süsleme ve kandilde birleştiği noktada, içinde demir bir pim kalıntısı görülen mafsaldan oluşmaktadır. Roma dönemine ait pişmiş toprak kandillerin bazıları üzerinde benzerleri bulunduğundan, formun metal kandillere bu örneklerden geçtiği anlaşılmaktadır¹⁷⁷.

Kandiller üzerinde korunagelmüş veya ayrı olarak bulunmuş, British Museum¹⁷⁸, Dumbarton Oaks Museum¹⁷⁹, İstanbul Arkeoloji Müzeleri¹⁸⁰ ve Afyon Müzesi'ndeki¹⁸¹ Roma-Doğu Roma metal örnekleri yanında, Helenistik döneme tarihlenen Mısır buluntusu bir örnek¹⁸² gibi çok sayıda benzeri saptanmıştır. Ucu yivli damlayla sonlanan bu motifin Helenistik dönemden Doğu Roma İmparatorluğu dönemine dek sevilerek kullanılmasına bir örnek de, aynı motifin daha küçük boyutlarda, koşum süslerinde pendant olarak kullanılmasıdır¹⁸³. C2, kandil gövdesi bulunamadığı için, GDYG konteksti içinde, karşılaştırma örnekleri de dikkate alınarak 5.-6. yüzyıllara tarihlenebilir.

Kandil aksamı olarak kullanılmış diğer bir buluntu da, BA bir diskus kapağıdır (C3). Malatya Müzesi ve İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki iki kandil¹⁸⁴ ve Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ndeki bir kandelabrum¹⁸⁵ gibi birçok benzer örnekte, kapak kandil ile birlikte görülmektedir. 6.-7. yüzyıla tarihlenen Anemurium benzeri ise ayrı olarak

¹⁷⁷ Walters 1914, 131, Fig. 165, No. 868; 132, Fig. 166. No. 870.

¹⁷⁸ Bailey 1996, 9, Pl. 3, Q3549; Richter 1915, 376, 1310; Walters 1914, 18, Nr. 106.

¹⁷⁹ Ross 1962, Pl. XXVI, No 36.

¹⁸⁰ Atasoy 2005, 32, Kat. No. 62.; 34, Kat. No. 64;

¹⁸¹ Gökalp 2001, 118, Res. 34-35, Kat. No. 25.

¹⁸² Loeschcke 1919, 472, Abb. 44.2.

¹⁸³ Aurrecoechea Fernandez 2007, 336, Fig. 4.3; Waldbaum 1983, 135, Pl. 50, 886;

¹⁸⁴ Gökalp, a.g.e., 110, Res. 20, Kat. No. 16; 111, Res. 22, Kat. No. 17.

¹⁸⁵ Acara 1990, 59, Res. 17, Kat. 19.

bulunmuştur¹⁸⁶. **C3**'ün kandil gövdesine bağlantısını sağlayan ve gövdedeki mafsala geçirildikten sonra pimle sabitlenmesi gereken daire şeklindeki küçük çıkıntıda matkapla delik açma işlemi yarım kalmıştır; dolayısıyla hiç kullanılmamış olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, kandil ve kapak imal eden, ilerleyen kazı sezonlarında yeri saptanabilecek yerel atölye(ler) olduğuna işaret etmektedir. GDH dolgusunda bulunan **C3**, Anemurium örneği ile karşılaştırılarak 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

İlginç bir aksam olan **C4**, BO güney paradostaki odada bulunmuştur. Üstünde ve yanlarında toplam üç dairesel halka bulunan, plastik işlenmiş bir boğa başından oluşan eserin form olarak en yakın benzeri İstanbul'da bulunmuş olup, günümüzde Boston'dadır. Comstock ve Vermeule, Urartu-Frig geleneğini sürdürdüğü savıyla Helenistik döneme tarihdikleri Boston örneğinde¹⁸⁷, değerlendirme yaparken, bu formun bir kap üzerinde kullanılmış tutamak olduğunu saptamaktadırlar. Karşılaştırma yaparken de, benzer buluntuyu "koşum süsü" olarak tanımlayan De Ridder'i¹⁸⁸ işaret etmektedirler. Bir başka benzer, alındaki kâkül ve haç ile farklılaşmakta, hem Bilgi hem de Fleischer ve diğerleri tarafından yine at koşum süsü olarak tanımlanarak 5.-6. yüzyıla tarihlenmektedir¹⁸⁹.

Tanım karışıklığı yaratan formun, önce Pannonien'de bulunmuş olan kaplar üzerindeki örneklerde görüldüğü gibi¹⁹⁰, üst kısımdaki halkaya yay şeklinde, uçları kıvrık bir kulp takılarak kullanılmış olduğu düşünülmüştür¹⁹¹. Mafsala sahip olmayan örnekler, bazı araştırmacılar tarafından önerildiği gibi koşum süsü olarak da kullanılmış olabilir. Kibyra örneğinde boğanın ağız kısmında bulunan mafsallı ise, buluntuyu benzerlerinden ayıran en önemli özelliktir. Bu düşünceden yola çıkınca, boğa başının metal kandillerde de yaygın ve sevilen bir motif olduğu; eserin alından mafsallı bir benzerinin İstanbul Arkeoloji

¹⁸⁶ Russel 1982, 137, Fig. 3.20.

¹⁸⁷ Comstock ve Vermeule 1971, 280, Fig. 404, 281, Fig. 405c.

¹⁸⁸ De Ridder 1915, 28, Pl.72, No. 1530.

¹⁸⁹ Bilgi 2004, 172; Fleischer ve diğerleri 1996, 92, Fig. 64; 93, Fig. 65.

¹⁹⁰ Radnoti 1938, 109, Pl. XXXI.2.

¹⁹¹ Bu tip kulp aplikleri hakkında geniş bilgi için bkz. Aurrecochea Fernandez J., Zarzalejos Prieto D. M., "Appliques de Situla de la Oretania, Algunas Matizaciones a La Tipología de Delgado", AEspA 63 (1990), 284-292, özellikle 287, fig. 2.

Müzeleri'ndeki 5.–6. yüzyıllara tarihlenen bir kandilde diskus kapağı olarak kullanılmış olduğu görülmektedir¹⁹².

3.3.3. Kandelabrum

Kalıp döküm tekniğiyle üretilmiş **C5** katalog no.lu kandelabrum dört ayrı parçanın birleşmesiyle oluşmuştur: Aslan pençesi şekilli üçayaklı bir kaide üzerindeki, yivler ve profillerle süslenmiş silindirik gövdeye, akan yağı tutmak için kare kesitli çivisi bulunan daire formlu hazne eklenerek, 3 parça kaynakla birleştirilmiştir. Üst kısımdaki kare kesitli uzun çivi üzerine de kapağı kayıp olan, yuvarlak gövdeli, konik kaideli, yanlardan çıkan kulpları bir kuş figürüyle birleşen kandil oturtulmuştur. 35 cm.lik yüksekliği, masa üzerinde veya niş içinde kullanılmış olduğunu göstermektedir.

Gövdenin çok sayıda benzeri bulunmaktadır: Londra¹⁹³, Mainz¹⁹⁴, Washington¹⁹⁵, İstanbul, Malatya, Afyon¹⁹⁶ ve Manisa¹⁹⁷ müzelerindeki BA kandelabrumların neredeyse tamamı aynı formda üretilmiştir. Değişiklikler sadece üçayaklı kaidedeki süslemelerde, gövdedeki yiv sayısında, sızan yağı tutan tabak şeklindeki parçada ve takılıp çıkarılabilen kandilde görülmektedir. BO güney paradostaki odada kalabalık bir metal eser grubuyla birlikte bulunan **C5**, benzer örneklerle yapılan karşılaştırmalar ve buluntu konumu verileri de incelendiğinde, 6.–7. yüzyıla tarihlenmektedir.

¹⁹² Atasoy 2005, 35, Kat. No. 67; kulpta kullanılan boğa başı örnekleri için bkz. a.g.e., 39, Kat. No. 75; 40, Kat. No. 76

¹⁹³ Bailey 1996, 75, Pl. 87, 3820; 105, Pl. 135, Q3923; Richter 1915, 375, 1310; Walters 1914, 18, Pl. 8, Fig. 105.

¹⁹⁴ Menzel 1969, 109, Abb. 91.2; 123, Abb. 107

¹⁹⁵ Bouras ve Parani 2008, 78, Cat. 21.

¹⁹⁶ Gökalp 2001, 111, Res. 22, Kat. No. 17, 129, Res. 52, Kat. No. 39, 152, Res. 90, Kat. No. 66, 168, Res. 111, Kat. No. 87.

¹⁹⁷ Waldbaum 1983, 104, Pl. 40, 615.

3.3.4. Kandelabrum Aksamları

C5 ile birlikte güney parados içindeki odada, aynı kotta bulunmuş olan **C6**, **C5** benzeri bir kandelabrumun en üst parçasıdır. Kandilden sızan yağ tutmak için daire şeklinde bir hazneye sahip, ortasından kare kesitli bir saplama çivisi yükselen aksamın döküm tekniğiyle yapıldıktan sonra tornalanarak tesviye edildiği üzerindeki kalem izlerinden anlaşılmaktadır. Gövde altında kandil çubuğuna oturtulduğuna dair iz bulunmaması, henüz yapımının tamamlanmadığına işaret ediyor olmalıdır. Benzerlerinden, alta doğru açı yaparak genişleyen konik tabanıyla farklılaşan eserin tam benzerleri, 5.–6. yüzyıllara tarihlenen Kansas City¹⁹⁸ ve 6.–7. yüzyıllara tarihlenen Malatya Arkeoloji Müzesi'ndeki¹⁹⁹ örneklerdir. Dolayısıyla, benzerler ve kontekst verileri karşılaştırıldığında eser dönem olarak 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

Bir diğer kandelabrum aksamı olan **C7**, BO dış cephe kazısında, A5 açmasında bulunmuş olan bir hayvan figürüdür. Küçük bir kaide üzerinde yükselen uzun gövdeli, sivri kulaklı kurt–köpek benzeri hayvanın ön ayakları havadadır ve ön ayaklar üzerinde kaynak izleri görülmektedir. Bazı kandelabrum kaidelerinde, 3 adet aslan pençeli ayak yerine, gövdeyi ön ayaklarıyla destekleyen 3 adet hayvan figürü kullanılmıştır. Bu figürler ayrı ayrı ve döküm tekniğinde üretilerek, ön ayaklarındaki mafsallarla veya Kibyra örneğindeki gibi kaynakla gövdeyi tutmaktadırlar. Anadolu Medeniyetleri Müzesi deposunda bulunan 21.10.10 etüt numaralı iki tazı, kandelabrum gövdesinden ve birbirlerinden ayrı bulunmuşlardır. Dumbarton Oaks benzerinde kaideyi oluşturan üçayağın her birinde, birbirine benzer 3 panter figürü görülmektedir²⁰⁰. **C7** de, dış cephede bulunan GDYG dükkânlarının son evresi olan 6.–7. yüzyıllara tarihlenebilir.

¹⁹⁸ Bouras ve Parani 2008, 82, Cat. 23.

¹⁹⁹ Gökalp 2001, 157, Res. 96, Kat. No. 73.

²⁰⁰ Bouras ve Parani, a.g.e., 76, Cat. 21.

3.3.5. Polykandilion Aksamları

Polykandilionların, Erken Doğu Roma İmparatorluğu döneminden başlayarak, kandil ve kandelabrumlarla birlikte yaygın bir şekilde yakın yüzyıllara kadar, özellikle dini yapılarda kullanımı sürmüştür²⁰¹. Bu aydınlatma araçları en basit tanımla, değişik formlardaki gövde üzerinde bulunan daire şekilli yuvalarda birden fazla sayıda cam kandil taşıyan düzeneklerdir²⁰².

C8 ve **C9** katalog no.lu polykandilion aksamları A1T batı stoasındaki dükkânlarda; **C10** ise yakındaki AC kazısında bulunmuştur. Dolayısıyla, ilk iki aksamın aynı polykandiliona ait oldukları kesin, üçüncü aksamın ait olma olasılığı ise yüksektir. Uzun bir şeridin bir ucunun kıvrılıp halka şekline getirilmesiyle yapılmışlardır. Bu buluntularla ilgili karşılaştırma örnekleri araştırmasında, Elaiussa–Sebaste'nin 7. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenen bazilikasında bulunan polykandilion parçalarıyla yapılmış rekonstrüksiyon²⁰³, Kibyra'da bulunan ve aşağıda tanımlanmış olan benzer parçaların işlevlerinin anlaşılmasını (Lev. L, Res. 3) ve tarihlenmelerini sağlamıştır.

C11–C14, **BO** ve **GDH** dolgularında bulunmuş kurşundan yapılmış fitil sabitleyici şeritlerdir. Birçok kazıda “bilezik” olarak envanterlenen, birçoğunda da raporlarda tanımlanmalarına rağmen fotoğraf ve çizimleri yayınlanmayan²⁰⁴ bu eserler, sık rastlanan buluntulardır ve polykandilionlardaki yuvalara yerleştirilmiş kandillerde kullanılmışlardır. Fitil kandile oturtulduktan sonra, yumuşak metal şeridin iki ucu kandilin iki yanından aşağıya kolayca kıvrılmış; ortalarındaki delikten geçirilen fitilin, yağla doldurulmuş kandil kabı içinde dik durması sağlanmıştır. Kandil kapları genelde camdan yapılmıştır; ama

²⁰¹ Gökalp, a.g.e., 44 vd.

²⁰² Kiliselerde çok çeşitli formlardaki polykandilionlarla aydınlatma ve aydınlatma araçlarının litürjisi hakkında geniş bilgi için bkz. Acara, M., “Bizans Döneminde Maden Aydınlatma Araçlarının Kullanımı ve Orta Bizans Dönemi Polykandilionları”, Ortaçağda Anadolu, Prof. Dr. Aynur DURUKAN'a Armağan, Ankara (2002), 23–37; Acara M., Olcay B. Y., “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Aziz Nikolaos Kilisesi'nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, Adalya II (1998), 249–266;

²⁰³ Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, 71–76.

²⁰⁴ Ötügen 1998, 96; Özgen ve diğerleri 2008, 415; Russel 1982, 149.

metal örnekleri de vardır²⁰⁵. Kurşun ve bronzdan, aynı işleyle benzer formda üretilmişlerdir. Benzerleri Tessalya’da²⁰⁶, Pergamon’da²⁰⁷, Pisidia Antiokheiası’nda²⁰⁸, “işlevi belirlenemeyen nesnelere” olarak Seyitgazi’deki bir kurtarma kazısında²⁰⁹, Elaiussa–Sebaste’de²¹⁰, Olynthus’ta²¹¹ geç antik dönem tabakalarında bulunmuştur.

C15, “buhurdan diski” olarak adlandırılan ve buhurdanları taşıyan üçlü askıların birleştiği, çember içinde Malta Haçı motifli aksamların bir benzeridir²¹². Elaiussa–Sebaste’deki benzeri polykandilion düzeneğinin göbeğinde yer almaktadır²¹³ ve **C15**’in ortasındaki haçı çevreleyen çember şerit üzerindeki kaynak izlerinden, benzer bir işlevi olduğu anlaşılmaktadır. Beycesultan’da bulunan disk de polykandilion askı düzeneğinde kullanılmıştır ve 11.–12. yüzyıl gibi geç bir döneme tarihlenmektedir. Rekonstrüksiyon önerisinde Aya Sofya örneğinin kullanılması, polykandilionların kullanıldığı uzun tarih aralığını göstermektedir²¹⁴.

C16, “buhurdan zincir haçı” adıyla bilinen, askı düzeneği aksamıdır. Alt ve üst kollarında delikler veya halkalar bulunan, yük taşıyacağı için boyutuna göre et kalınlığı kalın tutulmuş bir haçtır. Elaiussa–Sebaste benzerinde polykandilion²¹⁵ taşıdığı; Silifke ve Ürgüp müzelerindeki örneklerde, üçlü zincirle buhurdan taşımak gibi bir işlevinin de

²⁰⁵ Acara 2002, 26, 33, Res. 1.

²⁰⁶ Dirlmeier 2002, 172, Taf. 176, Nr. 3019–3020.

²⁰⁷ Gaitzsch 2005, 54, Taf. 1, B3.

²⁰⁸ Gültekin 2012, 39, Kat. No. 130.

²⁰⁹ Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 17.

²¹⁰ Ricci 2010, 257, Fig. 241.

²¹¹ Robinson 1941, 330–331, Pl. XCVI, 1556–1557.

²¹² Buhurdan ve polykandilion askı düzenekleriyle ilgili geniş bilgi için bkz. Acara M., Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kullanılan (Liturjik) Eserler, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Arkeoloji–Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 1997

²¹³ Ferrazzoli, a.g.e., 295, Pl. 7, No. 72; Ricci 2010, 234, Fig. 254.

²¹⁴ Wright 2000, 167, Fig. 12.a.1.

²¹⁵ Ferrazzoli, a.g.e.; Ricci, a.g.e.

olabileceği görülmektedir²¹⁶. Nessana örneği ise, haçın alt kolunda açılmış üç delikte, askı halkalarıyla birlikte bulunmuştur²¹⁷.

C17, bir “polykandilion/buhurdan askısı”dır ve polykandilion/buhurdan diski veya haçına geçirilen, bir ucu çengel şeklinde, diğer ucunda ise yine bir çengel veya askı halkası bulunan çubuk veya zincir aksamıdır. Sergi kataloglarında aydınlatma aracı veya buhurdan askısı olarak en sık görülen askı aparatıdır²¹⁸. Gövde uzunluğu değişmektedir ve bazı örneklerde askı çubuğu yerine kısa bir zincir kullanılmıştır²¹⁹.

Düzeneklerden ayrı olarak bulunan bu tür aparatların tarihlenmelerinde, karşılaştırma örnekleri yanında, Elaiussa–Sebaste’de yapıldığı gibi kontekst verileri dikkate alınmalıdır. Bu nedenle, bir kısmı BO önündeki GDYG açmalarında, bir kısmı Agora terasında ve Ana Cadde açmalarındaki geç dönem yapılarında üst tabakalarda bulunmuş olan bu aksamaların tümü, 6. yüzyıl sonu ve 7. yüzyıl başlarında kullanılmış olmalıdır.

Disk şeklindeki polykandilionlarda, kandil yuvalarını çevreleyen kenar şeridi bazı örneklerde düz, bazı örneklerde de geometrik veya bitkisel motiflerle süslüdür. **C18**, Sivas’ta bulunmuş olup İstanbul Arkeoloji Müzeleri’nde korunan 6.– 7. yüzyıllara ait polykandilion parçasının²²⁰; veya İstanbul’da bulunup Dumbarton Oaks Müzesi’nde sergilenen 6. yüzyıla tarihlenen polykandilion diskini²²¹ çevreleyen kenar süslerinin bir benzerine ait parçadır.

²¹⁶ Acara 1997, 183–184, Res. 59, Kat. No. 40; 235, Res. 123, Kat. No. 82; 236, Res. 124, Kat. No. 83.

²¹⁷ Colt 1962, 53, Pl. XXII, 15, 22, 29.

²¹⁸ Byzanz 2001, 212, II.7; Byzanz 2010, 270, Res. 296–297.

²¹⁹ Gökalp 2001, 134, Res.59 Kat No 44; 139, Res. 69 Kat. No 50; 160, Res. 101 Kat No 77; 161, Res. 103, Kat. No 79; Sardis’teki uzun zincirli örnek “*kandil veya buhurdan için tavan askısı (?)*” olarak tanımlanmıştır, bkz. Waldbaum 1983, 102, Pl. 39, 605.

²²⁰ Atasoy 2005, 103, Kat. No. 172.

²²¹ Ross 1962, 42, No. 44, B.

3.3.6. Üçlü Askılar

BO, GDH ve AC açmalarında bulunan üçlü askılar, üst kısmı kanca şeklinde kıvrılmış, dip kısmındaki halkaya ucunda yine oynar kancalar bulunan 3 adet kol geçirilmiş askı aparatlarıdır. **C19, C20** ve **C21** aynı kalınlıktaki tel parçalarından yapılmıştır. Boyutlarının küçüklüğü, tellerin inceliği ve kollar arasındaki açının darlığı, polykandilion veya buhurdan gibi ağır bir nesneyi taşıyamayacaklarını düşündürmektedir. Üçlü tel askılara, aydınlatma araçlarında kullanılan, çoğu zincirden veya **C22** örneğinde olduğu gibi geniş şeritlerden oluşan askılarla benzer bir işlev yüklenmek istendiğinde akla ilk önce kandiller gelmektedir.

Metal kandillerin üst kısımlarındaki askı delikleri ile kullanıldıkları bilinmektedir; bazı örnekler, üçlü zincirlerle birlikte bulunmuştur²²². Bu askıların pişmiş topraktan yapılmış olan kandillere de ait olabilmesi için, kandillerin diskusunda yağ deliği dışında 3 adet daha delik olması gerekmektedir. Bu düşünceyle yapılan araştırmada, kataloglardaki kandillerin bazılarında derinleştirilmiş diskus içindeki yağ akıtma deliği yanında, bazıları diskus içinde, bazıları da diskustan daha yüksek ve omuz bölümüne yakın kısımlarda yine yağ deliği olarak tanımlanan üç adet delik bulunduğu (Lev. L, Res. 2) görülmektedir²²³. Diskus çanağından yüksek deliklere oynar kancaların geçirilerek, üçlü askıların pişmiş toprak kandillerde hatta kenarlarında delik bulunan cam kandil kâselerinde de²²⁴ askı olarak kullanılmış olmaları mümkündür.

Assos Gymnasiumu'nda bulunup, Archaeological Institute of America tarafından Boston'daki Museum of Fine Arts'a hediye edilen benzeri "*Geç Roma–Bizans, üç pendant kançalı kanca*" olarak geniş bir şekilde tanımlanmıştır²²⁵. Kos, Hama ve Sardis benzerleri

²²² Atasoy a.g.e., 4, Kat. No. 7; 17, Kat. No. 32; Gökalp 2001, 101, Res. 6, Kat. No. 5; 102, Res. 7, Kat. No. 6; 103, Res. 8, Kat. No. 7; 130, Res. 55, Kat. No. 40; 136, Res. 61, Kat. No. 45.

²²³ Bailey 1996, 28, Pl. 29, Q3627; Menzel 1969, 96, Abb. 80, Nr. 1, 4–5; Metin 2012, 268, K6; 272, K12; 278, K20; 399, K244; 518, 459, 522, K467; Walters 1914, 201, Kat. No. 120; 22, Kat. No. 125–126; 48, Kat. No. 336, 340; 49, Kat. No. 342, 344–346.

²²⁴ Acara ve Olcay 1998, 268, Res. 2f.

²²⁵ Comstock–Vermeule 1971, 422, Fig. 609.

ise 5. yüzyıla tarihlenmektedir ve kandil askısı olarak tanımlanmaktadır²²⁶. Bu bilgiler ışığında, Kibyra’da bulunmuş olan küçük boyutlu üçlü askılar “kandil askısı” olarak tanımlanarak 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

C22, Doğu Roma döneminde buhurdan ve aydınlatma düzeneklerinde en yaygın olarak kullanılmış olan üçlü askı aksamlarına bir örnektir. Zincir, halka ve kancalar aracılığıyla oluşturulan üçlü askı kolları, 4. yüzyıldan itibaren Doğu Roma İmparatorluğu sonuna kadar buhurdan, kandil ve polykandilionlarda hatta kefe taşımak için kantarlarda dahi kullanılmışlardır²²⁷. Değişik form ve boyutlarda çok sayıda benzeri bulunan²²⁸ askı kolu, buluntu alanı BO arka dış duvar dolgusu olduğu için 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.4. Silahlar Ve Bıçaklar (D)

Metallerin üretimine başlanıldığı andan itibaren en çok kullanıldıkları alan, yontma taş, volkanik cam ve kemikten yapılmış öncüllerinin yerini aldıkları saldırı ve savunma araç-gereçleri olan silahlar, zırhlar ve kesici aletler olmuştur. Bu grup içindeki metal eserler kazılarda yoğun bulduklarında, “savunma ve saldırı araçları” veya “savaş araç-gereçleri” başlığıyla tanımlanarak, saldırı araçları içinde kılıç, mızrak ve balista-ok uçları, savunma araçları içinde de zırhlar ve kalkanlar sınıflandırılabilir²²⁹. Katalog içinde % 9’luk bir dilim oluşturan Kibyra buluntuları ise, 1 adet kılıç ucu parçası, 9 adet ok ucu, 1 adet kalkan göbeği, 1 adet balçak ve 15 adet bıçaktan oluştuğu için, kısaca “Silahlar ve Bıçaklar” başlığı altında incelenecektir.

²²⁶ Militsi 2012, 266, fig. 4; Ploug ve diğerleri 1969, 48, Fig. 19.2; Waldbaum 1983, 102, Pl. 39, 605.

²²⁷ Holth 1919, 21, Pl. 1.D.

²²⁸ Acara 1997, 179, Res. 55, Kat. No. 36; Bailey 1996, 107–108, Pl. 143, Q3933; Berger ve diğerleri 1991, 129, Pl. 31, 46; Byzanz 2010, 270, Res. 296 – 297; Chavane 1974, 73, Pl. 22, 210, 213; Colt 1962, 53, Pl. XXII, 16; Dalton 1901, 85, Nr. 392; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 3, No. 27; 295, Pl. 7, No. 76; Gökalp 2001, 139, Res. 69, Kat. No. 50, 141, Res. 73, Kat. No. 53; Holth 1919, 6, Pl. 1.d; Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 17; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1915, 240, 685; Russel 1982, 137, Fig. 3.22; Waldbaum 1983, 101, Pl. 38, 589, 591–592.

²²⁹ Oransay 2006, 86 vd.; Şahin 2010, 59 vd.

3.4.1. Kılıç Prç.

D1, kalın ve ağır bir kılıca ait uç parçasıdır. Kesmekten çok, keserken kemikleri de kırmak için imal edilmiş, kısa bir saldırı kılıcı olmalıdır. İki ağzı da keskindir ve keskinliğini bugün dahi koruyor olması, korozyona uğramaması gibi özellikleri, çeliğinin çok kaliteli olduğunu göstermektedir. 2008 yılında Stadion'da cavea D bölümünde teras duvarı açmasındaki demirci işliğı yakınında bulunması da, kırıldığı noktadaki kırılmadan çok kesilmişse benzer izi açıklamaktadır: İşlevini bir şekilde yitiren silah, demirci tarafından yeniden işlenme amacıyla kesilmiş, ocakta işlenmeden günümüze ulaşmıştır.

Roma Dönemi'nde, cumhuriyetin ve imparatorluğun genişliğine bağlı olarak gelişen askeri, kültürel ve ticari ilişkiler çok sayıda kılıç tipinin ortaya çıkmasına neden olmuştur; ancak bunların hepsinin temelinde, genel olarak iki tip kılıç kullanılmıştır: Uzun kılıçlar ve kısa kılıçlar. Madenlerin işlenmesiyle birlikte, çoğu zaman döküm tekniğiyle üretilen ilk bronz kılıçlar kısadır. Kısa kılıçların taşıma ve kullanım kolaylığı Roma Dönemi'nde de yaygın kullanımlarına neden olmuştur ve en çok bilinen tip *gladius*'tur²³⁰. Arykanda'da üç sağlam örneği bulunmuş olan ve *spatha* olarak adlandırılan uzun kılıçlar ise, Roma İmparatorluğu ordularında Gallia seferinden sonra görülmektedir ve piyadelerden ziyade, süvarileri de içeren *auxilia* birlikleri tarafından kullanılmıştır²³¹.

Gladius ve türevi kılıçlarda, uç bölüm gittikçe sivrilmekte, kesici kenarlar da kılıcın ortasında içbükey bir yay halini almaktadır. Spathalarda bu durum farklıdır; uç bölüm sivrilmesini kaybetmekte ve keskin iki kenar, çok sivri olmayan uçta birleşmektedir. Orta ve Doğu Avrupa'da bulunan kılıçların büyük çoğunluğu aynı özelliği taşımaktadır²³². **D1**, sadece uç bölüme ait bir parça olduğu için, formu tam olarak anlaşılammamaktadır. Düz bir parçadır, orta bölümünde karakteristik yiv de bulunmamaktadır; yerel üretim veya tekil bir

²³⁰Berghe 1996, 67, Fig. 4; Connolly 1997, 41 vdd.; Couissin 1926, 372; Feugere 1993, 97; Krekovic 1994, 219, Fig. 7.14; Sanz 1997, 251 vd.; Şahin 2010, 59. Ayrıca, Gladius ve Gladius Hispaniensis'in form gelişimi hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sanz F. Q., "Gladius Hispaniensis: An Archaeological Wiew from Iberia", JRMES 8 (1997), 251–270.

²³¹ Bishop ve Coulston 1989, 43; Feugere, a.g.e., 147; Oransay 2006, 90, Şekil 10, D1–D3.

²³² Berghe 1996, 65, Fig. 3.1; Biborski 1994, 190; Christie 1991, 6, Fig. 3.2; Hachmann 1961, Taf. 11.1; Horvat 2002, 123, Fig. 7; Iriarte ve diğerleri 1997, 252, Fig.22, A.2.1–A.2.5; Krekovic 1994, 218, Fig. 6.6–6.7, 6.9; Rajtar 1994, 86, Abb. 3.1–2.

kılıca da ait olabilir. Teras duvarının batısındaki tepeden gelen akıntı dolgusunda bulunduğu için tarihlenmesi de mümkün değildir.

3.4.2. Ok Uçları

Ok uçlarının sınıflanması genelde ucun gövdeye sabitlenme şekline (saplamalı–socketli) veya yaprak/kanat/dilim sayısına göre yapılmaktadır. Kibyra buluntusu dokuz ok ucunun tamamı demirden yapılmıştır ve iki örnek socketli, diğer yedisi saplamalıdır. Saplamalı uçlardan dördü üç yapraklı, üçü kare kesitlidir. Ok uçlarının tamamı, yanlarında başka silah veya silah parçası olmadan, birbirlerinden uzak alanlarda buldukları için, buluntu konumlarıyla bir bağlantı kurulamamıştır.

Socketli ilk örnek **D2**, kaba işlenmiş, dar açılı koni formludur. Seri üretim ve dağıtımlarının yapılmış olması²³³ nedeniyle kazılarda sık rastlanmaktadır. BO önündeki dolguda bulunmuş olan ok ucu, 7 cm.lik uzunluğuyla oldukça iri ve ağır bir uçtur; 8–11 cm. boyutlarındaki bu tip uçlar genelde Helenistik–Erken Roma dönemlerinde balistalar veya katapultlar ile kullanılmışlardır.

Karına dayanarak kol gücüyle gerilen, adı “karından vuran” anlamına gelen *γαστραφετες*–*gastrophetes*’in geliştirilmiş olan balista, ayaklı bir gövde üzerindeki gergi sistemi, yay ve tetik mekanizmasından oluşmaktaydı. Adı Grekçe “fırlatmak” anlamına gelen *βαλλίστρα*’dan türemiş olan alet, *καταπελτικόν* (katapult) olarak da biliniyordu²³⁴. Roma ve Geç Roma dönemlerinde ise, lejyonerlerin kullandığı *pilum* adlı kısa mızrak benzeri, socketli konik gövdeli veya saplamalı kare kesitli daha büyük boyutlu oklar atmaya başlamıştır ve *pilum catapulterium* olarak da adlandırılmıştır²³⁵.

²³³ Sim 1995, 105 vd.

²³⁴ Okçuluk, balista ve ok uçlarıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Campbell D. B., *Greek and Roman Artillery 399 BC–AD 363*, Nev Vanguard, 2003; Marsden E. W., *Grek and Roman Artillery*, Oxford, 1971; ayrıca bkz. Oransay, a.g.e., 93 vd.; Şahin a.g.e., 60 vd.

²³⁵ Alicu ve diğ. 1994, 35.

Bu tipin tanımlanmasında karşılaşılan önemli bir güçlük, aynı zamanda yüksük/mahmuz²³⁶ veya mızrak arkılığı olarak da kullanılma olasılığı bulunmasıdır²³⁷. Konik gövdeli ve soketli demir uçların benzeri arkalıklar, ahşap mızrakların dip kısmına, sürekli yere dayandıkları için oluşan deformasyonu engellemek ve gerektiğinde ikinci bir mızrak ucu olarak kullanmak için sabitlenmişlerdir²³⁸.

BO proskenesinde bulunmuş olan üç yapraklı ve saplamalı **D3** ve **D4**, iri gövdeli ok uçlarıdır. Litvanya'da²³⁹, Slovenya'da²⁴⁰ ve Sırbistan'da benzerlerinin bulunması, bu ok uçlarının Balkan kökenli olduğunu göstermektedir. Özellikle Sırbistan'ın Caričin Grad kenti yakınında Iustinianus tarafından 530'lu yıllarda kurulmuş olan Iustiniana Prima'da bulunmuş olan örneklerle benzerlikleri şaşırtıcıdır²⁴¹ ve buluntuları 6. yüzyıla tarihlenmemizi sağlamaktadır.

D5 uzun saplamalı ve üç yapraklıdır. Yapraklarının her biri mahmuzsuz, dik üçgen formludur ve bu özelliğiyle diğer üç yapraklı uçlardan ayrılmaktadır. Benzerlerinin Saalburg (Almanya)²⁴², Litvanya²⁴³, Dinorben (İngiltere)²⁴⁴, Umm al-Qaiwain (B.A.E.)²⁴⁵, Dura-Europos (Suriye)²⁴⁶ ve Numantia (İspanya)²⁴⁷ gibi birbirinden çok farklı

²³⁶ Soketli konik uçları “mahmuz/yüksük” olarak tanımlayan Manning, sivil karakterli ve ekonomisi tarıma dayalı yerleşimlerde de çok sık bulunan bu tipin, ahşap dirgenlerin ucuna koruyucu mahmuzlar olarak takıldıklarını da eklemektedir, ayrıntı için bkz. Manning 1985, 141.

²³⁷ Bishop ve Coulston 1989, 16, 4.9, 4.10; Dirlmeier 2002, 147, Taf. 153, 2384–2385; Waldbaum 1983, 32, Pl. 2, 16.

²³⁸ Oransay 2006, 92, Şekil 10, Kat. No. D13–D14.

²³⁹ Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 1, 16–19.

²⁴⁰ Horvat 2002, 127, Fig. 6.22.

²⁴¹ Byzanz 2010, 292, Res. 352

²⁴² Bishop ve Coulston 1989, 54, 41.5.

²⁴³ Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 4.a.

²⁴⁴ Davies 1977, 258, Fig. 1.1.

²⁴⁵ Delrue 2007, 241, Fig. 3, 6–12, Fig. 4, 1, 6–7.

²⁴⁶ James 2004, 202, Fig. 123, No 692–700.

²⁴⁷ Luik 2002, 196, Abb. 90, 198–190.

coğrafyalarda bulunmuş olması, üç yapraklı bir ok ucunun aerodinamiği ve etkisiyle ilgilidir; üç yapraklı ve kare kesitli ok uçları daha kısa mesafelere atılabilmelerine rağmen, daha güçlü saplanma özelliğine sahiptirler ve zırh delmekte daha etkilidirler²⁴⁸. **D5**, GDH içindeki dolguda bulunmuştur ve kontekstle ilişkisizdir. Bu nedenle, GDH'nın son evresi olan 6. yüzyıl sonrasına tarihlenebilir.

D6 üç yapraklı ve saplamalıdır. Agora terasında, aynı zamanda geç dönem kent surunun bulunduğu alandaki stoda bulunmuştur. Yaprakları **D5**'ten farklı olarak geniş açılı üçgen şeklindedir. Benzerleri yine **D5** ile aynı coğrafyada bulunmuştur²⁴⁹ ve gerek özellikleri, gerekse buluntu konumu itibarıyla 6. yüzyıl sonrasına tarihlenmelidir.

Ok uçları içindeki son grup, kare kesitli ve saplamalı Std. 3 no.lu mezar buluntusu **D7** ve BO buluntuları **D8–D9'dan** oluşmaktadır. Iruña (İspanya)'da bulunan bir benzer, balista ucu olarak tanımlanmıştır. Buluntunun gövdesi de saplaması da Kibyra örnekleri gibi kare kesitlidir. Bu tipin tanımlanmasında karşılaşılan güçlük, araştırmacıların bir bölümü tarafından ok ucu²⁵⁰, bir bölümü tarafından “bız” olarak kabul edilmesidir²⁵¹. Bızlar özellikle deri işçiliğinde, dikiş delikleri açmak için kullanılan sivri uçlu aletlerdir²⁵². Neredeyse tamamı silindir kesitli, sapa geçirilmiş çuvaldızlardır. Kare kesitli üretildiklerinde de, ahşap sapa geçen bölümleri kısa, gövdeleri uzun ve uçları yine iğne ucu gibi silindirdir. Deri işlerinde kullanıldıklarında, uçlar başlangıçta kare kesitli olsa dahi, zamanla aşınarak silindirleşirler (bkz. **K18**). Bu özellikler Kibyra buluntularında

²⁴⁸ Oransay 2006, 93; Geç Doğu Roma piyadesinin kullandığı oklar ve diğer teçhizatlarla savaş taktikleri hakkında daha geniş bilgi için bkz. Dawson 2011; Dawson, “mızrak uçu” ve “elmas kesitli” olarak adlandırdığı ok uçlarının savaşta, iki yüzlü uçların ise avda veya zayıf hedeflerde kullanıldığını belirtmektedir, a.g.e., 10, 26.

²⁴⁹ Bitner–Wróblewska ve Kontny, a.g.e., Fig. 1, 16–19; 117, Fig. 8.4; Davies, a.g.e., 259, Fig. 1.4; Delrue, a.g.e., 241, Fig. 3.19; James, a.g.e., 202, Fig. 123, No 706–712; Krekovic 1994, 220, Fig. 7.2.

²⁵⁰ Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 22, 172–173; Gil ve diğerleri, 21, Fig. 5.1; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; James 2004, 220, Fig. 130, No 791; Luik 2002, 195, Abb. 190, 206–212; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Ploug ve diğerleri 1969, 55, Fig. 21.1; Robinson 1941, 394–395, Pl. CXXIII, No. 1983–2004.

²⁵¹ Hachmann 1961, Taf. 10.7; Manning'in tanımlarıyla ikilemede kalan araştırmacılar: Boyle ve Early 1994, 21–22, Fig. 15.6; Oransay 2006, 119, Şek. 17, Lev. XXI, G48.

²⁵² Manning 1985, 39–42, Pl. 16, E9, E11, E19.

görülmeyeceği için, buluntular ok ucu olarak tanımlanmıştır. Tarihlenmeleri buluntu konumlarına göre 6.–7. yüzyıldır.

Soketli ikinci örnek **D10**, benzer örnekler araştırılırken yine tanımlama güçlüğüne neden olmuştur. Yayınların büyük çoğunluğunda büyük boyutlu örnekleri bulunan eser, soketli konik gövdesi ve piramidal ucuyla balista–katapultlarda kullanılan ok uçlarına benzemektedir²⁵³. Ucunun zırh delmek veya saplanmak için fazla sivri olmaması ve boyutlarının küçük olması nedeniyle, aynı boyut ve formdaki mızrak arkalıklarına²⁵⁴ benzediği de düşünülmüştür. Ancak söz konusu benzerlerin bronz olması ve uçlarının konikliği gibi farklılıklar bulunması nedeniyle, **D10** ok ucu olarak tanımlanmıştır ve Std. dolgusunda bulunduğu için kesin tarihlenmesi mümkün değildir. Buluntu konumlarına göre tarihlenen benzerleri Helenistik dönemden Geç Roma dönemine dek kullanılmıştır.

3.4.3. Bıçaklar

Günlük yaşamın önemli aletlerinden biri olan bıçaklar her evde, her işlikte kesmek, doğramak, sıyırmak gibi değişik amaçlarla veya silah olarak kullanılmışlardır. Kretzschmer, verdiği görsel örneklerde kulaksız örs üzerinde hafif bir çekiçle çalışılıyor olması, çeliğin yapısı bozulmadan ocaktan doğrudan örs üzerine gelmesi ve su, yağ, idrarla, incelikle kızdırma, dövme, soğutma işlemleri yapılması gibi nedenlerle, bıçakçılarını “kaba” demircilerden ayırır²⁵⁵.

Kibyra kazılarında 15 adet (**D11–D25**) bıçak bulunmuş olup, tamamı katalog kapsamında incelenmiştir. Bıçakların sınıflanmasında aletin şekline, işlevine göre çok farklı kategoriler oluşturulabilir. Metal aletlerle ilgili yayınlarda, bıçak türlerinin çok olduğu durumlarda 16 değişik tipe kadar sınıflamalar yapılmıştır²⁵⁶.

²⁵³ Davidson 1952, 202, Pl. 93, 1546; Gaitzsch 2005, 131, Abb. 25, G39; 133, Abb. 26a, Taf. 14, G1–G2; Horvat 2002, 168, Pl. 16, 22; Luik 2002, 194, Abb. 88, 155–156, 160; Maric 1996, 52, Taf. 5,2;

²⁵⁴ Petculescu 1991, 53, Fig. 6, No. 65–69; Waldbaum 1983, 32, Pl. 2, 17.

²⁵⁵ Kretzschmer 2000, 17–19.

²⁵⁶ Manning'ten aktaran; Oransay 2006, 102.

Kıbyra kazısında bulunan bıçaklar, genel özellikleriyle birbirine benzeyen, formları anlaşılabilir ölçüde iyi korunmuş, küçük boyutludurlar. Buluntu ve form sayısının azlığı nedeniyle saplamalarının sapa takılışına ve kesici ağız sayılarına göre iki farklı kategoride incelenebilirler: kullanım kolaylığı nedeniyle kemik ya da ahşap saplara, gövdenin arka kısmındaki saplama veya perçinle monte edilirler ve bir ya da her iki ağız da kesicidir. Bıçakların alet veya silah olarak kullanılıp kullanılmadığını anlamak kesin olarak mümkün değildir; ancak iki ağız da kesici bıçakların kama–hançer olarak kullanılmış olabileceği öne sürülebilir.

15 adet bıçaktan sadece **D11** perçinli saplamaya sahiptir. Tek ağız kesicidir. Sapın içinde kalan bölüm benzerlerine göre daha geniş bir saplama olarak yapılmıştır ve üzerinde bıçağın sap içinde dönmesini engellemek için iki adet perçin deliği açılmıştır. Az görülen bir tiptir ve günümüzde kullanılan perçin saplı bıçaklara benzemektedir. Pergamon benzeri Geç Ortaçağ'a tarihlenmektedir²⁵⁷. Stadion propylonunda dolgu içinde bulunmuştur ve genel tabakalaşma içinde, 5.–7. yüzyıllar arasına tarihlenebilir.

Diğer bıçakların tümü saplamalıdır. Saplamalıları içinde tek ağız kesici olan oniki örnek (**D12–D23**), iki ağız kesici olan iki örnek (**D24–D25**) bulunmaktadır. **D12–D13**, **D15**, **D18–D21** katalog no.lu bıçaklar sık rastlanan bir formda, kesme amacıyla üretilmiş bıçakların çoğu gibi, düz bir kesici ağız ve kalın, düz bir sırtta sahiptirler. Uçları çok dar bir açıyla sivrilmediği için, saplama amaçları olmadığı düşünülebilir. Benzerleri İncegiz–Çatalca²⁵⁸, Thessalia²⁵⁹, Pergamon²⁶⁰, Pisidia Antiokheiası²⁶¹, Arykanda²⁶² Korinth²⁶³ Birecik²⁶⁴ ve Sardis'te²⁶⁵ bulunmuştur.

²⁵⁷ Gaitzsch 2005, 35, Abb.8, M75.

²⁵⁸ Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8.

²⁵⁹ Dirlmeier 2002, 148, Taf. 153, Nr. 2393; Taf. 154, Nr. 2401–2402; Taf. 155, Nr. 2430, 2431, 2433.

²⁶⁰ Gaitzsch a.g.e., 32, Abb. 8,M4, M17, M69.

²⁶¹ Gültekin 2012, 36, Kat. No. 106.

²⁶² Oransay 2006, 104, Şek. 11, Lev. XVII, E3.

²⁶³ Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1567.

²⁶⁴ Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c.

D14, D16, D22 ve **D23**, sapa birleşen bölümdeki genişlemeyle üçgen bir form alan, bu genişlemeyle sapa destek sağlayarak kesmek yanında doğramak içinde kullanılmış olan saplamalı bıçaklardır. **D17** ise tek keskin ağızlı ve uzun bir bıçaktır. Sapa yakın olan kesici bölümde fazla çalışmaktan ve bilenmekten dolayı oluşmuş ya da bilerek bu formda üretilmiş bir yay bulunmaktadır. Bu bölüm kesmek ve soymak için daha kullanışlı bir açı oluşturmaktadır. Sivri uçlu oluşu nedeniyle oyma, et sıyırma gibi amaçlarla veya kolay saplanabileceği için silah olarak kullanma amacıyla üretildiği de düşünülebilir. Benzerleri Aykanda²⁶⁶, Pergamon²⁶⁷, Korinth²⁶⁸, Birecik²⁶⁹ ve Sardis'te²⁷⁰ bulunmuştur.

Bıçaklar içindeki iki keskin ağızlı kamalar (**D24–D25**) saplamalıdır. **D24** uzun bir saplamaya sahiptir, ucu kırılmış olan **D25** ise, sapa bağlanan bölümdeki gövde üzerine işlenmiş balçaklara sahiptir ve tekil bir örnektir, yayınlarda benzerleri bulunamamıştır. Bıçaklarla ilgili tarihlemeler yapabilmek için, metal üretiminin başladığı çağlardan günümüze kadar aynı amaçlarla üretilmiş eserler oldukları için, formlardan yola çıkarak yapılacak tarihlemelerin sağlıklı olamayacağı açıktır. Buluntular genelde basit formludur ve yerel atölyelerde, basit gündelik amaçlar için üretilmişlerdir. Bu nedenle, sağlıklı tarihlemeler için kontekst verileri ve paralel tabaka buluntuları çok önemlidir. Kibyra'da bulunan bıçaklar Stadion, Agora ve Bouleuterion/Odeion'daki değişik açmalarda, geç dönem yapılaşma tabakaları içinde buldukları için bu dolguların oluştuğu 5.–7. yüzyıllar arasındaki uzun aralığa tarihlenebilirler.

²⁶⁵ Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 189.

²⁶⁶ Oransay, a.g.e., Şek. 11, Lev. XVII, E8.

²⁶⁷ Gaitzsch a.g.e., 33, Abb.8, M1

²⁶⁸ Davidson, a.g.e., 203, Pl. 93, 1568

²⁶⁹ Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c

²⁷⁰ Waldbaum, a.g.e., 56, Pl. 14, 187.

3.4.4. Kalkan Göbeği

Uzak mesafeden atılan oklardan veya yakın dövüşte kılıç, balta ve mızrak darbelerinden korunmak için kullanılan ve *scutaron* olarak adlandırılan kalkanlar, törenlerde kullanılmış metal istisnalar dışında genellikle ahşaptan yapılmışlardır, çapları da 90 cm.ye kadar ulaşmaktadır. Günümüze sadece metal aksamaları ulaştığından, kalkanlarla ilgili formlar genellikle manuskriptlerdeki tanımlardan veya resim ve kabartmalardan öğrenilmektedir²⁷¹. Kalkanı şekillendiren ahşabın üzeri kalın bir deriyle kaplanmış, bu deri metal şeritlerle çerçevelenmiş ve tam karşıdan gelen darbeye açı vererek etkisini hafifletmek için, kalkanın merkezine metal bir aplik yerleştirilmiştir. Bu aplikler de genellikle yarı küresel bir bombeye sahiptir ve bu örneklerin biri Arykanda'da bulunmuştur²⁷².

Kıbyra 2012 yılı kazısının ilginç buluntularından biri de, Stadion doğu teras duvarı kazısı sırasında, sphendonenin doğu ucu bitimindeki sur görünümlü yüksek teras duvarının temel seviyesinde bulunan kalkan göbeğidir (**D26**). Konik bir şapka görünümlü, kaynak yerleri görülemeyecek denli ustalıklı, sac levhadan ısıtılıp dövülerek tek parça olarak işlenmiş gibi görünen eser tekil bir örnektir. Kalkan göbekleri genellikle Arykanda buluntusu gibi bombelidir. Varna²⁷³ ve Ristissen'de²⁷⁴ bulunan BA örnekler 1. yüzyıla, Meuse (Liege, Belçika)'da²⁷⁵ bulunmuş olan iki örnek, birinin üzerindeki *pilum* deliği nedeniyle 3. yüzyıla, yine Almanya Saarbrücken'de²⁷⁶ bulunan iki örnek Roma öncesi demir çağına tarihlenmektedir.

²⁷¹ Dawson 2011, 25–26.

²⁷² Oransay 2006, 96, Lev. 16, D34.

²⁷³ Lazarov 1998, 72, Fig. 6.

²⁷⁴ Bishop ve Coulston 1989, 31, Fig. 18.2.

²⁷⁵ Berghe 1996, 70, Fig. 6.1.

²⁷⁶ Hachmann 1961, Taf. 10.8, 10.13.

Kibyra buluntusuna benzer formdaki Alesia’da (Gallia) bulunmuş olan iki erken örnekten biri konik, diğeri huni şekillidir²⁷⁷ ve bu buluntular koni formlu kalkan göbeklerinin 1. yüzyıldan beri kullanılmakta olduğunu göstermektedir; ancak göbek ortasındaki çivi şeklinde çıkıntının Kibyra örneğinde kullanılmamış olmasını yeni bir tip belirlemek veya tarihleme için bir ölçüt kabul etmenin; karşılaştırma örneği sayısının azlığı da göz önüne alındığında, köken ve tarihleme konusunda kesin verilere ulaşmanın mümkün olmadığı görülmektedir.

Huni biçimli konik göbeği ortasında uzun bir çıkıntı bulunan ve 5. yüzyıla tarihlenen Elauissa–Sebaste buluntusunun²⁷⁸ Almanya’da Hammelburg²⁷⁹ ve Putensen’de²⁸⁰ bulunan kalkan göbekleriyle benzerliği dikkat çekicidir. Dolayısıyla, köken olarak Avrupa’ya uzanan formun, Std. teras duvarı dolgusu buluntuları da göz önüne alındığında, 5.–6. yüzyıllarda Anadolu’da da kullanılmış olduğu bu yeni buluntu ile kanıtlanmaktadır.

3.4.5. Balçak

Bıçak ve kılıç gibi Bıçaklar genelde kesici ağızların bulunduğu uzun metal gövde (namlu/bıçak) ve sap (kabza) olmak üzere iki parçadan oluşmaktadır²⁸¹; ancak özellikle silah olarak kullanılan kesicilerde, kabzanın elden kaymaması ve kesici kısmın avuca kayarak yaralanmaya neden olmaması veya dövüş sırasında başka bir kesici silahın darbelerini karşılayabilmesi için, gövdenin kabzaya birleştiği noktada koruyucu işlevi olan ve balçak adı verilen çıkıntılar kullanılmıştır.

²⁷⁷ Feugere 1994, 3, Fig. 3,2; Fig. 4.1–2.

²⁷⁸ Ferrazzoli 2012, 296, Pl. 8, No. 77–78.

²⁷⁹ Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 115, Fig. 8, 13b.

²⁸⁰ Christie 1991, 3, Fig. 1, B79.

²⁸¹ Şahin 2010, 59, Lev. XIV, D1.

D27 katalog no.lu eserin, kılıçtan veya bıçaktan bağımsız olarak bulunmuş bir benzerine rastlanmamıştır; ancak kılıçlar üzerinde çok sayıda benzer²⁸² aparat bulunmaktadır. Bıçak yuvası genişliği 4 cm. ve çift kollu olduğu için, iki keskin kenarlı büyük bir kama veya kısa bir kılıca ait olduğu söylenebilir. BO önünde, mozaikli stoa dolgusunda bulunmuştur ve paralel buluntularla 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.5. Tartı Araçları (E)

Klasik Çağ'da ticari malların ve sikkelerin ölçümü için kullanılan ağırlık sistemlerinde devlet eliyle düzenlemeler yapıldığı bilinmektedir. Solon bu konuda da kanunlar hazırlamış ve Atina'da tartı sistemini standartlaştırmıştır²⁸³. Aynı dönemde Anadolu'da da Solon standartlarının kullanılması ve tartı sistemlerinde birliğe gidilmesi ticari ilişkilerin gelişmiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Romalılar, ağırlık birimi olarak *libra* kullanmışlardır; 1 *libra* = 12 *unciae*, 1 *uncia* = 24 gramdır; ancak pratikte başkent ve eyaletlerde uygulanan standartlar farklı olmuş *libra* ve *uncianın* gram olarak değerlerinde değişiklikler yapılmıştır. Roma ağırlık sistemi, Anadolu'da uygulanırken yeniden yapılan düzenlemelerle Doğu Roma döneminde de ağırlık sisteminin temelini oluşturmuştur²⁸⁴. I. Konstantin, 1 *unciayı* 72 *solidi* olarak belirlemiş, daha sonra *nomisma* adını alan 1 *solidusun* 4,55 gram olması ile de, 1 *libra* 327,60 grama ulaşmıştır. Günümüze ulaşan ağırlık örneklerinden anlaşılacağı gibi; zamanla ağırlıklarda küçük değişiklikler olmuş, her yüzyılda birkaç gram azalan *libranın* ağırlığı, 6.–7. yüzyıllarda 322 gramın, 9. yüzyıla gelindiğinde 319 gramın altına düşmüştür²⁸⁵.

²⁸² Biborski 1994, 191, Foto. 4; Connolly 1997, 54, Fig. 11.D; Horvat 2002, 123, Fig. 6.6; Feugere 1994, 13, Fig. 10.

²⁸³ Kürkman 2003, 23–24.

²⁸⁴ Kürkman, a.g.e., 29.

²⁸⁵ Acara–Eser, a.g.e., 33.

Helen dünyasında tartı aleti olarak sadece terazi (*σταθμος*), Roma'da ise kantar (*statera*) geliştirilerek terazi (*libra*) ile birlikte kullanılmıştır²⁸⁶. Ticari malların tartılmasında, 19. kilograma kadar kapasitesi bulunan stateralar; sikke, ilaç ve değerli madenlerin tartılmasında da, daha hassas olan libralar kullanılmıştır²⁸⁷. Libra, eşit kaldıraç ilkesine göre çalışan, ince bir kolun iki ucunda küçük boyutlu, ipek iplerle veya ince zincirlerle bağlanmış kefelere bulunan terazidir. Statera ise iki veya üç yüzeyi uygulanan sisteme göre çizgilerle bölümlenmiş, üzerinde topuz veya büst şeklinde, kayarak hareket eden ağırlık bulunan, bir ucunda da tartılacak malın asılmasını sağlayan kancalar sallanan, kare kesitli bir çubuktur²⁸⁸. Her ikisinin de kullanımı 20. yüzyıla kadar Avrupa ve Anadolu'da yaygın olarak sürmüştür.

Kibyra kazılarında bulunan bir libra, bir statera ve bunlarda kullanılmış çeşitli ağırlıklarla bir askı kancasından oluşan ve katalogta % 2'lik bir dilim oluşturan buluntular bu başlık altında incelenecektir.

3.5.1. Terazi (Libra) Kolu

E1 katalog numaralı eser, GDH caldariumunun batı duvarı dışında, zemin seviyesinde bulunmuştur. Kolun bir ucu kırık ve eksiktir; eksik olan bölüm de eklendiğinde, tam boyu 16,4 cm.dir. Kolophon'da bulunan ve 1.-2. yüzyıllara tarihlenen, kol uzunluğu 30 cm olan libranın bir grup tıp aletiyle birlikte bulunması, libraların ilaç yapımındaki hassas ölçümlerde de kullanıldığını kanıtlamaktadır²⁸⁹. Russel ise Anemurium örneğini doğrudan kuyumcuyla ilişkilendirmektedir²⁹⁰. Nessana'da bulunmuş olan daha küçük boyutlu örnek, 7. yüzyıla tarihlenmektedir²⁹¹. Delos örneği, boyut olarak benzese de, kesit olarak

²⁸⁶ Meriçboyu ve Atasoy 1983, 6.

²⁸⁷ Acara-Eser 2003, 34.

²⁸⁸ Meriçboyu a.g.e., 6.

²⁸⁹ Caton 1914, 118, Pl. XII, 32.

²⁹⁰ Russel 1982, 136, Fig. 1.7-8.

²⁹¹ Colt 1962, 53, XXIV, 5.

farklıdır²⁹². Gallia Belçika'sında bulunan örnek, Delos, Nessana ve Kolophon örneklerinin kopyası gibidir ve işlevinin de Fransa'da bir hekim mezarında bulunanda olduğu gibi²⁹³, tıbbi ilaç ölçümü olduğu belirlenmiştir²⁹⁴. Sardis'ten 3 benzer libra kolundan Erken Doğu Roma dönemine tarihlenen biri (Kat. No. 451) kalınlığı yönünden benzese de, yayında kesit verilmediği için tam benzer olup olmadığı anlaşılamamaktadır²⁹⁵.

Yapılan literatür taramasında, benzerlerinin tamamında, kolun silindir kesitli olduğu ve bütün benzerlerin basit eşit-kaldıraç sistemine göre çalıştığı görülür. Kibyra örneği ise, eşkenar dörtgen kesitlidir ve elle tutmak veya bir düzeneğe asmak için bir aksam eklenmiş olması gereken orta bölümün her iki yanında kazımayla yapılmış X ve Y harflerinden uçlara doğru çizgisel bölüntüler bulunmaktadır. Bu özellik, libranın günümüzdeki kantarlarda da bulunan, kantar ağırlığı yanında dara almayı sağlayan daha küçük ve kol üzerinde kayarak hareket eden ikinci bir ağırlığa sahip olduğunu kanıtlar. Dolayısıyla, **E1** biraz da *statera* özelliği taşımaktadır ve benzerlerinden daha hassas ölçüm yapması düşünüldükten üretilmiştir. Belki de bu nedenle, günümüzde eşitliğin ve adaletin sembolü olarak da terazi (libra) seçilmiştir²⁹⁶. Buluntu konumundaki paralel veriler 6. yüzyıl sonrasını işaret etmektedir.

3.5.2. Libra Ağırlıkları

Kibyra'da bulunan ikisi kare prizma şeklinde BA ve biri altıgen prizma kurşundan yapılmış, libralarda kullanılan üç adet 1 uncialık ağırlık, bu tür buluntuların Agora çevresinde bulunması beklenirken, BO önündeki GDYG açmalarında bulunmuştur. Buradaki işliklerin seramik üretmek ve satmak üzere planlandıkları yapılan kazıda anlaşılmıştır. Dolayısıyla, *unciae* ile dükkânlar arasında bağ kurmak mümkün değildir.

²⁹² Deonna 1938, Pl. LIII, 398.

²⁹³ Feugere ve diğerleri 1985, Taf.54.

²⁹⁴ Künzl 1982, 63, No. 32.7

²⁹⁵ Waldbaum 1983, 83–84, Pl. 29, 448, 451, 459.

²⁹⁶ Bilgi 2004, 166.

Buluntular dolguda karışarak, daha erken veya geç, işlev değiştirmiş tabakalara ait olmalıdır. **E2**=26,65 gram, **E3**=26,76 gram ve **E4**=29 gram ağırlığındadır.

E2 üzerindeki çelenk içinde “N–S” harfleri bulunmaktadır. “N” nomismanın, “S” ise 6 rakamının sembolüdür²⁹⁷. Paderborn’da 2001 yılında açılan Byzanz sergisi katalogunda “Doğu Akdeniz” kökenli olduğu belirtilen ve 5.–6. yüzyıllara tarihlenen bir benzerde ortadaki haç abartılmışsa da, ağırlığının 22,1 grama düşürüldüğü görülmektedir²⁹⁸. Romanya’dan bir örnek, biçem olarak tıpkı olmasına rağmen, bir yüzyıl sonraya tarihlenmektedir²⁹⁹. Elaiussa–Sebaste’de bulunan bir kurşun örnek, BA benzerlerinin bir taklididir ve Anemurium’da olduğu gibi³⁰⁰ doğrudan kuyumcularla ilişkilendirilmektedir³⁰¹. Sagalassos’ta bulunmuş olan uncia, daire formludur ve üzerinde ek olarak bir “A” bulunması, ağırlıklarda form zenginliğine bir örnektir³⁰².

E3 üzerinde kazımayla işlenmiş “Γ” ve “A” harflerinde Γ “*uncia*”yı (oz=ons), A ise 1 rakamını sembolize etmektedir³⁰³. 5.–6. yüzyıllara tarihlenen 26, 57 gramlık bir benzerinde ve İnan–Kıraç Koleksiyonu’ndaki 4.–6. yüzyıla tarihlenen, ağırlığı 26,35 gram olan benzerinde harfler içindeki beyazlık gümüş kakma olmasından kaynaklanmaktadır³⁰⁴. Aynı özellik **E3**’te de bulunmaktadır.

²⁹⁷ Sardis’te bulunmuş ve 161,45 gram olan bir ağırlık üzerinde de aynı kısaltmalar olmasına rağmen, ağırlık yarım libradır. 6 nomisma = 1 unciadır. Sardis buluntusu üzerindeki “N” ve “S” harfleri yanlışlıkla “6 Nomisma” olarak yazılmış olmalıdır; yazılmak istenen aslında “Γ S” yani 6 uncia= 160,49 gramlık “*semis*=yarım” denilen ağırlıktır; karşılaştırma için bkz. Kürkman 2003, 33, No. 36; Byzanz 2001, 251.

²⁹⁸ Byzanz, a.g.e., III.48.

²⁹⁹ Garam 2001, 160, Taf. 119.3.

³⁰⁰ Russel 1982, 136, Fig. 1.7.

³⁰¹ Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, 17.

³⁰² Waelkens ve Loots 2000, 295, Fig. 103.

³⁰³ Byzanz,a.g.e., 254.

³⁰⁴ Kürkman 2003, 215, No. 49; 216, No. 50.

E4 tekil bir örnektir. Form olarak çokgen prizmalardan sekizgenlere dek farklılıklar görülürken, ne altıgen, ne de çevresi ve üzeri yazıtlı bir benzeri bulunamamıştır³⁰⁵. Kenardaki M-AP-IA-N-OY harfleri ağırlığa sahip olan dükkân sahibinin adının genetividir. Ön ve arka yüzdeki yazılar ise silik olduğu için tam anlaşılammaktadır³⁰⁶.

Bu tip ağırlıklarda tarihlenmeler genellikle benzer bir şekilde, kontekstlere bağlı olarak 5. ve 7. yüzyıllar arasındadır. **E2**, **E3** ve **E4**, 5. ve 6. yüzyıllara ait olmalıdır.

3.5.3. Kantar

Dilimize Arapça *kantar* sözcüğünden geçen³⁰⁷ kantardan antik kaynaklarda ilk bahseden, M.Ö. 33 ve 31 yılları arasında 10 kitaplık De Architectura'yı tamamlayan Vitruvius olmuştur³⁰⁸: “*Bunu kantar dediğimiz terazilerde de görebiliriz. Kol, terazinin asıldığı ucun yakınına merkez olarak yerleştirildiğinde, kirişin diğer tarafına doğru hareket ettirilen kantar topu çentikten çentiğe yer değiştirip en uca bile ulaşsa; çok ufak ve önemsiz bir ağırlık, kirişi dengelemesi nedeniyle, tartılmakta olan çok ağır bir yüke eşit olur*³⁰⁹”.

Bu basit denklemde, yük kolu ve tartı kolu sabit olacağı için, tartılacak eşya ve ağırlık miktarı doğru orantılı olacaktır. Visy bu denklemi Gezen Ağırlık/Yük=Yük Kolu /Tartı Kolu olarak³¹⁰; Franken de içler-dışlar çarpımını kullanarak “Yük x Yük kolu = Tartı kolu x Gezen Ağırlık” şeklinde formüle etmektedir³¹¹.

³⁰⁵ Kurşun ağırlıklarla ilgili olarak bkz. Zeyrek 2005, 30.

³⁰⁶ Sekizgen prizma formlar için bkz. Bendall S., Byzantine Weights, An Intoduction, London, 1996, s. 28.

³⁰⁷ Meriçboyu ve Atasoy 1983, 6.

³⁰⁸ Franken 1993, 69.

³⁰⁹ Vitruvius, *De Architectura* X, 3-4.

³¹⁰ Visy 1994, 435.

³¹¹ Franken (1993) s.69; Oransay 2006, 128, dipnot 8.

Kibyra BO güney paradosundaki odada bulunmuş olan **E5** katalog numaralı kantarın tartı kolu uzunluğu 12'lik sistemi kullanan Roma uzunluk ölçü sistemine dayanmaktadır³¹²: Kantar ağırlığının hareket ettiği kolun ucundaki topuzla, askı deliği arasındaki mesafe tam olarak 19,7 cm.dir. Roma temel uzunluk ölçüsü birimi *pes* 29,57 cm.dir ve 12 unciaya bölünmüştür. 8 uncia ölçüsüne de *bes* denir ve 1 bes 19,71 cm.dir. Kare kesitli ağırlık kolu üzerinde, her birine *scala* denilen yüzeylerde, kullanılan ağırlık veya ölçü sistemine göre farklı aralıklarla, “kerte” adı verilen çizgi, nokta veya harflerle yapılmış bölüntüler bulunur³¹³.

E5'te üç *scala* bulunmaktadır; ağırlık kolunun bir yüzeyi boştur. 45 derecelik bir açıyla duran ana gövdenin üzerindeki yük kolu boyutunu değiştiren, biri kayıp üç askı kancası döndürülerek, farklı *scalalar* kullanılmıştır. Kerteler silik ve tam olarak anlaşılamadığı için tam veya yarım libraları gösteren işaret ve/varsın harfler sağlıklı bir şekilde çözümlenememektedir. Yük de, 2.–3. yüzyıllarda kullanılmış olan Osterburken tipi³¹⁴, 4. yüzyıla tarihlenen Adriyatik kıyısındaki Vodice (Hırvatistan) buluntusu³¹⁵, 4.–6. yüzyıllar arasına tarihlenen Konstantinopolis tipi³¹⁶, 7. yüzyıla tarihlenen Yassıada tipi³¹⁷, Arykanda³¹⁸ ve Sardis³¹⁹ buluntularında olduğu gibi, yük kolu ucuna takılacak aparatın kaymasını engelleyen topuz önündeki derin yive kancalar yardımıyla asılıyor olmalıdır.

³¹² Roma uzunluk ölçü sistemleri hakkında geniş bilgi için bkz. Byzanz 2001, 246, Tab. 1; Oransay a.g.e., 124–125; Kantarlar, tipolojileri, ölçüm sistemleri ve buluntu yerleri hakkında geniş bilgi için bkz. Franken N., “Zur Typologie antiker Schnellwaagen” BJ 193 (1993), 69–120.

³¹³ Meriçboyu ve Atasoy 1983, 6.

³¹⁴ Franken 1993, 85, Abb. 8.

³¹⁵ Pflaum 2007, 299, Pl. 1, Fig. 11, 15a.

³¹⁶ Byzanz 200, 247–248, III.25, Franken, a.g.e., 91, Abb. 11. Kürkman 2003, 284, Kat. No. 29–30.

³¹⁷ Bass ve Doorninck 1982, 214, Fig. 10.8

³¹⁸ Kuban 1993, 134, Taf. XXXIV, Abb. 6; Oransay, a.g.e., 121, Şek. 18, Lev. XXII, H5.

³¹⁹ Waldbaum 1983, 81, Pl. 28, 435–437.

Bu tip kantarlar Britanya'dan Ortadoğu'ya dek hemen her yerleşimde kullanılmış olan, gündelik ticari yaşamın en önemli aletleridirler ve benzer örneklerin hepsi, 4.–6. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir. Dolayısıyla, buluntu konumu da göz önüne alındığında, **E5** katalog no.lu statera 5. ve 6. yüzyıllarda kullanılmış olmalıdır.

3.5.4. Kantar Aksamı

AC'nin kuzey kenarındaki geç dönem açmalarında bulunmuş olan ve bir staterada kullanılmış olan kurşun ağırlık (**E6**) tam olarak 320 gram = 1 *libra/litra*'dır. Bikonik gövdeli ve kaba dökümdür³²⁰. Üzerinde asma halkası izi bulunmaması, halkalı küre şeklinde bir muhafaza içinde kullanılmış olduğunu göstermektedir. Ağırlığının, standarttan düşük olması, ait olduğu dönem hakkında bilgi vermektedir³²¹. Stateralar üzerinde veya bağımsız olarak bulunmuş çok sayıda benzeri³²² bulunan tartı aksamı 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

BO proskenesinde dolgu içinde bulunmuş olan kantar kancası **E7**, geniş bir yay şeklindedir ve kanca ucunda kantarın asılı olduğu yerden kaymaması için bir topuz bulunmaktadır; kantarlara yük asmak için kullanılan kancalar ise sivri uçludur. Karşılaştırılan tüm benzerlerde aynı form görülmektedir³²³ ve buluntu konumuyla benzer örnekler karşılaştırıldığında, 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

³²⁰ Kantar ağırlıklarında kurşun kullanımı için bkz. Zeyrek 2005, 30.

³²¹ Bkz. Dipnot 286. Kurşun topuzun muhafazası ile birlikte standart ağırlığa ulaşabileceği olasılığı da göz önünde bulundurulmalıdır.

³²² Acara–Eser, a.g.e., 35; Bass ve Doorninck 1982, 218, Fig. 10.19; Kürkman 2003, 211, Kat. 29–31; Pflaum 2007, 299, Fig. 11; 329, Pl. 1, 15b; Richter 1915, 446, Nr. 1720; Waldbaum 1983, 81, Pl. 28, 436.

³²³ Ballance ve diğerleri 1989, Fig. 53, 104; Chavane 1974, 43, Pl. 14, 122; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 20, HAK 4; Henning 2007, 688, Taf. 13, 154; Şahin 2010, 65, Ç. No. XII, Lev. XV, E2; Waldbaum 1983, 81, Pl. 28, 437.

3.6. Kanca ve Zincirler (F)

Arkeolojik kazılarda sık karşılaşılan buluntu gruplarından birini oluşturan ve genellikle taşıyıcı görevi gören aksamlar olan kanca ve zincirlerden, Kibyra buluntuları içinde 100'ün üzerinde buluntu olmasına rağmen, çoğu benzer formda veya aşırı korozyona uğramış durumdadır. Bu çalışmada aralarından örnek oluşturacak özellikler taşıyacak kadar nitelikli olan ve katalogun % 4'ünü oluşturan 11 adet buluntu seçilerek değerlendirilmiştir.

İlk örnek **F1**, çok ustalıklı işlenmiş, dövülerek yapılmış 22 cm.lik uzunluğuyla oldukça büyük ve sağlam, saplamalı bir kancadır. Uç kısmı kantar çengellerinde olduğu gibi topuzlu, saplaması ise kare kesitlidir. Uzun saplama, yatay bir kiriş üzerine çakılarak, kancaya ağır bir aksam, olasılıkla çok büyük bir polykandilion asılmış olmalıdır. Bu tür buluntular seyrek yayınlandığı için, benzerlerle karşılaştırmalar yapmak zor olmaktadır. Lüksemburg–Mamer'de Gallo–Roman hamamlarda bulunan bir örneğin saplama kısmı sağlamdır³²⁴. Arykanda'da bulunmuş olan çok benzer üç örnek 9,7 cm. uzunluklarıyla küçültülmüş modellerdir ve duvar kancası olarak tanımlanarak, buluntu kontekstlerine göre Erken Roma dönemine tarihlenmişlerdir³²⁵. **F1**, BO proskenesi içinde, dolguda zemine yakın bir seviyede yangın tabakası içinde bulunmuştur ve çatıdaki ahşap kirişlerden birinde çakılı olduğu kesindir. Bu nedenle, 4.–5. yüzyıla tarihlenmektedir.

F2, 9,8 cm.lik uzunluğu ve formuyla, Arykanda buluntularının kopyası gibidir, hatta aynı işlikte üretildiği bile öne sürülebilir. Buluntu konumu, BO önündeki son evresi 6. yüzyıl olan GDYG dükkânlarıdır. Erken Roma dönemine tarihlenen bir benzerinin de Novaesium'da bulunmuş olmasıyla, bu tip buluntularda işlevin formu belirlediği ve tarihlemede biçemden çok kontekst verilerinin belirleyici olduğu bir kez daha örneklenmektedir.

F3, bir ucu küçük, diğeri büyük bir kanca olarak ince bir telden kıvrılarak yapılmış, olasılıkla bir zincir aksamında veya takıda kullanılmış, 2,3 cm.lik boyuyla “S” formu küçük bir çengeldir. AIT doğu stoasındaki dükkânların önünde 5.–6. yüzyıl dolgusu içinde bulunmuştur. Elaiussa–Sebaste'deki³²⁶ ve Girit–Herakleion'daki³²⁷ polykandilionlarda,

³²⁴ Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 79.

³²⁵ Oransay 2006, 137, 211, Kat. No. İ69–İ71, Şek. 20, Lev. XXIV.

³²⁶ Ricci 2010, 255, Fig. 235.

üçlü askıların ucunda benzer kancalar kullanılmıştır. Münih'te bulunan bir polykandilionu taşıyan üç zincirin, yine benzer bir kancanın küçük ucunda toplandığı, büyük ucun ise polykandilionu asmak için kullanıldığı görülmekte ve **F3**'ün işlevinin bir askı aparatı olduğu daha kolay anlaşılmaktadır³²⁸. Benzer formda bir örnek, metal buluntuları kapsamlı bir şekilde yayınlanmış olan Olympia'da, 6. yüzyıl tabakalarında bulunmuştur³²⁹.

F4, iki çengelin diplerindeki halkaların bir zincir baklasına takılmasıyla yapılmış, iki yönlü askılar için pratik bir yöntemle oluşturulmuş, pek çok aksamda kullanılabilecek olan bir askı aparatıdır. **F3** ile aynı alanda, 5.–6. yüzyıl dolgusunda bulunmuştur.

F5, Erken Doğu Roma döneminde kandil, polykandilion, buhurdan ve takılarda kullanılan zincirlerde en çok rastlanılan zincir baklası örneğidir³³⁰. GDH kanalizasyon dolgusunda bulunduğu için 5.–6. yüzyıla tarihlenmektedir.

F6, **F5** gibi çok sık kullanılmış, aynı formun biraz daha uzun gövdelisi olan karakteristik bir zincir baklasıdır ve GDH kanalizasyonu buluntusudur.

F7, **F5** formundaki baklaların oluşturduğu, BA olarak en çok görülen Erken Doğu Roma dönemi zinciridir, aynı dönemden çok sayıda benzer örnek bulunmaktadır³³¹. **F3** ve **F4** ile aynı alanda bulunmuştur.

BA zincirlerde, baklalar genellikle açık uçludur. Alaşım bakır yumuşak bir malzeme olduğu için, ağır yüklerde baklaların açılması çok kolay olacağından, daha ağır aksamlar taşıyan zincirler demirden ve kapalı baklalarla yapılmışlardır. Genel olarak iki tip demir zincir baklası görülmektedir; birincisi oval halkalardan, diğeri kare kesitli baklaların orta bölümlerinin dövülerek sıkıştırılmasıyla oluşmuş, iki ucu delikli baklalardan oluşmaktadır.

³²⁷ Xanthopoulou 1998, 114, Fig. 29–32.

³²⁸ Byzanz 2001, 217, II.12.

³²⁹ Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 758b.

³³⁰ Ballance ve diğ. 1989, 134, Pl. 30, 107–108; Chavane 1974, 71, Pl. 21, 200–201; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Deonna 1938, Pl. LIII.404; Gültekin 2012, 40, Kat. No. 139; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1965, 465, 1850;

³³¹ Chavane 1974, 71, Pl. 21, 207; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Deonna 1938, Pl. LIII.404; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 15; Gültekin 2012, 40, Kat. No. 140; Militsi 2012, 272, fig. 14; Oransay 2006, 121, Lev. XXII, H3; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1915, 465, 1850; Waldbaum 1983, 142, Pl. 54, 945.

Birinci tipe bir örnek, **F8** katalog numaralı zincir parçasıdır. Çok sayıda kazıda, antik coğrafyanın her yerinde işlevin belirlediği bir form olduğu için, tarihlemeleri kontekstlere göre yapılan çok çeşitli dönemlerde kullanılmıştır³³².

İkinci tipe örnek olarak, aynı formda, boyutları farklı ve hepsi BO çevresindeki açmalarda bulunmuş **F9–F11** gösterilebilir. Çok sağlam bir el işliğiyle üretilmişlerdir ve çelikleri kaliteli olduğu için korozyona uğramadan korunagelmişlerdir. Her üçünde de, zincirin son baklasının ucunda bir pime takılıp çıkarılması için kanal şeklinde oyuğu olan ayrı bir aparat bulunmaktadır. Bu tip zincirler ağır polykandilionlarda kullanılmış olabilirler³³³. **F10**'un son baklasının ucu filise çivisi şeklindedir; ahşaba çakıldıktan sonra açıldığı anlaşılmaktadır. Böylece, bu zincirin kısa olduğu ve ağır bir yük taşıdığı veya iki kanatlı ahşap bir kapıda asma kilitle kullanıldığı gibi çıkarımlara gidilebilir. 6. yüzyıl sonuna tarihlenen Olympia benzerlerinin son baklasında halkalar bulunmaktadır³³⁴. Qal'at Sem'an'da bulunan bir örnek, kontekstteki 613–641 yıllarına ait sikke sayesinde tam olarak tarihlenebilmektedir³³⁵.

³³² Gaitzsch 2005, 61, Taf. 26, KE3; Jacobi 1977, 74, Taf. 24, Nr. 8, 10–11; Meier–Arendt 1984, 361, Abb. 14, Nr. 40; Petrie 1917, 51, Pl. LXIV, 56.

³³³ Aya Sofya'nın merkez polykandilionunu taşımış ve günümüzde Dumbarton Oaks koleksiyonunda bulunan zincir parçası, Kibyra zincirlerinden sökülmüşçesine benzerdir; Bouras ve Parani 2008, 34, Fig. 35.

³³⁴ Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 754–755, 758.

³³⁵ Kazanski 2003, 72, Fig. 25.9.

3.7. Tıp Aletleri (G)

Tıp aletleri kazılarda en sık karşılaşılan buluntulardandır³³⁶. Helen ve Roma doktorlarının pratiklerle geliştirdiği ve sadece bu aletleri üretmek için kurulmuş atölyelerin³³⁷ ustalığı ile üretilmiş antik tıp aletlerinin çoğu, günümüze kadar formunu korumuştur; hatta bazılarının günümüzde kullanılanlardan daha kullanışlı oldukları düşünülebilir³³⁸. Bunların içinde en çok kullanılmış olan da, ince silindirik bir çubuğun uçlarına değişik şekiller verilmiş kulak sondaları ve spatül sondalardır. Çubukların bir ucu, bazen iki ucu da sivri olabilir; bazen de uçlardan biri veya her ikisi zeytin çekirdeği (=Gr. μήλη) şeklinde sonlanabilir. Bu tip sondalara zeytin sonda adı verilir. Çok rastlanan başka bir örnek, bir ucu zeytin çekirdeği şeklinde, diğer ucunda yassı bir spatül olan spatül sondadır. Kibyra kazısında bulunan iki kulak sondası (**G1–G2**), iki zeytin sonda (**G3–G4**), bir adet spatül sonda (**G5**) ve bir adet spatülden (**G6**) ibaret tıp aletleri katalogda % 2'lik bir dilimi oluşturmaktadır.

BO dış cephesinde, GDYG A1 açmasında bulunan **G1** ve A5 açmasında bulunan **G2** katalog no.lu kulak sondalarının (Gr. μήλωις, μήλωτρις απυρομήλη; Lat. *oricularium, specillum, auriscalpium*) katalogdaki karşılaştırma örneklerinin çokluğunun da gösterdiği gibi³³⁹ hemen her arkeolojik kazıda bulunmuş olan yüzlerce benzeri vardır. Aletin bu denli

³³⁶ Tıp aletleri 20. yüzyıl başından itibaren ayrıntılı olarak incelenmekte, hekimler ve arkeologların birlikte araştırdığı antik tıp konusunda geniş bilgiler içeren yayınlar yapılmaktadır. Antik tıp ve tıp aletleri hakkında kapsamlı bilgi için bkz.: Milne, J. S., *Surgical Instruments in Grek and Roman Times*, New York, 1970; Künzl E., “Forschungsbericht zu den antiken medizinischen Instrumenten” *Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt (ANRW)*, Teil II Band 37 (1996), 2434–2610; Anadolu’da bulunan aletleri inceleyen Prof. Dr. İlter UZEL’in yetkin çalışması, arkeologlar için el kitabı niteliğindedir: Uzel İ., *Anadolu’da Bulunan Antik Tıp Aletleri*, TTK, Ankara, 2000; Kısa ve genel bir tıp tarihçesi için ayrıca bkz. Serdaroğlu Ü., *Eskiçağda Tıp*, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2002.

³³⁷ Scribonius, Patara’da bu amaçla kurulmuş ünlü bir atölye olduğunu bildirmektedir. Şahin, 2009, 70.

³³⁸ Jackson 1990, 6.

³³⁹ Alicu ve diğerleri 1994, 54, Pl. 40, 734–736; Atakan 2002, 12, K27; Baykan 2010, 2, Res. 2.3; Bliquez 1982, 207, Fig. 3.22; Bliquez 2003, Fig. 3, 30–31; Caton 1914, 117, Pl. XI, 26; Comstock ve Vermeule 1971, 434, Fig. 634; Davidson 1952, 184, Pl. 82, 1322; Deonna 1938, 224, PL. LXXIV, 602.9, Pl. LXXX.II. 702.20; Ferrazzoli 2012, 294, Pl. 5, No. 52–53; Garcia 2000, 146, Fig. 44.30; Gürler 2004, 63, 42; Heymans 1979, 97, Abb. 2.2; Hibbs 1991, 117, Fig. 5, 1–7; Kancewa 1994, 234, Abb. 4, 7; Künzl 1982, 50, Fig. 18.11;

yaygın olması, pratikliğinden ve kullanım alanlarının çokluğundan kaynaklanmaktadır. Küçük bir kaşık biçimindeki ucundan dolayı “kaşık sonda” olarak da adlandırılan alet, kulak içine kaçan nesnelere çıkarmak, oluşan kirleri, yara kabuklarını veya kurtçukları çıkarmak gibi işlevleri yanında; ölçek, diğer ucuyla derin yaraları muayene etmek, kazımak, yün sarılarak merhem tatbik etmek, karıştırmak gibi çok değişik amaçlarla kullanılmıştır³⁴⁰.

G1 bir ucunda küçük dairesel bir kaşık bulunan, diğer ucu sivri ve ince yapılı, basit bir silindirik çubuk şeklindedir. **G2** ise kalınlığı, patinası ve kaşığa yakın bölümdeki yivleriyle daha kalın ve sağlam görünümlüdür; işçiliği de daha özenlidir. Benzerleri M.Ö. 2. yüzyıldan günümüze dek üretilmiş ve kullanılmıştır; tıp veya kozmetik alanında kullanılıp kullanılmadıklarını anlamak, grup veya mezar buluntusu olmadıklarından mümkün değildir; dolayısıyla tarihlemeye de kontekst verileri dikkate alınmalıdır. Her iki sonda da, GDYG son evresi olan 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

GDYG 8 no.lu yapıda bulunan **G3** ve A1T batı stoasında bulunan **G4**, sondaların sadece bir ucu korunageldiği için zeytin sonda (Gr. μήλη veya κοπάριον; Lat. *specillum*, *specilla*) olarak tanımlanmışlardır. Diğer uçlarının ne şekilde bittiği anlaşılamamaktadır. Buluntu konumlarına göre **G3** 6.–7. yüzyıla, daha ince bir işçiliğe sahip **G4** ise 5.–6. yüzyıla tarihlenebilir.

İlk dört örnek buluntu (G1–G4) BA malzemedен yapılmışlardır. Std. 3 no.lu mezarda bulunan spatül sonda (Gr. ύπάλειπτρον, σπαθομήλη; Lat. *Spathomele*) **G5** ise daha kaba işçilikli ve demirdir. Bir uç zeytin çekirdeği şeklinde, kırık ve eksik olan diğer uç ise spatül şeklindedir. Demirden yapılmış en yakın benzeri neredeyse aynı bölümden kırılmış olarak Elaiussa–Sebaste’de bulunmuş olup, “batıdaki ikonografik belgelere dayanarak, küçük

Künzl 1984, 178–180, Taf. 25, L24–L46; Künzl 1996, 2598, Abb. XII, 30; Lehner 1904, 400, Taf. XXV, 20, 23; Mansel 1938, Lev. XVIII, Res. 27; Milne 1970, 78, Pl. XVIII, 7–8; Oransay 2006, 79, Şek. 8, Lev. XIII, C1; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Perdrizet 1908, 108, Fig. 371; Riha 1986, 60, Taf. 27, 253; Smith 1982, 284, Pl. 41e,h; Şahin 2010, 72, Ç. No: XIV, Levha: XVI, G9; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 133, 710–711; Uzel 2000, 69, Lev. XCIII, 55; Waldbaum 1983, 106, Pl. 41, 620–621; Yaraş 2005, 298, Res. 9; Zimmermann ve Künzl 1995, 529, Taf. 43.11.

³⁴⁰ Baykan 2010, 141; Uzel 2000, 60 vd.

tören haçı” olarak tanımlanmıştır ve 7. yüzyılın ilk çeyreğine tarihlenmiştir³⁴¹. 3 no.lu mezarda bulunan ok uçları da aynı döneme tarihlendiğinden, paralel veriler 6.–7. yüzyılı göstermektedir.

Tıp aletleri içindeki son buluntu örneği **G6**, korozyon etkilerine rağmen ince işçiliğiyle dikkat çeken demir bir keski–spatüldür (Lat. *scalprum*). Delos’ta ve Pompei’de bulunan benzerler, kalınlık ve boyutları nedeniyle heykeltıraş keskisi olarak tanımlanmıştır³⁴². Sardis benzeri de büyük boyutludur ve korozyon nedeniyle işlevi tanımlanamamıştır³⁴³. En yakın benzeri Ephesos’ta bulunmuştur; ancak sadece 5 cm. boyundadır ve keski–scalprum olarak tanımlanmıştır³⁴⁴. Aletin işlevi, Almanya’da bulunmuş bir hekim mezarında bulunan benzerle anlaşılmaktadır; Esnek ve geniş ucuyla, bileği taşı da denilen alet üzerinde merhem hazırlamada kullanılmıştır³⁴⁵.

G6, BO önünde, ana girişin kuzeyindeki GDYG A3 açmasında, mozaik döşem üzerindeki dolguda bulunmuştur. Buluntu konumu göz önüne alınarak, kontekstteki diğer buluntular gibi 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.8. Mimari Aksamlar (H)

Kıbyra kazılarında bulunan ve çeşitli yapılarda kullanılmış, tamamı demirden yapılmış kenet, kasnak, kaplama çivisi, zıvana gibi aksamlar, katalogta % 16’lık önemli bir bölüm oluşturmaktadır. Bu grup içindeki en önemli buluntular, yangınla orkestra içine çökmüş bulunan BO çatısına ait birleştirme ve sağlamlaştırma elemanları olarak kullanılmış metal aksamlardır. Bu grupta incelenen eserleri buluntu konumlarıyla da açıklamak için, benzer *in-situ* eserlerden örnekler de bölüm sonunda eklenmiştir.

³⁴¹ Ferrazzoli 2012, 294, Pl. 5, No. 58.

³⁴² Deonna 1938, 213, PL. LXXI.574; Pompeji 1994, 189, 54.

³⁴³ Waldbaum aletin kullanım alanı hakkında kasaptan demirciye kadar çeşitli meslek önerilerinde bulunmaktadır. Bu durum özellikle demir buluntularda deformasyon olduğunda tanımlamanın ve işlev belirlemenin ne kadar zor olduğunu göstermektedir; Waldbaum 1983, 54, Pl. 13, 169.

³⁴⁴ Zimmermann ve Künzl 1995, 534, Taf. 47.34.

³⁴⁵ Garcia 2000, 148, Fig. 52; 149, Fig. 59;

3.8.1. BO Çatı Aksamları

Büyük çatı açıklıklarının geçilmesiyle ilgili teknik ve malzemenin gelenekselleşerek, gereksinimlerden ve teknolojinin ilerlemesinden kaynaklanan değişimlerle günümüze dek ulaşmış olacağı doğaldır³⁴⁶. Benzer malzeme ve teknikle, aynı sistemler kullanılarak, bugün daha büyük açıklıklar geçiliyor olabilir³⁴⁷; ancak arkeolojik kazılarda benzeri bulunmayan ve ilk kez bu tez çalışmasıyla irdelenecek olan buluntular, antik çağın büyük yapılarında çatı örtülerinin hangi tekniklerle inşa edildiğine dair önemli görsel kanıtlar olacak ve ait oldukları yapının çatı örtüsüyle ilgili projelerde yararlanılacak önemli veriler sağlayacaklardır.

3.8.1.1. BO Mimari Özellikleri³⁴⁸

Kibyra Bouleuterion/Odeionu, topografyayla uyumlu, eğime oturan bir yapıdır. Anakayanın yer yer kesilip düzeltilmesiyle oluşturulan temel üzerine oturmaktadır. Aynı zamanda manzara yönü de olan doğuya yönlendirilmiştir. Kent içindeki hâkim konumundan dolayı kendisi de kent silüetinin en önemli öğelerinden biridir (Lev. LI). Bouleuterion/Odeion'a tiyatro yapısının önünden geçerek devam eden stoaya paralel bir yoldan ulaşılmaktadır. Kazılar henüz tamamlanmadığı için yol kotu ile stoanın ilişkisi tam olarak anlaşılamamaktadır.

Yaklaşık 3600 kişilik olan yapı, orkestradaki *opus sectile* tekniğindeki Medusa döşemi ve stoadaki mozaik döşemin çatı örtüsüz kullanılmaları iklim şartları nedeniyle mümkün olamayacağından, geniş tavan açıklığına rağmen çatıyla kapatılmıştır. Önündeki yapının

³⁴⁶ 15.–18. yüzyılda Avrupa'da büyük kiliselerin ahşap çatı strüktüründe kullanılmış kenet örnekleri için bkz. Tampone G., "Acquaintance of the Ancient Timber Structures", Historical Constructions, Laurenço P. P.; Roca P. (Ed.), Guimarães (2001), 117–144.

³⁴⁷ Özellikle ahşap çatılı havaalanı örnekleri için bkz. İşbilir M., Yapı Eğitimi Bölümleri İçin Ahşap Eğitim Modülü Geliştirilmesi, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Afyon, 2007. Çok yerinde bir örnek olarak, a.g.e., Avrupa Birliği Strassburg Meclis Binası çatısı, 38, Res. 4.6.

³⁴⁸ Bouleuterion/Odeion hakkında detaylı bilgi için bkz. Özudoğru ve Dökü 2010, 39 vd.

cephesinden taşan bir uzunlukta olan ve ayrı bir çatıya sahip stoa kompleksiyle, yapı Anadolu'daki çatı açıklığı en geniş kapalı mekândır³⁴⁹.

Yapının cephesi 52,25 m. (180 *pes*/ayak) genişliğindedir. Caveanın önündeki dikdörtgen mozaikli stoanın genişliği 9,70 m.dir ve 2012 kazı sezonu sonunda yak. 56 m.ye ulaşan uzunluğu 2013 yılında kazı sezonunda açılacak alanlarla tam olarak anlaşılacaktır. Stoanın çatısını taşıyan sütunlara ait kaideler *in-situ* olarak mozaik döşem üzerindedir; fakat sütunlara ait bir kalıntı bulunamamıştır. Devşirme olabilecek Attik kaideler üzerinde kenet yuvaları bulunmasına rağmen, sütunların ahşap veya –kazılar sırasında stoa tabanında çok sayıda tuğla bulunduğu için– tuğla olduğu da düşünülebilir.

Orkestranın proskeneyle birleştiği düz aksın merkezinden başlayan yarıçap, cavea dış duvarına kadar 27,07 m.dir. Yapının orkestra ve caveası nerdeyse yarım dairedir, sahne binası ise bu yarım daireye eklenmiş uzun dikdörtgen planlıdır. Sahne dış beden duvarından cavea dış beden duvarına kadar olan mesafe 31,30 m. dir (108 *pes*) ve çatı örtüsü çözümlenmeye çalışılırken bu ölçüler esas alınmalıdır.

Yapı yarım daireye çok yakın bir orkestra, onu çevreleyen cavea, proskenenin sağında ve solunda yer alan, kemerle geçilen paradoslardan meydana gelmektedir. Güney analemma duvarının sahne binasına yaklaştıkça düzleşerek dış çemberi bozmasına rağmen, genel formu yarım daireye eklenmiş bir dikdörtgen olarak tanımlanabilir. 9x3,6 m. ebatlarındaki paradoslardan, diazomaya 'L' şeklinde merdivenler ile çıkılmaktadır. 215 cm. genişliğindeki merdivenlere paradostan kemerli bir kapı ile geçilmektedir. Merdiven basamak blokları günümüzde mevcut olmadığı için rıht ve derinlik hakkında net bir rakam vermek mümkün değildir.

³⁴⁹ Kibyra Bouleuterion/Odeionu'nun Likya'daki benzeri Patara Bouleuterionu 42,80 m. cephe uzunluğu, 30,60 m. derinlik, yak. 17 m. çatı başlangıç yüksekliği ve 1400 kişilik kapasiteye sahiptir; Korkut ve Grosche 2007, 169, 175, Abb. 46; Benzer plan özellikleri gösteren, 160–169 yılları arasında inşa edilmiş olan 5500 kişilik Herodes Atticus Odeionu'nun cephe genişliği 76 m.dir, Korres 2011, 273, 278, Abb.4, daha küçük diğer örnekler arasında 24 m.lik giriş boyuyla kırma çatılı Miletos Bouleuterionu sayılabilir: Koenigs 2011, 36.

40 cm. yükseklikte ve 80 cm. derinlikte olan cavea basamakları düşey sirkülasyon için ırsal beş merdiven aksı ile bölünmüştür. Bu merdivenler yaklaşık 20 cm. rıht yüksekliğine sahip olup, alt caveada 27 adet, üst caveada 29 adet basamak mevcuttur. Alt caveada merdiven aksları tek yönlüdür fakat üst caveada, diazomadan çıkarken merdivene eklenmiş beş ek basamak bulunur ve bu şekli ile 'L' tipini oluşturur. Basamak bloklarının genişlikleri 60 cm., derinlikleri 30 cm.dir. Caveayı bölümleyerek yatay sirkülasyonu sağlayan diazoma ise 120 cm. genişliğindedir.

Caveayı ve proskeneyi saran beden duvarı 150 cm. kalınlığında kuru duvar olarak, bosajlı, düzgün kesme taşlar ile örülmüştür. Analemmayı destekleyen fil ayaklarının araları işçilik ve malzemedan kazanmak için moloz taş ile örülmüş, caveanın üst orta bölümündeki sunak ya da loca olabilecek girintideki sıva kalıntılarında da anlaşılabilceği gibi kireç harçlı malzemeyle sıvanmıştır. Çift cidarlı beden duvarlarının araları da molozla doldurulmuştur.

Yapıda üç farklı döşeme tekniği kullanılmıştır: Bunlardan ilki orkestra bölümünde yer alan ve medusayı betimleyen opus sectile, ikincisi ise düzgün kesme taşlardan ince bir işçilikle yapılmış proskene ve diazoma bölümleridir. Buralarda malzeme olarak yerel kireç taşı kullanılmıştır. Üçüncü olarak, beden duvarının iç mekânda proskeneye yüz veren kısmı ince işçilikli mermer pilasterlerle kaplanmıştır. Duvarlarda kaplama levhalarının monte edildiği kenet yuvaları görülmektedir.

Proskene ve stoa arasında yer alan skene kısmı 250 cm genişliğinde olup, 80x70 cm. boyutlarındaki 12 payanda ile desteklenmektedir. Skeneyi proskeneye bağlayan orta akstaki kapıların arasında 3 m. genişliğinde kireçtaşı döşeme bulunmaktadır. Skene duvarında bulunan ana kapının sağında ve solunda 160x90 cm. genişliğinde iki kaide yer almaktadır ve bunlarda da kurşun yuvaları mevcuttur.

Sahne binası dışından, ortadaki daha geniş olan üç kapıyla girilen yapının proskenesinde de beş adet kemerli kapı bulunmaktadır. Kenarlarda bulunan ve paradoslara geçişi sağlayan iki girişle, proskene kapı sayısı yediye ulaşmaktadır. Beden duvarlarının ön cephesinde beş adet 3 m. genişliğinde fakat yüksekliği tam olarak bilinmeyen pencereler yer alır. Güney paradosta 120x90 cm., skene güney duvarında da 60x60 cm. ölçülerinde iki açıklık bulunmaktadır. Kapılar üzerindeki pencerelerin denizlik yüksekliği 7,80 m.dir ve

pencerelerin altında cephe boyunca üçgen kesitli bir çıkıntı yapan, görsel olarak ikinci katın taban yüksekliğini belirleyen korniş bulunmaktadır; korniş ve denizlik aynı kottadır. İkinci kata ait cephe yüksekliğini belirleyecek bir iz yoktur. Cavea dış duvarında ikinci katın en yüksek noktası 6,30 m.dir ve toplam cephe yüksekliği 14,10 m.ye ulaşmaktadır. Cavea beden duvarının başladığı kot ile cephe beden duvarının başladığı kot arasında 11 m. fark bulunmaktadır ve çatıya yönelik geliştirilecek olan yeniden tasarım ve rekonstrüksiyon önerilerinde en uygun eğim de göz önüne alınarak, dış cephe çatı başlangıç ve alınlık yükseklikleri belirlenebilecektir; ancak bölgedeki kış şartları düşünüldüğünde, çatı eğiminin % 15'den az olamayacağı açıktır; bu durumda alınlık yüksekliği de yak. 5 m.ye ulaşacaktır.

Çatı örtüsünü oluşturan kiriş sisteminin radyal olması mümkün değildir. Çatı kirişlerinin tek bir merkezde toplanıp, ana kapı üzerinde bulunan düz atkılı zayıf pencere lentosuna bindirilmesi statik olarak elverişsizdir. Cephe duvarını payandalar veya fil ayakları bulunmadığından, yapının bu noktası oluşacak çatı yükünü tek başına karşılayamayacak kadar zayıftır. Bu nedenle çatının şeklini belirleyen en önemli unsurlar, skene duvarında yer alan pencereler arasındaki duvar genişlikleri ve cavea dış çeper (beden) duvarında bunları karşılayan akslardaki duvar parçalarıdır. Bu duvar parçalarının, Herodes Atticus Odeionu'nda olduğu gibi³⁵⁰ taşıyıcı olarak inşa edildiği, duvar parçaları arasındaki aralıkların sahne binasındaki taşıyıcı noktaları karşılayabilmek için kenarlara yaklaştıkça açılmasından anlaşılmaktadır (Lev. LII, Res. 1).

Cavea beden duvarında, aralardaki taşıyıcı olmayan duvarlar ise malzemedен kazanmak için molozla örülmüş, caveanın üst orta bölümündeki sunak ya da loca olabilecek bölümdeki sıva kalıntılarında da anlaşılacağı gibi sıvanmıştır. Çatıyı taşıyan makaslar, sahne binası duvarı üzerindeki pencere aralarına oturtulup, cavea beden duvarına doğrusal geçirilerek, oluşan konstrüksiyon üzerine radyal bir örtü oluşturacak şekilde kiremitler döşenmiştir.

Sahne binasından stoaya kadar olan mesafede ise çift yöne eğimli bir kırma çatı oturtulmuş olmalıdır. Stoa'nın çatısı pencere denizlik seviyesinden başlayarak, önce sahne binasının dış duvarına, daha sonra ortadaki sütun sırası üzerine ve son olarak mozaik

³⁵⁰ Korres 2011, 277, Abb. 3; 280 Abb. 5.

döşemin sonlandığı alandaki temeller üzerinde inşa edildiği düşünülen tuğla duvar üzerine oturtulmuştur. Stoanın girişleri kuzey ve batıdandır, doğu cephesiyle ilgili yeniden tasarım önerisi üretebilecek veri bulunamamıştır.

Bulunan dikdörtgen formlu kasnakların en büyüğünün (**H10**) boyutları 48x42 cm.dir. Bu kasnağın, ana bırakma girişine ait olduğu düşünüldüğünde, 14 cm = yak. 0,5 pes enindeki üç parçanın yan yana gelmesiyle oluşan giriş genişliğinin 42 cm., yüksekliğinin de 48 cm olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, aralardaki destek girişlerinde kullanılmış olan 29x14 cm. (1x0,5 pes) boyutlarında daha küçük dikdörtgen kasnaklar da (**H8–H9**) bulunmuştur. Yapının genelinde, merdiven genişliklerinde de görüldüğü gibi, 29 cm.lik ayak/pes ölçüsü kullanılmış olmalıdır.

Diğer kenetler ve yaklaşık 30 cm. çapındaki çember (**H12**) çatının statik problemlerine değişik çözümler getirebilir. Bulunan malzeme, yangın sonrasındaki olası yağmadan kalan orkestra içindeki malzemedir; çatıya ait değişik form ve boyutta başka birleştirme ve sağlamlaştırma aksamlarının da kullanılmış olabileceği ve günümüze ulaşamadıkları düşünüldüğünde, çatı strüktürüne yönelik öneriler buluntu grubuyla sınırlı olarak üretilebilir³⁵¹.

3.8.1.2. Kenetler

BO çatı buluntuları grubundan ilk kenet örneği **H1**, 46 cm (1,5 pes) uzunluğunda, 2,4 cm. (1 uncia) genişliğinde ve 0,7 cm. kalınlığındadır. Bu kalın lama kenet, çok iyi bir demir işçiliğiyle üretilmiş olmalıdır; üzerindeki çekiç izleri korozyona uğramamış yüzeyinde kolayca görülebilmektedir. Kenedin her iki ucunda açılmış ikişer delikten birinde, orkestra içinde bulunmuş olan ve 2000 üzerinde bir sayıya ulaşan (Lev. LII, Res. 2), yuvarlak başlı, kare kesitli iri çivilerden biri korunagelmiştir. Diğer lama kenetlerden farklı olarak dört çivi deliği açılmış olması ve yarım pes daha uzun olması, yükün fazla

³⁵¹ Bu çalışma kapsamında, çatının ahşap elemanlarını birleştiren metal aksamlar ve bunların çatı ile ilgili çözümlere yönelik sağlayacağı veriler öne çıkarılmak istendiğinden, rölöve, restütisyon, rekonstrüksiyon ve statik konularına kısaca değinilmiştir.

olduğu bir noktada, örneğin bırakma kirişi üzerindeki babaların aşık kirişlerine bağlandığı bölümlerde kullanılmış olabileceğini (Lev. LIII) göstermektedir³⁵².

H2, H3 ve H4 1 pes uzunluğundadır. Üçünün de ölçüleri ve şekli aynıdır, aynı amaçla kullanılmışlardır. Kalınlıklarının **H1**'e göre ince olması, genişliğin arttırılmasıyla telafi edilmiştir. Uçlarda birer çivi deliği bulunmaktadır ve **H2** her iki çivisiyle, **H3** ve **H4** birer çiviyle bulunmuşlardır. Çok kullanışlı bir kenet tipi olan bu lamalar, çatıda boyutlarına uygun olan her yerde kullanılmış olabilirler. Boyutları kısa olduğu için, yarı boylarına denk gelen 0,5 pes kalınlığındaki destek kalaslarında kullanılmış olmaları daha olası görünmektedir. Destekleri desteklere bağlama yanında, destekleri babalara, bırakma kirişine veya aşık kirişine bağlamada da kullanılmış olabilirler (Lev. LIII). Kullanılan 2 cm. çaplı kafalara sahip çiviler 8–10 cm. uzunluklarıyla oldukça sağlam görünüşlüdürler.

H5 farklı bir lama kenet tipidir. 32 cm.lik uzunluğu yine 1 pes ölçüsüne yakındır³⁵³; ancak üzerinde eşit aralıklı, ikisinde çivi kafası korunagelmiş 4 adet çivi deliği bulunmaktadır. Uzunluğunun bir ayak olması, yarım ayaklık iki parçanın, en doğru tahminle desteklerin boy birleştirmelerinde kullanıldığını göstermektedir (Lev. LIII). Çivi sayısının yarım ayakta iki adet olması da, bu lamanın düşeyden ziyade yatay desteklerde kullanılmış olabileceğini göstermektedir.

Basit destekli boy birleştirmelerde, iki boyun birleştiği noktada kalas uçları değişik formlarda geçmeli olarak sabitlenerek³⁵⁴, birleşen uçlar birbirine atkılarla çivilenebilir; ancak özellikle geniş açıklık geçişlerinde demir kenetler, kasnaklar veya kelepçeler

³⁵² Mimari aksamların çatıda kullanıldığı düşünülen noktalar, sadece boyut ve formlarından yararlanılarak üretilen önerilerdir. Gelecekte bir projede, gerek öneri, gerek planlama, gerekse gerçekleştirme aşamalarında, bu tür kenetlerin yük taşınacak farklı noktalarda da kullanılabilir oldukları görülecektir.

³⁵³ Bu ve benzer küçük ölçü farklılıklarının, uzunluklardaki küçük değişikliklerin uygulamada sorun yaratmayacak parçalarda fazla önemsenmediği; demircinin 1 pes olarak verilen siparişleri göz kararı üretmiş olduğu düşünülebilir.

³⁵⁴ Amsterdam Rathaussaal: Barthel ve Kayser 2011, 46, Abb. 6; Herodes Atticus Odeionu: Korres 2011, 286, Abb. 9; S. Paolo: Valeriani 2011,293, Abb.6; Priene Bouleuterionu: Koenigs 2011, 35, Abb. 5; Von Kienlin 2011, 82, Abb. 1; Çeşitli birleştirme teknikleri için bkz. Akgül T., Ahşapların ve Birleşim Noktalarının Fiber Takviyeli Polimerlerle Güçlendirilmesi, Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, 2007; destekli boy birleştirme için bkz. 18, Şek. 2.3.

kullanılması zorunludur. Günümüzde değişik amaçlı profillere uygun çivili levhalarla çok pratik yöntemlerle yapılan bu uygulama, arkaik çağda Etrüsk ve Grekler tarafından da yapılmıştır.³⁵⁵

H6 diğer kenetlere oranla çok uzun ve iki kat daha geniş bir kuşak–kenettir. Üzerinde 41 cm. aralıklı iki çivi deliği görülmektedir. Uç kısımdaki hafif kıvrılmadan, bu noktada bir dönüş olduğu anlaşılmaktadır. Aynı kıvrım, **H6** benzeri kenetlere ait **H7** katalog no.lu kenet parçalarından birinde de vardır. Uygulama sırasında önceden delik yerleri ayarlanmış olan kuşak, bırakma kirişinin genişliği ölçüsünde “U” formunda kıvrılarak, çivilerle sabitlenmiştir (Lev. LIII). Çatı strüktüründe kullanılmış olabileceği en mantıklı bölüm, uzunluk, genişlik ve çivi mesafeleri göz önüne alındığında, babaların (Lat. *columen*³⁵⁶) bırakma kirişine (Lat. *ligna*) oturduğu noktalar veya bırakma kirişiyle aşık kirişinin birleşim üçgenleridir³⁵⁷. Geniş çivi aralıklarının ve uzun boyunun da gösterdiği gibi, babadan 48 cm. yüksekliğindeki bırakma kirişine, 42 cm. genişliği geçip yukarı dönerek tekrar babaya sabitlendiğinden, çivi aralıkları geniş, tam boyu da yaklaşık $30+48+42+48+30 = 198$ cm. olmalıdır.

3.8.1.3. Kelepçeler

H8 ve **H9** katalog nolu kelepçeler boy birleştirmede kullanılmıştır (Lev. LIII). Yayınlanmış benzerleri sadece Dünsberg’de bulunmuş olan 9x7 cm.lik küçük kelepçelerdir. Dünsberg buluntuları da aynı amaçla, daha küçük boyutlu birleştirmeler için yapılmışlardır ve kısa yanlarda Kibyra buluntularındaki gibi, kelepçenin sabitlenmesi için birer çivi deliği bulunmaktadır.

³⁵⁵ Hoepfner ve diğ. 1999, 93, Abb. 9.

³⁵⁶ Roma yapılarında çatı makası terimleri için bkz. Byzas 15 (2011), Einführung, XV, Abb. 2.

³⁵⁷ Benzer kuşak–kenetlerle taşınan çatı makas örnekleri için bkz. Augsburger Rathaus örneği için, Barthel ve Kayser 2011, 41, Abb. 1; Floransa örneği, Hoffmann 2001, 100, Abb. 1; Valeriani 2011,293, Abb.6; Priene Bouleuterionu için bkz. Von Kienlin 2011, 82, Abb. 1; Miletos Bouleuterionu, Koeings 2011, 36, Abb. 5.

BO çatısı, yak. 27 m.lik bir yarıçap ve buna eklenen dikdörtgen planlı 4 m. genişliğindeki proskene ve skene ile birlikte 31 m.lik bir açıklığa sahiptir. Cavea yarıçapına paradoslar da eklendiğinde cephe genişliği 52 metreyi aşan radyal planlı bir yapıda, üçgen makaslı bir kırma çatı olasılıklar içinde görülmediğinden, bırakma kirişi uzunluğu yak. 31 m. olarak kabul edilmiştir. Çatı makaslarını oluşturacak bu uzunluktaki malzeme –antik çağda daha yoğun olduğunu düşünebileceğimiz sedir ormanlarından– sağlanmış olsa bile, gerek temin, gerek statik gerekse bakım ve onarım avantajları nedeniyle bu açıklıkta tam boy kirişler yerine birbirini destekleyen bir strüktürün tercih edilmiş olması gerekmektedir. Bu nedenle, yapıda en çok kullanılan metal aksamlardan biri de, günümüze yalnızca iki örnek ulaşmış olsa da, boy birleştirmede kullanılan bu kasnak–kelepçelerdir. Antik çağda büyük açıklıkların kapatılmasıyla ilgili bütün yeniden tasarımlarda, Rönesans sonrası dönemde geleneksel örnekleri bulunan bu kelepçelerin kullanıldığı görülmektedir³⁵⁸.

Birleşecek uçlarda uygun profilli geçmeler yapıldıktan sonra, geriye çekilmiş olan kelepçeler birleşen nokta üzerinde kamalarla sıkıştırılarak, kaymayı önlemek için yanlardan küçük birer çiviyle sabitlenmiştir. Mevsime veya kullanım süresine bağlı olarak oluşan gevşemelerde sadece kamaları ayarlamak yeterli olmuş, birleşim noktasındaki bu pratik yöntem çatı strüktürüne esneklik kazandırmıştır.

H10 en önemli buluntulardan biridir; oldukça iyi korunmuş olması, ölçülerinin özgün boyutlarına en yakın doğrulukta alınabilmesini sağlamıştır. Köşelerde oluşmuş yuvarlak profil, kiriş köşelerinin yuvarlatılmış veya yuvarlak bırakılmış olduğunu da kanıtlamaktadır. **H8–H9** gibi kapalı bir örnek mi, yoksa kirişe sarılmış uzun bir kuşak mı olduğu ise, kenarlardaki çiviler sayesinde anlaşılmaktadır: **H6–H7** gibi kalın ve uzun bir kuşak olarak yapılmış, birleşim noktalarına sarılarak, önceden ayarlanan delik yerleri çivilenerek sabitlenmiş olmalıdır (Lev. LIII). Bu özellik ve boyutları göz önüne alındığında, günümüze tekil örnek olarak ulaşan bu aksamın babaları ve destekleri taşıyan, yarım pes kalınlığındaki üç parçanın yan yana gelmesiyle 42 cm. genişliğe ulaşan, 48 cm. yüksekliğindeki bırakma kirişlerinin sağlamlaştırılmasında kullanıldığı açığa çıkmaktadır.

³⁵⁸ Bkz. Dipnot 346.

Kazı sırasında antik çatı konstrüksiyonları konusunda uzman Mimar Alexander von Kienlin'in ekibe katılımıyla, Y. Mimar Nihan Kocaman ve Kazı Başkanı Yrd. Doç. Dr. Şükrü Özudoğru ile birlikte yapılan inceleme ve ölçümlerde, çatı kiremitleri, kiriş gövdesi, harç, tuğla, kiremit gibi çatı unsurlarının ağırlıklar toplamının metrekarede yak. 120 kilograma ulaştığı sonucuna varılmıştır ki, örneğin Herodes Atticus Odeionu çatısının metrekarede 165 kilogram taşıyabildiği bilinmektedir³⁵⁹. Birbirini destekleyen ve duvarlara binen yükü azaltırken kendi taşıyıcılığını sağlamlaştıran 48x42 cm. boyutlarındaki çok parçalı bırakma kirişleri, BO çatısındaki bu birim ağırlığı kolayca taşıyabilmiştir.

Buluntular arasında bir kasnak-çemberin (**H11**) olması, çatıya ait olup günümüze ulaşmayan başka formlarda metal aksamların da kullanılmış olabileceğini göstermektedir. Teatron olarak da kullanıldığı düşünölen yapıda, sahnede bulunması olası perdelerin indirilip kaldırılmasında kullanılmış çıkırık benzeri bir ahşap düzeneğin birleştirme aksamlarından biri de olabileceği Alexander von Kienlin tarafından öne sürölmüştür. Üç parça halinde ele geöen buluntunun çapı yaklaşık olarak 39 cm.dir. Boy birleştirmelerde, dairesel kesitli ahşaplarda kullanılmış olabilir (Lev. LIII). Tek örnek olması, ölçüsünün kesin olmaması gibi nedenler, diğer buluntular ışığında genellikle dörtgen kesitli ahşaplarla inşa edildiği düşünölen çatıda kullanılıp kullanılmadığı konusunda kuşku yaratmaktadır.

Çatıyla ilişkili metal buluntuların tamamı orkestra içindeki yangın dolgusunda ele geömiştir. Yangın tabakası üzerinde büyük bir depremle yıkılan yapının mimari bloklarının bulunması ise, yangının olasılıkla 417 yılındaki depremden³⁶⁰ hemen önce meydana geldiğini ve blokların buluntular üzerinde koruyucu bir tabaka oluşturduğunu göstermektedir. Bu olgu, BO orkestrasındaki çatıyla ilişki buluntuların tamamını, mozaiklerdeki yazıtların kanıtladığı gibi, üretildikleri 3. yüzyıl ortasına tarihlenmemize olanak vermektedir.

³⁵⁹ Korres 2011, 285.

³⁶⁰ Bkz. Dipnot 21.

3.8.2. Taş Birleştirme ve Kaplama Kenetleri

Mimari kazılarda özellikle temel ve stylobat seviyesinde çoğu zaman *in-situ* olarak bulunan taş birleştirme kenetlerinden beş örnek ve kaba yonu olarak işlenen cephelerin ya da hamam ısıtma sistemlerinin duvar kaplamalarında kullanılan daha küçük boyutlu kenetlere ait on örnek bu grubu oluşturmaktadır. Katalogtaki kenetlerin hepsi BO buluntusudur.

Kenetler kendi içlerinde çeşitli sınıflamalara ayrılabilirler; iki bloğu birleştirmek için kullanılan kenetlere “Π (Pi)” kenetler, kaplama levhalarını alın kısımlarından duvara sabitlemeye yarayan kenetlere “L” kenetler, yan yana iki levhayı aynı anda tek kenetle sabitlemek için yapılmış kenetlere “T” kenetler denmektedir³⁶¹. Kaplama kenetleri ise “pim” olarak adlandırılmalarına rağmen, pim terimi birbirine geçmiş iki nesneyi, aynı doğrultudaki delikle birleştiren düz silindirik kesitli çubuk olarak algılanacağı için bu çalışmada benimsenmemiştir. Tegula mammata sabitlenmesinde kullanılan “T” şekilli çiviler ise, taşları birleştirmekte kullanılmayıp ısıtma sistemindeki özel işlevlerinden ve önemli bir tekil buluntudan dolayı ayrı bir başlık altında incelenecektir.

3.8.2.1. Π Kenetler

Bu tip kenetler önceden hazırlanarak, yan yana gelmiş iki blok üzerinde boyutları işaretlenip açılan dörtgen yuvalara oturtulurlar. Ardından üzerlerine eritilmiş kurşun dökülerek, kenet kafalarının yuvalar içinde sabitlenmesi sağlanmıştır³⁶². **H12**, kenet yuvasından sıyrılmış kurşunuyla birlikte bulunmuştur. **H13**, **H14** ve **H15** üzerinde, olasılıkla deprem gerilmelerinin deformasyonu görülmektedir.

³⁶¹ Oransay 2006, 131–132.

³⁶² Zeyrek 2005, 20–21.

3.8.2.2. L Kenetler

Bu tip kenetlere örnek olarak altı adet buluntu kataloglanmıştır (**H17–H22**). **H17** ve **H18** aynı tiptedir: kenet kafası sağlam, et kalınlıkları benzerlerine göre fazladır. Bir uç 90 derece kıvrılmıştır, diğer uç ise duvar içindeki aralıklara (derz/fuga) kolay girebilmesi için sivri bir kama şeklinde yapılmıştır. **H18**'in sivri bölümü kırık ve kesiktir.

H19–H22 katalog numaralı L kenetler ise daha ince yapılıdır. İnce kaplama levhalarını sabitlemek için kullanılmışlardır. **H21**'in benzeri, işlevini çok net gösterir şekilde *in-situ* olarak bulunmuştur ve “*In-situ* Aksamlar” başlığı altında incelenecektir³⁶³. **H22** bir Π kenet görünümündedir; ancak bu deformasyon, işlevini yitirdikten sonra gerçekleşmiştir.

3.8.2.3. T Kenetler

“T” kenet formu taşıyan iki örnek (**H23–H24**), tegula mammata çivilerinden farklıdır: Ucu bir bıçak şeklinde sivrilen gövdeleri düşey derze girmek için diktir, kafa ise boynuz şeklinde çift çıkıntılıdır ve yatay durmaktadır. Çok ince bir işçilikle üretilmiş, küçük boyutlu aksamlardır. Bunun nedeni, bu kenet tipinin sadece ince kaplama levhalarında kullanılmış olmasıdır. Tekil Kibyra örnekleri olup, yayınlarda benzerlerine rastlanmamıştır.

3.8.3. Saplamlar

Kare kesitli ve bir uca doğru çivi şeklinde incelen sekiz örnekten **H26** BO caveasında, diğerleri (**H25, H27–H32**) GDH caldarium zemininde bulunmuştur. Bu değişik formlu mimari aksamların işlevi araştırılırken, bir örnek GDH 1. caldariumunda duvardaki harç içine saplanmış olarak *in-situ* bulunmuştur. **H25**, 90 derece kıvrılarak L kenet formu almış olmasına rağmen, duvarda *in-situ* olarak bulunan dahil olmak üzere diğer örnekler düzdür. İşlevleri anlaşılamamıştır; olasılıkla, ince kaplama levhalarının kenetsiz yapıştırıldığı kalın harcın sağlamlaştırılması için, duvardaki derzler arasına gelişigüzel saplanarak dikey donatılar olarak kullanılmışlardır. GDH'nın ilk evresine, 5. yüzyıla tarihlenmektedirler.

³⁶³ Sardis'te Geç Roma dönemine tarihlenen benzerleri grup olarak bulunmuştur, Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 266–274.

3.8.4. Tegula Mammata Çivileri

Tegula mammata, hipokaust³⁶⁴ ısıtma sisteminde içi boş duvarlar inşa etmekte tubuli yanında kullanılmış olan dörtgen formlu, duvara sabitlemek için köşelerinde flanşlar bulunan pişmiş toprak levhalara verilen Latince isimdir³⁶⁵. Köşelerdeki flanşlar içindeki deliklerden geçen ve arkadaki duvara sabitlenen çivilerle, levha ile duvar arasında boşluk oluşmakta, bu boşlukta külhandan gelen sıcak gazların sirkülasyonu sağlanmaktadır(Lev. LIV, Çiz. 1). Çiviler ve tegula mammata arkasında bulunan aparat veya mahmuzların boyutları, levhaların duvardan uzaklığını düzenlemekte, böylece bütün levhalar üst üste gelerek birbirini taşımakta ve bütün kaplama gönyeli ve terazili tek bir levha haline dönüşmektedir³⁶⁶.

BO işlevini yitirdikten sonra, önündeki alanda 5. yüzyılda inşa edilerek 6. yüzyıl sonuna dek kullanılmış olan GDH içinde tubulus veya tegula mammata parçası bulunmamıştır. Hamamın, suspensurası oldukça sağlam kalmış hipokaust sistemi, ısıtmanın sadece tabandan yapıldığını göstermektedir. Buna rağmen, kazılarda bir örnek BO caveasında (H33), bir örnek GDH caldariumunda (H34) ve bir örnek de GDYG 1 no.lu mekânda (H35) olmak üzere üç adet tegula mammata çivisi bulunmuştur. Üçü de farklı ve ilginç formlarda olan çiviler, hamamın erken bir evresine veya kent içindeki başka hamam yapılarına ait olup, işlevleri sona erdikten sonra dolguya karışmış olabilirler.

H33, kalın kare kesitlidir, sap kısmı ortasında bir şişkinlik bulunmaktadır. Derze giren çivi bölümünün ucu ve “T” formlu baş kısmındaki kollar da kırıktır; formu kesin olarak anlaşılamamaktadır. Ama gövdesinin kalın oluşu, tegula mammata köşelerindeki deliklerin ve tegula mammata ile duvar arasında pişmiş toprak boru şekilli aparatlar kullanılmışsa bu boruların iç çapının kalın olması gerekmektedir.

³⁶⁴ Yegül 2006, 16, 88; Fırından gelen ısıyı oda veya hamam tabanları altında dolaştırmak için yapılmış boşluk, [Lat. *hypocaustum*, Gr. Hypokauston; hypo: altında, kaiein: ateş yakmak. American Heritage Dictionary, “hypocaust” maddesi.

³⁶⁵ Yegül, a.g.e., 94; Oxford Dictionary of Archaeology, “tegula mammata” maddesi. Detaylı tubuli ve tegula mammatae tanımı ve örneklemeler için bkz. Metzler ve Zimmer 1975, 429 ve devamı, Abb. 12–13.

³⁶⁶ Oransay 2006, 131–132.

H34 üzerinde, kare kesitli gövdenin orta bölümünde yassı bir dikdörtgen parçanın saplama olarak monte edilmesiyle, baş kısmındakilere ek olarak iki kol daha oluşturulmuştur. İşlevi tartışmalıdır; olasılıkla ortadaki kollar tegula mammataları, baştaki kollar ise, tegulae mammatalar üzerini kapatan kaplama levhalarını sabitlemek için kullanılmıştır.

H35 kare kesitli, uzun gövdeli, uzun kollu tam bir “T” form oluşturan tegula mammata çivisidir. Çivi kollarının uzun olması, bu aksamın kullanıldığı ısıtma sisteminde, tegula mammataların köşesinde flanşlar veya delikler olmayabileceğini göstermektedir; çünkü uzun kol aynı anda iki levhayı birden dış yüzeylerinden güçlü bir şekilde tutabilecek kadar uzun ve sağlamdır.

Kibyra kazılarında bulunan tegula mammata çivilerinden **H33** ve **H34** tekil örneklerdir; yayınlarda benzerleri bulunamamıştır. **H34**, ısıtma–kaplama sisteminde akılcı bir çözümdür ve olasılıkla Kibyra demircilerinin bir buluşudur. **H35** ise ısıtma sistemlerinde en çok kullanılmış olan metal aksamdır ve çok sayıda benzerleri bulunmaktadır: Mamer’deki Gallo–Roman hamamlarında kullanılan uzun kollu tipin gösterdiği gibi, tegula mammata ile duvar arasında ayrı aparatların olmadığı durumda, ayaklı tegula mammata ile kullanılmış olmalıdır³⁶⁷. Çivinin baş kısmından çıkan kolların kısa ve çivi gövdesinin uzun olması durumunda, bu tür çivilerin delikli flanşlara sahip tegula mammata levhalarında kullanıldığı anlaşılmaktadır³⁶⁸.

Arykanda’da aynı yapı içinde kısa kollu iki farklı tip kullanılmış olması, binaların inşaa sürecinde eldeki malzemeye göre imalat yapılmış olabileceğini göstermektedir³⁶⁹; bu olgu Kibyra’daki buluntuların farklılığını da açıklayıcı olabilir. Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa’da 2.–3. yüzyıllara tarihlenen benzer örnekte çivi uzunluğu 20 cm. ye ulaşmıştır; ancak kollar yine kısadır³⁷⁰. Novaesium’da bulunan, boyut olarak küçüktür; ancak kollar gövdeye göre uzundur, ayrıca gövde boyunun kısa olması, işlevinin

³⁶⁷ Metzler ve Zimmer 1975, 429, Abb. 13.

³⁶⁸ British Museum’daki örnekte kısa kollu çivi üzerinde silindirik formulu pişmiş toprak bağlantı parçası kalıntısı durmaktadır, Manning 1985, Pl. 62, R65.

³⁶⁹ Oransay 2006, 131, Şek. 18, Lev. XXIII, İ5.

³⁷⁰ Alicu ve diğerleri 1994, 85, Pl. 6, Nr. 22.

Kibyra benzeriyle aynı olduğunu göstermektedir; tegula mammata köşelerinde çivi yoktur, levhaların arkasındaki mahmuzlar duvardan yeter mesafede uzaklaşmayı sağlamaktadır³⁷¹.

3.8.5. Zıvanalar

Mimari kazılarında en sık rastlanan buluntu gruplarından birini oluştururlar. Kaide, sütun, başlık, parapet, heykel, kabartma, stel ve benzeri düşey elemanların tek veya çok merkezde sabitlenmeleri için, kenetlerde olduğu gibi açılan derin yuvalar içine akıtılan kurşunla kullanılmış kare kesitli kalın pimlerdir. Kibyra'da yirmiden fazla değişik korunma durumlarıyla bulunmuş örnekten altı adedi kataloga alınmıştır.

H36–H40 katalog numaralı grup, standart tipin farklı boyutlu örneklerinden oluşmaktadır. Zıvanaların iki ucu, merkezden uca doğru kırlangıç kuyruğu şeklinde ama prizmatik olarak genişlemektedir. Bu geometrik şeklin oluşturduğu açı farkını zıvana yuvası içinde dolduran kurşun, iki bloğu birbirine bağlamakta ve zıvananın yuvadan çıkmasını engellemektedir. Bu işlem yapılırken, zıvananın önce üstteki blokta bulunan yuvada sabitlenmesi zorunludur³⁷². Terazili ve gönyeli birleştirmede kasmaları önlemek için, alt yuvalar her zaman biraz daha geniş yapılmakta ve kurşun akıtma kanalları alttaki yuvayla birleşik açılmaktadır. **H36**, üzerinde çevresini saran yuva kurşunu korunmuş olarak bulunmuştur. **H41** ise uçlara doğru daralan kare kesitli formuyla, ahşap elemanların veya fazla yük binmeyecek küçük parçaların sabitlenmesinde kullanılmış bir zıvanadır.

3.8.6. Cavea Oturma Sıraları Üzerindeki Halkalar

2009 yılındaki BO kazısı sırasında, tek diazomayla bölünmüş 31 basamaklı caveanın 14 basamaklık alt bölümü kazılırken, ortalama 78 cm derinliğinde ve 40 cm. yüksekliğindeki oturma sıraları üzerinde kurşunla sabitlenmiş halkalar olduğu görülmüştür. Halkalardan sadece biri üzerinde çivili bir kanca bulunması ve halkaların sadece alt caveada olması, bu

³⁷¹ Lehner 1904, 387, Taf. XXXI, Nr. 36.

³⁷² Zeyrek 2005, 19–21.

düzenegin seçkinlere ayrılmış sıralardaki ahşap oturma düzenekleriyle ilişkili olduğu kanısını uyandırmıştır³⁷³.

Halka üzerinde bulunmuş olan bağlantı aksamı (**H43**) çok kötü durumda korunagelmüş olmasının üzerine, kazı günü bitiminde alanı gezen bir ziyaretçi tarafından üzerine basılarak parçalanmıştır. Bu tekil ve çok önemli düzenekle ilgili bütün teknik varsayımlar, buluntu anında büyük bir şans eseri çekilmiş olan fotoğrafa (Lev. LIV, Res. 1) ve depoda yapılan çalışma sırasında, parçalanmış olan bağlantı aksamının bir benzerinin (**H42**) bulunmuş olmasına dayanmaktadır.

Alt cavea üç ışınsal merdivenle dörde bölünmüştür; halkalar kuzeyden başlayarak ilk üç bölümün tamamında, güneydeki dördüncü bölümün ise sadece alt sırasında bulunmaktadır. Orkestradaki opus sectile döşemde uygulanan konservasyon önlemleri nedeniyle ilk üç oturma sırası acilen kapatılmış olduğu için, belgeleme çalışması üçüncü sıradan başlayarak yapılmıştır. Oturma sıralarında korunan alan dışında 127 adet halka yuvası saptanmıştır ve bunların yarısında halkalar değişik korunma durumlarıyla günümüze ulaşabilmişlerdir.

Halkalar arasındaki mesafeler 42–306 cm. arasında değişmektedir ve merdivenlere bitişik olan bölümlerde, 9, 12, 14, 22 cm.den başlayarak halkalar sabitlendiğinin görülmesi, yerleştirilme düzenleriyle ilgili fikir üretmeyi zorlaştırmaktadır. 50, 53, 54, 108, 110 cm. gibi bir kaç aralık ölçüsü dışında, oturma sıralarındaki halkaların dağılım düzenlerinde bir ritm veya standart saptanamamıştır (Lev. LIV, Çiz. 2). Oturma sıralarındaki kırılma ve eksikler üzerinde de halkaların mevcut olduğu düşünüldüğünde, çok farklı aralık ölçüleri ortaya çıkmaktadır. Bu ölçüler esas alınarak, kişi başına yaklaşık 50 cm. pay verilip, alt caveanın üç bölümünde, 1,2,3,4,5 hatta 6 kişinin yan yana oturacağı alanların belirlenmiş olduğu ve halkaların burada oturacak kişi sayısını belirleyecek, sabit veya takılıp–çıkarılan oturma tahtaları, isimlik levhaları veya kolçaklara ait olabileceği gibi savlar irdelenmiştir (Lev. LV, Res. 1).

Kazı sırasında bulunmuş olan bağlantı aksamı incelendiğinde, **H42** katalog numaralı buluntunun uç kısmının kanca şeklinde kıvrılarak, kolayca takılıp–çıkarılabilecek şekilde halkaya geçirildiği görülür. Aksamın baş tarafında büyük başlı bir çivi için hazırlanmış geniş bir alan bırakılmıştır ve **H43** üzerinde boyutu küçük ama kafası büyük çivi

³⁷³ Özüdoğru ve Dökü 2010, 40–41.

görülmektedir. Çivi başının büyük olması, çivinin kullanım sırasında aksam üzerine baskı yüzeyinin arttırılması ve düzeneğin birleşmeyi amaçladığı ahşap parçanın, çiviyle birlikte delikten sıyrılıp çıkmasını önlemek içindir. Aksam düşey pozisyonda oturma sırası üzerinde iken, çivi başı altta kalmakta ve çivinin ucunun, aksamın üzerinde yükselen bir ahşapta saplı olduğu kesinleşmektedir. Bu çiviye sabitlenmiş olan; ancak sıralardaki sabit halkalara sökülüp takılması düşünülen ahşabın işlevi tartışmalıdır:

Oturma sırasını kapatacak ahşap bir kaplamada kullanılmış olması, yarım daire şekilli sıralar üzerinde monte edilecek tahtaların oluşturacağı yayın üst bölümü sıra üzerinde kaldırılırsa sıkışacağı için olası değildir. Halkanın (H44) taş içinde kalan alt bölümü kıvrılgıç kuyruğu şekillidir ve gerek halka boyutunun, gerekse kurşunla sabitlendikleri yuvalar içindeki bölümlerinin küçük olması, sıralar üzerinde ağır kaplama tahtalarını tutmak için yapıldıkları fikrini çürütmektedir. Ayrıca, daha basit bir çözüm uygulamak dururken, bu kadar zahmetli, karmaşık ve birbirine geçmeli bir düzeneğin sadece oturma konforuna yönelik kurgulanmış olması anlamsızdır.

Bu düzeneğe şehirlerarası otobüslerdekilere benzeyen ahşap kolçaklar takılmış olabileceği fikri de, halkaya geçen bağlantı aksamındaki kancanın ilk kaldırıp indirmede halkadan sıyrılıp çıkabileceği düşünülürse, akla yakın gelmemektedir. Kullanılan aksamın kıvrılarak oluşturduğu kancadan çivi yuvasına kadar olan mesafe yak. 4 cm.dir ve bu kullanılan ahşabın olabileceği en az kalınlığın da ölçüsüdür.

Sonuç olarak, oturma sıralarındaki halkaların, yapının “Bouleuterion” işleviyle, büyük davaların görüşüldüğü “Conventus Mahkemesi” işleviyle ilişkili olduğu düşünülmüştür. Belli sayıda kişi oturmasını ayarlamak üzere, farklı toplantılarda, bu kişi gruplarının katılım sayısına ve katılım yerlerine göre hazır bekletilen, takılıp–çıkarılabilen kancaları olan, üzeri numaralı veya yazılı ahşap parçaların, oturacak kişilerin isimlerinden ziyade ait oldukları meslek gruplarını veya temsil ettikleri kentleri gösterdiği düşünülebilir. Başka bir kentte, henüz kazılmamış bir bouleuterionda bu aksamların uygulanmış olduğu benzer bir düzenek bulununcaya kadar, bu öneri en mantıklı çözüm gibi görünmektedir.

3.8.7. *In-situ* Aksamlar

Katalogda incelenen mimari aksamlardan bazılarının işlevlerini en açık şekilde gösterebilmek ve örneklemek için, kazılan alanlarda ortaya çıkan bazı *in-situ* aksamlar kapsam içine alınmıştır. **H45**, cavea oturma sıraları üzerindeki halkalardan biridir ve kırlangıç kuyruğu şekilli alt bölümü kenet yuvası içinde sabitlenmiş, halka bölümü yarım daire şeklinde oturma sırası yüzeyinde bırakılmıştır.

H46, sahne binasındaki yedi kapıdan, kuzeyden itibaren beşinci kapının kuzey sövesi dibinde bulunmuştur. *In-situ* mil yuvası, benzerlerinden malzeme ve form olarak farklıdır: Limyra’da bulunan benzeri bronzdur ve derin bir kare hazne altındaki kalın silindirik pimden oluşmaktadır³⁷⁴. Arykanda’da bulunan örnekler de bronzdur ve Limyra örneğine benzemektedirler. Bouleuterion’da bulunan “U” formlu buluntu, İ.Ö. 2. yüzyıldan başlayan altı yüzyıllık evre içinde değerlendirilmiştir. Bu örnekte düzenek mil yuvası ve kapıdaki ahşap milin yuva içine oturan alt bölümüne sabitlenen mil topuğu ile birlikte bulunmuştur³⁷⁵. Priene buluntusu da bakır alaşımdır ve iki aksam birlikte bulunmuştur³⁷⁶. Olynthus’taki ev kazılarında *in-situ* olarak bulunmuş daha küçük boyutlu iki benzerle³⁷⁷ birlikte, bütün karşılaştırma örneklerinin bakır alaşım olduğu görülmektedir. Bunun olası nedeni, bakırın korozyona karşı daha dirençli olmasıdır; çünkü yatay bir çanak gibi duran mil yuvası sürekli kapıdan ve duvarlardan sızan suları tutacak ve çabuk oksitlenecektir. Kibyra örneği ise bu olumsuzluğa karşın demirden yapılmıştır ve taşa açılan silindirik yuva yerine, kare zıvana yuvalarına iki kenet koluyla bağlanan; mil yuvasının, oturtulduğu kenet yuvası içinde dönmesini engelleyen özenli ve sağlam bir tasarımıdır.

Mil yuvası doğrultusunda sövede açılmış olan kanal ve bu kanal bitiminde lento üzerinde milin üst bölümünün kelepçelendiği kenede ait yuvalar, bir kanadı daha geniş tasarlanmış çift kanatlı kapının açılma–kapanma düzeninin anlaşılmasına olanak vermiştir (Lev. LV, Çiz. 1; Lev. LVI, Çiz. 2). Eşikte ve sövelerde sürgü delikleri bulunmamaktadır.

³⁷⁴ Borchardt 1999, 150, Abb. 7 – 8.

³⁷⁵ Oransay 2006, 133–134, Şek. 19, Lev. XXIV, İ14–İ16.

³⁷⁶ Raeder 1983, 64, 2b.

³⁷⁷ Robinson 1941, 295, Pl. LXXXV, 1286–1287; Sharp 2011, 71, Fig. 4, 74, Fig. 43.

Bu durum, sağlam bir mil sistemine sahip kapıların, ahşap kapı kanatları üzerindeki kilit sistemleriyle kilitlendiklerini kanıtlamaktadır.

H47, BO ana girişinin kuzeyinde bulunan postamentte blokları birbirine bağlamak için kullanılmış küçük boyutlu bir kenettir. Kenedin ortasının daha dar olduğu, yuva içine giren bölümlerin ise uca doğru genişlediği ve kenet kafalarının kurşunla sabitlenerek, yuvadan sıyrılmasının daha da zorlaştırıldığı görülmektedir.

H48, GDH doğusundaki henüz kazılmamış olan tapınağın stylobatında kullanılmış bir kenet örneğidir. Aynı blokta kullanılmış olan diğer kenet sökülüştür ve ikisi birlikte oldukça açıklayıcı bir görünüm oluşturmakta olup, kenetlerin yuvalara yerleştirildikten sonra sadece kenet kafalarının değil, korozyonu olabildiğince önlemek için bütün kenet gövdesinin kurşun akıtılarak kapatıldığı görülmektedir.

Kat. No. **H21** ile benzer olan **H49**, kaplama levhalarının sabitlenme şeklini açıklamaktadır: Proskene duvarında **H21** ve **H49** benzeri kenetlerin denk geldiği yerlerde yaklaşık 2x2 cm.lik , 3–4 cm. derinliğinde yuvalar açılmakta kenedin dövülerek inceltilmiş kıvrık ucu kaplama levhasının üst yüzeyine, genişleyen dip kısmı ise duvardaki yuvalara kurşun kullanılarak sabitlenmiştir (Lev. LVI, Res. 1). Kaplamaların üst yüzeylerindeki kurşunlar akıtma, duvardaki yuvalarda kullanılan kurşunlar ise döverek sıkıştırma yöntemiyle doldurulmuştur. Kaplamaya giren bölüm, kaplama levhasının üst yüzeyinden daha derinde bırakılmış, böylece üste gelen parçanın terazisinde bozulma olması engellenmiştir. Bu şekilde üst üste bindirilen ve birbirini taşıyan ince kaplama blokları, her biri kenetlenmiş ve arkasındaki tuğla tozu katkılı sağlam harçla terazilenip yapıştırılmış olarak duvarda tek bir levha haline getirilmişlerdir.

H50, GDH caldarium duvarlarında kullanılmış olan saplamalara bir örnektir. Kare kesitli kalın gövdesi duvar dışında, dipteki sivri kenar kısmı ise moloz örgülü duvardaki derz harcı içine saplanmıştır.

BO ve tapınak yapılarındaki *in-situ* aksamlar, kullanılmış oldukları 3. yy. ortasına, GDH’nda kullanılan saplama 5. yüzyıla tarihlenmektedirler.

3.9. Kapı Ve Pencere Aksamları (İ)

Yapıların ahşap doğrama kapı ve pencerelerinde kullanılmış olan göbekli çiviler, menteşeler, filiseler, halkalar, kilitler ve kilit aksamları ile anahtarlardan katalog kapsamında incelenebilecek kadar sağlam ve formu belli olanlar, Kibyra metal buluntuları içinde % 18’lik bir oran ile en geniş buluntu grubunu oluşturmaktadırlar. Grup içindeki halka, anahtar, kilit aksamı gibi bazı küçük boyutlu örnekler kapı ve pencere aksamları dışındaki bir alanda da kullanılma olasılığı taşımasına rağmen, konu bütünlüğünü sağlamak için bir arada incelenmiştir.

3.9.1. Göbekli Çiviler

Yanyana gelerek kapı kanatlarını oluşturan parçaların, enine atılan bir kuşakla birbirlerine sabitlenmesini sağlayan kare kesitli, uzun demir gövdeli, BA başlı büyük çivilerdir³⁷⁸. Genelde büyük boyutlu portallerde kullanılmış olmalarına rağmen, özellikle Helenistik örneklerde, ahşap geleneğe öykünen taş mezar kapıları üzerinde de dekoratif amaçlı olarak kullanıldıkları görülmektedir³⁷⁹.

Göbek olarak adlandırılan baş kısmı döküm tekniğinde üretilirken, demir saplama döküm kalıbı merkezine yerleştirilmiştir. Bu şekilde kompozit olarak üretilip tornalanmış oldukları, göbek üzerindeki konsentrik çemberler ve en uçtaki yivli çıkıntı üzerinde bulunan punta deliğinden anlaşılmaktadır. Çivilerin gövde boyu, kanadı oluşturan levhalar çift kuşakla sabitlendiğinde oluşan kalınlıkla daha da uzamaktadır (Lev. LVI, Çiz. 1–2). Sürekli çalışan ve bütün ağırlıkları mil üzerine binerek moment oluşturan kapılarda birleşim yerlerinde açılmalar olmaması için, sağlam, uzun gövdeli ve baskı yüzeyini genişletmek için de geniş kafalı çiviler kullanılması zorunludur. Bu zorunluluk, 20. yy. ortalarında yapılmış olan Gölhisar Armutlu Mahallesi sivil mimari örneklerinde de görülen büyük kafalı iri çivilerin günümüze kadar aynı mantıkla kullanılmış olmasına neden olmuştur (Lev. LVII, Res. 1).

³⁷⁸ Künzl ve Künzl 2003, 20 vd., “zierknauf: süs topuzu” ve “schmucknagel: süs çivisi” terimleri de kullanılmıştır; Ayrıca bkz. Gaitzsch 2005, 56, Abb. 12.

³⁷⁹ Hoepfner ve diğerleri 1999, 531, Künzl ve Künzl a.g.e., 226, Abb. 5–6; 232, Abb. 13.

Tamamı BO kapıları içinde bulunmuş olan 17 göbekli çividen üç farklı tipi oluşturan dört örnek kataloga alınmıştır (Lev. 57, Res. 2): **İ1** tekildir ve diğer örneklerden daha büyüktür. Form ve boyut olarak en yakın benzerleri Ladenburg'da bulunmuştur³⁸⁰. İkinci tipi oluşturan **İ2** daha küçük boyutludur ve yarım küre bir form alan yivlerle süslü gövdenin çap ölçüsü, üzerinde yükselen memecik şeklindeki yine yivli profillerle süslenmiş çıkıntıyla oluşan yüksekliğe eşitlenmektedir. Üçüncü tipte ise, alçak yarım küre gövde üzerinde küçük bir memecik bulunmaktadır. Saplama çivisi korunagelmiş olan **İ3** ve korozyonsuz göbek bölümünde punta–torna izleri belirgin olan **İ4** açıklayıcı örnekler oldukları için kataloga alınmışlardır.

Özellikle küçük memecikli göbekli çivilerde, meme kısmının ucundaki düzleşme ve memenin içteki boşluğa çökük olması, çivilerin kapıda önceden açılmış, demir çivi kesitinden daha küçük deliklere çekiçle çakıldıklarını göstermektedir.

İ2–İ4 tiplerinin değişik form ve boyutlarda, Helenistik–Doğu Roma dönemleri arasında tarihlenen benzerleri Arykanda³⁸¹, Numantia³⁸², Epirus³⁸³ ve Sardis'te³⁸⁴ bulunmuştur. Benzer örnekler, bu işlevsel aksamın Helenistik dönemden başlayarak yaygın bir şekilde kullanılmış olmasından dolayı çok geniş zaman aralıklarına ait olsalar da, Kıbyra buluntusu göbekli çiviler BO'un ilk inşa evresi olan 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedirler.

3.9.2. Menteşeler

Kapı, pencere, sandık veya dolap kanatlarının açılıp kapanmasını sağlayan, genellikle iki apliğin ortadaki mille birleştiği, kelebek formu aksamlardır. İnce levhalardan yapıldıkları için korozyona uğramaları veya deforme olmaları kolay olan menteşelerden kazılarda az örnek bulunmaktadır. Kıbyra kazısında bulunan menteşeler, yayınlanmış

³⁸⁰ Künzl ve Künzl a.g.e., 20–23, Taf.51–53.

³⁸¹ Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ32.

³⁸² Luik 2002, 226, Abb. 179, Nr. 112.

³⁸³ Hoepfner ve diğerleri 1999, 531–532.

³⁸⁴ Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 258–259.

buluntularla karşılaştırıldığında zengin ve değişik formlara sahip örneklerden oluşmaktadır. Buluntular, *filli menteşeler*, *mafsallı menteşeler*, *kelebek menteşeler* ve *rezeler* olarak dört grupta incelenebilir:

Filli menteşelerde, bir ucu fil hortumu şeklinde aşağıya doğru kıvrılmış olan menteşe, kapı veya pencere kanadı üzerine sabitlenir. Fil ucu, söve üzerindeki filise çivisi benzeri sabit halkaya geçirilerek kullanılır. Filli menteşe örneklerinin tamamı GDH çevresinde bulunmuştur: **İ5**, filindeki sıyrılmayı önleyici topuzu ve üçgen gövdesiyle farklı ve tekil bir örnektir. **İ6**, yarısı kırık olan ikinci delikten anlaşılacağı gibi, bu tip bir menteşenin parçasıdır. Fil üzerinde tek delik olduğunda, bu aksamın menteşe olarak değil, kilit olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu olgu, bazen bir buluntu üzerindeki en küçük bir ayrıntının ne kadar açıklayıcı olabileceğini göstermektedir. **İ7** tipindeki filli menteşelerin Pergamon, Sardis, Pisidia Antiokheiası gibi kentlerde bulunmuş bir çok çağdaş benzeri³⁸⁵ olduğu gibi, günümüzde de kullanımları ve üretimleri devam etmektedir (Lev. LVIII, Res. 1)

Mafsallı menteşelerde, uzun bir kanat üzerinde sabitleme delikleri, kanat ucunda da söve üzerinde bulunan bir pime geçen mafsal bulunmaktadır. BO dış duvarındaki dolguda bulunan **İ8** üzerinde deforme olmuş mafsal içinde sabitlenmiş pim görülmektedir. Menteşenin kanadı üçgen formludur, büyük bölümü eksik olmasına rağmen, sağlamlığı ve tasarımıyla tekil bir örnektir. **İ9** çok özenle işlenmiş, üzerindeki dairesel süsler ve ince yapısıyla, pencereden ziyade bir dolap veya sandık kapağında kullanılmış olduğu anlaşılan BA bir örnektir. Mafsal içindeki pim demirden yapılmıştır.

İ10 ve **İ11** kelebek menteşe örnekleridir. Dairesel kanatlar ve pim geçen mafsal tek parça levhadan kesilerek yapılmıştır, pim yuvası silindir kalıpla kıvrılmıştır. Kanatlar üzerinde üçer çivi deliği bulunmaktadır. **İ12**, ilk iki örneğin aksine oldukça kalın parçaların dövülmesiyle yapılmış, mafsal bölümü ve pimi sağlam korunagelmiş, işler durumda önemli bir örnektir. Pisidia Antiokheiası'nda bulunan benzeri, aynı demircinin örsünden çıkmış gibidir³⁸⁶.

³⁸⁵ Gaitzsch 2005, 54, Taf. 2, B1; Gültekin 2012, 28, Kat. No. 53–54; Niblett ve diğerleri 2006, 158, Fig. 47.65; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 257; Woimant 2002b, 142, Pl. XVIII, Fe125; Sharp 2011, 97, Fig. 68.

³⁸⁶ Gültekin 2012, 101, Kat. No. 76.

İ13, ince uzun kanatlar ucundaki çıkıntılarını çivi olarak kullanılarak, kanattaki tek çivi deliğini destekleme özelliğiyle, Pergamon ve British Musuem'daki benzeri³⁸⁷ diğer uzun kanatlı kelebek menteşelerden farklılaşan, tekil bir örnektir.

Halkaları birbirine biri yatay diğeri düşey geçirilerek basit bir mafsal oluşturmuş ve halk ağzında “reze/ereze” olarak tanımlanan **İ14**'ün benzerlerinin, Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Pergamon, Pisidia Antiokheiası gibi merkezlerin metal buluntu yayınlarında³⁸⁸ bulunmaları yanında, kazıevinden 500 m. doğuya gidildiğinde, Gölhisar'ın kenar mahallelerindeki eski kerpiç evlerin ahşap kapı ve pencere aksamalarında da yüzlerce örnekle bulunmaları, bu tipin kullanılışlılığına ve işlevsel geleneğin sürekliliğine örnektir (Lev. LVIII, Res. 2).

3.9.3. Filise ve Halkalar

Filiseler çivili halkalardır. Oransay, filiseleri saplamalı ve çift kancalı olmak üzere, çivilerine göre iki gruba ayırmaktadır³⁸⁹: çift kancalılarda, halkaya geçen iki ucu sivri çubuk ikiye katlanarak çivi haline getirilir. Ahşaba çakılan çivinin arkadan çıkan uçları ikiye ayrılıp ahşap yüzeyine yaslanır ve ahşap üzerinde geniş bir açıyla hareket edebilen askı halkası sabitlenmiş olur (**İ15–İ16**). Saplamalılarda ise, baş tarafındaki delikten halkaya takılmış tek bir çivi bulunur. Bu çivi ahşabın arkasında tek yöne yaslanacağı için, ağır bir yükü sıyrılıp çıkması daha kolay olacaktır (**İ17–İ21**). Günümüzde de yaygın bir şekilde kullanılan filiseler çok amaçlıdır. Tavan veya duvarlara bir şey asmak, hayvan bağlamak veya büyük kapılarda tutamak olarak ya da geçirilen bir zincirle asma kilit vurmak için kullanılmaktadırlar. Metaller işlenmeye başlayalı beri en çok üretilen halka formu buluntularla birlikte, kazılarda en sık bulunan eserler arasında olan filiselerin işlevleri ve şekilleri değişmeden geldiği için tarihlemeleri buluntu konumlarına ve paralel verilere göre yapılmaktadır.

³⁸⁷ Gaitzsch 2005, 60, Taf. 47, SC 1; Manning 1985, 125, Fig. 31.3–31.4.

³⁸⁸ Alicu ve diğerleri 1994, 23, Pl. 10, 54–55, Pl. 11, 58; Gaitzsch 2005, 59, Taf. 38, Ö1–Ö2; Gültekin 2012, 28, Kat. No. 56.

³⁸⁹ Oransay 2006, 136.

Halkalar da kullanım alanlarının çeşitliliğinden dolayı, değişik malzemelerden değişik formlarda üretilmiş, sık rastlanan buluntulardır. **İ24–İ25** katalog numaralı örnekler BA malzemededen üretilmiş, kapalı halkalardır ve kullanıldıkları eşya, mobilya veya düzenden bağımsız oldukları için işlevlerini anlamak olanaksızdır. Kista kutusunda veya lanternada³⁹⁰ kullanılmış olabilirler ya da perde halkası³⁹¹ veya bir askı zincirinin son halkasıdır³⁹².

Demir halkalar (**İ26–İ34**) değişik form ve boyutlardadırlar. Halkalar, kemerlerde, sandaletlerde, silah ve teçhizat askılarında, koşum takımlarında, tartı, aydınlatma aparatlarında, zincirlerde, kısacası, basit bağlantılı her birleştirme düzeneğinde vazgeçilmez kısımlardır. 3 cm. çapındaki basit bir bronz halkanın benzerleriyle ilgili kaynak araştırmasında çok kısa sürede –kataloglara yalnızca en sağlamların seçildiği düşünüldüğünde dahi– yüzlerce örnek bulunması³⁹³, saç halkası³⁹⁴ veya yüzük³⁹⁵ gibi belirleyici ayrımlar yoksa, halkalarda sınıflamalar yapmanın çok zor olduğunu ve tarihlemelerin sadece buluntu konumlarıyla yapılabileceğini göstermektedir.

3.9.4. Kilitler ve Kilit Aksamları

Antik çağda kullanılan kilit sistemleri sürgülü, manivelalı, asma kilitler ve mandallı kilitler olarak dört ana gruba ayrılmaktadır. Mandallılar dışındaki üç grup, anahtarlı kilit sistemleridir. Anahtarlı Roma kilitlerinin büyük bölümü de sürgülü kilitlerdir; bu kilit sisteminde anahtar kilit içinde çevrilmez, dişleri yukarı gelecek şekilde aynadaki delikten

³⁹⁰ Şahin 2010, 80, 116, C1–C2.

³⁹¹ Richter 1966, 119, 600.

³⁹² Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455.

³⁹³ Sadece İ24 katalog numaralı örnek için: Bass ve Doorninck 1982, 274, Fig. 12.4 MF17; Besuijen 2006, 157, Pl. XV, 9.1.–9.11; Chavane 1974, 150, Pl. 44, 434; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2838; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 135; James 2004, 76, Fig. 37, No 43, 45; Lehner 1904, 402, Taf. XXXIII, B74; Rajtar 1994, 93, Abb. 8, 11–13; Richter 1966, 119, Fig. 600; Sharp 2011, 63, Fig. 35; Woimant 2002a, Pl. VI, BC34; Yılmaz 1994, 398, Res. 21;

³⁹⁴ Eogan 1997, 317, Fig. 5.C8.

³⁹⁵ Tavukçu 2006, 195, Lev. 25, Res. 56, Kat. No. 21.

kilit içindeki dişler veya kelepçelerin arasına girdikten sonra yukarı kaldırılarak, anahtar ve sürgü–kilit dili yana kaydırılır. Kilit aynaları üzerindeki anahtar deliklerinin en az iki hareketli geometrik boşluklar şeklinde olma ya da ayna üzerinde birden fazla delik bulunma nedeni budur³⁹⁶. Kibyra kazısında bulunan kilit aksamlarının tamamı, iki adet mandallı örnek dışında tamamen sürgülü kilit ve anahtarlardan oluşmaktadır

Sürgülü kilit sisteminde, anahtarın gireceği dişli sistemi barındıran mekanizmanın, kapı veya sandık üzerinde, sağlam bir kutu içinde durması zorunlu olduğundan, bu sistemler için küçük metal kutular düzenlenerek köşelerinden çivilerle ahşaba sabitlenmişlerdir. İçindeki diş sistemi korozyonla çürümüş olan ve GDYG dükkanlarında bulunan **İ35** ve benzer bir sürgülü sisteme ait kutunun “kilit aynası” olarak adlandırılan ön yüzü **İ36**, 6.–7. yüzyıl tabakalarında bulunmuş olan sürgülü kilit sistemi örnekleridir.

Arykanda³⁹⁷, Jerusalem³⁹⁸, Pisidia Antiokheiası³⁹⁹, Salamis⁴⁰⁰ gibi merkezlerde bulunan benzer örneklerde, kilit aynasındaki deliklerin de çok benzer olduğu, dolayısıyla aynı anahtarın bir çok kilidi açabileceği düşünülebilir; ancak anahtar üzerindeki diş sırası ve kilit kutusu içindeki diş sırasının birbirini karşılaması bu sistemin temel çalışma prensibi olduğundan, içerdeki dişlerin ölçü ve dizilimlerinin değişik olması buna izin vermez.

Mandallı kilitler anahtarsız açma kapama düzenekleridir: kapı üzerindeki bir deliğe sokulan mandal, kapı arkasında pimle sabitlenmiş ve aşağı yukarı hareket eden küçük bir çubuğu aşağı–yukarı kaldırıp indirerek sövedeki yuva içine oturtur veya yuvadan çıkarır. Bu aksam kilitlenmekten ziyade açma–kapama için kullanılır. BO kuzey koridorda bulunmuş **İ41** bugün de kullanımı devam eden ahşap kapılardaki mandallara örnektir. Arykanda’da bulunmuş olan benzer örnekle⁴⁰¹ aynı formda olan **İ42** ise, bir çubuğun uç kısmının kıvrılmasıyla yapılmış ama işlevi aynı olan diğer mandallı kilit aksamı örneğidir.

³⁹⁶ Kretschmer 2000, 15–16, Res. 12.

³⁹⁷ Oransay 2006, 212, Şek. 20, J4

³⁹⁸ Stiebel 2011, 341, Fig. 18.5.

³⁹⁹ Gültekin 2012, 85, Kat. No. 40.

⁴⁰⁰ Chavane 1974, 73, Pl. 14, 116.

⁴⁰¹ Oransay 2006, 140, Şek. 20, Lev. XXV, J1.

Buluntular arasında, bir uçlarında kilit dilinin geçmesi için halka şeklinde bir ek bulunan, genellikle sandık ve kutularda kullanılan zincirli veya menteşeli kilitlere ait yassı levhalardan yapılmış kilit köprüleri de bulunmaktadır (**İ37–İ40**). **İ37**'nin yakın benzeri, “Erken Bizans” dönemine tarihlenen, daha küçük boyutlu ve yuvarlak formlu BA malzemedan yapılmış Sardis buluntusudur⁴⁰². **İ38** sandık ve kutularda kullanılan kilit köprüleri içinde en sık rastlanan tiptir, genelde bronzdan yapılmış ve 1.–2. Yüzyıllara tarihlenen benzerleri Rodanum⁴⁰³, Samothrake⁴⁰⁴, Vize⁴⁰⁵, Arykanda⁴⁰⁶, Patara⁴⁰⁷, Laodikeia⁴⁰⁸ ve Sardis⁴⁰⁹ yayınlarda bulunmaktadır. **İ40**, aynı tipin kilit dili geçme bölümü ortada olan, demir örneğidir. **İ39** ise, ortasındaki özenle açılmış ve kilitlemek ya da sabitlemek gibi bir işlevi olduğu belli deliklerden dolayı kilit aksamı olarak sınıflanmasına rağmen, yeni buluntularla, örneğin dizgin pimi gibi farklı bir aksam olarak tanımlanabilecek ilginç bir formdadır⁴¹⁰.

Kilitler ve kilit aksamları sivil mimaride veya kişisel eşyalarda kullanılmış eserler olmalarına rağmen, kazılan alanların büyük kamu yapıları olması ve buluntuların işlevleriyle ilgisiz konumlarda, örneğin BO içinde, Stadion oturma sıraları üzerinde bulunması gibi nedenler, eserleri kullanılmış oldukları sivil mimari yapılarıyla ilişkilendirmeyi olanaksızlaştırmakta ve tarihlenmeleri de içinde buldukları dolgulara göre değerlendirilmektedir.

⁴⁰² Waldbaum 1983, 77, Pl. 25, 411.

⁴⁰³ Besuijen 2006, 180, Pl. XVI, 10.26.

⁴⁰⁴ Dusenbery 1998, 1034, S156–2 S205–5.

⁴⁰⁵ Mansel 1941, 145, Abb. 16.

⁴⁰⁶ Oransay a.g.e., 147, Şek. 22, Lev. XXVII, K8–K9.

⁴⁰⁷ Şahin 2010, 78, Ç. No: XV Levha: XVIII, İ8b.

⁴⁰⁸ Şimşek ve diğerleri 2011, 169, Lev. 135, 744–745.

⁴⁰⁹ Waldbaum 1983, 77, Pl. 26, 412.

⁴¹⁰ Manning 1985, Pl. 29, 'da görülen H21 katalog numaralı buluntu, 1. yy. ortasına tarihlenen, İ39 ile benzer bir dizgin–gem aksamıdır; ancak ortadaki delik sayısı ve iki uçtaki halkalarla farklılaşmaktadır. Bu nedenlerle, ortak benzerler çoğalmadıkça sağlıklı bir tanımlamaya yardımcı olmamaktadır.

3.9.5. Anahtarlar

Richter anahtarları genel hatlarıyla “1. tip, bir ucunda dişler, diğerinde tutma bölümü olan çubuk anahtarlar, 2. tip, bir ucunda dişler bulunan çubuk, diğer uca halka olan anahtarlar ve 3. tip, bir ucunda halka olup, kilit içine giren dişler çubuksuz olarak buna bağlanan anahtarlar” olmak üzere üç gruba ayırmaktadır⁴¹¹. Anahtarların şekil ve diş yapıları, kullanıldıkları kilit mekanizmasına göre belirlenir ve sınıflamaları kilit sistemlerine göre de yapılabilir; Kibyra kazılarında bulunan anahtarların çekmeli anahtarlar grubuna giren bir buluntu (**İ43**) dışında tamamı sürgülü kilit sistemlerinde kullanılmış anahtar örnekleridir⁴¹².

Çekmeli kilitler, sürgülü kilitlerin daha basit bir şeklidir; Öncül örnekleri genellikle ahşaptan yapıldığı için, günümüze ulaşan örnek bulunmamaktadır; ancak dağ köylerinde hala kullanımı süren Yörük kilitlerinin sisteminin, çekmeli mekanizma geleneğini sürdürdüğü düşünülebilir⁴¹³. Kutunun ortasındaki kanaldan sokulan uzun anahtar üzerindeki dişlerle, kutu içindeki dişler yukarı kaldırılarak, boşa çıkan sürgü dışarı çekilmekte ve kilit açılmaktadır. Bu işlem sırasında kutu içindeki dişleri karşılamak ve hareket ettirmek için biraz uğraşmak ve kuvveti anahtardaki dişler üzerine uygulamak gereklidir. Bu sistemde kullanılan anahtarların, kilit içindeki iri dişlere göre yapılmış karşı-dişler bulunan uzun gövdeli çubuklar şeklinde olmaları zorunludur; belki de bu nedenle **İ43**'ün dişleri, Arykanda⁴¹⁴, Olympia⁴¹⁵, Londra⁴¹⁶, Mamer⁴¹⁷, Verulamium⁴¹⁸ gibi farklı merkezlerde bulunan benzer örneklerin çoğunda olduğu gibi kırık ve eksiktir.

⁴¹¹ Richter 1915, 361–364. Kibyra buluntuları içinde, sınıflanan tiplerin tümüne ait örnekler bulunmaktadır.

⁴¹² Anahtar tipleriyle ilgili geniş bilgi için ayrıca bkz. Petrie, W. M. F., *Tools and Weapons*, London, 1917, 59 vd.

⁴¹³ Antalya Müzesi'ndeki bir örnekte, ahşap kilit kutusu içinde dişler, sürgü ve anahtarın işleyişi çok açık gösterilmiştir, bkz. Demirer ve diğerleri, *Antalya Museum*, Ankara, 2005; 264, Kat. No. 193.

⁴¹⁴ Oransay 2006, 143, Şek. 21, J26.

⁴¹⁵ Baitinger ve Völling 2007, 128–129, Taf. 52, 556–564.

⁴¹⁶ Manning 1985, Pl. 37, O1–O8.

⁴¹⁷ Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 266.

⁴¹⁸ Niblett ve diğerleri 2006, 156, Fig. 46.59.

BO iç duvar dolgusunda bulunan eser, dolgudaki diğer buluntular gibi 6.–7. yüzyıllar arasına tarihlenmektedir.

İ44–İ58 katalog numaralı anahtarların hepsi sürgülü kilitlerde kullanılmak üzere üretilmişlerdir. **İ44**, “T” şeklindeki basit diş yapısı ve bir ucu oval bir halka şeklinde kıvrık uzun gövdesiyle, grup içinde farklılaşır. İlginç bir şekilde, aynı ustanın elinden çıkmışçasına yakın bir benzeri ve daha süslü ve özenli yapılmış bir diğer benzer, Boğazköy’de ortaya çıkarılan ve 11. yüzyıla kadar kullanıldığı saptanan yerleşimde bulunmuştur⁴¹⁹. Pisidia Antiokheiası’ndaki kazılarda, 6. yüzyıl ortalarına tarihlenen Büyük Bazilika açmalarında bulunan diğer benzerin buluntu konumu da, Kibyra örneğinin BO güney odada, aynı döneme tarihlenen diğer buluntularla bir arada bulunmasından dolayı tarihlendiği zaman aralığıyla örtüşmektedir⁴²⁰.

İ45–İ51, sık rastlanan sürgülü anahtar tipleridir: anahtarların kilide giren uçlarında, kilit içindeki dişlerle uyumlu karşı–dişler anahtar gövdesine 90 derecelik bir açı yapacak şekilde işlenmiştir. Uzun gövdenin diğer ucu, tutma kolaylığı sağlamak için sabit halka şeklindedir. Gövde yelpaze şeklinde geniş veya düz kare kesitlidir. **İ49** ve **İ50** örneklerinde, dişlerin bulunduğu uç mafsallı olarak yapılmıştır. **İ52** ve **İ53** benzer tiptedir, gövde diğerlerine göre daha uzun, tutamaktaki halkanın dışı çokgen kenarlıdır. Benzer örneklerin bulunduğu Sinop–Demirci’deki amphora atölyelerinde anahtarlarla aynı tabakalarda bulunan havuç tipli amphoralar 4.–5. yüzyıllara tarihlenmektedir⁴²¹. Bu nedenle Kibyra örnekleri, GDH ve GDYG erken katmanları olan 4.–5. Yüzyıllara tarihlenmektedirler.

İ54, dişlerin bulunduğu uç ve gövdenin yüzük olamayacak kadar geniş bir halka üzerine dik açıyla sabitlendiği bir halkalı anahtardır. Şekil ve işlev olarak uzun gövdeli sürgülü anahtarların benzeridir; sadece gövde kısalmış, tutma halkası genişlemiştir. Yaygın kullanılmış bir tiptir ve Arykanda⁴²², Olympia⁴²³, Pergamon⁴²⁴ yayınlarında yakın tarihlenmeler yapılmış benzer örnekler bulunmaktadır.

⁴¹⁹ Böhlendorf–Arslan 2012, 362, Abb. 11, Nr. 11–12.

⁴²⁰ Gültekin 2012, 26, Kat. No. 34.

⁴²¹ Tatlıcan ve diğerleri 1998, 468, Res. 10.

⁴²² Oransay 2006, 143, Şek. 21, Lev. XXVI, J40 – J50.

İ55–İ57 numaralı buluntularda, dişli ucun bulunduğu gövde, halkalar üzerine hareketli olarak bir filise gibi monte edilmiştir. Richter tarafından “2. tip” olarak tanımlanan grup içinde değerlendirilmiştir. Çok yaygın olarak kullanılmışlardır⁴²⁵; Delos⁴²⁶, Anemurium⁴²⁷ ve Sardis⁴²⁸ örnekleri en yakın benzerlerdir. **İ58** Roma döneminde bakır alaşım benzerleri olan, Patara⁴²⁹, Pergamon⁴³⁰, Samaria–Sebaste⁴³¹, de benzerleri bulunan ve Richter’in “3. tip” olarak tanımladığı bir yüzük–anahtardır.

Anahtarlar içinde tanım gücünü yaratan **İ59** ise, balta şekilli tutamağın ucundaki kare kesitli küçük saplamasıyla bir zemberek sistemini kurmaya yarayan küçük bir anahtar olmalıdır; telli veya yaylı bir müzik aletinde kulakçık olarak kullanılmış olma olasılığını da gözardı etmemek gerekir. BO dolgusunda ele geçmiştir ve karşılaştırılacak benzeri olmayan tekil bir buluntudur.

Anahtarlar da kilitler gibi genelde sivil yapılarda bulunmaları gerekirken, kazısı yapılan büyük kamu binaları içinde veya yakınındaki dolgularda bulunmuşlardır. Bu dolguları oluşturan geç dönem yapı grubu tabakaları yüzeye yakın olduğu için karışmış olduğundan, dolgu içinde 5. yüzyıl öncesine veya 7. yüzyıl sonrasına tarihlenerek kontekstleri bozacak buluntular olmamasına rağmen, sivil mimari örnekleriyle buluntular arasında doğrudan bağ kurulamamaktadır. Bu nedenle tarihlemelerin benzer örneklerin ait olduğu dönemler

⁴²³ Baitinger ve Völling 2007, 137, Taf. 55, 624.

⁴²⁴ Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 8.

⁴²⁵ Petrie bu tipi tanımlarken, Mısır ve İran’da kullanılmış olduğunu, Roma ve Sakson dünyasında daha da yaygın olarak rağbet gördüğünü belirttikten sonra, 20. yüzyıl başında Norveç ve Çin’de kullanılmaya devam edildiğini eklemektedir; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 176.

⁴²⁶ Deonna 1938, Pl. LXXIX, 610.

⁴²⁷ Russel 1982, 136, Fig. 2.19.

⁴²⁸ Waldbaum 1983, 75–76, Pl. 25, 403.

⁴²⁹ Şahin 2010, 79, 133, Çiz. XVI, Lev. XVIII, İ12.

⁴³⁰ Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 7.

⁴³¹ Crowfoot ve diğerleri 1957, 446, Fig. 105.7; “common Roman type” olarak tanımlanmakta ve tarihlenmektedir.

yanında⁴³² konumlarındaki dolguların genel verileri dikkate alınarak yapılmaları gerekmektedir.

3.10. Mobilya Aksamları ve Aplikler (J)

Katalog kapsamında incelenen buluntuların % 6'lık bölümü mobilyalarda kullanılmış olabilecek metal buluntular veya çeşitli amaçlarla kullanılmış apliklerden oluşmaktadır. Bu tür buluntuların kullanım alanlarının genişliği tanımlarda ve sınıflandırmalarda yanlışlıklara neden olabilir. Örneğin bu grupta **J2** katalog numarasıyla incelenecek buluntu, küçük ikişer çividen dolayı iki ucu genişletilerek yuvarlatılmış bir lamadır ve kenet gibi genel bir tanımla, ahşap üzerine çakıldığı dışında kesin bir yorum yapmak yanlış olacaktır.

3.10.1. Mobilya Aksamları

2009 yılında kazısına başlanan BO caveasındaki yak. 5 m.lik dolgu kazılırken, orkestra zeminine yaklaşıldığında son 50 cm.lik katman, çatıyı taşıyan kirişlerin yangınla orkestraya düşmesi ve yanmaya devam etmesi nedeniyle yoğun bir kömür tabakası halinde bulunmuştur. Zemine inildiğinde iki BA heykel ve bazı BA parçaların yanmış kirişlerin kömürleri ve çatı kiremitlerinin kırık parçaları yapışmış olarak, ısı etkisiyle erimiş durumda orkestra üzerinde dağılmış oldukları görülmüştür⁴³³.

Parçalardan bazıları tez çalışması kapsamında incelenirken, üzerlerinde oluşan korozyon, yapışık kömürler ve kiremit parçaları temizlenmeye çalışılmıştır. Isı nedeniyle oluşan deformasyon ve ek olarak korozyon nedeniyle çok kötü durumda olan parçalar temizlendikçe, kasadaki buluntular şekillenmiştir. Yeniden kurgulama denemelerinde, hepsi döküm tekniğinde üretilmiş olan parçaların, ayaklardaki stilize bitkiler ve profildeki silmeler dışında süsleme ögesi olmayan, sade bir üç ayağa ait oldukları anlaşılmıştır. İki ayak parçası (**J1a-b**), bu ayaklardan birine veya eksik olan üçüncü ayağa ait bir pençe

⁴³² Bu tip küçük ve sık rastlanan buluntuların benzerlerinde de “Roma, Geç Roma, Erken Bizans” gibi genel dönem tarihlemeleri yapılmaktadır.

⁴³³ Özüdoğru ve Dökü 2010, 42.

parçası (**J1c**), iki kenar profili parçası (**J1d–e**) ve sekiz tabla parçası (**J1f**) dışında, tripodun büyük bölümü eriyerek yok olmuştur.

Ayakların ön yüzleri düz ve sarmaşık motifiyle süslüdür; arka yüzleri dışbükey profillidir ve tırnakları belirgin pençeli ayaklar üzerindeki düz tablayı, 6 cm. yüksekliğinde bir profil çevrelemektedir. Kenar şeridini oluşturan döküm profillerin yayı sayesinde, tabla çapının yaklaşık 50 cm. olduğu anlaşılmıştır. Yüksekliğini ölçmek olası değildir (Çiz. XXIX).

Richter masaları sınıflarken, Tip 1 ve Tip 2 içine üç ya da dört ayaklı dörtgen tablalıları almış, Grek geleneğinden Roma'ya geçerek popülerleşen yuvarlak tablalı ve üç hayvan ayaklı olanları Tip 3 olarak tanımlamıştır⁴³⁴. Bu tip bir tripodun orkestranın merkezinde bulunmuş olma nedeni araştırılırken, yapının *conventus* işleviyle ilgili olabileceği düşünüldü web taramasında “*Roman court*” yazıldığında ilk karşılaşılan görsel, üzerine papirüs veya parşömen tomarları açılmış aslan pençeli bir masanın çevresindeki duruşma illüstrasyonudur (Lev. LVIII, Res. 3)⁴³⁵. “*Tribunalia*”sı bulunmayan Bouleuterion/Odeion’da, formundan dolayı litürjik ve kutsal işlevleri olduğu bilinen bir tripodun bulunması için en mantıklı açıklama, yapının adli işlevi olmalıdır. Benzerleri araştırılırken yayınlarda genellikle M.Ö. örnekleri bulunan⁴³⁶ tripod parçaları yapının ilk evresine, 3. yüzyıl ortalarına tarihlenmektedir.

J2, BO önündeki GDYG B5 açmasında bulunmuştur. Şekli ve uçlarındaki çiviler dolayısıyla, yanyana iki ahşabı tutan bir kenet olduğu anlaşılmaktadır; ancak bu ahşapların bir kapı üzerinde mi, kalkan üzerinde mi yoksa masa köşelerinde mi olduğu belirsizdir. Benzer örneklerin hepsinde uçlarda birer çivi bulunmaktadır. Bir örnek, Hammelburg–Almanya’da 5.–6. yüzyıla tarihlenen bir savaşı mezarında, kalkan yakınında bulunmuştur⁴³⁷. Pisidia Antiokheiası’nda bulunan benzeri, kısaca kenet olarak

⁴³⁴ Richter 1966, 110–112, verilen örneklerin çoğu renkli mermerlerden yapılmıştır. Greklerde masa (τραπέζα) için 66 vd; Romalılarda masa (*mensa*) için bkz. 110 vd.

⁴³⁵ <http://www.mitchellteachers.org/WorldHistory/AncientRome/DailyLifeinAncientRome.htm>

⁴³⁶ Deonna 1938, 24, Fig.24, Pl. XI.83; Perdrizet 1908, 61, Fig. 186–189; Raubitschek 1998, 81, Pl. 46, No. 295; Reinach 1906, 130–131, 647,652; Richter a.g.e., 65, Fig. 350–351; De Ridder 1915, 190, Pl. 120, 3675

⁴³⁷ Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 115, Fig. 8, Nr. 17.

tanımlanmıştır⁴³⁸. Qal’at Sem’an buluntusu geometrik formlu olarak tanımlanmış, işlevine değinilmemiştir⁴³⁹. Köln’de bulunan üç benzer örneğin ise, 90 derece kıvrılarak mobilya köşelerinde kullanılmış dirsekler olduğu görülmektedir⁴⁴⁰. Bu açıdan bakıldığında, köşeler için hazırlanmış; ancak kullanılmamış olduğu da düşünülebilir.

J3 BO önündeki açmalarda, **J4** ise kazı alanlarından uzak olan Kuzey Kilise yakınlarında yüzeyde bulunmuştur. Birbirleriyle ilişkisizdirler; ancak formları ve işlevleri aynı olmalıdır. Perçin veya çivi delikleri olmamasına rağmen aldıkları şekil, Ulpia Traiana Sarmizegetusa⁴⁴¹, Dünsberg⁴⁴² ve Pergamon’da⁴⁴³ bulunan benzerleri gibi “kare kesitli bir mobilya parçasına dolanmış kelepçe–kuşak” olabileceklerini göstermektedir. Formlarının, hatta ölçülerinin çok benzer olmasına rağmen örneğin Pergamon benzerinin “Geç Bizans” dönemine tarihlenen Baukomplex 15 kazısında bulunması, BO önündeki GDYG açmalarda bulunan **J3**’ün ise 6.–7. yüzyıllara, başka bir deyişle “Erken–Orta Bizans” dönemlerine tarihlenecek olması, *instrumenta domestica* tarihlemelerinde kontekstlerin önemini gösteren bir örnektir.

3.10.2. Aplikler

J5, günümüzde de aynı işlevle kullanımı devam eden bir apliktir: görevi ahşap üzerinde sallanması gereken bir halkayı tutmaktır. Kapı, dolap, sandık, çekmece üzerindeki halkayı taşımak veya bir kalkanın iç tarafında, elle tutulacak kuşağı sabitlemek için yapılmıştır. Halka için yapıldıysa, olasılıkla taşıdığı halka da bakır alaşımıdır; Gerek **J5**, gerekse açıklamak için verilen benzer örnekte aplik malzemesi BA olmasına rağmen, ahşaba sabitlemek için kalın ve kısa demir çiviler kullanılmıştır (Lev. LVIII, Res. 4).

⁴³⁸ Gültekin 2012, 106, Kat. No. 80.

⁴³⁹ Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T7.

⁴⁴⁰ Meier–Arendt 1984, 367, Abb. 17, Nr. 61.

⁴⁴¹ Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 24, 175–176.

⁴⁴² Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 36–38.

⁴⁴³ Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 1.

J6, günümüzde komidin çekmecelerinde, dolap kapaklarında kullandığımız tutamaklara benzemektedir. Bağlantı bölümü kırık olduğu için işlevini açıklayacak formu tam olarak anlayamamakta ve tanımını güçleştirmektedir. Delos benzerleri “rondela şekilli yuvarlak objeler” olarak tanımlanmıştır; ancak işlev belirtilmemiştir⁴⁴⁴. Verulamium’da bulunmuş iki benzerin, “kalın bir materyal, olasılıkla deri” tutturmak için kullanılmış olabileceklere öne sürülmektedir⁴⁴⁵. Bu sav, derinin kılıç askılarında veya koşum takımlarında kullanılmış olabileceğini de düşündürmektedir; koşumlar üzerinde ve eyerlerde de *phalerae* olarak adlandırılan konsentrik yivlerle süslü benzer aplikler bulunmaktadır⁴⁴⁶.

Aynı tanım güçlükleri, konsentrik çemberlerle süslü benzer bir aplik olan **J7** için de geçerlidir: Ulpia Traiana Sarmizegetusa’da bulunan benzerleri, “ortası delik aplik” olarak tanımlanırken⁴⁴⁷, aynı buluntu Dura–Europos’ta “eyer süsü”, Sardis’te “kabara” olarak adlandırılmaktadır⁴⁴⁸.

BO dolgusunda bulunan 5 cm. çaplı **J8** ve AC açmalarında bulunan 3 cm. çaplı **J9**, demir bir borudan kesilmiş burç görünümüne iki ilginç buluntudur. Çağdaş su borularından kopmuş parçalar olup, bir şekilde dolguya karıştığını düşündürecek kadar düzgün daire kesitlidirler; üzerlerinde kıvrılarak şekillendirilip, ek yerinden kaynak yapıldığına dair iz bulunmamaktadır. Xanten’de bulunmuş 3 cm. çaplı benzer bir demir eser, “kovan” olarak adlandırılmıştır⁴⁴⁹. Pergamon’da bulunmuş iki örnek kelepçe olarak tanımlanmıştır ve ahşap mobilyalarda birleştirmelerde kullanıldığı düşünülmektedir⁴⁵⁰.

⁴⁴⁴ Deonna 1938, 240, Fig. 262.

⁴⁴⁵ Niblett ve diğerleri 2006, 156, Fig. 45.57–58.

⁴⁴⁶ Aurrecochea Fernandez 2007, 326 vd., Fig. 1.

⁴⁴⁷ Alicu ve diğerleri a.g.e., 50, Pl. 32, 676–678.

⁴⁴⁸ James 2004, 100, Fig. 46, No 369.

⁴⁴⁹ Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.33. *Terminus post quem* 250–4. yüzyıl başına tarihlenen buluntu üzerinde, korozyonla çürümüş kumaş sargı parçaları bulunmuştur. “Tülle” olarak tanımlanan obje, bir çeşmenin ağzında kullanılmış olabilir.

⁴⁵⁰ Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 4–5.

Bosna–Osanici’de Helenistik döneme tarihlenen bir kapının metal aksamaları arasında bulunmuş 7 cm. çaplı bir benzerin, kapı milinin sağlamlaştırılması için, mil yuvasına oturan bölümde burç olarak kullanılmış olduğu anlaşılmıştır⁴⁵¹. Küçük boyutlu benzer aksamaların, ahşaplarda aşınmayı engellemek için kline, masa, tripod, tabure ayaklarında Klasik dönemden beri kullanıldıkları bilinmektedir⁴⁵² ve bu iki aksamın da kapı veya mobilya ahşaplarındaki aşınmayı engellemek için burç olarak kullanıldıkları düşünülebilir. Dolguda buldukları tabakanın derinliği, her ikisinin de 5.–6. yüzyıllarda kullanılmış olduğunu göstermektedir.

BO cavea dolgusunda bulunan ve 5.–6. yüzyıllara tarihlenen daire şekilli, üzerinde biri eksik dört aplikasyon deliği bulunan sac levha (**J10**), küçük bir kalkan, kapı ahşapları, mobilyalar hatta bir zırh üzerinde de⁴⁵³ kullanılmış olabilir. Akanthus veya asma yaprağı şeklinde, üzerinde iki delik bulunan **J11**, metal kandiller ve kandelabrumlar üzerinde bulunan tutamak ve bitkisel süsleri andırmaktadır;⁴⁵⁴ ancak kandile bağlantısını gösteren bir ek izi olmayıp, 0,3 cm.lik kalınlığı da, bu işlevi üstlenmek için yetersiz görünmektedir.

Stilize insan figürü şeklinde, daralarak üçgen formu alan ayakların ucunda görülen halka sayesinde deri veya ahşap üzerine applike edildiği anlaşılan **J12**’nin benzerine rastlanmamıştır. Mobilya, silah kını üzerinde veya koşum takımlarında kullanılmış olabilir. **J13**, özenli işçiliğiyle dikkat çekmektedir. Uçları stilize bitkisel motifli küçük bir aynadan geçirilmiş kare kesitli uzun saplamanın ucunda, patera saplarında kullanılan koç başlarına benzeyen, silik olduğu için tam anlaşılamayan bir çıkıntı bulunmaktadır. Buluntu konumu nedeniyle 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir; ancak daha erken dönemlerde kullanılmış ve dolguya karışmış bir eser de olabilir.

İki ucunda daire şeklinde halkalar bulunan, ortadaki konkav profilli eşkenar dörtgen göbek üzerinde, üçünde küçük çiviler korunagelmiş beş sabitleme deliği olan **J14**, deri kayış veya kemer üzerinde kullanılmış olmalıdır. Silah kını üzerinde veya koşum süsü

⁴⁵¹ Maric 1996, 47, Taf. 1, Nr. 5.

⁴⁵² Şahin 2010, 80, İ30–32.

⁴⁵³ Numantia’daki BA benzerleri için önerilen kullanım şeklidir; Luik 2002, 222, Abb. 169, 38–40.

⁴⁵⁴ Bailey 1996, 9, Pl. 3, Q3552; Bishop 1988, 147, Fig 45, 4a; Perdrizet 1908, 122, Fig. 459; De Ridder 1915, 147, Pl. 109, 3119.

olarak da applike edilmiş olabilir. **J15–16 A1T**, **J17 BO** dış duvar arkasındaki 5.–6. yüzyıl dolgularında bulunmuş; üzerlerindeki küçük çivi–raptiye deliklerinden anlaşılacağı gibi sağlamlaştırma ve süsleme amacıyla sandık, kutu veya mobilya kenarlarında kullanılmış ince şeritlerdir.

3.11. Aletler (K)

2006–2012 yılları arasındaki kısa sayılabilecek kazı sürecinde, Kibyra’da günlük çalışma yaşamıyla ilgili bilgiler sunan önemli bir buluntu grubu, aralarında tekil örnekler olan ve katalogdaki eserlerin % 12’lik bölümünü oluşturan aletlerdir.

Antik çağda gündelik hayatta kullanılan aletlerin hepsi, zanaatkarlar tarafından elde yapılmıştır ve bazı meslek gruplarında aynı aletler, farklı malzemelerin işlenmesinde ortak kullanılmıştır⁴⁵⁵. Taşçılar, demirciler ve marangozlar tarafından kullanılan çekiç, keski ve matkap gibi aletler bu olguya örnek oluşturmaktadırlar. Örneğin makaslar, dokumacılık, dericilik ve gündelik ev işlerinde; hatta berberler veya çobanlar tarafından da kullanılmış olabilir. Bu nedenle, aletler sınıflandırılırken esnek sınırlar belirlenmiş, meslekler yanında kullanım alanlarına göre de gruplamalar yapılmıştır.

3.11.1. Taşçı, Duvarcı ve Marangoz Aletleri

Antik çağda gündelik yaşamın sürdüğü en önemli alanlarda kullanılan taş, sağlamlığı ve kalıcılığıyla sivil konutların ve kamu yapılarının, heykeltraşlık eserlerinin vazgeçilmez hammadde olmuştur. Taşın işlenmesi için, bulunduğu ocaktan koparılması, uygun ölçü ve şekillerde yontulması gerekmektedir. Türlerine göre değişik sertliklerde olan taşların işçiliğinde bu nedenle genellikle demirden yapılmış aletler kullanılmıştır. Oransay taşçı aletlerini kesme, kazıma ve delme aletleri olarak üç grupta incelemiştir⁴⁵⁶. Bu genel

⁴⁵⁵ Oransay 2006, 113.

⁴⁵⁶ Oransay a.g.e. 117.

sınıflamaya yarma, koparma, çürütme, yontma, perdahlama, taraklama, raspalama gibi, bulunan yeni aletlerin işlevine göre yeni kategoriler eklemek mümkündür⁴⁵⁷.

Ağır çekiçler/balyozlar ve demir kamalar⁴⁵⁸ veya aralıklarla ıslatılan ahşap kamalarla ocaktan yarılarak çıkarıldığı bilinen blokların işlenmesinde kullanılan en yaygın yöntem, amaca uygun şekillerde murç–keski ve ahşap tokmak kullanarak elle işleme veya ucu murç–keski şeklindeki ağır çapalarla iki kolla çalışma yöntemidir. Daha hassas çalışma gerektiren heykeltraşide veya yumuşak taşların işlenmesinde mimaride, küçük çapalar da kullanılmıştır.

Manning, taşçı çapalarını iki ağzı sivri (murç), iki ağzı düz (keski) ve bir ağzı düz bir ağzı sivri şeklinde, üç kategoriye ayırmıştır⁴⁵⁹. Doğal olarak, sivri uçlar çürütmek, yontmak ve koparmak; düz uçlar ise gönyelemek, şekillendirmek ve perdahlamak için kullanılmıştır. Bir uçları murç, diğer uçları keski şeklindeki Kıbyra buluntusu taşçı çapaları, Manning'in sınıflandırmasında 3. grup içinde yer almaktadırlar. Hafif ve kullanışı olmaları nedeniyle, heykeltraşlar veya çevrede bol miktarda bulunan küfeki cinsi yumuşak taşları işlemekte, duvarcı ustaları tarafından kullanılmış olabilirler.

Yay şeklindeki gövde yapısı, uçlarının sivrilik ve keskinliğini hala koruyor olması ve korozyona uğramamış olması gibi özellikleri, **K1**'in üretimi sırasındaki dövülme ve su verilme işlemlerinin ne kadar özenli yapıldığının kanıtlarıdır. BO önündeki GDYG içinde, A6 açmasında bulunan ve 5.–6. yüzyıllara tarihlenen alet, hafif ve kullanışlıdır. Bu tür çapaların imalatında genellikle **K2**'deki gibi düz aç tercih edildiğinden, yay formu tipi belirleyici, ayırdedici bir özelliktir. En yakın benzerleri Olympia'da⁴⁶⁰, Pergamon'da⁴⁶¹, Nonsberg'de⁴⁶² bulunmuştur ve aynı işlevle tanımlanmışlardır.

⁴⁵⁷ Demir el aletleri, sınıflanmaları, işlevleri ile ilgili daha geniş genel bilgi için bkz. Gaitzsch W., *Eiserne Römische Werkzeuge*, BAR 78, London, 1980, Latince alet terminolojisi için a.g.e., 173–174.

⁴⁵⁸ Taş yarmakta kullanılan demir kama örnekleri için bkz. Gaitzsch 2005, 85, Taf. 26, KE1–KE7.

⁴⁵⁹ Manning 1985, 30, Fig. 6.

⁴⁶⁰ Baitinger ve Völling 2007, 42, Taf. 12, 87.

⁴⁶¹ Gaitzsch a.g.e., 77, Taf. 16, H3, Taf. 17, H4.

⁴⁶² Nonsberg benzerinde düz keski görevi gören uç kalınlaşarak çivi çekicine benzer kare kesitli olmuştur; ancak yay formu benzeşmektedir; Nothdurfter 1976, 124, Taf. 17, Nr. 282

K2 aynı formun düz olan örneğidir; BO kuzey köşesindeki GDYG altındaki ana kanalizasyon içinde bulunmuştur. Kanalizasyonun inşası sırasında, kapak taşları kapatılırken aralıklardan düşüp, ağırlığıyla akınıdan kurtulmuş veya sıkışıp kalmış olmalıdır. **K1**'e göre daha büyüktür ve uçlarının düz olması daha güçlü darbelerle, iri parçalar koparmak için kullanıldığını göstermektedir. Delos⁴⁶³, Novaesium⁴⁶⁴, Olympia⁴⁶⁵, Pompei⁴⁶⁶ gibi bir çok merkezde benzerleri bulunan, iki ucun farklılığı ve çift işlevliliği nedeniyle yaygın olarak kullanılmış bir tiptir.

Manning, marangoz ve taşçı aletleri tanımlanırken ortak kullanılmış olanların ayırt edilmesinin “bazen zor bazen de imkansız” olduğunu vurgulayarak, her iki mesleğin zanaatkarları tarafından kullanılmış olan keskileri, çok değişik varyasyonlar bulunduğunu da belirterek soyma, düzeltme ve zıvana açma keskileri olarak üç ana grupta sınıflandırmaktadır⁴⁶⁷. Kıbyra kazılarında iki küçük keski bulunmuştur.

K3, modern benzerleri gibi silindirik sap kısmı hafif bombeli bir düz ağızlı keskidir. Bu bölümde ortası delik ahşap bir sap kullanıldığı düşünülebilir. Keskinin tepesinde darbelerden dolayı oluşan çapaklar, küçük ve sert bir çekiçle çalışılmış olduğunu göstermektedir. Sap kısmının inceliği, marangozluk işlerinde kullanılma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. **K4** dörtgen kesitlidir; boyutlarının küçüklüğü yumuşak taşların kenar gönyeleri ve anathyroselerinde veya yazıt, profil, heykel, kabartma gibi ince işlerde kullanılmış olduklarını göstermektedir. Pompei ve Napoli’de bulunmuş olan benzerleri düz taşçı keski olarak tanımlanmıştır⁴⁶⁸. Delos’ta bulunan benzerlerinin heykeltraşlar tarafından kullanıldığı belirtilmekte⁴⁶⁹, Tessalya’da bulunan ve değişik çağlar

⁴⁶³ Deonna 1938, Pl. LXX, 565.

⁴⁶⁴ Lehner 1904, Taf. XXXI, B5.

⁴⁶⁵ Baitinger ve Völling 2007, 41, Taf. 12, 86.

⁴⁶⁶ Gaitzsch 1980, 348, Taf. 13, Nr. 62.

⁴⁶⁷ Manning 1985, 21 vd., Oransay, 115 vd.

⁴⁶⁸ Gaitzsch a.g.e., 353, Taf. 19, Nr. 102, 109; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3.

⁴⁶⁹ Deonna 1938, 213, Pl. LXXI, 573–574.

boyunca değişmeyen formlarla kullanılan benzerlerden bazılarının ise, modern örneklerle karşılaştırıldığı görülmektedir⁴⁷⁰.

K5 silindirik bir murcun, **K6** ise kare kesitli bir murcun uç kısımlarıdır. Bu tür aletler ağır darbelerle taşlardan büyük yongalar koparmak için kullanıldıklarından sık körelirler ve sık sık tavlانیp dövülerek su verme işlemi uygulamak gerekir. Bu nedenle sapları yumuşak kalırken uçları çelikleşen aletlerde çalışma sırasında uç bölümlerde kırılmalar gerçekleşir. Bu iki murç ucu bu şekilde kullanılmaz hale gelmiş olabilir.

2012 yılı kazı sezonunda, BO dış duvar kuzey köşesindeki moloz örgülü duvar içinde bulunan malanın (**K7**) benzerleri, formu hiç değişmemiş olarak günümüzde de “dil malası” adıyla hırdavatçılarda bulunmaktadır. Elle tutulan bölümü ahşap bir sap takmak için uzun bir saplama şeklindedir; dil bölümünün alt yüzeyi dışbükey, üst yüzeyi içbükeydir, elde dövülerek şekillendirilmiş, etli ve sağlam yapısıyla, günümüzde üretilenlerden daha kullanışlıdır.

Gaitsch malanın (*trulla*) Latince terminolojisinden başlayarak yaptığı araştırmada, malaları işlevlerine ve formlarına göre altı ana grupta toplamıştır. Kibyra buluntusu, eliptik yaprak formluları kapsayan, Aquileia, Novaesium–Neuss ve Kastell Niederbiber’de benzerleri bulunan B1 tipindedir⁴⁷¹. Pergamon’da bulunmuş olan benzerleri “duvarcı malası” olarak tanımlanmıştır ve karşılaştırma örnekleri olarak, oval formlarından dolayı İtalya’da ve Alpler’in kuzeyinde bulunanlar gösterilmektedir. Benzerlerinin Roma İmparatorluk döneminde bulunmasına rağmen, buluntu konumlarının açık olmaması nedeniyle kesin tarihlleme yapılamayacağı eklenmektedir⁴⁷². **K7**’nin bulunduğu duvar, kuzeyindeki bothros içinde bulunan mühür dipli unguentariumların desteklediği gibi, 6. Ve 7. yüzyıllarda kullanılmış seramik işliklerine aittir ve olasılıkla ilk inşa sırasında derz harcı içinde unutulduğundan 6. yüzyıla tarihlenebilir.

Taşçı veya marangoz aleti olarak tanımlanabilecek diğer bir buluntu da, sağlam korunagelmiş olan el matkabıdır (**K8**). Antik çağlarda, ahşap ve taşta delik veya kanallar açmak için yaylı ve kayışlı delgiler kullanılmıştır. Yaylı delgide, yaya geçirilen ve kol

⁴⁷⁰ Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2495.

⁴⁷¹ Gaitsch 1980, 133, Taf. 41, Nr. 192–193.

⁴⁷² Gaitsch 2005, 87, Taf. 34, MA 2; Taf. 35, MA 1.

gücüyle ileri geri düzgün doğrusal hareket eden ipin delgiyi döndürmesiyle oyuklar açılmıştır. Kayışlı delgide ise sert yüzeylere derin delikler açmak için aynı işlemi yaparken, delmeyi kontrol eden zanaatlar veya sanatçını karşısında bir asistan olması gerekmektedir. Kayışlı delgiler, daha kontrollü ve kullanışlı oldukları için taşıyıcılar ve heykeltıraşlar tarafından tercih edilmişlerdir. Her iki delgide, farklı iş ve amaçlara göre değiştirilebilen benzer uçlar kullanılmıştır⁴⁷³.

K8, tanımın tam anlamıyla bir matkaptır. Teknik ve mekanik olarak çağdaş el delicilerinin bir prototipidir. Matkap, “el breyzi” adı verilen ve elektrik enerjisiyle çalışan motorlu aletlerin ucundaki mandren adlı sıkıştırıcıya veya bilyalı aksama takılan silindirik–helisel delicilerin teknik adıdır. Yakın döneme dek kol gücüyle kullanılan marangoz breyzerinde de mandren veya geçmeli sıkıştırma sistemleri kullanılmıştır. **K8**, breyz ve matkabın monoblok olarak imal edilmiş olduğu tekil bir örnektir; kaynak araştırmasında benzerine rastlanmamıştır.

Bu tip bir delicinin karşılaştacağı zorluklar, kare kesitli delici uç kısmındaki, ucun delinen malzeme içine dalmasını ve talaşın çıkışını sağlayan helisin zamanla düzleşmesi yanında; zırh adı verilen kesici–oyucu kenarlar ve delici sivri ucun körelmesi durumunda sürekli ısıtılıp dövülerek yeniden tavlama ve şekillendirme zorunluluğu olmasıdır. Bu nedenle taşıyıcı matkabı olma ihtimali zayıftır; geçmeli birleştirme yuvaları ya da ahşap çivi delikleri açmak için marangoz tarafından kullanılmış olmalıdır.

Modern delicilerle karşılaştırıldığında monoblok olma özelliği dezavantaj gibi görünebilir; ancak çağdaş delgilerle karşılaştırıldığında, yaylı ya da kayışlı delgilere göre çok daha kullanışlı olduğu kesindir. Arka uç kısmına, deliğe baskı yapmak için avucun dayanacağı dairesel bir ahşap parça eklendiğinde bugün dahi kullanılabilir durumdadır. BO güney paradostaki odada bulunmuştur, yoğun buluntu veren kontekstteki paralel buluntular gibi 6. yüzyıla tarihlenmektedir.

⁴⁷³ Manning 1985, 25–26, Fig. 5; Oransay 2006, 114–11, Şek. 16, G6–G10. Manning’in yaptığı sınıflama ve verdiği örneklerde de, Arykanda’daki buluntu örneklerinde de, delgi uçlarının sivri, üçgen ve kaşık şeklinde olduğu görülür; örneklerde delmeyi teknik olarak kolaylaştıran ve delgiye “matkap” özelliği kazandıran “helis” yoktur.

Stadion batısındaki portikoda dolgu içinde bulunmuş 31 cm. uzunluğundaki demir alet (**K9**) tanımlanmakta zorluğa neden olmuştur. Dar bir açıyla uca doğru daralan, dikdörtgen kesitli, silindirik bir ahşaba geçtiği kırıldığı bölümde kalan profilden anlaşılan alet, uzun, düz, üçgen gövdeli, iri ve ağırdır. Sivri uç kısmında sert bir darbenin oluşturduğu eğiklik, bu bölümün taşa çarpması sonucu, et kalınlığı zayıf olan geçme deliğinden kırıldığını düşündürmektedir. Sağlam yapısı ve uygun delik açısıyla, saban demiri olarak kullanılmış olduğu düşünülmüştür; ancak form olarak taş işlemekte kullanılan iri çapalara da benzemektedir. Çapa olduğu düşünüldüğünde en yakın benzerini yayınlayan Baitinger ve Völling, sap takılan kısmı sağlam; ancak sadece 19 cm. uzunluğunda ve yay formu Olympia buluntusu tek ağızlı taşçı çapasını, Helenistik döneme tarihlenen Priene benzeriyle özdeşleştirip, Manning'in iki ağızlı C1 tipiyle bağdaştırmaktadırlar⁴⁷⁴. Benzer formu tek ağızlı Pompei buluntusu çapalar da 14, 17 ve 20 cm. uzunluklarıyla, **K9** ile karşılaştırıldıklarında çok küçük kalmaktadırlar, gövdeleri de yay formudur⁴⁷⁵. Form olarak benzeşse de, bu irilikte ve ağırlıkta bir aletin taşçı çapası olarak kullanılması düşük bir olasılık gibi görünmektedir.

Günümüze ulaşan manuskriptlerdeki illüstrasyonlarda görülen sabanlar⁴⁷⁶ ve saban demiri olarak tanımlanmış buluntu örnekleri içinde **K9** ile benzeşen formlar araştırıldığında, saban demirlerinin gövde bölümlerinin daha geniş olduğu, saban kolunun gireceği bir delik bulunmadığı gibi farklılıklar görülmektedir⁴⁷⁷. Buluntu konumu dolayısıyla 6. yüzyıla tarihlenen aletin işlevi sayılan nedenlerle belirlenememiştir.

⁴⁷⁴ Baitinger ve Völling 2007, 42, Taf. 12, 89.

⁴⁷⁵ Gaitzsch 1980, 344–345, Taf. 8, Nr. 36–38.

⁴⁷⁶ Ortaçağ'da insan ve hayvan gücüne dayalı tarımsal faaliyetlerle ilgili illüstrasyonlar için bkz. Bryer A., "Agricultural Implements: The Evidence of Medieval Illustrations of Hesiod's "Works and Days"", BSA Vol. 81 (1986), 45–80; Tolan Ö., Bizans Devletinde Ziraat (IX:–X. Yüzyıl), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ, 2006.

⁴⁷⁷ Deonna 1938, 213, Pl. LXXI, 577; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Gaitzsch 2005, 103, Taf. 41, PF7–PF12; Henning 1987, 42, Fig. 13, B1–B4; Henning 2007, 677, Taf. 7, 72–75; I Daci 1997, 276, No.586–588; Oransay 2006, 110, Lev. XVIII, F12; Waldbaum 1983, 44–45, Pl. 9, 104–105; White 1967, 135, Fig. 120.b.

3.11.2. Tarım Aletleri

Saban (Gr. $\alpha\rho\omicron\tau\rho\upsilon\nu$, Lat. *aratrum*,) toprağın altını üstüne getirmek ve havalandırmakta kullanılan oldukça yaygın ve kullanıldığı dönemlerde alternatifi bulunmayan önemli bir alettir. Biri uzun diğeri kısa iki sert ağacın birbirine yaklaşık 30–40 derecelik bir açıyla, farklı şekillerde eklenmesiyle yapılmış, kısa ağacın (*stiva*) ucuna, yine ucu sivri demir aksam (bıçak) takılarak kullanılmıştır. Sabanın hareketini kontrol etmek için de, çoğu zaman *stiva* ile birleşik *manicula* adı verilen bir tutma kolu kullanılmıştır. Tek hayvanın çektiği sabanlarda, çekme kolunun (*temo*, *bura*, *buris*) ucundaki halka kayışla hayvana bağlanmış, iki hayvanın çektiklerinde ise çekme kolu ucuna “boyunduruk” adı verilen parça eklenmiştir.

Sabanların tipolojisiyle ilgili kapsamlı araştırmasına farklı antik kaynakları kullandığı bu etimolojik açıklamalarla başlayan White, sabanları sivri–küt uçlu, tek–çift kanatlı, kollu–soketli oluşlarına ve kesme açılarına göre de değişik kategorilere ayırmıştır⁴⁷⁸. Bu tanımlamalara göre, Kibyra buluntusu saban demiri (**K10**), kollu ve çift kanatlıdır, toprağı derin kazmak ve bu sırada bir önceki ekimden kalan kökleri kesmek için içbükey geniş üçgen yüzey kenarında, uygun kesme açılı, yay şeklinde yapılmış iki keskin kenara da sahiptir. Toprağı daldığında gelecek direnci karşılamak için, üçgen bıçağın⁴⁷⁹ sırtı dışbükey yapılmış ve çıkıntı şeklinde bir omurga ile desteklenmiştir. *Stiva* ucuna yerleştirilen üçgen bıçağın, kolu üzerine sıkıştırılan bir kama ile bıçağı yük bindiğinde ileri doğru çıkması engellenmiş ve gelen direnç çekme koluna aktarılmış olmalıdır (Lev. LVIII, Res. 5)

Köln’de bulunan 4. yüzyıla ait kollu örneklerde, bıçak bölümünün ve kol kısmının daha uzun olduğu görülmektedir. Bıçak üçgeni daralmıştır ve kesici kenarların işlevini yitirmesiyle, üçgen bıçak kesmekten ziyade toprağı yarmak için kullanılmıştır⁴⁸⁰. Pergamon’da bulunmuş olan ve 10. yüzyıl ve sonrasına tarihlenen saban bıçakları çift kanatlı ve üçgen gövdelidir; ancak hepsi de soketlidir, soket genişliğinden, buraya geçen

⁴⁷⁸ White 1967, 123 vdd.

⁴⁷⁹ Saban demiri tanımlanırken, adını liturjik bir bıçaktan alan “*culter*” terimi de kullanılmıştır. White a.g.e., 133.

⁴⁸⁰ Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3.

saban çekme kolunun direnci arttırmak için geniş bırakıldığı anlaşılır⁴⁸¹. Bulgaristan'da Pliska kentinde bulunan örnekler, Köln ve Pergamon buluntularının karmasıdır⁴⁸². Arykanda'da bulunan örneklerin orak şeklinde içbükey kıvrılmış olmaları tekil bir özelliktir, sık rastlanan çift kanatlı üçgen yüzeyli örnek de geniş soketlidir ve geç dönemdeki Yörük yerleşimine tarihlenir⁴⁸³.

Kibyra saban bıçağına en yakın benzerler, bıçak bölümleri dar üçgen şekilli olmasına rağmen, kol ucundaki geriye kıvrık bölüm ve uzun kare kesitli kol gövdesi gibi özellikler nedeniyle Sardis'te bulunmuş ve "Geç Roma–Erken Bizans" dönemlerine tarihlenen saban bıçaklarıdır⁴⁸⁴. **K10**, BO güney paradostaki odada bulunmuştur, kontekst ile ilişkisizdir ve paralel buluntular gibi 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

A1T dükkânlarında bulunan kazıyıcı (**K11**), işlevi ve formu günümüze dek değişmeden gelen bir alettir; Geç Roma dönemi örneklerinde de günümüzde olduğu gibi konik bir soket ve buraya takılacak uzun ahşap sapı sabitlemek için çivi deliği bulunmaktadır. Saban bıçağı ya da sabanın toprağa giren ahşap bölümü üzerindeki çamur ve tortuları kazımak için kullanılmıştır⁴⁸⁵. Gölhisar'da demirci işliklerinde ve pazarda üretim ve satışı sürmektedir (Lev. LIX, Res. 1).

Çamur kazıyıcılar, antik çağın en önemli ekonomik uğraşı tarım olduğu için, her yerleşimde sabanla birlikte kullanılmış aletlerdir. Boyutlarının büyüklüğüne ve ağız açılarının düzlük–sivriliğine göre toprağı kabartmak, gübreyi havalandırmak vb. değişik işlerde de kullanılmış olabilirler. Kibyra örneği, A1T paralel buluntularıyla birlikte 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir ve Olympia'dan Litvanya'ya, Pergamon'dan İspanya'ya dek

⁴⁸¹ Gaitzsch 2005, 103–104, Abb. 19 a–b, Taf. 41, PF7–PF12.

⁴⁸² Henning 2007, 677, Taf. 7, 72–75.

⁴⁸³ Oransay 2006, 110, Lev. XVIII, F8–F12. Orak şeklinde yay gövdeli bıçakların daire şekilli soketleri, tanımlanamayan **K9**'un kırık bölümünü andırmaktadır.

⁴⁸⁴ Sardis örneklerinde de, Arykanda bıçakları gibi, toprağa dalışı kolaylaştırmak için açığı verilmiştir, Kat. Nr. 105 ile birlikte bulunan geniş halka da, bıçağı sabana sabitlemek için kullanılan aparat olmalıdır; bkz. Waldbaum 1983, 44–45, Pl. 9, 104–105.

⁴⁸⁵ Manning 1985, 49, Pl. 20, F17.

geniş bir coğrafyada, Roma döneminden günümüze dek geniş zaman aralıklarında, formlarda fazla değişikliğe uğramamış çok sayıda benzeri bulunmuştur⁴⁸⁶.

3.11.3. Demirci Aletleri

BO proskenesinde, günümüz benzerleriyle karşılaştırıldıklarında, farklı amaçlarla kullanılan; ancak sıcak demircilikte de kullanılmış olabilecek üç alet bulunmuştur. Üçünün aynı alanda bulunmuş olması, yakın mesafede bir demirci işliğı bulunabileceğini düşündürse de, kesin kanıt oluşturacak başka buluntu yoktur. Bulunan aletler de, ateş karıştırmakta ve kömür alevini harlamakta kullanılan uzun saplı bir spatula (**K12**), kaynak yapmakta kullanılan küçük bir havya (**K13**) ve işlevi kesin olmasa da, ocaktaki odun kömürlerini düzeltmeye yaradığı düşünülebilecek küçük bir maşadan (**K14**) ibarettir.

K12 benzeri uzun saplı spatulalar, günümüzde sacın üzerindeki yufkayı veya bazlamaları çevirmek ve hamuru kesmek için kullanılmaktadır; fakat aynı alet, sıcak demircide ateşi havalandırmak için odun kömürü karıştırmakta da kullanılmaktadır. Arykanda benzeri, mutfak aletleri içinde sınıflanmıştır⁴⁸⁷. Sardis benzeri sadece 10 cm. daha uzundur ve “ateş küreği” sapı olarak⁴⁸⁸, aynı boyutlu Pergamon buluntuları da mutfak aletleri içinde sınıflanıp “ocak demiri” olarak tanımlanmıştır⁴⁸⁹.

Antik dönemde kullanılan havyalar da işlevleri ve formları değişmeden günümüze ulaşmış demirci el aletleridir. Genellikle ince uzun saplıdır ve uç kısımları bir kenarı bıçak şeklinde incelerek keskinleşen dörtgen formludur⁴⁹⁰. **K13**, ayrı işlenen parçaları birbirine birleştirirken kullanılan kaynak malzemesini birleşim yerlerine sürmek veya serpmek için kullanılmış bir havya'dır. Antik çağda bu birleştirme malzemesi yörede hala

⁴⁸⁶ Olympia, Baitinger ve Völling 2007, 24, Taf. 7, 37; Litvanya, Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 106, Fig. 2; Kazakevicius 1983, 192, Fig. 4; Pergamon, Gaitzsch 2005, 105, Taf. 19, HA 9; İspanya, Gil ve diğerleri, 21, Fig. 4.8; Bulgaristan, Horvat 2002, 170, Pl. 19, 4–6; Dünsberg, Jacobi 1977, 69, Abb. 4, Nr. 6, Taf. 16, Nr. 6; İngiltere, Manning 1985, 49, Pl. 20, F17; Mısır, Petrie 1917, 18, Pl. XX, 46–48.

⁴⁸⁷ Oransay 2006, 53, Şek. 6, Lev. XI, A51.

⁴⁸⁸ Waldbaum 1983, 46, Pl. 10, 113.

⁴⁸⁹ Gaitzsch 2005, 25, Taf. 12, F10–F11.

⁴⁹⁰ Gaitzsch 1980, 129, Abb. 14, Nr. 1–3; Gaitzsch 1984, 382, Abb. 1, K; Manning 1985, 2, Fig. 2.

kullanılan ve kaynak kumu adı verilen doğal mineraldir⁴⁹¹. Dirmil Beldesi'nde ağırlıklı olarak demir çanlar üreten sıcak demirciler günümüzde kaynak malzemesi olarak “sarı toz” adını verdikleri pirinç tozu ve bor kullanmaktadırlar. Ocakta körükle harlanan odun kömürü ateşinde kor haline gelen parçalara bor sürüldükten sonra, **K13** büyüklüğünde ve şeklindeki havyalarla toz halindeki pirinç serpilerek ateş üzerinde eritmekte ve parçalar birbirine kaynatılmaktadır (Lev. LIX, Res. 2).

K14, sıcak nesnelere tutmak için kullanılan küçük bir maşadır. Erken Demir Çağı'ndan beri Akdeniz çevresinde kullanılmaya başlanan maşalar da formları günümüze kadar ulaşan aletlerdir⁴⁹². Örneğin, arkaik bir BA benzer Salamis'te⁴⁹³ bulunurken, aynı form ve boyutta demir bir Doğu Roma örneği Arykanda'da⁴⁹⁴ bulunabilmektedir. Cımbıza benzeyen bu tür küçük maşaların işlevi yayınlarda belirsizdir; fakat epilasyonda kullanılmayacakları için, ev ve işliklerde küçük veya sıcak nesnelere, örneğin mangal kömürü veya kandil fitillerini tutmak için üretildikleri ve kullanıldıkları düşünülebilir⁴⁹⁵.

3.11.4. Makaslar

Makaslar, formlarına ve boyutlarına göre değişen amaçlarla dericiler, ayakkabıcılar, berberler, terziler, dokumacılar, çobanlar ve ev kadınları tarafından kullanılmış olabilirler. Buluntu konumları açıklayıcı olmadıkça, iki ağızlı kesiciler olduklarından başka bir tanımlarının yapılması ve bir meslek grubuyla ilişkilendirilmeleri zordur. Kıbyra'daki üç örnekte, makasların sadece birer kanadı bulunmuştur.

⁴⁹¹ Şişmanoğlu ve Sperls 1993 s.201'den aktaran Oransay a.g.e., 29.

⁴⁹² Uluburun Batığı'nda bulunan örnek Sardinia'dan Filistin'e uzanan bir coğrafyada benzer örneklerle karşılaştırılmaktadır, bkz. Bass 1986, 292, Fig. 6.

⁴⁹³ Chavane 1974, 35, Pl. 12, 103.

⁴⁹⁴ Oransay a.g.e., 82, Şek. 9, C31.

⁴⁹⁵ Petrie 1917, 52.

K15, 31 cm.lik uzunluğuyla iri bir makasa aittir ve dip kısmındaki çengelli geçme sisteminin benzeri Geç Bizans dönemine tarihlenen Pergamon benzerlerinde de bulunmaktadır⁴⁹⁶. Çengelli dip kısımda bulunan dikdörtgen deliğin diğer kanattaki pime takılıp çıkarılmasına yarayan geçme sisteminin nasıl çalıştığı ise Roma dönemine tarihlenen Mısır benzerinde her iki kanadı birleştiren yay ile birlikte bulunmuş örnekte açıkça görülmektedir: yay ve pim sistemi diğer kanatta sabittir. Delik pime geçirildikten sonra, kanca pim yanındaki perçine takılarak sabitlenmektedir. Bu sistemin sağladığı kolaylık, iki kanadın ayrı ayrı rahatça bilenebilmesidir⁴⁹⁷.

Pergamon ve Mısır benzerleriyle karşılaştırıldığında, Kibyra buluntusu daha iri ve daha sağlamdır. Özellikle kesme açısını sağlamak için bıçağın yay şeklinde yapılmış olması çok teknik bir ayrıntıdır ve; ancak modern makaslarda görülmektedir. Bu irilikte bir makasın benzerleri, günümüzde daha basit bir yay sistemiyle hayvanlarda yün kırma işleminde, dericilikte ve dokumacılıkta kullanılmaktadır (Lev. LIX, Res. 3).

K16, üzerinde kalan pim kalıntısının da gösterdiği gibi, avuçla çalışan yaylı makas tekniğinin yerini alan mafsallı makasların bir örneğidir. Kesme işlemi için gereken güç sadece parmaklardan alındığı için, daha küçük boyutlu bu makaslar saç, sakal, kumaş, papirüs ve parşömen gibi ince nesnelere kesiminde kullanılmış olmalıdır. Boğazköy’de 10. yüzyıla dek kullanılmış olan geç dönem yerleşmesinde benzer bir örnekte⁴⁹⁸ ve Pergamon’da aynı dönemden çok iyi korunmuş benzerlerde⁴⁹⁹ iki kanat birlikte ele geçmiştir.

K17, üzengili makaslar sınıfına dâhildir; çünkü üçgen gövde üzerinde pim veya perçin izi yoktur. Bu tip makas kanatları, kazılarda yanlışlıkla bıçak olarak tanımlanabilmektedir⁵⁰⁰. Ulpia Traiana Sarmizegetusa⁵⁰¹ ve Lüksemburg’da⁵⁰² bulunan

⁴⁹⁶ Gaitzsch makasları mafsallı-üzengili olarak iki tipte sınıflamaktadır ve **K15** benzerlerini üzengili makaslar kapsamında incelemektedir, bkz. Gaitzsch 2005, 38, Taf.48, SCH 14–15.

⁴⁹⁷ Petrie bu sistemi tanımlarken “makaslardaki bu kadar önemli bir gelişmenin, antik ya da modern başka bir ülke tarafından kopyalanmamış olması çok garip” demektedir; Petrie, a.g.e., 49, Pl. LIX, 14.

⁴⁹⁸ Böhlendorf–Arslan 2012, 362, Abb. 11, Nr. 3.

⁴⁹⁹ Gaitzsch 2005, 38, Taf. 47, SCH 6–8, Taf. 63, X 23.

⁵⁰⁰ Besuijen 2006, Pl. IX, Nr. 514–515.

benzerleri Roma dönemine tarihlense de, form değişmeden Doğu Roma dönemine dek devam etmiş, üzengili makaslar mafsalılılarla birlikte kullanılmıştır. Bu nedenle tarihlemede buluntu konumu önemlidir. **K15** ve **K17** BO önündeki GDYG açmalarında bulunmuşlardır ve benzerlerin 10. yüzyıl ve Geç Bizans dönemine tarihlenmesi de göz önüne alınarak, bu açmalarda 2012 yılına dek saptanabilmiş en geç tabaka olan 7. yüzyıla tarihlenmektedir. **K16** ise BO güney odada bulunmuştur ve kontekstteki paralel buluntular 5.–6. yüzyıllara aittir.

3.11.5. Bız

Dericilik işlerinde en çok kullanılan aletlerin başında bızlar gelmektedir. Deri parçalarından giysi, sandalet, kese, kalkan, zırh ve benzeri eşya üretilirken dikiş yerlerinden iğnelerin rahat geçmesi için önceden delik açmak amacıyla kullanılmışlardır. Bızların dip kısmı, sap içinde dönmeleri için kare kesitlidir. Kare kesitli gövde piramidal olarak uca doğru inceler ve uç bölüm silindirik kesitli ve iğne ucu gibi sivri olarak sona erer. Tanım güçlüğü yaşanan buluntulardan olan ve kare kesitli küçük boy örnekleri ok ucu olarak da tanımlanan bızlar, dericilik yanında marangozlukta da kullanılmıştır. Manning bızları 5 ana gruba ayırmaktadır; **K18**, uzun gövde yapısı, kare kesitli sap kısmı ve silindirik sivri ucu ile 4b tipine girmektedir⁵⁰³.

Tarım yanında hayvancılığın da çok önemli yer tuttuğu antik çağ ekonomisinde, derinin önemi açıktır; dayanıklı eşyaların imalatında kullanılmak üzere, hayvanların derileri en küçük parçalara kadar işlenmiş ve değerlendirilmiş olmalıdır. Bu nedenle, kazılarda sık rastlanan buluntular olan bızlar içinde, **K18** ile gerek form gerekse boyut olarak benzeşen çok sayıda benzer örnek bulunmaktadır⁵⁰⁴. Hayvancılığa elverişli arazi yapısı ve alet

⁵⁰¹ Alicu ve diğerleri 1994, 84, Pl. 3, Nr. 8.

⁵⁰² Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 91.

⁵⁰³ Manning 1985, 39–41, Fig. 9, Pl. 16, E12.

⁵⁰⁴ Olympia: Baitinger ve Völling 2007, 50, Taf. 14, 106; Yassıada: Bass ve Doorninck 1982, 249, FE 33–34; Kalriese: Berger ve diğerleri 1991, 230, Abb. 24; Chassey–les–Montbozon: Feugere 1997, 177, No. 1523; Pisidia Antiokheiası: Gültekin 2012, 31, Kat. No. 96; Saarbrücken: Hachmann 1961, Taf. 10, Nr. 4, 6; I Daci

üretimindeki gelişmişliği ile dericilik sektöründe önemli bir merkez olması gereken Kibyra’da, gelecekte devam edecek olan kazılarda bulunacak işliklerde deri endüstrisi ile ilgili bilgiler verecek çok sayıda benzer buluntu açığa çıkacağı şüphesizdir. BO dış cephe GDYG B5 açması buluntusu **K18**, buradaki işliklerde ele geçen paralel buluntular gibi 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.11.6. Pergel

Pergel (Gr. *τορνοσ*, Lat. *circinus*), metal, taş ve ahşap ileriyle uğraşan zanaatkârlar tarafından ölçü taşımak, bölümlenmek, açı hesaplamak ve desenler çizmek için kullanılan, ahşap ve metal malzemeden yapılan, uçları sivri iki kolu pimli bir masalla açılıp kapanabilen alettir⁵⁰⁵. Bu kadar işlevli ve imalatta önemli bir aletin hangi meslek erbabı tarafından kullanılmış olduğunu anlamak, paralel buluntular olmadıkça zordur. Oldukça sağlam korunagelmüş ve özenli işçilikle üretilmiş bir BA pergel (**K19**), BO ve GDH arasındaki alanda, bir bıçak (**D13**) dışında alet ele geçmeyen A7 açmasında bulunmuştur.

Olympia’da bulunan ve Roma İmparatorluk dönemi ortalarına tarihlenen BA malzemeden yapılmış üç pergelde, 101 ve 102 katalog numaralı olanların kollarında ve mafsallarında, 103 katalog numaralı pergelde de, mafsal altındaki ek parçada görülen benzerlikler dikkat çekicidir⁵⁰⁶. Ephesos’ta bulunmuş ve 5.–6. yüzyıllara tarihlenen BA pergelin kolları daha geniş ve düz işçiliktir⁵⁰⁷. Pompei⁵⁰⁸, Sarmizegetusa⁵⁰⁹ ve Delos⁵¹⁰ buluntusu pergeler, Olympia ve Ephesos örnekleriyle benzeşmekte, uzayan kollar ve

1997, 314, No: 677–678; Londra: Manning 1985, 38, Fig. 9, 4b; Sanzano–Nonsberg: Nothdurfter 1976, 122, Taf. 14, Nr. 229–243; Vodice: Pflaum 2007, 310, Fig. 18.41; Metropolitan: Richter 1915, 437, 1657.

⁵⁰⁵ Manning 1985, 11–12, Pl. 6, A39.

⁵⁰⁶ Baitinger ve Völling 2007, 47, Taf. 13, 101–103.

⁵⁰⁷ Byzanz 2010, 276, Res. 312.

⁵⁰⁸ Pompeji 1994, 190, 57.

⁵⁰⁹ I Daci 1997, 279, No. 574.

⁵¹⁰ Deonna 1938, 213, Pl. LXXI.576, 579.

incelip daralarak sivrilen uçlarla, dışbükey profilli kolları bulunan ve mafsalı yivlerle süslü Kibyra buluntusundan farklılaşmaktadırlar.

Petrie'nin verdiği örneklerin dördünde de⁵¹¹, mafsala dik giren ve kolun esnemesini önlemeye yarayan parça belirgindir ve bu fark, **K19**'un belirgin özelliklerinden biridir. Bu destek benzer örneklerdekilerin hepsinden daha uzundur, daire şeklindeki bir girintiyle, yivli mafsaldaki süslemeler uyum sağlamıştır. Gerek mafsaldan çıkan iğne şeklindeki merkezleme pimindeki yivler, gerek kolların yumuşak dışbükey profili, gerekse malzemesinde korozyonu engellemiş alaşım kalitesi olsun, GDYG içinde bulunmuş olan ve bu nedenle 5.–6. yüzyıllara tarihlenen **K19**, benzerleri içinde estetiğiyle öne çıkmaktadır.

3.11.7. Dokumacılık Aletleri

BO güney paradostaki odada birçok ilginç ve tekil buluntu ele geçmiştir. Bunların belki de en önemlisi, antik dokuma tezgâhları hakkında fikir verebilecek bir tarak aksamıdır (**K20**). Dokumacılıkla ilgili buluntular arasında kaynaklarda bilinen örnekler sadece yün taraklarıdır. Günümüzde de bazı benzerleri yerde sabitlenip, yünler tarağın tığlarına sürtülerek kullanılmaktadırlar. Yünü tiftmek ve eğirmeden önce liflerini birbirine olabildiğince paralel bir duruma getirmek için kullanılan bu taraklar, ahşap saplara çakılmış uzun tığ/çuvaldızlardan oluşmaktadır ve kazılarda bu tür aletler sık rastlanmaktadır⁵¹²; ancak bu tür bir tezgâh aksamı ilk kez bulunmaktadır.

Yatay ya da düşey bir tezgâh üzerinde belli aralıklarla sıralanan çözümlü ipleri arasından atkı iplerini belli bir haçvari düzenle geçirerek, oluşan örgüyü kirkit veya tokmaklarla sıkıştırarak elde edilen düz kumaş yüzeyine dokuma denmektedir ve Çatalhöyük'te M.Ö. 6. bine tarihlenen dokuma parçaları bulunduğu bilinmektedir⁵¹³. Neolitik dönemden başlayarak, yerleşik düzene geçişle birlikte hayvanlardaki yün kaynaklarına düzenli ulaşma olanağı bulan insanoğlu, dokumacılığı gereksinimlerin de itkisiyle sürekli geliştirmiştir.

⁵¹¹ Petrie 1917, 60, Pl. LXXII, 213–216.

⁵¹² Korinth: Davidson 176, 1229–1232; Pisidia Antiokheiası: Gültekin 2012, 29, Kat. No. 78; Pergamon: Gaitzsch 2005, 42, Taf. 58, W1–W4, W6–W9, Taf. 75, 1–2; Londra: Manning 1985, 34, Fig. 8.

⁵¹³ Fazlıoğlu 2001, 1–2; Öztürk 2005, 140; Ürer 1997, 5.

Her kültürde, yatay ya da düşey tezgâhlarda, ağırlıklı veya sıkıştırılmış çözümlerle, çeşitli atkı teknikleriyle yün, pamuk ve keten dokumalar üretilmiştir⁵¹⁴.

Bir dokuma tezgahında atkı ve çözümleri dokuma haline getiren en önemli parçalar tefe ve taraktır: tefe, atkı taşıyıcı olan mekiğe kılavuzluk yapan, aynı zamanda üzerine sabitlenmiş olan tarak yardımıyla, atılan atkı ipliğini kumaş yüzeyine yanaştıran parçadır. Tarak, üzerinde bulunan boşluklardan çözgü iplikleri geçen, dokunacak olan kumaşın çözgü sıklığını ve enini belirleyen ve atılan atkı ipliğini üzerinde bulunduğu tefe yardımıyla kumaş yüzeyine yanaştıran parçadır⁵¹⁵. Günümüzdeki tezgâhlarda, taraklar tefe üzerine takılıp çıkarılmakta ve tarak diş sayısına göre verilen numaralarla, istenilen sıklıkta dokuma üretilmektedir.

Parçalar halinde bulunan **K20**, tarak ve tefenin birleşik şekli olan basit ama 5.–6. yüzyıllara tarihlenen bir buluntu olmasına rağmen, çağının ilerisinde bir teknik aksamdır. “U” kesitli bir sac levhanın uzun bir ahşap lataya çivilerle sabitlenmesinden sonra, ucu yuvarlak çivilerin tarak dişleri gibi sık bir şekilde yan yana çakılmasıyla yapılmıştır; formu modern örneklerle aynıdır (Lev. LIX, Res. 4–5). Bulunan parçalar korozyonludur ve aksamın tamamında ne kadar eksik olduğu anlaşılamamaktadır. Mevcut parçalar yan yana getirildiğinde yaklaşık 40 cm. uzunluğa ulaşmaktadır, tam boy belli değildir. Dişlerin seyrekliği, kaba yün dokumalarda kullanılmış olduğunu göstermektedir. Tezgâhın kalan kısımları bugün de yörede benzerleri bulunan tezgâhlar gibi ahşap olmalıdır⁵¹⁶; bu nedenle tezgâh yapısı hakkındaki öneriler varsayımlardan ibaret olacaktır.

⁵¹⁴ Erdoğan1996, 5 vd; Hidayetoğlu 1999, 14 vd. Antik Çağ dokuma tezgahları, dokuma şekilleri, dokuma ağırlıkları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Fazlıoğlu, a.g.e. 2 vd.

⁵¹⁵ MEB 2011, 3–4.

⁵¹⁶ Antik Boubon kenti yakınındaki İbecik Beldesi’nde yatay dokuma tezgâhlarında aynı düzenek kullanılmaktadır; bkz. Yılmaz 2009, 154, Foto 3.14.

Dokumacılıkla ilgili ikinci buluntu, el ile yün eğirmekte kullanılan iğlerin tepesine sabitlenen, konik soketli, sivri ucu çengel şeklinde kıvrık iğ kancasıdır (**K21**). Sık bulunan ve hemen hemen her arkeolojik yerleşimde benzerleri olan⁵¹⁷ eser, GDH 5 no.lu mekânda bulunmuştur, 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.11.8. Yazı Aletleri (Stiluslar)

M.Ö. 3. Binden itibaren papirüs ve deri üzerine yazılmaya başlanan yazıda kullanılan kalem (Gr. *καλαμος*, Lat. *calamus*) genellikle, en iyileri Knidos ve Mısır'da Memphis'te yetişen su kamışından (*juncus maritimus*) yapılmıştır. Kamışın içindeki sünger doku mürekkebi emdiği için, batırıldığında bir seferde uzun süre yazma imkânı sağlamaktadır ve bu nedenle binlerce yıl boyunca en yaygın mürekkepli kalem olarak kullanılmıştır.

Kil tabletler üzerine yazmak için ise, kama uçlu *stiluslar* kullanılmıştır. Mezopotamya stilusları yine kamıştan yapılmıştır, Hitit ve Ön Asya krallıkları ise kemik ve bronz stilusları tercih etmişlerdir. Çivi yazısında kullanılan stilusların ucu dar bir kama formundadır, arka bölüm ise yanlış düzeltmek için düzdür⁵¹⁸. Klasik çağlara gelindiğinde, *deltoi*, *pinakes*, *diptikon*, *triptikon*, *tabulae* adı verilen balmumu kaplı veya kurşun levhalar üzerine yazmak için, bir ucu sivri, diğer ucu düz keski şekilli, BA, demir, kemik, fildişi malzemeden yapılan stiluslar kullanılmıştır⁵¹⁹.

Şekil ve malzeme benzerliğinden dolayı, kazılarda bazen “saç iğnesi” olarak envanterlenen stiluslar, sivri uçla yapılan yanlış ters çevirip (*vertere stilum*) silmeye yarayan düz uç sayesinde ayırt edilebilirler. Metal buluntuları çalışılmış olan Patara kazılarında üçü de birbirinden farklı formda BA stiluslar ele geçmiştir⁵²⁰; Arykanda

⁵¹⁷ Ballance ve diğerleri 1989, 132, Fig. 53, 62–63; Bishop 1992, 170, Abb. 8, Nr. 38; Çoruhlu 2012, 168, Res. 4; Davidson 1952, 176, Pl. 78, 1225,1227; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2850–2851; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 19, HAK 8, Taf. 69, 6–7; Gültekin 2012, 31, Kat. No. 95; Militsi 2012, 266, fig. 4; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77, No.498; Russel 1982, 137, Fig. 4.32; Simpson 2003a, 230, Fig. 101.31; Waldbaum 1983, 62, Pl. 17, 242.

⁵¹⁸ Demiriş 1995, 20.

⁵¹⁹ Yıldız 2000, 185 vd.

⁵²⁰ Şahin 2010, 67, 123, Kat. No. F1–F3.

kazılarında stilus kaydı yoktur. Kibyra kazısında ise, hepsi demir malzemeden üretilmiş yedi stilus (**K22–K28**) bulunmuştur⁵²¹. Görece yoğun sayılabilecek bu yazı aleti buluntularının Hamam, Agora, Stadion ve Bouleuterion/Odeion açmalarında, dağınık olarak ele geçmesi bir okul veya kamu kurumu lokalize etmeyi imkânsızlaştırmaktadır. Form yüzyıllarca değişmediği için, örneğin 2. ve 7. yüzyıllara ait buluntular benzeşmektedir⁵²²; çok belirgin süsleme ve biçem özellikleri bulunmadıkça tarihlemeler de kontekstlere göre yapılabilmektedir.

3.11.9. Dikiş Aletleri (Çuvaldız ve İğneler)

Kazıda otuz adedin üzerinde bulunmuş olan dikiş aletlerinden sağlam durumda olanlar ayrılmış, boyu 10 cm.yi aşan ve kalınlığıyla sadece deri veya kaba kumaşlarda kullanılabilir olan üç demir örnek (**K29–K31**) çuvaldız, BA malzemeden yapılmış daha ince gövdeli ve kısa olan diğer sekiz örnek (**K32–K39**) iğne olarak tanımlanarak katalog kapsamına alınmıştır.

Çuvaldız ve iğnelerin formu aynıdır: Silindirik gövdenin bir ucu sivridir, diğer uçta ip ya da sırim geçirilen delik uzun dikdörtgen formludur. Deliğin bulunduğu uç kesilerek düzleştirilmiştir ve deliğin kesik uca birleşik kısa kenarı boyunca, her iki yüzeyde, ipin kalınlığını azaltarak delikten geçişini kolaylaştırmak için açılmış derin kanallar bulunmaktadır.

Çuvaldızların tamamı ve iğnelerin üçü, GDYG açmalarında ortaya çıkarılan işliklerde bulunmuştur. Küçük boyutlu iğnelere **K33**, **K35**, **K37–K39** ise GDH içinde bulunmuşlardır. Bu durum, hamamın işlevini yitirdikten sonra bir süre konut veya işlik olarak kullanılmış olabileceğini düşündürse de, dolguda birbirine karışmış buluntulardan başka kanıt yoktur.

⁵²¹ En iyi stilusların demirden yapıldığını Plinius, Nat. His., XXXIV, 139'dan aktaran Yıldız a.g.e., 190.

⁵²² Katalogda her stilus için küçük biçem farklarından yola çıkarak benzer örnekler araştırılmış ve farklı yerleşimlerden benzerler bulunmuştur; ancak sadece **K23** 2.–3. yüzyıllara tarihlenebilmektedir, diğer stiluslar buluntu konumlarına göre 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenmişlerdir.

İğneler de, işlevlerinin değişmeden kalması nedeniyle yüzlerce yıl aynı formda üretilmişlerdir; bu nedenle yüzyıllar içinde birbirine benzeyen çok sayıda benzer örnek kazılarda –bazen aynı tabakada– bulunmaktadır⁵²³. Çuvaldız ve iğnelerden, malzemelerinden yararlanılarak yapılan sınıflamalar veya formlarından yola çıkarak yapılacak değerlendirmeler kesin değildir ve tarihlemeler benzer örneklerden ziyade kontekstteki paralel verilere göre yapılmalıdır. Belki de bu nedenle, kazılarda bulunan dikiş iğneleri çoğu zaman yayınlanmamakta, hatta envantere bile alınmadan etütlük kasalarında bırakılmaktadırlar. Antik çağda günlük yaşamda çok önemli bir bölüm oluşturmasına rağmen, dokuma, biçki–dikiş işleri yeterince araştırılmamıştır; örneğin, bir müzede heykeller, kabartmalar, kap–kacak–sikkeler, kandiller, figürinler arasında “dikiş aletleri vitrini” görmek olası değildir. Kıbyra kazılarında bulunmuş iğne ve çuvaldızlar, GDYG ve GDH evreleri olan 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.12. Çiviler (L)

*“Bir çivi yüzünden bir nal,
bir nal yüzünden bir at,
bir at yüzünden bir sürücü,
bir sürücü yüzünden bir krallık kaybedilir”⁵²⁴.*”

Çiviler ahşap strüktürlerin bağlayıcısı olarak demir ve BA malzemedeki sıcak dövme veya döküm yöntemleriyle üretilmişlerdir. 25.000 buluntudan oluşan Inchtuthil çivileri üzerinde Angus ve Brown ile birlikte en geniş çaplı araştırmayı yapan Cleere,

⁵²³ Sadece **K36** için benzer karşılaştırma örnekleri: Ballance ve diğerleri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146–148; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32–35; Ploug ve diğerleri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230–231.

⁵²⁴ Herbert G., *Jacula Prudentum*, 1651, dize 499’dan alıntılan Franklin B., Poor Richard’s Almanac, 1758; Franklin’den aktaran: Kreilick 1999, Introduction; Kreilick, çivilerin “unutulmuş küçük şeyler” veya “görmezden gelinen” nesnelere olmayıp, otomobil ve Stonehenge gibi insan kültürünün önemli simgelerinden biri olduğunu konuyla ilgili çeşitli kaynaklarla açıklamakta ve “çivisiz bir yaşam nasıl olurdu?” sorusunu sormaktadır.

sınıflandırmayı çivilerin boylarına ve baş şekillerine göre yapmıştır: Cleere'e göre, 15 cm.den büyük çiviler ana kirişlerde, daha küçük çiviler ise ikincil destek bağlantılarında ve basit birleştirmelerde kullanılmıştır⁵²⁵.

Kibyra kazılarında da, eserler içinde sayıca en kalabalık buluntu grubu çivilerdir. Sadece BO orkestra zemini üzerinde ahşap çatıya ait 2000 üzerinde bir sayıya ulaşan çivi bulunmuştur. Düzeltilebilir tekrar kullanılabilen çivilerin yangın veya yıkımlardan sonra toplanma ihtimaline rağmen bu sayıda günümüze ulaşması, yanan çatıyla birlikte orkestraya düşen ve metal malzemeyi örten mimari bloklar sayesinde olmuştur.

BO buluntusu çiviler incelenirken karşılaşılan ilginç bir olgu da, çatıda kullanılan bütün çivilerin sadece iki formda üretilmiş olmasıdır. Bu nedenle, katalogta bu formları en iyi anlatan birkaç örnekle temsil edilmektedirler. Kapılarda hem işlevsel hem de süsleme amaçlı kullanılmış olan demir saplamalı, BA göbekli çiviler (**İ1-İ4**), yapının mimarisindeki görsel önemleri ve kapılardaki işlevleri nedeniyle BO mimari aksamları içinde incelenmiştir. Çiviler yayınlarda mimari aksamlar içinde sınıflandırılmalarına rağmen⁵²⁶, mobilyalar, gemiler, arabalar, işlik tezgahları, büyük ahşap aletler, kuşatma kuleleri, mancınıklar, katapultlar, nallar, sandalet tabanları gibi çok farklı alanlarda da kullanıldıkları için, ayrı bir başlık altında incelenmeleri uygun bulunmuştur.

BO ahşap çatısında kullanılan ve kentte diğer alanlarda bulunan az sayıdaki farklı formda çiviyle birlikte, katalog kapsamında incelenen çiviler % 7'lik bir bölüm oluşturmaktadırlar. Çivilerin tamamında saplamalar kare kesitlidir. GDH kanalizasyonunda bulunan topuz başlı BA bir raptiye (**L2**) dışında bütün çiviler demirden yapılmıştır. Yüzyıllar boyunca aynı formlar kullanıldığından, ayrıca buluntuların büyük bölümü karışmamış kontekstte ele geçtiğinden, katalogta tarihlenmeler yapı ve açma evrelerine göre yapılmıştır.

⁵²⁵ Cleere 1958, 56'dan aktaran Oransay 2006, 135-136.

⁵²⁶ Manning 1985, 134 vd.; Oransay, Arykanda'da bulunan demir ve BA çivileri "işlevsel ve süsleme amaçlılar" olarak iki kategoride incelemektedir; Oransay 2006, 135 vd.; Şahin, Patara'da bulunmuş olan çivileri "kapı, kutu ve mobilya aksamları" başlığı altında, malzemelerine göre bronz ve demir çiviler olarak sınıflayarak, raptiyeleri ayrı incelemiştir; Şahin 2010, 81 vd.; Waldbaum ise saplama ve başlara göre 5 ana tip belirlemiştir, Waldbaum 1983, 68.

3.12.1. Tekil Örnekler

Proskene zemininde bulunan 29,5 cm. (1 pes) boyundaki **L1**, silindirik saplamalı tek örnektir ve kazık olarak da tanımlanabilir. Bu kadar büyük bir çivinin çatıda kullanıldığı yer ve işlevi ise, birlikte bulunduğu büyük boy saplamalı kanca (**F1**) gibi tavandan sarkan ağır bir nesneyi taşımak olmalıdır. **L2**, küresel topuz başlıdır. Tam boyu 1,7 cm. olduğu için, 1 cm.lik saplaması birleştirme için kullanılmış olamaz, bir kistada veya silah kabzası gibi spesifik bir noktada kullanılmış olmalıdır⁵²⁷. 3,7 cm. boyundaki **L3**, kare kesitli saplama üzerinde, saplama boyutlarından daha geniş ve daireyle çevrelenen kare kesitli bir başlığa sahiptir. BO önündeki stoa zemininde bulunan 2,7 cm. boyundaki **L4** ise, mantar formu bir başa sahip, uzun bir raptiye görünümündedir.

3.12.2. Disk Başlı Çiviler

Disk şeklinde düz kafalara sahip yaklaşık 7 cm. uzunluğundaki iki örnekten **L5** Ana Cadde'de, **L6** BO önünde bulunmuştur. Kafaları, ahşap yüzeyde sıyrılmayı engellemek için 2 cm. genişliğindedir. Sık rastlanan bir formdur ve değişik kazılarda çok sayıda benzer mevcuttur⁵²⁸.

3.12.3. Dışbükey Başlı Çiviler

En kalabalık grubu oluşturan çivilerdir. Kare kesitli uzun saplama üstünde, dairesel dışbükey, sağlam bir kafa bulunmaktadır. **L7** Stadion, **L8** Ana Cadde buluntusudur. **L9** ise, boyları 13 cm.–7 cm. arasında değişen yaklaşık 1700 benzeriyle birlikte BO orkestrasında bulunmuştur ve BO çatı aksamının ana birleştirme aksamıdır. Antik çağda en çok kullanılmış çivi formudur ve hemen her yerleşimde değişik dönemlere tarihlenen benzerleri vardır⁵²⁹. Erken benzerlerin bazıları, BA malzemenen döküm tekniğiyle

⁵²⁷ Benzerleri: Nessana: Colt 1962, 54, Pl. XXII, 47; Korinth: Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1049; Sardis: Waldbaum a.g.e., 69, Pl. 22, 326–337.

⁵²⁸ Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1033–1034; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Nothdurfter 1976, 122, Taf. 69, Nr. 1161–1166; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77, No.500–503; Sharp 2011, 20, Fig. 5; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 310.

⁵²⁹ Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe63; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.27–19.29; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1037; Deodato 1993, 174, Fig. 124.6; Dusenbery 1998, 1039,

yapılmıştır⁵³⁰. Bulunan dört örnek (**L10–L13**) üzerindeki işçilik, yapım tekniklerini açıklamaktadır: Saplama önce silindirik imal edilmekte ve gövde çekiçlenerek kare kesitli işlenmektedir. Örneklerde kafa altında çekiçlenmeden bırakılmış silindirik bir bölüm kalmıştır.

3.12.4. Mantar Başlı Çiviler

Uzun kare kesitli saplama üzerinde şemsiye/mantar şeklinde geniş bir baş bulunmaktadır. Bu formda sadece iki örnek (**L14–L15**) Stadion’da bulunmuştur. Başların kabarıklığı, L15’in ucunun 90 derece kıvrık olması, göbekli çiviler gibi uzun saplamalı kabarıklar olarak bir kapı kuşağında kullanılmış olabileceklerini göstermektedir. Az rastlanan bir formdur ve benzerleri de azdır⁵³¹.

3.12.5. Çekiç Başlı Çiviler

Çivilerin (**L16–L20**) başları dövülerek mimari aksamlar olan “T” kenetlere veya tegula mammata çivilerine benzer bir işlev kazandırılmıştır. Genellikle büyük boyutludurlar (13–10 cm.) ve yaklaşık 300 örneğin tamamı BO orkestrasında bulunmuş olup, çatıda kullanılmışlardır.

L16 ve **L17** tam bir “S” formuna sahiptirler. Benzerleri yoktur. Bu formda bir çivinin ahşaba çakılamayacağı veya çakılırken bu kadar düzgün deforme olamayacağı kesindir. Bilinçli olarak mı bu şekilde üretildikleri, yoksa iki parça arasında boşlukta kalan bölümlerine asılan ağır bir nesneyle zamanla bu şekli mi aldıkları tartışmalıdır.

S189–3; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 37, N12; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Horvat 2002, 170, Pl. 18, 14–16; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, 147; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77 No. 499; Şahin 2010, 82, Lev. XX, J20–J24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 303–307.

⁵³⁰ Şahin 2010, 81; Helenistik örnekler J12–J19 mezarlarda bulunmuştur ve ölü yataklarında kullanılmış olmalıdırlar. Aynı tipin mezarlar dışındaki yapılarda bulunmuş ve demirden yapılmış benzerleri J20–J26, 2.–3. yüzyıllara tarihlenmektedir.

⁵³¹ Dusenbery 1998, 1039, RDS13–2; Gaitzsch 2005, 53, Taf. 37, N12; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 1.

Diğer çekiç başlı çivilerin (**L18–L20**), kenet işlevi gören ve tutma yüzeyini arttıran baş şekillerinden dolayı, düşeyde paralel olarak birleşen desteklerin daha sağlam ve esnemeyecek bir şekilde birleştirilmeleri için veya yatayda yan yana duran elemanların kaymasını engellemek için üretilmiş oldukları düşünülebilir.

Chios benzerleri, çatı konstrüksiyonu ile⁵³², Pergamon benzeri tubuliler ile⁵³³, Sardis benzerleri ise Waldbaum tarafından Cleere'in önerisiyle tuğlalar ile ilişkili görülmektedirler⁵³⁴. Son öneri akla yatkın görünmektedir; orkestra içinde korozyon ve yangın nedeniyle çivi formları anlaşılamayan çivili tuğlalar bulunmuştur. Sert kış iklimi göz önüne alındığında, geniş hacimli yapıda ısı yalıtımı sağlamak için bir tabaka harç üzerinde tuğlalar kullanılma önerisi Kazı Başkanı Şükrü Özudoğru tarafından yayına hazırlanmaktadır. Bu olasılık, söz konusu malzemenin yayınlanmasından sonra, orkestradaki diğer buluntularla birlikte değerlendirilerek tartışılabilir.

3.12.6. Kabaralar

Agora açmalarında bulunan geniş mantar başlı kısa saplamalı iki örnek (**L21–L22**) ele geçmiştir. Süsleme amaçlı kullanılmış olmalıdırlar.

3.13. Hayvanlara Ait Buluntular (M)

Üç adet nal, üç adet çan ve yedi adet çingiraktan oluşan buluntular katalogda % 4'lük bir dilim oluşturmaktadırlar. Çingiraklar oyuncak olarak da kullanılmış olabilirler; ancak bilinen işlevleri hayvanlarla ilişkili olduğu için, mezarlarda bulunanlar da dahil olmak üzere, aynı başlık altında bir arada incelenmeleri uygun görülmüştür.

⁵³² Ballance ve diğerleri 1989, 132, Fig. 61a.

⁵³³ Tegula mammatalarda kullanılan çivilerin başları bu forma göre çok geniştir. Helenistik Arsenal'de bulunan Pergamon örneğinin hamamla ilişkilendirilmesi ilginçtir; ancak saplama boyları yeterli uzunlukta olduğunda, zayıf bir ihtimal de olsa, bu tür çiviler tegula mammatalarda da kullanılmış olabilir. Karşılaştırma için bkz. Gaitzsch a.g.e., 53, Taf. 37, N7.

⁵³⁴ Waldbaum a.g.e, 68–69, Pl. 21, Type 5.

3.13.1. Nallar

Tırnaklı hayvanların ayaklarını korumak için tırnak tabanına çakılan değişik formlardaki metal koruyuculara Arapça “ayakkabı” anlamına gelen nal denmektedir. Farsça “bağlamak” anlamındaki *bend* sözcüğünün eklenmesiyle de, nallama işini yapan zanaatkarın adı belirlenmiş olmaktadır. En erken evcilleştirilen hayvanlar arasında olan atlar, eşekler ve katırların, metaller işlenmeye başlandıktan sonra nallanmış olmaları gerekirken, metal çağlarının başlangıcına inen dönemlere tarihlenen buluntu yoktur. En erken dönemlere tarihlenen nallar M.Ö. 1. yüzyıl Kelt mezarlarında bulunmuştur. Bu mezarlarda bulunan nallar “U” şekillidir. Ön Asya ve Asya’da ise en erkeni 6. Yüzyıla tarihlenen nallar oval ya da yuvarlak sac levhalar şeklindedir ve böylelikle Avrupa–Asya formları da belirlenmiş olmaktadır⁵³⁵.

Kıbyra kazılarında üç adet “U” formlu nal bulunmuştur. BO ön cephe ortasında GDYG açmalarında bulunan **M1**, mih başını kavramak için daire şeklinde genişleyen uçlarla biten, birer adet uçlardaki dairelerde, bir tane de ortada olmak üzere toplam üç mih deliği bulunan, yere basan alt yüzeyi –belki de kullanımla aşınarak– dışbükey bir kesit almış olan, korozyonsuz, sağlam demirden yapılmış bir naldır. Yüksekliği 8,6 cm.dir ve eşek nalı olmalıdır.

Pergamon’da bulunmuş olan benzeri Geç Bizans dönemime tarihlenmektedir ve yüksekliği 10 cm.yi geçmeyen diğer örnekler gibi eşek ya da katıra ait olduğu düşünülmektedir⁵³⁶. Dünsberg’de bulunan 10 cm. ve 11,5 cm. boyutlu iki benzer örnekte, yan kollarda fazladan üçer delik bulunmaktadır⁵³⁷. BO önündeki GDYG açmaları dolgusunda bulunduğu için 6. yüzyıl sonrasına tarihlenmektedir.

M2 BO önünde, **M3** A1T 4. dükkan açmasında bulunmuştur. Farklı alanlarda bulunmuş olmalarına rağmen, aynı kalıptan çıkmışçasına benzemektedirler. 6,5 cm.lik yükseklikleri, toynak kenarından içerde kalmaları sorun olmayacağından, değişik iriliklerdeki eşek toynakları için standart boy olabilir. Buluntu konumları 6. yüzyılı göstermesine rağmen, nallardaki işçilik, kare şekilli mih deliklerinin, ve **M2** üzerindeki deliklerde dördü de

⁵³⁵ Ersoy 2003, 11.

⁵³⁶ Gaitzsch 2005, 129, Taf. 22, HU 16–HU 18.

⁵³⁷ Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 20, 22.

koruna gelmiş kare kesitli, kare başlı mihların işçiliği çok ileri düzeydedir. Her iki nalda da korozyon yoktur, yeni üretilmiş gibi sağlam ve parlak bir çelikten yapılmışlardır.

Form ve delik sayısı olarak tam benzerleri bulunamamıştır. Yanları üçer delikli Ulpia Traiana Sarmizegetusa benzerleri, Pergamon buluntusu 10.–11. yüzyıl örneklerine daha çok benzemektedir⁵³⁸. Aynı şekilde, Vodice buluntuları da yanlardaki dörder delik ve geniş yan kollar ile tam benzer değildir⁵³⁹. Bu kalitede ve formda benzerler bulununcaya dek, Kibyra nalları Kibyralı nalbantların elinden çıkmış kaliteli tekil örnekler olarak kalacaklardır.

3.13.2. Çanlar

Konik veya piramidal gövdeli, içindeki dil salınımla çepelere çarptıkça tını veren müzik aletlerinin 5 cm.den büyük boyutluları çan, küçükleri çingirak olarak adlandırılmıştır.

BO proskenesinde bulunmuş olan **M4**, tek parça levhanın bükülerek birleştirilmesiyle yapılmıştır. Üzerindeki sapa benzeyen askı halkasından dolayı, Pergamon'da Geç Bizans dönemine tarihlenen FK 43 kompleksinde bulunan benzeri “çanta biçimli” olarak tanımlanmış ve benzer formların kuzeybatıdaki Kozak Yaylası'nda hala at, eşek ve öküzlerde kullanıldığı eklenmiştir. Birlikte bulunan küçük bir havan elini andıran dil (GL2), bu tür çanların içinde sallanan aksam hakkında fikir sahibi olmamızı sağlamaktadır⁵⁴⁰. Günümüzde Dirmil'de yüzlerce yıl öncesinden süren bir gelenekle “Çancılar Çarşısı”nda üretilmekte olan benzer çanlarda bu aksam sert plastik malzemeden yapılmaktadır (Lev. LX, Res. 1–3).

Buluntu konumu Pergamon örneğinin oldukça geç bir döneme ait olduğunu göstermektedir; ancak Heidelbach'tan benzer bir örnek, yine Gaitzsch tarafından 4. yüzyıl ortasına tarihlenmektedir⁵⁴¹. Ek yerleri belli olmayan, çanta sapı şekilli askı halkaları ve

⁵³⁸ Alicu ve diğerleri 1994, 30–31, Pl. 20, 140–142.

⁵³⁹ Pflaum 2007, 308, Fig. 16, 37–38.

⁵⁴⁰ Gaitzsch 2005, 114 vd., Taf. 15, GL8, GL2.

⁵⁴¹ Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3.

ince çeperli yüksek gövdeleriyle 10.–11. yüzyıllara tarihlenen Pliska⁵⁴² ve 4. yüzyıla tarihlenen Köln⁵⁴³ benzerleri, **M4** ile aynı atölyeden, aynı usta elinden çıkmış gibidir. Dünsberg’te⁵⁴⁴ ve Nonsberg’de⁵⁴⁵ bulunan benzerlerde ek yerlerinde görülen izlerden, bu tür çanların yapım sırasında katlanma teknikleri anlaşılmaktadır.

İşlevleri nedeniyle değişmeyen formlarla üretilen ve *instrumenta domestica* olan çan ve çingirakların tarihlenmelerinde formlardan yararlanmanın her zaman doğru olmayacağı ve buluntu konumundaki paralel verilerin önemi bu örneklerle bir kez daha ortaya çıkmaktadır. **M4**, BO üst tabakalarının son evresi olan 6. yüzyıldan sonra üretilmiş ve kullanılmıştır.

M5, BA malzemedan iki parçalı kalıp tekniğinde dökülerek üretilmiş, sağlam gövdeli, kalın çeperli bir çandır. Askı halkası uzun kenara dik olarak tasarlanmıştır. Nijmegen’de (Hollanda) bulunan ve 1. yüzyıla tarihlenen benzerlerinin at koşumlarında kullanıldığı öne sürülmektedir⁵⁴⁶. Sardis benzeri ise “Bizans dönemine” tarihlenmektedir⁵⁴⁷. **M6**, dışı beşgen, içi daire şekilli askı halkasıyla karakteristik bir örnektir; benzerlerini saptamak kolaydır ve bu askı formu sevilerek Nijmegen’den⁵⁴⁸ Elaiussa–Sebaste⁵⁴⁹,’ye kadar geniş bir coğrafyada kullanım görmüştür. Ulpia Traiana Sarmizegetusa’da bulunan 3. yüzyıla tarihlenen benzerlerin, atların göğüs süslerinde yer aldıkları düşünülmektedir⁵⁵⁰. Sardis

⁵⁴² Henning 2007, 680, Taf. 8, 94–95.

⁵⁴³ Meier–Arendt 1984, 352, Abb. 8, Nr. 30–31.

⁵⁴⁴ Jacobi 1977, 77, Taf. 29, Nr. 6.

⁵⁴⁵ Nothdurfter 1976, 128, Taf. 31, Nr. 383.

⁵⁴⁶ Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7.

⁵⁴⁷ Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 99.

⁵⁴⁸ Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7.

⁵⁴⁹ Elaiussa–Sebaste benzeri 5. yüzyıl sonu–7. yüzyıl başına tarihlenen tabakalarda bulunmuştur. Form olarak en yakın benzerdir ve tarihlendiği zaman aralığı da **M6**’nın buluntu konumuyla örtüşmektedir, koşum süsü olarak kullanılmış olma yanında, büyü veya apotropeik anlamının da olabileceği düşünülmektedir; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 22.

⁵⁵⁰ Alicu ve diğerleri 1994, 52, Pl. 53, 704–705.

buluntusu biraz küçük boyutludur; ancak form aynıdır⁵⁵¹. İlginç bir şekilde, Ukrayna Chersonesos'ta 2. yüzyıla tarihlenen mezarlarda at koşum süsleriyle birlikte bulunan çanların hepsi benzer formdadır⁵⁵².

M5 ve **M6**'nın bulunduğu BO güney paradosundaki oda, birbiriyle çağdaş çok sayıda buluntu vermiştir ve paralel buluntuların hepsi 5.–6. yüzyılları göstermektedir.

3.13.3. Çıngıraklar

Çıngırak (*tintinnabula*), kazılarda sıklıkla bulunan bir enstrümandır. Küçük evcil hayvanların boyunlarında asılmalarının yanında, mezarlarda sık bulunmalarının gösterdiği gibi, beşikler üzerinde apotropeik amaçlı veya çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılmış olabilirler. Genellikle tek parça döküm, ya da konikleştirilmiş tek parça levhadan yapılırlar. Malzemeleri BA olmasına karşın, dilleri demirden yapılmıştır⁵⁵³. Chersonesos'ta 2. yüzyıla tarihlenen mezarlarda at koşum süsleri yanında çanlarla birlikte çıngıraklar da bulunmuştur⁵⁵⁴.

Sivri bir koni şeklindeki, geniş oval halkalı **M7**, GDYG 5 no.lu odada, 6.–7. yüzyıl tabakasında bulunmuştur. Az rastlanan bir formdur; Asi nehri kıyısında Hama'da bulunan bir benzer, konik formlu Al-Mina paralelleriyle karşılaştırılmakta ve 6.–7. yüzyıllara, Sasani dönemine tarihlenmektedir⁵⁵⁵. Bizans dönemine tarihlenen Sardis benzeri ise, küçük dairesel askı halkasıyla Hama örneğine daha çok benzemektedir⁵⁵⁶.

⁵⁵¹ Sardis benzeri "Bizans" dönemine tarihlenmiştir; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 98.

⁵⁵² Zhuravlev 2003, 105, Fig. 5.5, Fig. 7.13–15, Fig. 11.6;

⁵⁵³ Şahin 2010, 85.

⁵⁵⁴ Bkz. Dipnot 553.

⁵⁵⁵ Ploug ve diğerleri 1969, 88, Fig. 31.23.

⁵⁵⁶ Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 96.

M8, konik dışbükey gövdesi ve dışı beşgen içi daire formlu askı halkasıyla genellikle 5.–6. yüzyıllara tarihlenen katmanlarda çok sayıda yerleşimde benzerleri olan⁵⁵⁷, en sık rastlanan çingirak tipidir. Daire halkalı **M9** ile birlikte GDH kanalizasyon dolgusunda bulunmuşlardır ve 5.–6. yüzyıllara tarihlenmektedirler. Her ikisi de kalıp tekniğiyle, tek parça döküm BA malzemedен üretilmişlerdir.

BO önündeki GDYG B6 açmasında bulunan **M10** ve GDH kanalizasyonunda bulunan **M11** benzer formludurlar: Daire şeklinde bir levhanın ısıtılıp dövülmesiyle konik bir şekle sokulup, tepedeki deliğe geçirilen bir dille kullanılmışlardır. Gövde ve dil iki ayrı parçadır. **M10**'da askı halkası kayıptır; ancak **M11**'in kıvrılarak halka yapılmış askısı, bu tip çingiraklarda askı deliğinin işlevini açıklamaktadır.

Çingiraklar içindeki en küçük boyutlara sahip **M12** ve **M13**, YOM 1'deki kurtarma kazısında bulunmuşlardır. **M12** daire levhanın dövülerek dışbükey koni haline getirilmesiyle, dışı üçgen formlu konik gövdeli **M13** ise tek parça döküm tekniğiyle yapılmıştır. Benzer karşılaştırma örnekleri⁵⁵⁸ yanında, buluntu konumundaki paralel veriler sayesinde 1. yüzyıla tarihlenmektedirler.

⁵⁵⁷ *Samothrake*: Dusenbery 1998, 1047, XS-496; *Nijmegen*: Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7; *Elaiussa-Sebaste*: Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 21; *Narbonne*: Feugere ve Raux 2004, 177, Fig. 12, No. 157; *Yalta (Kırım)*: Greiefenhagen 1975, 115, Taf. 79, Nr. 4–6; *Pisidia Antiokheiası*: Gültekin 2012, 41, Kat. No. 151; *Numantia*: Luik 2002, 191, Abb. 82, 100; *Verulamium*: Niblett ve diğerleri 2006, 158, Fig. 47.71; *İsrail*: Peleg 1991, 143, Fig. 12.4; *Hama*: Ploug ve diğerleri 1969, 88, Fig. 32.8; *Metropolitan Museum*: Richter 1915, 463, 1836; *Roma*: Romualdi 1989, 156, No. 197; *Olynthus*: Robinson 1941, 51519, Pl. CXLVII, 2612, 2614; *Anemurium*: Russel 1982, 137, Fig. 4.46; *Patara*: Şahin 2010, 85, Lev. XXI, K10–K11; *Laodikeia*: Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 743; *Sardis*: Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 93.

⁵⁵⁸ *Nessana*: Colt 1962, 54, Pl. XXII, 34; *Manisa*: Dedeoğlu 1990, 128, Res. 14; *Metropolitan Museum*: Richter 1915, 463, 1837; *Laodikeia*: Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 736–738; *Sardis* örneğinin Lidya dönemine ait olabileceği düşünülmektedir; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 91.

3.14. Diğerleri (N)

Değişik form ve işlevlere sahip oldukları için, katalogda sınıflandırılmamış on adet buluntu, değerlendirilen metaller içinde % 3'lük bir dilim oluşturmaktadırlar.

3.14.1. Mühür

Mektup, belge ve malların M.Ö. 4. Binden beri mühürlendikleri bilinmektedir. Başlangıçta genellikle kilden yapılan mühürler, yerlerini 1. yüzyıldan sonra kullanım kolaylığı ve kazayla kırılma olasılığı az olan kurşun pullara bırakmışlardır⁵⁵⁹. İletişim ve ticarete güveni simgeleyen ve kilisenin kontrolündeki mühürlerin üzerinde, doğal olarak dinsel figürler yanında manastır–piskoposluk isimleri bulunmaktadır. İçinden ip ya da tel geçmesi için, et kalınlığı içinde çap oluşturacak şekilde boydan boya bir delik veya **N1**'de olduğu gibi askı halkası olan mühürler, sikke basımlarındaki gibi iki ağzı negatif kalıplı penslerle sıkıştırılmışlardır⁵⁶⁰. Ön ve arka yüzdeki motifler, yumuşak kurşun üzerinde pozitif alçak kabartma olarak kalmıştır.

Agora 1. Teras Caddesi'nde stoadaki dükkanların dolgusunda bulunan mühür (**N1**), çok sayıda benzeri bulunan, kronolojisi ve sınıflandırması yapılmış iki yüzü baskılı örneklerden biridir⁵⁶¹. Ön yüzde kucağında çocuk Hz. İsa'yı tutan Hz. Meryem bulunmaktadır. Doğu Roma dönemine ait mühürlerin sayısının, 17.000 adedi Dumbarton Oaks, 13.000 adedi St. Petersburg müzelerinde olmak üzere toplamda 60.000'e ulaştığı düşünülmektedir⁵⁶². Bu denli yoğun bir buluntu grubu içinde doğal olarak “Çocuk İsa–Meryem” ikonografisinin yüzlerce örneği bulunmaktadır⁵⁶³.

⁵⁵⁹ Zeyrek, 2005, 39'dan aktaran, Gültekin 2012, 40.

⁵⁶⁰ Jordanov 2003, 187.

⁵⁶¹ Mühürlerle ilgili en yetkin ve kapsamlı çalışmalar Collon editörlüğündeki yayın; 7000 Years of Seals, D. Collon (Ed.), British Museum Press, London, 1997; ve ülkemizde Bulgurlu'nun katalog çalışmasıdır: Bulgurlu V., İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.

⁵⁶² Cheynet 1997, 107.

⁵⁶³ Cheynet, a.g.e., 123, 7.22; Jordanov, a.g.e., 116, Nr. 46.13.

Kibyra, 325 yılından 869 yılına kadar bütün konsillerde piskoposluk olarak temsil edilmiş, 7.–13. yüzyıllar arasında ise Aphrodisias/Stauroupolis Metropolitliği'ne bağlanmıştır. Kaynaklarda Kibyra piskoposlarıyla ilgili bilinen tek kurşun mühür, 10. yüzyılda Piskopos Prokopios'a ait bir örnektir; ancak bu mühür üzerinde de, ön yüzde satırlar halinde yazıt, arka yüzde ise ince kollu bir haç ve haçın kolları arasında monogram bulunmaktadır.⁵⁶⁴

Mühürlerin baskı yeri ve ait oldukları dönem hakkında kesin bilgi veren, yazıtlı arka yüzdür⁵⁶⁵; Kibyra buluntusunda arka yüzde iri bir Malta haçını çevreleyen bir yazıt bulunan lejant çok siliktir ve okunamamıştır. Arka yüzle yapılan karşılaştırmalarda, benzer haç ve lejant bulunan tek örnek, yine 10. yüzyıla tarihlenen Strategos Ioannos Hellados'a ait mührün ön yüzüdür⁵⁶⁶. Buluntu konumu 5.–6. yüzyılları işaret etse de, **N1**'in form ve benzer örnekler ışığında 10. yüzyıla ait olduğu kesindir⁵⁶⁷. Bu bilgiler ışığında, kazıların ulaştığı noktada en geç tabakasını 7. yüzyıl kalıntılarının oluşturduğu düşünülen Kibyra stratigrafisinin, yeni bulgularla 10. yüzyıla dek yükselebileceği düşünülebilir.

3.14.2. Amulet

Amuletler, hastalıklara şifa, iftiralara ve maddi–manevi zararlara karşı korunma, girişilen mücadelelerde başarı gibi beklentilerle ilahi güçten medet umarak kullanılmış, önceden var olan formlarla Hıristiyan dünyasında da varlıklarını sürdürmüş muskaldır. Papirüs, parşömen, çanak çömlek parçaları (*ostraka*), ahşap, metal, taş gibi malzemeler üzerine bir takım ritüellerle yazılarak “etkin” hale getirildikten sonra, vücut üzerinde taşınmış veya sabit olarak yapılar içinde muhafaza edilmişlerdir⁵⁶⁸.

⁵⁶⁴ Nesbitt ve Oikonomides 1994, 170, 68.1.

⁵⁶⁵ Cheynet mühürlerin tarihlemesinde 3 ölçüt sayar: dış görünüş, epigrafik karakteristikler ve yazıtın içeriği; Cheynet, a.g.e., 108.

⁵⁶⁶ Nesbitt ve Oikonomides, a.g.e., 43, 8.46.

⁵⁶⁷ Mührü inceleyen Bulgurlu da 10. yüzyıla tarihlemiştir.

⁵⁶⁸ De Bruyn ve Dijkstra 2011, 163.

BO önündeki GDYG açmalarında bulunan oval formlu levha (N2), ön yüzü figürlü, arka yüzü yazıtlı bir amuletin yarından biraz büyük alt bölümüdür. Eksik olan üst kısımda bulunan bir delikle madalyon olarak kullanılmış olmalıdır.

Ön yüzde, şahlanmış bir atın üzerinde, sağ elindeki uzun mızrağı aşağı doğrultmuş bir süvari figürünün belden aşağı bölümü bulunmaktadır. Figürün sadece sağ bacağı bellidir, kazıma tekniğiyle yapılmış kompozisyonda ince levha zayıfladığı için, atın kulaklarının derinleştirdiği noktadan üst bölümü kırılmıştır. BA eserin malzemesi yumuşak olduğu için, atın başı ve kompozisyonu tamamlayan, yerde yenik yatan kötülüğü simgeleyen figür silinmiştir⁵⁶⁹. Özellikle madalyon şeklindeki amuletler üzerinde kompozisyonun benzer örnekleri mevcuttur. İkonografisi Bellerophon'tes'e benzeyen pelerinli, tunikli ve bazen başı üzeri haleli, konuyla ilgili kaynaklarda “*Kutsal Sürücü*” olarak tanımlanan bir aziz (Georgios, Sisinnios, Solomon), elindeki mızrakla, şahlanmış atının üzerinden yerdeki kötülük sembolünü öldürmektedir⁵⁷⁰.

Anemurium’da bulunmuş BA malzemedden yapılmış iki oval amulettin birinin üzerinde, Aziz Solomon serpenter, leoparlar, akreler tarafından saldırıya uğramış ve mücadele ederken görülmektedir, sahnenin üst bölümünde “Κύρι βoηθί = Tanrım, yardım” yazmaktadır⁵⁷¹; diğer amulette ise atının üzerinde, elindeki mızrakla yerde yatan kötülük sembolü demonu öldürmektedir. Buluntular 6. yüzyıl sonu, 7. yüzyıl başına tarihlenen kontekstlerden gelmiştir⁵⁷² ve bu yüzyıllarda Kilise’nin “kötü göz/nazar yoktur” dayatmasına rağmen, halk arasında bu tür amuletlerin revaçta olduğu anlaşılmaktadır⁵⁷³.

⁵⁶⁹ Bu eser üzerinde kötülük sembolünün kullanılmamış olduğu da düşünülebilir.

⁵⁷⁰ Matantseva 1994, 110.

⁵⁷¹ Kibyra’da bulunmuş bir yazıtta benzer bir ifade vardır: “Κ[ύρι]ε βoηθί τω δουλο σου Νικολαου = Tanrım, kölen Nikolaos’a yardım et”; Corsten 2002a, 342.

⁵⁷² Russel 1982, 137, Fig. 4.44 – 45.

⁵⁷³ Nesbitt 2003, 107–108, Fig. 13.1–13.2; Dumbarton Oaks koleksiyonundaki bir madalyonda kötülük sembolü demon’un üst bölümü “Lilith” olarak adlandırılan kadın şeklindedir; Lilith ikonografisi için bkz. Conybeare 1896, 83; “Kutsal Sürücü” betimli amulet madalyonlar hakkında daha geniş bilgi ve değişik örnekler için bkz. Nesbitt, a.g.e., 110, Fig. 13.10; Matantseva 1994, 111 vd., Taf. 14.a–i; Chapa J., “Su demoni e angeli. Il Salmo 90 nel suo contesto” I Papiri Letterari Cristiani. Atti del Convegno Internazionale

Arka yüzde, Eski Ahit 91. Mezmur'un (Septuagint⁵⁷⁴ 90. Mezmur) başlangıcı olan dizenin bir bölümü bulunmaktadır⁵⁷⁵:

1. [ὁ κατοι-

2. κῶν ἐν] β-

3. οηθεία το-

4. ὄ ὑψίστο-

5. υ ἐ[v] σκέπ[η]

“[ὁ κατοικῶν ἐν] βοηθεία τοῦ ὑψίστου ἐ[v] σκέπ[η] τοῦ θεοῦ τοῦ οὐρανοῦ ἀύλισθήσεται] = *Yüceler Yücesi 'nin gölgesinde oturan, Her Şeye Gücü Yeten 'in gölgesinde barınır*”.

Erken dönemlerde Hıristiyanların sihir veya korunma amacıyla en çok başvurduğu mezmurların içinde 90. Mezmur başta gelmektedir⁵⁷⁶. Mezmurun tamamı ya da bölümleri, papirüslerde, madalyonlarda, pazubendlerde, yüzüklerde ve daha birçok taşınabilir nesnede, kötülüklerden korunmak için kullanılmıştır. Konuyla ilgili geniş bir araştırma yaparak corpus oluşturmaya çalışan Kraus'un sadece amulet olarak kullanılan pazubendlerde ulaştığı örnek sayısı 85 adedin üzerindedir⁵⁷⁷.

Erken Hıristiyanlık dönemine ait ilk ikonografik Kibyra buluntusu olan **N2**, BO dış cephesindeki GDYG üst tabakalarının 6 yy. sonuna dek kullanıldığının mühür dipli unguentariumlarla kanıtlanması ve özellikle Anemurium benzerlerinin bulunduğu kontekst tarihinin örtüşmesi sayesinde, 6. yüzyıl sonuna, 7. yüzyıl başına tarihlenmektedir.

di Studi in Memoria di Mario Naldini, Firenze, 10–11 giugno 2010 G. Bastianini ve A. Casanova (Ed.), Studi e Testi di Papirologia N.S. 13 (2011), 59–90.

⁵⁷⁴ M.Ö. 3. yüzyılda İskenderiye kentinde 72 Yahudi'den oluşan bir heyet, *Eski Ahit* 'in ilk beş kitabı olan *Pentateukhos*'u 72 günde İbranice orijinalinden Grekçeye çevirmiştir. Bu çeviriye "Yetmişler" anlamına gelen "Septuagint(a)" adı verilmiştir; Wallace ve Williams 1999, 52–53.

⁵⁷⁵ Amulet üzerinde çalışırken danıştığım ve bilgilerini benimle paylaşan Prof. T. de Bruyn ve Dr. T. J. Kraus'a teşekkür ederim.

⁵⁷⁶ Mezmurun tamamı ve bazı buluntular üzerindeki incelemelerle ilgili detaylı bilgi için bkz. Daniel 1983, 402; Kraus 2006, 257; La'da ve Papatthomas 2004, 97; Loretz 1979, 25–27.

⁵⁷⁷ Kraus, a.g.e., 262.

3.14.3. Mentеше

Yivlerle süslü kemik bir mil çevresine, dikdörtgen BA plakaların ikiye katlanarak geçirilmesiyle oluşturulmuş küçük bir mentеше olan N3, Stadion 2 no.lu mezarda bulunmuştur. İki kanatlı olması ve kanat uçlarında birer delik bulunması, küçük boyutlu iki levhaya sabitlenmiş olduğunu göstermektedir. Bu özellikleriyle, eksik olan alt bölümünde aynı düzeneğin karşınının bulunduğu ve balmumu sürülerek stilusla yazı yazmakta kullanılan ahşap tabletlerin birleştirilmesinde kullanılmış olduğu düşünülebilir (Lev. LX, Res. 3).

“Dünyanın ilk kitabı” olarak tanımlanan⁵⁷⁸ ve M.Ö. 14. yüzyıla tarihlenen Uluburun Batığı’nda bir pithosun dibinde bulunmuş olan iki kanatlı ahşap tabletin üçlü mentеше sistemi, günümüzde kullanılanlara benzemektedir: Silindirik pimler gövdelerindeki çivilerle tablet kenarlarına monte edilmiştir. Bu sistem, geç dönemlerdeki Greko-Romen örneklerde kullanılan iki delikten geçirilen metal halka veya ip, deri gibi bağcıklardan daha karmaşıktır⁵⁷⁹. Nimrud’da Assur-naşir-pal II’nin sarayında bulunan ve M.Ö. 8. yüzyıla tarihlenen fildişi ve ahşap yazı tabletleri de, deri veya ipe bağlanmış, paravan gibi katlanan üçlü, dörtlü levhalardır⁵⁸⁰.

Romalılar Latince “ağaç gövdesi” anlamına gelen *codex/caudex* adı verilen ve işlenmesi kolay olduğu için olasılıkla düz damarlı ağaçlardan elde edilen ahşap tabletler (*codici-tabellae*) kullanmışlardır. İki levhanın birleşiminden oluşan örnekler *diptychon* olarak da bilinmektedir. İki den fazla küçük tabletin birlikte bağlanarak küçük cep defterleri oluşturduğu örnekler “avuç kitabı” anlamına gelen *pugillaris* olarak adlandırılmışlardır⁵⁸¹. Pompei’de bulunan bir duvar resminde, saçları altın bir fileyle toplanmış iri gözlü ev hanımı, ev işlerini kaydederken kullandığı *pugillaris* sol elinde, sağ eliyle tuttuğu *stilus*’u dalgınca ağzına götürmüşken betimlenmiştir⁵⁸². Roma dönemine ait 240 adetten fazla

⁵⁷⁸ Hopkins 2000, 104.

⁵⁷⁹ Payton 1991, 101 vd., Fig. 2.

⁵⁸⁰ Howard 1955, 14 vd.; Payton, a.g.e., 102; Wiseman 1955, 3.

⁵⁸¹ Mc Crown 1943, 24.

⁵⁸² Tondo içindeki bu çok tanınmış portre için bkz. Spinazzola V., *Le arti decorative in Pompeii*, Rome, 1928, Pl. 153.

ahşap tablet bulunan Vindolanda’da, örneklerin tamamı kenarlara açılan deliklerden halka veya ipler geçirilerek kullanılmıştır⁵⁸³.

Konstantinopolis buluntusu olup Metropolitan Müzesi’nde sergilenmekte olan fildişi bir diptikonda da, eser üzerinde her türlü süsleme ve detay düşünülmüşken, menteşe kullanıldığına dair bir iz görülmemektedir⁵⁸⁴.

N3 çok iyi düşünülmüş, basit bir teknikle üretilmiş ve çok kullanışlı bir menteşe örneğidir. Yayınlarda benzeri bulunamamıştır. Boyutu ve işlevi dolayısıyla diptik-codexlerle ilişkilendirildiğinde, bu eserlerin menteşe sistemlerinden birini açıklayan önemli bir tekil buluntu olacaktır. Kesin tarihleme yapmak mümkün değildir; Stadion’daki diğer mezar buluntuları gibi 5.–7. yüzyıllar arasına tarihlenebilir.

3.14.4. Kaşık

Romalılar yemeklerini Grekler gibi elleriyle yedikleri için, çatal bıçak kullanma gereği duymamışlar, sadece sulu besinler tüketirken *cochlear* ve *ligula* denilen iki tip kaşık kullanmışlardır⁵⁸⁵. Cochlear, yuvarlak hazneli, sapı uç kısma doğru sivrilerek iğne şeklinde biten küçük boyutlu bir kaşıktır. Sadece yemek için değil, tıp ve kozmetik alanında da kullanıldığı bulunan örneklerden bilinmektedir⁵⁸⁶. Ligulalar ise cochlearlardan geliştirilmiş

⁵⁸³ Bowman ve Thomas 1975, 466.

⁵⁸⁴ Konsüller tarafından hediye olarak önemli kişilere dağıtılan, gümüş rozet ve şeritlerle süslü bu eser bir “konsül diptiği” örneğidir ve üzerindeki, hediye eden konsülün ismi (F. Petrus Sabbatius Justinianus) sayesinde 6. yüzyıla tarihlenmektedir. Yazmak için üretilmiş bir form olmasına rağmen anı-hediye olarak kullanılmıştır, detaylı bilgi için bkz. Byzantium 1968, Kat. No. 13.

⁵⁸⁵ Delemen 2001,48. Milliken 1957, 184.

⁵⁸⁶ Atakan 2002, 8, 4; Bieber 1915, Lev LIX Res. 664; Bliquez 1996, 158, 200; Chavane 1990, Lev. X Nr. 283; Dusenbery 1998, 1145 Res. S143–21; Gürlü 2004, 76, 58.; Mc Fadden 1946, Lev. XLVIII Res. 136; Milne 1970, Lev. XIX, 4; Lev. XXII, 36; Lev. LXII, 14; Lev. LXXVII, 3; Lev. CXXXVIII, 6–7; Şahin 2010, 73, G12. Tosun 2002, 61 Res. 11; Uzel 2000, 70, 18; Lev. III, 9.

ve yemek yanında liturjik olarak da kullanılmışlardır. Gelişimleri 4. yüzyıl boyunca sürmüş ve 6. yüzyıla gelindiğinde en yaygın kaşık tipi olmuşlardır⁵⁸⁷.

Ligula, oval formlu sığ bir hazneye eklenmiş, bitiminde yivlerle süslü bir topuz bulunan uzun, silindirik bir saptan oluşur. Sapın hazneye bağlandığı noktada destek amacıyla volüt benzeri ya da dairesel bir konsol parçası eklenmiştir.

Genellikle gümüş örnekleri bulunan ve hazne içinde ya da destek üzerinde yazıtlara sahip⁵⁸⁸ liturjik kaşıklar, Ökaristi/komünyon törenlerinde kullanılmışlar, şarabın içine atılan ekmek kaşıkla alınarak cemaate verilmiştir⁵⁸⁹. Katolik Kilisesi'nde Hz. İsa'nın bedenini simgeleyen ekmek ve kanını simgeleyen şarap rahip tarafından elle sunulmaktadır. Bazı kaynaklara göre Orthodox Doğu, Hz. İsa'nın beden simgelerine elle dokunmayı günah saydığı için kaşık kullanmaya başlamıştır ve kaşıklar ilk kez 7. yüzyılda Konstantinopolis'te kullanılmıştır⁵⁹⁰. Buluntular Britanya'dan Karadeniz'e⁵⁹¹, Anadolu'da Lampsakos'tan Suriye'ye dek yayılmıştır⁵⁹² ama 11. yüzyıla gelinceye dek, dinsel törenler dışında kaşık kullanımı çok enderdir⁵⁹³.

BO önündeki GDYG A1 açmasında bulunan kaşık (**N4**), *ligula* olarak tanımlanan formdadır. BA malzemedan yapılmıştır ve üzerinde yazıt yoktur. 4. yüzyıl sonrasına tarihlenen Arykanda⁵⁹⁴ ve 6. yüzyıla tarihlenen İstanbul, Lampsakos benzerleri⁵⁹⁵, **N4**'ün bulunduğu A1 açmasının 6. yüzyıl tabakalarıyla çağdaştır.

⁵⁸⁷ Oransay 2006, 53; cochlear ve ligulaların birlikte incelendiği kapsamlı bir çalışma için bkz. Milojević V., "Zu den Spätkaiserzeitlichen und Merowingischen Silberlöffeln", RGK 49/1968 (1970), 111–152.

⁵⁸⁸ Bu yazıtlarda kaşıkların sahiplerinin veya Hıristiyan azizlerinin adları olabilmektedir; sivil ya da dinsel amaçlarla kullanılıp kullanılmadıkları buluntu konumlarına bağlıdır. British Museum'da bulunan Sutton Hoo Koleksiyonu'ndaki yazıtlı benzerler hakkındaki açıklama için bkz. Kendrick ve diğerleri 1939, 124, Pl. XLVIII.

⁵⁸⁹ Acara 1997, 154.

⁵⁹⁰ Komünyon kaşıklarının kullanımı, tarihçe ve gelişimi hakkında detaylı bilgi için bkz. Taft 1996, 211 vd.

⁵⁹¹ Constanta (Köstence) benzerleri için bkz. Radulescu ve Cliante 1986, 146, Pl. IX, 1–6.

⁵⁹² Taft, a.g.e., 212–213.

⁵⁹³ Milliken 1957, 184.

⁵⁹⁴ Oransay 2006, 53, Şek. 6, A52.

3.14.5. Çakmak

Bir parça çelik veya pirit (demir sülfür) ve kuvarz, silex gibi doğal bir mineral birbirine sertçe sürterek vurulursa, çarpma noktasında kıvılcımlar oluşur. Bunun nedeni, daha sert olan çakmaktaşının sürtünmesiyle oluşan ısıyla, içinde karbon bulunan daha yumuşak parçacıkların tutuşmasıdır. Bu kıvılcımlarla kav adı verilen, kolayca için için yanan mantar, yosun, ağaç kabuğu, kömürleşmiş kumaş gibi malzemeler tutuşturulabilir. Tutuşan kav kuru ot, çalı, çırpı, yaprak gibi alev alabilen bir maddenin üzerine konup üflendiğinde alev oluşur. Bu sistem ilk çağlardan beri ateş yakmak için kullanılagelmiştir⁵⁹⁶.

BO önündeki GDYG dükkân kalıntıları içindeki dolguda bulunan çakmak (N5), kare formlu, açık renkli bir çakmak taşının, kolları uzun “T” şekilli bir kurşun muhafaza ile sarılmasından oluşmaktadır. Taşın kıvılcım çıkaran keskin kenarlarını köreldikçe değiştirmek için, açılıp kapanabilen kurşun malzeme tercih edilmiş olmalıdır. Kurşun muhafazanın dış yüzeyinde, kolları oluşturan şeritler içinde düz çizgilerle çerçevelenmiş iki dizi halinde küçük daire motifleri işlenmiştir. Tekil bir örnektir, yayınlarda benzerine rastlanmamıştır. Buluntu konumu 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.14.6. Aplik Harf

BA, gümüş, altın ve altın kaplama metallere yapılmış değişik boyutlarda aplik harfler, heykeller, yapılar, diptikonlar, deri eşyalar gibi değişik alanlarda kullanılmışlardır⁵⁹⁷. 4 cm. yüksekliğinde, gövdesi üçgen kesit oluşturacak şekilde ön yüzü pahlı, alt ve üst uçlarında mantar başlı iki küçük raptiye bulunan “Iota” harfi (N6), BO önünde GDYG açmalarında bulunmuştur. Boyutu göz önüne alınırsa, küçük bir ahşap eşya, belki de bir deri kemer üzerinde kullanılmış olabilir. Buluntu konumu 6.–7. yüzyıllara tarihlenmektedir

⁵⁹⁵ Acara, a.g.e., 155.

⁵⁹⁶ Ingersoll E., “Primitive Fire-Kindling”, The Monthly Illustrator, Vol. 4, No. 13 (1895), 251–256.

⁵⁹⁷ Imperium Romanum 2005, 127, Fig. 122.

3.14.7. Süzgeç

Ana Cadde altında diziler halinde bulunan künk sistemlerinden birinin künk ağzında kullanılmış daire formlu süzgeç (N7), -9 m. kotunda olduğu için *in-situ* olarak bulunabilmiştir. Kurşun eserler veya yapılarda kenet, zıvana gibi akşamlarda kullanılmış bağlayıcı kurşunlar, geç antik çağda tamamen sökülerek başka amaçlarla yeniden kullanılmıştır. Lüksemburg Mamer'de 4. yüzyıla tarihlenen hamamda bulunan benzeri, aynı işlevle kullanılmış yarım bir parçadır⁵⁹⁸. Buluntu konumu caddenin 5. yüzyıl evresine aittir.,

3.14.8. Onarım Kenedi

Kurşun onarım kenedi N8, Ana Cadde kuzey duvarı açmalarında geç dönem yapıları içinde bulunmuştur. İri çömlüklerin ve pithosların çatlak veya kırıklarını onarmak için kullanılan, sık rastlanan buluntulardandır⁵⁹⁹; ancak genelde benzer kenetler onardığı çömlükten bağımsız bulunurken, Kibyra örneğinde onarılan pişmiş toprak kaba ait parçalar kenedin içinde sıkışıp kalmış ve birlikte bulunmuştur. 5.-6. yüzyıllara tarihlenmektedir.

3.14.9. Amorf Külçe

Amorf bir kurşun kütlesi olan N9, BO güney paradosundaki odada, 5.-6. Yüzyıllara tarihlenen çok sayıda eserle birlikte bulunmuştur. Yapıdaki kurşunları toplayıp eriten bir hurdacıya ait külçe olabilir. Benzer örnek Qal'at Sem'an'da bulunmuştur⁶⁰⁰.

⁵⁹⁸ Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 406.

⁵⁹⁹ Benzer örnekler; Korinth: Davidson ve Thompson 1975, 101, Fig. 45.29; Arykanda: Oransay 2006, 133, Şek. 18, İ13; Olynthus: Robinson 1941, 333, Pl. XCVIII, 1568; Pl. XCIX, 1573-1582; Patara: Şahin 2009, 154, Lev. XXII, K20; Sardis: Waldbaum 1983, 67, Pl. 20, 292.

⁶⁰⁰ Kazanski 2003, 57, Pl. 34, T27-28.

3.14.10. Cüruf Örnekleri

Stadion batı caveasında ortaya çıkarılan demir işliğinde bulunan cüruflar (N10), analizleri yapılmak üzere kazı evi deposuna taşınmıştır. Demirin eritme ya da işleme evrelerinden hangisinde oluştuğu 2013 kazı sezonunda yapılacak cüruf analizlerinden sonra anlaşılacaktır.

SONUÇ⁶⁰¹

Tarihleme

Kibyra kazılarında ele geçen buluntulardan katalog kapsamında incelenen metal eserlerin tamamı, katalog içindeki “tarihleme” bölümünde tarihlenmiştir.

Tarihlemelerde, Sardis, Pergamon, Arykanda ve Patara kentlerinde bulunmuş ve yayınlanmış olan benzer metal eserlerle karşılaştırmalar temel alınmıştır. AJA, BJ, KST, MKKS, ANMED, OLBA gibi yayınlardaki tüm makaleler incelenmiş, Korinth ve Olynthus başta olmak üzere, kazı bandları içinde özellikle küçük buluntuların belgelenmiş olduğu yayınlar taranmış, benzer örnekler toplanmıştır. Benzer örneklerin ilgili yayınlarda tarihlenmiş oldukları dönemler yanında, Kibyra kazısının tüm açma günlükleri ve sonuç raporları incelenerek, kentte sürdürülmekte olan kazılarda saptanan dönemler ve buluntu konumlarındaki paralel veriler de dikkate alınmıştır.

Stadion’daki kazı çalışmaları ve kentteki yüzey araştırmalarında İ.Ö. 3. yy.’dan daha erkene ait olabilecek bir veriye rastlanmamıştır. Dolgu içinde ortaya çıkarılan mezarlardaki buluntular da 5.-6. yy. tabakalarını göstermektedir⁶⁰².

Yer altı oda mezarlarında kazılar sonucunda İ.Ö. 1 – İ.S. 4. yy.’lar arasına tarihlenen kandiller, kâseler, unguentariumlar, altın takılar, sikkeler ve metal buluntular ele geçmiştir⁶⁰³. Bu buluntular içinden katalogda sınıflanan metal eserlerde, adı geçen yayınlarda belirlenen sikkeler ve benzer örneklerin buluntu konumlarındaki paralel veriler tarihlemelerde esas alınmıştır.

⁶⁰¹ Bu tez çalışması, öncülleri olan kıyı Lykia’daki Patara ve dağlık Lykia’daki Arykanda kentlerinde yapılmış olan benzer konulu tezlerle bütünleşme amacı da taşımaktadır. Aynı dönemlere ait buluntular arasında çok sayıda benzer eser bulunduğundan, bölgesel ilişkiler ve etkileşimleri öne çıkarabilmek için, çalışma sonucu ortaya çıkan verileri kazılarda bulunan metal eserleri incelenmiş olan Lykia’nın komşu kentleriyle karşılaştırmak yararlı olacaktır.

⁶⁰² Ekinci ve diğerleri 2008, 41.

⁶⁰³ Başer 1991, 238-239; Ekinci ve diğerleri 2009, 35.

Agora’da yapılan araştırmalarda, set duvarlarının en geç İ.S. 6. yy. sonlarında, olasılıkla bir deprem felaketi sonucunda, agora içindeki yapıardan sökülen devşirme mimari parçalarla tamirat gördüğü gzlenmiřtir⁶⁰⁴. Kazılar sonucunda, A1T ve AAC keşişim noktasındaki K1 yapısı çevresindeki yapılaşmada iki evre belirlenmiştir: evreler buluntular ışığında, İ.S. 2 yy.’ın ikinci yarısı - 3. yy. başları ve İ.S. 6-7 yy.’lar olmalıdır⁶⁰⁵. Bu doğrultuda, kazı açma raporları da dikkatle incelenerek, AAC ve A1T metal buluntuları kontekstlerdeki tabakalaşma göz önüne alınarak tarihlendirilmişlerdir.

Bouleuterion/Odeion yapısında inşa evresi olan 3. yüzyıl ortalarında kullanılmış olan mimari aksam ve çivilerin tarihlenmesi, stoadaki yazıtlara dayanılarak yapılmıştır. Kazı ekip yesi Epigraf Ludwig Meier’in ilk değerlendirmelerine göre, stoa mozaiklerindeki yazıtlarda, döşemin M.S. 249–254 yılları arasında Aurelius Sopatros ve Klaudios Theodoros kardeşler tarafından yaptırıldığı bilgisi yer almaktadır⁶⁰⁶. Böylece, en yoğun metal buluntu veren BO yapısının ilk inşa evresi, yapıyla organik birleşim gösteren mozaikli stoa ile aynı döneme veya biraz önceye tarihlenebilmektedir. Özellikle BO atı ve mimari metal aksamlarının tarihlenmesinde önerilen “3. yüzyıl ortası” saptamasında, bu yazıtlar kesin kanıt oluşturmaktadır.

BO önündeki geç dönem yapılaşması (GDH ve GDYG) içinde bulunan eserlerin tarihlenmelerinde de, bulunan mühürlü unguentarium dip parçaları sayesinde, son kullanım evrelerinin 6. yüzyıl sonu 7. yüzyıl başı olduğu belirlenen buluntu konumları dikkate alınmıřtır⁶⁰⁷.

⁶⁰⁴ Ekinci ve diğerleri 2008, 40.

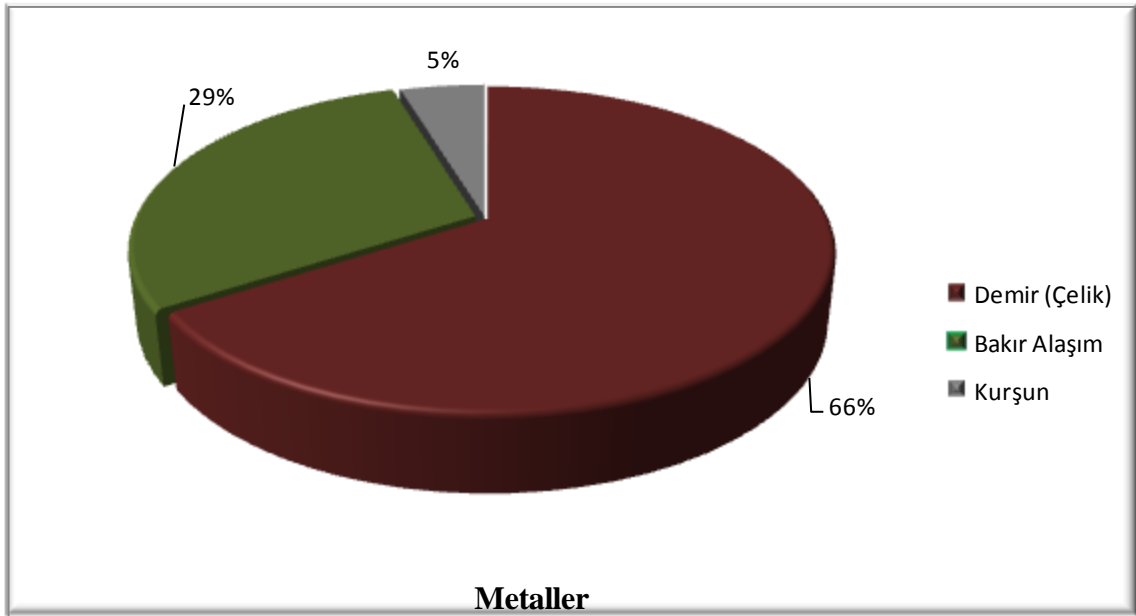
⁶⁰⁵ zdoğru ve Dk 2010, 43.

⁶⁰⁶ zdoğru ve Dk a.g.e., 42; Bulunan ve yayınlanan ilk grup unguentariumlarla ilgili geniş bilgi için bkz. S. Özüdoğru,, E. Dündar, “Kibyra Geç Roma–Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları”, Olba 15 (2007), 145–178. Çalışmada, unguentariumların 5.–6. yy.lar arasına tarihlendiği saptanmıştır; a.g.e., 156.

⁶⁰⁷ zdoğru ve Dk 2010, 42.

Kullanılan Metaller

Çalışma kapsamında incelenen eserler malzemelerine göre incelendiğinde, % 66 oranıyla demirden yapılmış olanların en kalabalık grubu oluşturduğu görülmektedir. % 29 ile bakır alaşımlar ikinci sıradadır, son sırayı % 5 oranı ile kurşun buluntular almaktadır. Patara metallere, bakır alaşımların % 81, demirin ise % 9'luk bir oranda kullanılmış olduğu görülmektedir⁶⁰⁸. Arykanda metallere demirin oranı yükselmiştir: Bakır alaşımlar % 52, demir eserler % 43 ile ikinci sıradadır⁶⁰⁹.

Bu oran farklılıklarının değişik nedenleri olabilir: Bakır alaşımlardan yapılan ve estetik yönleri öne çıkan eserlerin, özellikle Patara gibi zengin bir liman kentinde daha yoğun bulunması doğaldır. Patara buluntularının, kaliteli bakır alaşım eserlerin bulunduğu mezarlarda % 66 gibi yüksek bir oranla bulunması da, bu farklılığın nedenlerinden biridir. Diğer bir neden, değerli bir maden olan bakırın ve bakırı sertleştirmekte kullanılan alaşımların, yerlerini gündelik kullanım eşyalarının üretildiği yerel demirci işliklerinde yapılan daha işlevsel demir eşyalara bırakmış olmasıdır. Doğu Roma döneminden itibaren başlayan ekonomik çöküşle estetik kaygıların ve ithalatın geri plana düştüğü olgusu bu oranlamalarla bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Arykanda buluntuları içinde demir oranının

⁶⁰⁸ Şahin 2010, 117 vd.

⁶⁰⁹ Oransay 2006, 143 vd.

yükselmesi ise, kentteki demir buluntuların genellikle Doğu Roma dönemi başlarından sonraya tarihlenmelerinin de kanıtladığı gibi, yukarıdaki savla örtüşmektedir.

Kibyra demirciliğinin antik çağda ünlenmiş olması nedeniyle demir buluntuların daha fazla olduğu yönünde bir görüş, çevredeki maden yataklarının ve kent içindeki kazılmamış alanlarda bulunması olası demirci işliklerinin kapsamlı bir araştırması yapılmadıkça erken bir yorum olacaktır. Sardis⁶¹⁰ ve Pergamon⁶¹¹ buluntuları içinde de, özellikle Doğu Roma döneminin ortalarından itibaren demir kullanımında yoğunluğun artması, bu metalin işlenmesinde dönemsel bir yoğunluk olduğunun kanıtıdır. Bunun bir başka nedeni de, bakır eserlerde sertliği sağlamak için mutlaka kullanılması gereken ve temin güçlüğü olan kalay gibi madenlerle çeşitli alaşımlar yapmaya uğraşmak yerine, Anadolu'nun birçok bölgesinde yüzeyden dahi toplanabilen demir cevherinin ısıtma işlemleriyle kullanılabilir olmasının sağladığı pratiklik de olabilir.

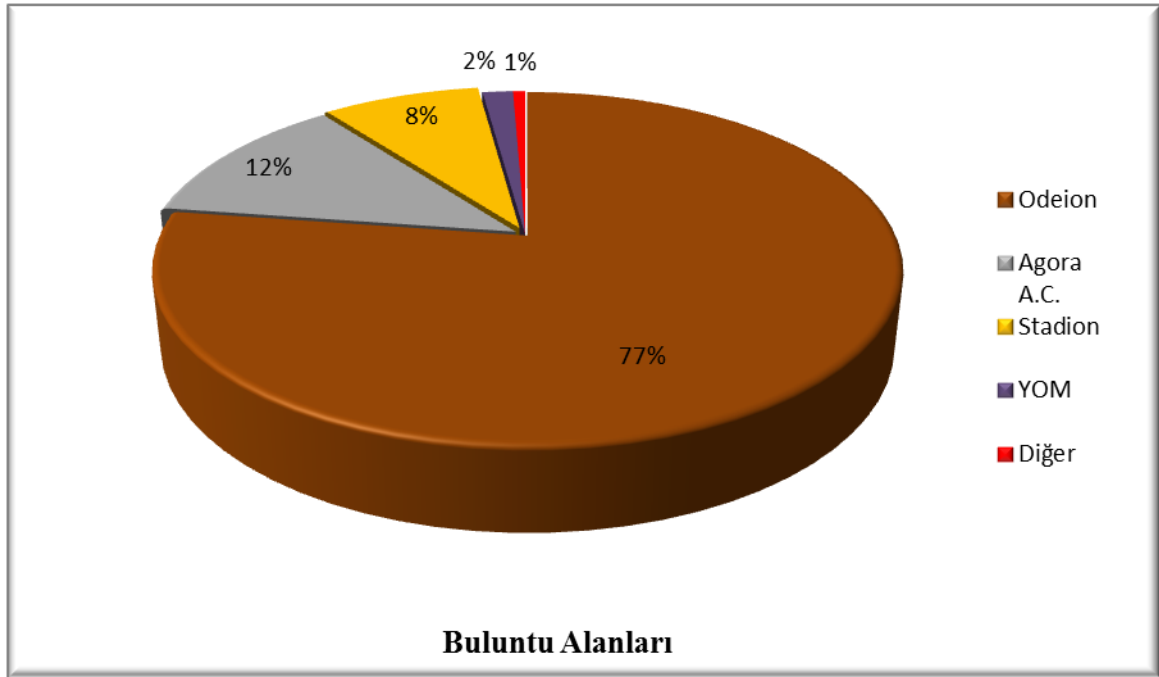
Buluntuların geneline bakıldığında, kaplar, broş–toka gibi kişisel kullanım eşyaları, aydınlatma ve tartı araçları, mobilya aplikleri, iğneler ve çingiraklarda bakır alaşımın tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Mimari aksamlar, silahlar ve bıçaklar, kapı ve pencere aksamları, aletler ve çiviler gibi buluntu gruplarında da, malzeme olarak sağlamlığı nedeniyle demirin tercih edilmiş olduğu görülmektedir. Kibyra kazısında bulunmuş olan binlerce çivinin –topuz başlı bir raptiye (L2) dışında– tamamının demirden yapılmış olması, 5. ve 6. yüzyıllara tarihlenen eserlerin ait oldukları dönemler içinde, belki de demir dışındaki malzemelerden vazgeçilmiş olduğunu da gösteren bir olgudur.

Buluntuların Kazı Alanlarına Göre Dağılımı

Katalog kapsamında incelenen eserlerin % 77'si Bouleuterion/Odeion, % 12'si Agora–Ana Cadde, % 8'i Stadion, % 2'si Yeraltı Oda Mezarları'nda bulunmuştur. Kuzey Kilise yakınlarında bulunan bir mobilya aksamı (J4) ve GDH doğusundaki tapınağın stylobatındaki birleştirme kenedi (H48), % 1'lik diğerleri dilimini oluşturmaktadır.

⁶¹⁰ Waldbaum 1983.

⁶¹¹ Gaitzsch 2005.

Kentteki ilk bilimsel kazılar Stadion'da başlamıştır. Ardından eş zamanlı olarak Bouleuterion/Odeion ve Agora'da sürdürülen kazı çalışmaları, bulunan Medusa döşeminin önemi nedeniyle Bouleuterion/Odeion'da yoğunlaştırılmış, 2011 yılında yapı önündeki stoanın yazıtlı mozaik döşeminin bulunmasıyla da, kazı ekibi tüm enerjisini ve zamanını bu yapı kompleksinin kazısını tamamlamaya yönlendirmiştir. Stadion kazıları yılda yaklaşık iki ay sürmekteyken, Bouleuterion/Odeion yapısında 2011 ve 2012 yıllarında altışar ay çalışılmasıyla, yapı kendisini çevreleyen dolgudan soyutlanmış, ana yapının kazısı tamamlandıktan sonra, ön kısımdaki geç dönem yapılarının kazısına devam edilmiştir.

5.-7. yüzyıllar arasında değişik evrelerle kullanılmış olan işliklerden oluşan geç dönem yapıları grubu (GDYG) ve aynı evrede kullanılmış olan geç dönem hamamı (GDH) da, yoğun buluntu veren konumlar olmuşlardır. Bouleuterion/Odeion'un yanarak orkestra içine düşen ahşap çatısına ait kenet, kelepçe, kasnak, çember gibi aksamlar ve binlerce çividen oluşan yoğun buluntularına yapı önündeki geç dönem eklentilerinin açığa çıkarıldığı açmalarda bulunanlar da eklenince, yüksek oranda buluntu gelmesinin nedenleri ortaya çıkmış olmaktadır: buluntu yoğunluğu bu yapılarda daha çok metal kullanılmış olmasının yanında, yapıların kazısının tamamlanmasıyla da ilişkilidir.

Agora–Ana Cadde kazılarında ele geçen eser oranının % 12 olması, kazılan alanların genişliğiyle bağlantılıdır. Agora ve Ana Cadde, 2., 3. ve 6.–7. yüzyıllara tarihlenen mimari buluntulardan anlaşılacağı gibi⁶¹², bir çok küçük kentin akropolisinden daha geniş bir alandaki çok evreli yapılardan oluşan bir komplekstir. Kazılan bölümü sadece iki yanı stoalı 1. teras caddesinin yarısından az bir kısmıyla, Ana Cadde'nin kesişme noktasıdır. Agoranın merkezinde başlatılacak olan kazılarla, ortadaki geniş alanı çevreleyen yapılar açığa çıkarıldığında, buluntularla ilgili bütün oranlar bu komplekse yönelik olarak değişecektir. Bu çalışma kapsamının sadece 2006–2012 yılları arasında belli yapılarda bulunan eserlerle sınırlı olup, amaçlanan önümüzdeki yıllarda sürdürülecek benzer çalışmalara öncülük etmek olduğunu, oranlamalarla yapılan değerlendirmelerde göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Stadion, geniş bir açıklık ve yarısı yamaca yaslanmış, diğer yarısı molozla doldurulmuş temeller üzerine oturmuş cavealardan oluşan açık bir yapıdır ve geç antik çağda kent surlarının dışında kalmıştır. Gerek Stadion'dan, gerekse doğu istinat duvarı önündeki mezarlardan gelen buluntuların oranının % 8'de kalması, bu işlevsizlikle açıklanabilir. Mezarlar dışındaki buluntular da kontekstlere ait olmayıp, dolgudan ele geçmiştir.

Buluntu alanlarıyla ilgili olarak Patara metal eserlerine bakıldığında, % 66 ile Oyu Mezarların ilk sırada olduğu görülmektedir. Bunun nedeni, Şahin'in de saptadığı gibi, korumaya yönelik önceliklerle 56 adet mezarda kazı yapılmış olmasıdır. Buluntuların çoğu bu mezarlara bırakılmış hediyelerden ve ölü yatakları, kistalar gibi ahşaplarda kullanılmış çiviler ve diğer aksamlardır⁶¹³. Bu açıdan bakıldığında, Arykanda buluntularının Kibyra ve Patara ile karşılaştırıldıklarında alanlarda daha eşit oranlarla dağılımının, kentteki çalışmaların eşit önceliklerle ve eforla bütün alanlarda sürdürüldüğü ortaya çıkmaktadır. Oransay'ın tablodan çıkardığı sonuç, buluntuların daha yoğun olduğu sivil yapıların gösterdiği gibi, ekonomik ve sosyal hayatın bu alanlarda yoğunlaşmasıdır⁶¹⁴. Dolayısıyla, yapılan karşılaştırmalarla, buluntuların alanlara göre dağılımlarında birincil etkenin tamamlanmış çalışmalar ve kontekstlerin özellikleri olduğu anlaşılmaktadır.

⁶¹² Özüdoğru ve Dökü 2010, 43.

⁶¹³ Şahin 2010, 89.

⁶¹⁴ Oransay 2006, 229.

Buluntuların Kullanım Alanlarına Göre Dağılımı

Buluntuların niteliği ve tarihlenmeleriyle ilgili yapılan genel değerlendirmede, çoğunluğu demir malzemeden yapılmış eserlerin BO dışındaki alanlarda 5.–6. yüzyıllara ait Erken Doğu Roma tabakalarında bulunmuş, *instrumenta domestica* olarak tanımlanan yerel üretim, işlevsel alet ve aksamlar olduğu görülmektedir.

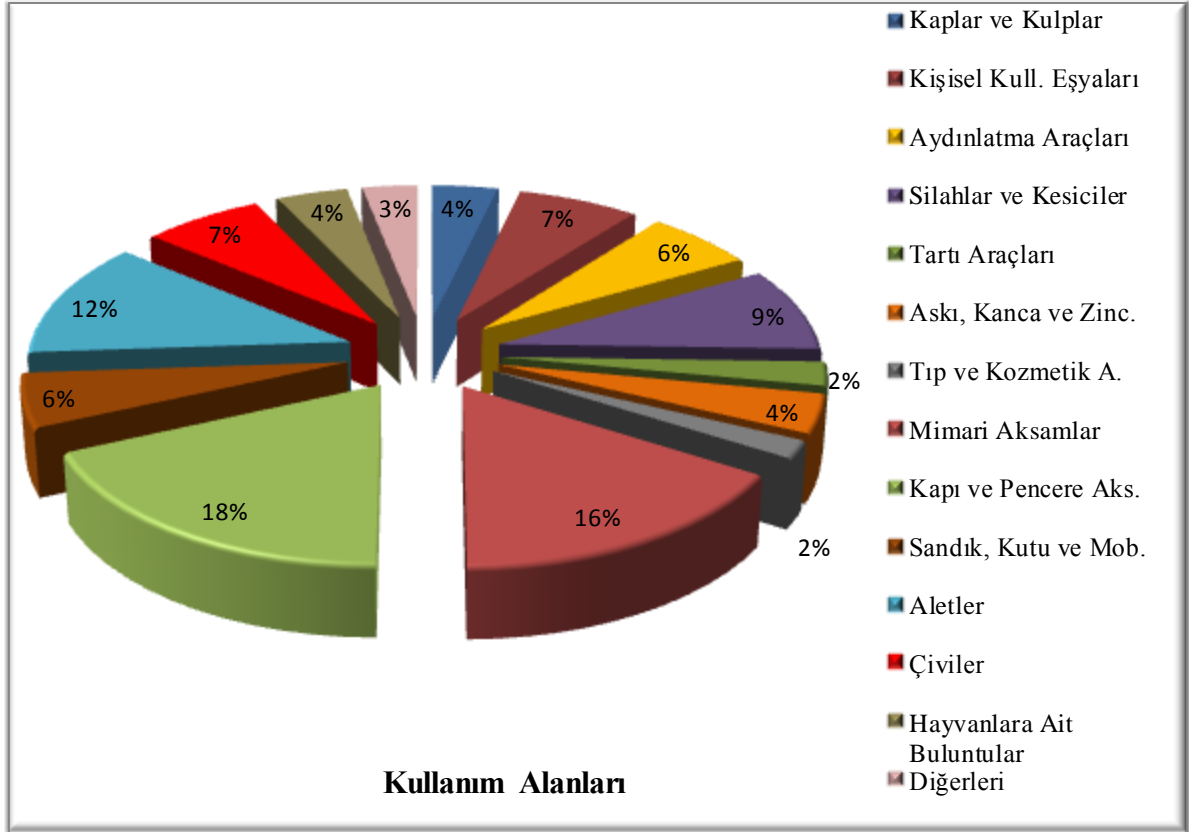
İncelenen buluntular içinde, işlevlerine göre yapılan sınıflamalara göre en kalabalık grup % 18'lik oranla göbekli çiviler, menteşeler, filiseler, halkalar, kilit ve anahtarlardan oluşan kapı ve pencere aksamlarıdır. BO proskenesine açılan kapılara bakır alaşım iri göbekli çiviler (**İ1–İ4**) dışında geri kalan akşamların tamamı demirden yapılmıştır. Göbekli çiviler, bu tür büyük yapılarda ana kapıların nasıl görüldüğünü ve kapı latalarının birleştirme sistemini açıklayan önemli buluntulardır. % 16 ile ikinci sırada bulunan mimari aksamların tamamı demirden yapılmıştır.

Mimari aksamlar içindeki benzersiz buluntular, antik çağ yapılarında görülen ve pratiklerle geliştirilmiş çözüm zenginliğine yeni örnekler oluşturmuşlardır. Özellikle BO çatı sistemine ait buluntular (**H1–H11**), büyük çatı açıklığının nasıl geçildiğine yönelik restütisyon ve rekonstrüksiyon önerilerinin hazırlanmasında anahtar buluntulardır; geniş açıklıklı çatı strüktürüne yönelik yapılması planlanan geniş kapsamlı araştırma ve yayınlarda her projede göz önünde bulundurulacak önemdedirler. Kısa kollu, bıçak görünümlü T kenetler de (**H23–H24**), GDH caldariumunda bulunmuş olan çift kollu tegula mammata çivisi (**H34**) gibi Kibyra demircilerinin kaplama levhaları için geliştirdiği işlevsel aksamlardır.

Çalışmada, BO cavea oturma sıralarında bulunan halkalı düzeneklerin (**H42–H45**) işlevleri hakkında çeşitli öneriler sunulmuş, olasılıklar değerlendirilmiştir. Ünik buluntular olan aksamların sağlam korunagelmiş benzerleri bulunup karşılaştırılıncaya kadar, bu halkaların Conventus toplantılarına katılan heyetlerin oturacağı yerleri belirleyen isimlik levhalarının takılıp çıkarılması için yapılmış olması en akla yatkın olasılık durumundadır.

Hamamda kullanılmış olan ve bir örneği (**H50**) *in-situ* olarak bulunan saplamaların (**H25–H32**) duvardaki işlevi için en akla yatkın öneri, kaba kaplama harcının sağlamlştırılması için pim olarak kullanıldıklarıdır.

Mimari aksamlar içinde incelenen *in-situ* buluntulardan kapı mil yuvası (**H46**) ve kaplama kenedi (**H49**) ise, buluntu durumlarıyla kapı ve kaplama sistemlerini açıklayan önemli örneklerdir.

Aletler % 12 ile üçüncü sırada bulunmaktadır. Küçük taşçı çapaları (**K1–K2**), mala (**K7**), el matkabı (**K8**), saban bıçağının (**K10**) ve üzengili makas kanadının (**K15**) korozyonsuz ve çok iyi durumda bulunmuş olmaları, yerel işliklerdeki demir işçiliğinin kalitesini göstermektedir. İlerleyen yıllarda özellikle Agora çevresindeki kazılarda bulunacak olan benzerlerin önem ve kalitelerine ışık tutan öncül buluntulardır.

% 6'lık bir dilimi oluşturan aydınlatma araçları içindeki ünük demir kandil (**C1**), tipolojide yerini almış önemli bir örnektir; ancak bu gruptaki en önemli buluntular, Elaiussa–Sebaste'de bulunmuş tek benzer örneğin⁶¹⁵ karşılaştırılmasıyla restütisyonu

⁶¹⁵ Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 72.

yapılan polykandilion parçalarıdır (C7–C9). Ayrıca, bu frupta incelenen üçlü askılarla (C18–C20), diskusunda ve omuzunda üç delik bulunan kandillerle bağlantı kurulmuş, bu tip askıların buhurdan ve cam kandiller yanında metal ve pişmiş toprak kandillerde de kullanıldığı kanıtlanmıştır.

“Diğerleri” başlığı altında incelenen eserler sadece % 3'lük bir oran oluşturan 10 eserden ibaret olmalarına rağmen, aralarındaki bazı örnekler benzerleriyle karşılaştırıldıklarında işlevleriyle öne çıkan önemli buluntulardır. Üzerinde “Kutsal Sürücü” tasviri ve 90. Mezmurdan satırlarla amulet (N2), 6. yüzyılda Kabalia dağlarında Hıristiyanlık inancının izlerini yansıtan ilk ikonografik ve entellektüel buluntudur. Ahşap diptikon/tabella menteşesi olduğu düşünülen küçük aksam (N3), bulunmuş olan çok sayıda stilusun kullanıldığı balmumu tabletlerinin birleştirme yöntemini açıklamaktadır. Kurşun bir muhafaza içindeki çakmak (N5), ünik bir örnektir ve ateş yakmak için 19. yüzyıla dek kullanılan kavlı çakmakların şimdiye dek bulunan en eski ve en güzel örneğidir.

Kullanım alanlarına göre yapılan karşılaştırmalarda, Patara buluntularında kişisel kullanım eşyaları ve kutu–mobilya aksamlarındaki yoğunluk, buluntuların çoğunun mezarlarda ele geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır⁶¹⁶. Arykanda buluntuları içinde ise mimari aksamlar, kilit ve anahtarlar yanında kaplar ve kulpların bulunduğu görülmekte ve dağılım oranları Kibyra buluntularıyla benzeşmektedir⁶¹⁷. Eşit oranda bulunan süs eşyaları, bu çalışmada kapsam dışı tutulmuştur.

Özellikle diğerleri başlığı altındaki örnekler, aydınlatma araçları başlığı altında incelenen fitil sabitleyicileri, stiluslar, bızlar–ok uçları gibi birçok buluntunun tanımlanmalarında karşılaşılan zorluklara ilişkin yapılan açıklamalar, metallere ilgili yapılacak benzer çalışmalarda başvuruları yanıtlayıcı olacaklar ve ardıl çalışmalara da katkı sağlayacaklardır.

⁶¹⁶ Şahin 2010, 93.

⁶¹⁷ Oransay 2006, 230.

KAYNAKÇA

(Sürelî yayınlar ve ansiklopedik kaynaklar ile ilgili kısaltmalarda, *Archäologischer Anzeiger* 1997, s. 611–628’de verilen kısaltma listesi esas alınmıştır.)

- Acara 1990 Acara M., Türkiye Müzelerindeki Bizans Maden Eserleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji–Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 1990.
- Acara 1997 Acara M., *Bizans Maden Sanatında Dini Törenler Sırasında Kullanılan (Liturjik) Eserler*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji–Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Ankara, 1997.
- Acara ve Olcay 1998 Acara M., Olcay B. Y., “Bizans Döneminde Aydınlatma Düzeni ve Aziz Nikolaos Kilisesi’nde Kullanılan Aydınlatma Gereçleri”, *Adalya II* (1998), 249–266.
- Acara 2002 Acara, M., “Bizans Döneminde Maden Aydınlatma Araçlarının Kullanımı ve Orta Bizans Dönemi Polykandilionları”, *Ortaçağda Anadolu*, Prof. Dr. Aynur DURUKAN’a Armağan, Ankara (2002), 23–37.
- Acara–Eser 2003 Acara–Eser M., “Bizans Dönemi”, *Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri*, G. Kürkman (Der.), AKMED Yayınları, İstanbul, (2003), 32–48.
- Adam 1984 Adam J. P., *La Construction Romaine, Materiaux et Techniques*, Paris, 1984.

- Aksu 1998 Aksu F., Gölhisar Ovası ve Yakın Çevresinde Fiziki Coğrafya Araştırmaları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1998.
- Akşit 1967 Akşit O., Likya Tarihi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul, 1967.
- Alicu ve diğerleri 1994 Alicu D., Cociş S., Ilieş C., Soroceanu A., Small Finds from Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Sarmizegetusa Monograph 4, The National History Museum of Transylvania, Cluj-Napoca, 1994.
- Anderson 2004 Anderson W., “An Archaeology of Late Antique Pilgrim Flasks”, *AnatSt* 54 (2004), 79–93.
- Arslan ve diğerleri 2011 Arslan M., Metin M., Cinemre M. O., Çelik T., Türkmen M., “Juliopolis Nekropolü 2011 Kazı Çalışmaları”, *MKKS* 20 (2011), 177–214.
- Atakan 2002 Atakan N., “Anadolu’da Tıp Aletleri ve Araç Gereçleri”, *Geçmişten Günümüze Tıp Sergisi, İstanbul Arkeoloji Müzeleri, İstanbul* (2002), 1–17.
- Atasoy 2005 Atasoy S., *Bronz Lamps in the Istanbul Archaeological Museum*, BAR 1436, 2005.
- Aurrecoechea Fernandez 2007 Aurrecoechea Fernandez J., “Arneses equinos de época romana en *Hispania*, Roman equine harness in *Hispania*”, *Stuola XIII* (2007), 321–344.
- Bailey 1996 Bailey D. M., *A Catalogue of the Lamps in the British Museum IV, Lamps of Metal and Stone and Lampstands*, Dorchester, 1996.
- Baitinger ve Völling 2007 Baitinger H., Völling T., *Werkzeug und Gerät von Olympia, Olympische Forschungen, Band XXXII*, Berlin, 2007.

- Ballance ve diğeri 1989 Ballance M., Boardman J., Corbett S., Hood S., “Excavations in Chios 1952–1955: Byzantine Emporio”, The British School at Athens, Supplementary Volumes, No. 20 (1989), 1–145.
- Barthel ve Kayser 2011 Barthel R., Kayser C., “Sprengwerke und Hangewerke”, A. von Kienlin (Ed.), Holztragwerke der Antike, Byzas 15 (2011), 39–60.
- Bass ve Doorninck 1982 Bass G. F., Doorninck, F. H. van, Yassıada, A Seventh–Century Byzantine Shipwreck, Texas 1982.
- Bass 1986 Bass G., “Underwater Excavation of the Uluburun Shipwreck” KST VIII– II (1986), 291–302.
- Başer 1967 Başer S., Kibyra’nın Toprak Üstü Kalıntıları, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Bölümü, Yayınlanmamış Lisans Tezi, İstanbul, 1967.
- Başer 1991 Başer S., “1988–89 Yılları Kibyra Kurtarma Kazıları”, MKKS 19–20 (1991), 235–260.
- Battuta Ebu Abdullah Muhammed İbn Battuta Tanci, İbn Battuta Seyahatnamesi, A. Fuat Aykut (Çev.), İstanbul, 2004.
- Bayburtluoğlu 2004 Bayburtluoğlu C., Likya, Akmed Yay., Antalya, 2004.
- Baykan 2010 Baykan, D., “100 Yıldır Bitmeyen Yağma: Anadolu Hekim Mezarları”, TÜBA Haberler, Sayı 30 (2010), 1–5.
- Bean 1956 Bean G., “Notes and Inscriptions from The Cibyratis and Caralitis”, BSA 51 (1956), 136–149.
- Bendall 1996 Bendall S., Byzantine Weights, An Introduction, London, 1996.
- Berghe 1996 Berge L. V., “Some Roman Military Equipments from the First Three Centuries A.D. in Belgian Museums”, JRMES 7 (1996), 59–93.

- Berger ve diğerleri 1991 Berger F., Franzius G., Schlüter W., Wilberst-Rost, S., "Archäologische Quellen zur Warusschlacht?", *Antike Welt*, Heft 4 (1991), 221–235.
- Besuijen 2006 Besuijen G., *Rodanvm, A Study of the Roman Settlement at Aardenburg and its Metal Finds*, London, 2006.
- Biborski 1994 Biborski M., "Römische Schwerter im Gebiet des europäischen Barbaricum", *JRMES* 5 (1994), 169–197.
- Bierbrauer 1974 Bierbrauer V., "Alamannische Funde der Frühen Ostgotenzeit aus Oberitalien", *Festschrift für Joachim Werner* 65. Zum Geburtstag, *Studien zur vor- und Frühgeschichtlichen Archäologie*, Teil II (1974), 559–578.
- Bilgi 2004 Bilgi H. "Byzantine Period", *Anatolia Cradle of Castings, Anadolu Dökümün Beşiği*, Ö. Bilgi (Ed.) İstanbul (2004), 147–174.
- Bischof 1992 Bischof D., "Metallfunde: Geräte aus Bronze, Blei und Eisen, Ausgrabungen in Assos 1990", *Asia Minor Studien* 5 (1992), 149–162.
- Bishop 1988 Bishop M. C., "Cavalry Equipment of the Roman Army in the First Century A. D.", *Military Equipment and the Identity of Roman Soldiers, Proceedings of the Fourth Roman Military Equipment Conference*, J. C. Coulston (Ed.) BAR 394 (1988), 67–195.
- Bishop ve Coulston 1989 Bishop M. C., Coulston J. C., *Roman Military Equipment*, Shire Publications, Aylesbury, 1989.
- Bitner-Wróblewska 2003 Bitner-Wróblewska A., "Family groups at Netta cemetery. From studies on Horizontal Stratigraphy", *Archaeologia Lituana* 4 (2003), 33–48.

- B.–Wróblewska ve Kontny 2006 Wróblewska A., Kontny B., “Controversy About Three Leaf Arrowheads from Lithuania”, *Archeologia Lituana* 7 (2006), 104–122.
- Blinkenberg 1931 Blinkenberg C., *Lyndos, Fouilles de L’Acropole I, Les Petits Objects*, Berlin, 1931.
- Bliquez 1982 *Bliquez L. J.*, “Roman Surgical Instruments in the *Johns Hopkins University Institute of the History of Medicine*”, *Bull. Hist. Med.* 56 (1982), 195–217.
- Bliquez 2003 Bliquez L. J., “Roman Surgical Spoon– Probes and Their Ancient Names” *JRA* 16 (2003), 322–330.
- Borell 1991 Borell B., *Statuetten, Gefässe und Andere Gegenstände aus Metal, Im Anhang Grabfunde aus dem Tessin*, Mainz 1991.
- Borchardt 1999 Borchardt J., “Bericht Der Grabungskampagne in Limyra 1997”, *KST XX–1998, Cilt II* (1999), 139–150.
- Bouble–Piccot 1980 Bouble–Piccot C., *Les Bronzes Antiques du Maroc*, Rabat, 1980.
- Bouloumié ve Lagrand 1976 Bouloumié B., Lagrand Ch., “Les Bassins a Rebord Perle Etrusques et Les Importations Phocennes en Provence”, *Actes du IVe Colloque International sur Les Bronzes Antiques, 17–21 Mai, Lyon, (1976)*, 27– 33.
- Bouras ve Parani 2008 Bouras L., Parani M. G., *Lighting in Early Byzantium, Dumbarton Oaks Byzantine Collection Publications II*, Washington D.C., 2008.
- Bowman ve Thomas 1975 Bowman A. K., Thomas J. D., “The Vindolanda Writing Tablets and Their Significance: An Interim Report”, *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, Bd. 24 (1975), 463–478.

- Boyle ve Early 1994 Boyle A., Early R., Excavations at Springhead Roman Town, Southfleet, Kent, OAU Occasional Paper Number 1, Oxford, 1994.
- Böhlendorf–Arslan 2012 Böhlendorf–Arslan B., "Das bewegliche Inventar eines mittelbyzantinischen Dorfes: Kleinfunde aus Boğazköy", B. Böhlendorf–Arslan–A Ricci (Ed.), *Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts*, *Byzas* 15 (2012), 351–368.
- Bridger ve Kraus 2000 Bridger C., Kraus K., "Römische Gräber in Xanten, Victorstrasse 21", *BJ* 200 (2000), 36–77.
- Bryer 1986 Bryer A., "Agricultural Implements: The Evidence of Medieval Illustrations of Hesiod's "Works and Days"", *BSA* Vol. 81 (1986), 45–80.
- Bulgan ve Feugere 2007 Bulgan F., Feugere M., "Les Fibules Romaines du Musée de Gaziantep", *Anatolia Antiqua* XV (2002), 215–224.
- Bulgurlu 2007 Bulgurlu V., *İstanbul Arkeoloji Müzeleri'ndeki Bizans Kurşun Mühürleri, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2007.*
- Byzantium 1968 "Byzantium", *The Metropolitan Museum of Art Bulletin, New Series*, Vol. 26, No. 5 (1968), 200–203.
- Byzanz 2001 Byzanz, *Das Licht aus dem Osten*, Paderborn, 2001.
- Byzanz 2010 Byzanz, *Pracht und Alltag*, 26. Februar bis 13. Juni, Bonn, 2010.
- Campbell 2003 Campbell D. B., *Greek and Roman Artillery 399 BC–AD 363*, *Nev Vanguard*, 2003.
- Caton 1914 Caton R., "Notes on a Group of Medical and Surgical Instruments Found Near Kolophon", *JHS* XXXIV (1914), 114–118.

- Chavane 1974 Chavane M. J., *Salamine de Chypre VI, Les Petits Objects*, Paris, 1975.
- Chavane 1990 Chavane M.– J., *Le Necropole D’Amathonte, Tombes 110–385, Etudes Chypristes XII, IV Les Petits Objects*, Nicosia, 1990.
- Cheyne 1997 Cheynet J. C., “Byzantine Seals”, *7000 Years of Seals*, D. Collon (Ed.), British Museum Press, London (1997), 107–123.
- Christie 1991 Christie N., “Longobard Weaponry and Warfare A.D. 1–800”, *JRMES* 2 (1991), 1–26.
- Cinisli 2001 Cinisli D., *Sikkeler Işığında Phrighia Bölgesindeki İrmak Tanrıları, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2001.
- Cleere 1958 Cleere H. F., “Roman Domestic Ironwork, as Illustrated by the Brading, Isle of Wight, Villa”, *Univ. of London, BInstofArch.* 1 (1958), 55–74.
- Cleere 1981 Cleere H. F., *The Iron Industry of Roman Britain, Wealden*, 1981.
- Colt 1962 H. D. Colt, *Excavations at Nessana*, London, 1962.
- Comstock ve Vermeule 1971 Comstock M., Vermeule C., *Greek, Etruscan and Roman Bronzes in the Museum of Fine Arts Boston, Massachusetts*, 1971.
- Connolly 1997 Connolly P., “Pilum, Gladius and Pugio in The Late Republic”, *JRMES* 8 (1997), 41–57.
- Conybeare 1896 F. C. Conybeare f. C., “Christian Demonology II”, *The Jewish Quarterly Review*, Vol. 9, No. 1 (1896), 59–114.
- Corsten 1997a Corsten T., “Kibyra 1995”, *AST* 14.1 (1997), 63–72.

- Corsten 1997b Corsten T., “Ein neues Buchstabenorakel aus Kibyra”, *Epigr. Anat.* 28 (1997), 41–49.
- Corsten ve diğeri 1997 Corsten T.–Horsley G. H. R.–Kearsley R., “Inscriptions from Kibyra in the Museum at Burdur/Turkey”, *Epigr. Anat.* 28 (1997), 53–56.
- Corsten 1998 Corsten T., “Kibyra 1996”, *AST* 15.1 (1998), 367–369.
- Corsten ve diğeri 1998 Corsten T.–Drew–Bear Th.–Özsait M., “Forschungen in der Kibyris”, *Epigr. Anat.* 30 (1998), 47–80.
- Corsten 1999 Corsten T., “Kibyra 1997”, *AST* 16.1 (1999), 387–390.
- Corsten 2000 Corsten T., “Kibyra 1998”, *AST* 17.1 (2000), 215–216.
- Corsten 2001 Corsten T., “Kibyra 1999”, *AST* 18.1 (2001), 255–256.
- Corsten 2001b Corsten T., “Kibyris in Antiquity”, *Anatolian Archaeology* 7 (2001), 17.
- Corsten 2002a Corsten T., *Die Inschriften von Kibyra I*, Dr. Rudolf Habelt GMBH, Bonn, 2002.
- Corsten 2002b Corsten T., “Kibyris in Antiquity”, *Anatolian Archaeology* 8 (2002), 20.
- Corsten 2003a Corsten T., “Kibyra 2001”, *AST* 20.2 (2003), 83–84.
- Corsten 2003b Corsten T., “Kibyris in Antiquity”, *Anatolian Archaeology* 9 (2003), 26–27.
- Corsten 2004a Corsten T., “Kibyra 2002”, *AST* 21.1 (2004), 229–234.
- Corsten 2004b Corsten T., “Kibyris in Antiquity”, *Anatolian Archaeology* 10 (2004), 22–23.
- Corsten 2005a Corsten T., “Kibyra 2003”, *AST* 22.1 (2005), 29–34.
- Corsten 2005b Corsten T., “Kibyris in Antiquity”, *Anatolian Archaeology* 11 (2005), 27–28.

- Corsten 2005c Corsten T., “Estates in Roman Asia Minor: the case of Kibyrtis”, *Patterns in the Economy of Roman Asia Minor*, S. Mitchell–C. Katsari (Ed.), , The Classical Press of Wales, Swansea (2005), 1– 51.
- Corsten 2006 Corsten T., “Kibyra 2004”, *AST 23.1* (2006), 19–20.
- Couissin 1926 Couissin P., *Les Armes Romaines*, Paris, 1926.
- Crowfoot ve diğeri 1957 Crowfoot J. W., Crowfoot G. M., Kenyon K. M., *The Objects from Samaria*, London, 1957.
- Çoruhlu 2012 Çoruhlu T., “Ören (Adramytteion Antik Kenti) Kazılarında Ele Geçen Bizans Küçük Buluntular”, B. Böhlendorf–Arslan–A Ricci (Ed.), *Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts*, *Byzas* 15 (2012), 163–172.
- Dalton 1901 Dalton O. M., *Catalogue of Early Christian Antiquities and Objects from the Christian East in the Department of British and Medieval Antiquities and Ethnography of the British Museum*, London, 1901.
- D’Andria 2003 D’Andria F., *Hierapolis (Pamukkale) Arkeoloji Rehberi*, Ege Yayınları, İstanbul, 2003.
- Danışman ve Özbal 2009 Danışman G., Özbal H., “Kırklareli, Demirköy Fatih Dökümhanesi 2008 Yılı Kazıları”, *KST* 31, Cilt 3 (2009), 179–198.
- Daniel 1983 Daniel R. W., “A Christian Amulet on Papyrus”, *VigChrist* 37 (1983), 400–404.
- Davidson 1952 Davidson G. R., *Corinth XII, The Minor Objects*, Princeton, 1952.
- Davidson ve Thompson 1975 Davidson G. R., Thompson D. B., *Small Objects from The Pnyx: I*, Amsterdam, 1975.

- Deodato 1993 Deodato A., “I Metalli”, *Archeologia Nella Valle del Curone*, G. Panto (Ed.), Italia (1993), 171–176.
- Deonna 1938 Deonna W., *Le Mobilier Delien, Exploration Archaeologique de Delos*, Paris, 1938.
- Der Roest 1990 Der Roest, J. van, *Die Römische Fibeln von ‘De Horden’*, ROB 38/1988, Amersfoort, 1990.
- Devreker ve Waelkens 1984 Devreker J., Waelkens M., *Les Fouilleis de La Rijskuniversiteit Te Gent A Pessinonte (1967–1973)*, Brugge, 1984.
- Dirlmeier 2002 Dirlmeier, İ. K., *Kleinfunde aus dem Athena Itonia–Heiligtum bei Philia (Thessalien)*, Mainz, 2002.
- Dörtlük 1977 Dörtlük K., “1975 Uylupınar Kazı Raporu”, TAD 24.2 (1977), 9–15.
- Dusenbery 1998 Dusenbery E. B., *Samothrace, The Necropoleis*, Princeton, 1998.
- Ekinci 2003 Ekinci H. A., “Burdur Müzesi Çalışmaları, 2001–2002 Kibyra Nekropolü Araştırma, Sondaj ve Çevre Düzenlemesi”, *Anmed* 2003–1, (2003), 55–56.
- Ekinci ve diğerleri 2007a Ekinci H. A., Işık H., IşıkF., “Kibyra 2006 Yılı Çalışmaları”, *MKKS* 16 (2007), 1–12.
- Ekinci ve diğerleri 2007b Ekinci H. A., Özüdoğru Ş., Dökü F. E., Tiryaki G., “Kibyra Kazı Çalışmaları 2006”, *Anmed* 2007–5 (2007), 22– 28.
- Ekinci ve diğerleri 2008 Ekinci H. A., Özüdoğru Ş., Dökü E., Tiryaki G., “Kibyra Kazı Çalışmaları 2007”, *Anmed* 2008–6 (2008), 35–41.
- Ekinci ve diğerleri 2009 Ekinci H. A., Özüdoğru Ş., Dökü F. E., “Kibyra 2008 Yılı Kazıları” *Anmed* 2009 –7 (2009), 32–39.
- Ekinci 2009 Ekinci H. A., “Güneybatı Anadolu'nun Görkemli Kenti Kibyra”, *Aktüel Arkeoloji* 10 (2009), 88 – 97.

- Enckevort ve Willems 1994 Enckevort H. van, Willems J. H. W., “Roman Cavalry Helmets in Ritual Hoards from The Kops Plateau at Nijmegen, The Netherlands”, *JRMES* 5 (1994), 125–137.
- Engemann 1995 Engemann J., “Das Jerusalem Der Pilger. Kreuzauffindung und Wallfahrt”, *Akten Des XII. Internationalen Kongress für Christliche Archäologie, 22– 28 September 1991, Teil 1* (1995), 24–35.
- Eogan 1997 Eogan G., “ ‘Hair–rings’ and European Late Bronze Age Society”, *Antiquity* 71 (1997), 302–320.
- Erdoğan 1996 Erdoğan, Z., *Buldan Dokumacılığı ve İlçede Üretilen Bazı Dokumaların Özellikleri Üzerinde Bir Araştırma, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ev Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara, 1996.*
- Ergeç 1998 Ergeç R., “Belkıs/Zeugma Roma Villası” *VIII. MKKS* (1998), 407–444.
- Eriksson 1988 Eriksson K., “Pilgrim Flasks: How Were They Made?”, *Report of the Department of Antiquities Cyprus, Part I* (1988), 177–180.
- Ersoy 2003 Ersoy A., “Nalbantlık Zanaatı ve İzmir”, *TAED* 3 (2003), 11–22.
- Facsády ve Kárpáti 2001 Facsády R. A., Kárpáti Z., “Korarámai Település és Partvédelem Maradványai Budaújlak déli Részén = Early Roman Settlement and Remains of Bank defence in The Southern Part of Budaújlak”, *Aquincum* 7 (2001), 14–20.
- Fazlıoğlu 2001 Fazlıoğlu İ., *Eskiçağda Dokuma, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2001.*

- Feugere 1994 Feugere M., “L'équipement Militaire d'Époque Républicaine en Gaule, *JRMES* 5 (1994), 3–23.
- Feugere 1997 Feugere M., “Les Petits Objets”, Chassey–les–Montbozon, Un Établissement Rural Gallo–Romain, G. Barbet, Ph. Gandel (Ed.), *Ann. Litt. Univ. Besançon* (1997), 139–180.
- Feugere ve Raux 2004 Feugere M., Raux S., “Le Mobilier Métallique”, Le Clos de la Lombarde à Narbonne, *Espaces Publics et Privés du Secteur Nord–est*, M. Mergoil (Ed.), *Archéologie et Histoire Romaine* 12 (2004), 205–223.
- Fleischer ve diğerleri 1996 Fleischer J., Hjort Ø., Rasmussen M. B., *Byzantium: Late Antique and Byzantine Art in Scandinavian Collections*, Carlsberg, 1996.
- Filgis 2001 Filgis M. N., “Baubefunde von Metallhandwerkern und Kalkbrennern im römischen Wimpfen, Krs. Heilbronn”, *Bautechnik der Antike* 5 (2001), 47–52.
- Foss 2002 Foss C., “Pilgrimage in Medieval Asia Minor”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 56 (2002), 129–151.
- Franken 1993 Franken N., “Zur Typologie antiker Schnellwaagen” *BJ* 193 (1993), 69–120.
- Frisch ve Toll 1949 Frisch, T. C., Toll, N. P., *The Excavations at Dura–Europos, Final Report IV, Part IV, The Bronze Objects, Fas. 1, Pierced Bronzes, Enameled Bronzes and Fibulae*, London, 1949.
- Gaitsch 1980 *Eiserne Römische Werkzeuge*, BAR 78, London, 1980.
- Gaitsch 1984 Gaitsch, W., “Ergologische Bemerkungen zum Hortfund im Königsfort und zu Verwandten Römischen Metalldepots, *BJ* 184 (1984), 379–400.

- Greiefenhagen 1975 Greiefenhagen A., Schmuckarbeiten in Edelmetall, Band II, Einzelstücke, Berlin, 1975.
- Gültekin 2012 Gültekin A., Pisidia Antiokheia Antik Kenti Metal Buluntuları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı, Isparta, 2012.
- Gürler 2004 Gürler B., Tire Müzesi Bronz Eserleri, Ege Yayınları, İstanbul, 2004.
- Hachmann 1961 Hachmann R., “Die Chronologie der Jüngerer vor Römischen Eisenzeit” RGK 41 (1961), 1–277.
- Hall ve Milner 1998 Hall A.S., Milner N.P., An Epigraphical Survey in Kibyra – Olbasa Region, The British Institute of Archaeology Monograph 24, Ankara, 1998.
- Haspels 1928 Haspels C. H. E., “How the Aryballos Was Suspended”. The Annual of the British School at Athens, Vol. 29 (1927/1928), 216–223.
- Henning 1987 Henning J., *Südosteuropa zwischen Antike und Mittelalter, Archäologische Beiträge zur Landwirtschaft des 1. Jahrtausends u.Z.*, Berlin, 1987.
- Henning 2007 Henning J., Post Roman Towns, Trade and Settlements in Europe and Byzantium, Vol. 2, Byzantium, Pliska and the Balkans, Berlin, 2007.
- Herodotos Herodotos, Tarih, M. Ökmen (Çev.), İş Bankası Kültür Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 2006.
- Heymans 1979 Heymans, H., “Eine Hülse mit Arzteinstrumenten aus Maaseik (Belgien)” Archäologisches Korrespondenzblatt 9 (1979), 97–222.

- Hibbs 1991 *Hibbs V. A.*, “Roman Surgical and Medical Instruments from La Cañada Honda (*Gandul*)”, *Archivo Español de Arqueologia* 64 (1991), 111–34.
- Hidayetoğlu 1999 Hidayetoğlu H. M., *Karapınar Tülü Dokumaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Sanatları Eğitimi Anabilim Dalı, El dokumaları ve Örgüleri Ana Sanat Dalı, Konya, 1999.
- Hoepfner ve diğerleri 1999 Hoepfner, W. und Mitarbeiter, “Die Epoche der Griechen”, *Geschichte des Wohnens*, Band 1, 5000 vor Chr.–500 nach Chr., *Vorgeschichte, Frühgeschichte, Antike*, Ludwigsburg (1999), 123–608.
- Hoffmann 2001 Hoffmann A., “Konstruieren mit Eisen”, *Bautechnik der Antike* 5 (2001), 99–106.
- Hofmann 2004 Hofmann E. R., “Christian–Islamic Encounters on Thirteenth–Century Ayyubid Metalwork; Local Culture, Authenticity and Memory”, *GESTA XLIII/2* (2004), 129–142.
- Holth 1919* *Greco–Roman and Arabic Bronze Instruments and Their Medico–surgical Use*, Kristiania, 1919.
- Hopkins 2000 Hopkins D. C., “Across the Anatolian Plateau: Readings in the Archaeology of Ancient Turkey”, *The Annual of the American Schools of Oriental Research*, Vol. 57 (2000), 1–209.
- Horvat 2002 Horvat J, “The Hoard of Roman Weapons from Grad near Shimel”, *Arheoloski Vestnik (Arh. vest.)* 53 (2002), 117–192.
- Hostetter 1986 Hostetter Eric, *Bronzes from Spina, Philipp von Zabern, Mainz am Rhein* 1986

- Karabacak ve diğçerleri 2009 Karabacak V., Altunel E., Akyüz S., Kıyak N. G., Yönlü Ö., Yalçınçer C. Ç., Fethiye–Burdur Fay Zonu Üzerindeki Kibyra Antik Kentinde Tarihsel Deprem İzlerinin Arkeosismolojik ve Paleosismolojik Yöntemler Kullanılarak İncelenmesi, Eskişehir Osman Gazi Üniversitesi 200815006 No’lu Proje Sonuç Raporu, 2009.
- Kassab–Tezgör ve Sezer 1995 Kassab–Tezgör D., Sezer T., İstanbul Arkeoloji Müzelerindeki Pişmiş Toprak Kandiller Katalogu, Cilt 1, Protohistorik, Arkaik, Klasik ve Helenistik Dönemler, İstanbul, 1995.
- Kazakevicius 1983 Kazakevicius, V., “A Rare Animal–headed Cross–bow Brooch from Plinkaigalis in Lithuania” *Fornvännen* 78, Stockholm (1984), 189–196.
- Kazanski 2003 Kazanski M., *Qal’at Sem’an*, Vol. IV, Fas. 3, *Les Objects Métalliques*, Beyrouth, 2003.
- Kendrick ve diğçerleri 1939 Kendrick T. D., Kitzinger E., Allen D., “The Sutton Hoo Finds”, *The British Museum Quarterly*, Vol. 13, No. 4 (1939), 111–136.
- Koenigs 2011 Koenigs W., “Raum und Decke Griechischer Bauten”, A. von Kienlin (Ed.), *Holztragwerke der Antike*, Byzas 15 (2011), 17–37.
- Korkut ve Grosche 2007 Korkut T., Grosche G., *Das Bouleuterion von Patara*, Patara II.1, İstanbul, 2007.
- Korres 2011 Korres M., “Die Überdachung des Theaters bzw. Odeion des Herodes Atticus in Athen”, A. von Kienlin (Ed.), *Holztragwerke der Antike*, Byzas 15 (2011), 273–286.

- Kötzsche 1995 Kötzsche L., “Das Heilige Grab und Seine Nachfolge”, Akten Des XII. Internationalen Kongress für Christliche Archäologie, 22–28 September 1991, Teil 1 (1995), 272–290.
- Kraus 2006 Kraus T., “Manuscripts with the *Lord’s Prayer*—They Are More Than Simply Witnesses to That Text Itself”, New Testament Manuscripts, Their Texts and Their World, T. J. Kraus ve T. Nicklas (Ed.), Brill, Leiden, Boston (2006), 227–266.
- Kreilick 1999 Kreilick T. S., *The Ubiquitous Nail: An Annotated Bibliography*, Orelan PA, 1999.
- Krekovic 1994 Krekovic E., “Military Equipment on the Territory of Slovakia”, *JRMES* 5 (1994), 211–225.
- Kretschmer 2000 Kretschmer F., *Antik Roma’da Mimarlık ve Mühendislik, Arkeoloji ve Sanat Yayınları*, İstanbul, 2000.
- Kuban 1993 Kuban Z., “Eisenfunde aus Arykanda”, Akten Des II. Internationalen Lykien–Symposions, Wien 6–12 Mai 1990, J. Borchardt, G. Dobesch (Ed.), Wien (1993), 131–136.
- Küçükerman ve diğerleri 1994 Küçükerman Ö., Başgelen N., Tanyeli G., Batur A., *Anadolu Sanayi ve Tasarım Tarihinin Ayak İzlerinde Maden Döküm Sanatı*, İstanbul, 1994.
- Künzl 1982 Künzl E., “Medizinische Instrumente aus Sepulkralfunden der römischen Kaiserzeit” *BJ* 182, Köln (1982), 1–132.
- Künzl 1984 Künzl, E., “*Medizinische Instrumente* aus Trier und Umgebung im *Rheinischen Landesmuseum Trier*”, *Trierer Zeitschrift* 47 (1984), 153–237.

- Künzl 1996 Künzl E., “Forschungsbericht zu den antiken medizinischen Instrumenten” Aufstieg und Niedergang der Römischen Welt (ANRW), Teil II Band 37 (1996), 2434–2610.
- Künzl1998 Künzl,E.,“*Zur Typologie von Klammern und Pinzette*”, Saalburg–Jahrbuch 49 (1998), 78–82.
- Künzl ve Künzl 2003 Künzl E., Künzl S., Das Römische Prunkportal von Ladenburg, Stuttgart, 2003.
- Kürkman 2003 Kürkman G., Anadolu Ağırlık ve Ölçüleri, İstanbul, 2003.
- La’da ve Papathomas 2004 La’da C. A., Papathomas A., “A Greek Papyrus Amulet from the Duke Collection with Biblical Excerpts: Septuagint Psalm 90, the Heading of Psalm 91 and The Lord’s Prayer with a Doxology,” *BASP* 41 (2004), 99–113.
- Lazarov 1998 Lazarov L., “Grave Find from the Second Half of the First and the Beginning of the Second Century AD from the Town of Dulgopol, Varna Region (Northeastern Bulgaria)”, *Arch. Bulgarica* II, Sofia (1998), 70–76.
- Lehner 1904 Lehner H., “Die Einzelfunde von Novaesium”, *BJ* 111/112 (1904), 243–418.
- Lengeranlı 1999 Lengeranlı Y., “Strabon’un Anadolu Coğrafyasında Madencilik”, *Arkeoloji ve Sanat*, Yıl 21, Sayı 90, (1990), 37–42.
- Lightfoot 2003 Lightfoot, M.,“Afyon Arkeoloji Müzesi ve Amorium Kazılarında Bulunan Bizans Kemer Tokaları”, *TAED* 3 (2003), 119–134.
- Lightfoot 2007 Lightfoot C., “Trade and industry in Byzantine Anatolia: the evidence from Amorium”, *DOP* 61 (2007), 269–286.

- Lindahl 2003
Lindahl, F., “Some Late Tenth and Eleventh–Century Cloisonné Enamel Brooches and Finger–Rings from Denmark”, *Through a Glass Brightly, Studies in Byzantine and Medieval Art and Archaeology Presented to David Buckton, Christ Entwistle (Ed.)*, Exeter (2003), 163–170.
- Linscheid 1995
Linscheid P., “Untersuchungen zur Verbreitung von Menasampullen Nördlich der Alpen”, *Akten Des XII. Internationalen Kongress für Christliche Archäologie, 22–28 September 1991, Teil 2 (1995)*, 982– 986.
- Loeschcke 1919
Loeschcke S., *Lampen aus Vindonissa*, Zurich, 1919.
- Loretz 1979
Loretz O., *Die Psalmen II, Alter Orient und Altes Testament*, Neukirchen–Vluyn, 1979.
- Luik 2002
Luik M., *Die Funde aus den Römischen Lagern um Numantia im Römisch–Germanischen Zentralmuseum, Mainz*, 2002.
- Magie 1950
Magie D., *Roman Rule in Asia Minor to the End of the Third Century after Christ, Vol. I – II*, Princeton, 1950.
- Mango 2007
Mango M. M., “From ‘Glittering Sideboard’ to Table: Silver in the Well–appointed Triclinium” *Eat, Drink, and Be Merry (Luke 12:19), Food and Wine in Byzantium, Papers of the 37th Annual Spring Symposium of Byzantine Studies, in Honour of Professor A. A. M. Bryer, L. Brubaker ve K. Linardou (Ed.)*, Hampshire (2007), 127–161.
- Manning 1985
Manning, W. H., *Catalogue of the Romano–British Iron Tool Fittings and Weapons in the British Museum*, British Museum Publications, London, 1985.

- Maric 1996 Maric, Z., “Die Hellenistische Stadt Oberhalb Osanici bei Stolac (Ostherzegowina)”, *RGK* 76/1995 (1996), 31–72.
- Matantseva 1994 Matantseva T., “Les Amulettes Byzantines Contre le Mauvais Ceil du Cabinet des Medailles”, *Jahrbuch für Antike und Christentum* 37 (1994), 110–121.
- Mc Crown 1943 Mc Crown C. C., “Early Christian Books”, *The Biblical Archaeologist*, Vol. 6, No. 2 (1943), 21–31.
- MEB 2011 Milli Eğitim Bakanlığı, Tekstil Teknolojisi, Ana Örgülü Numune Kumaş Dokuma 1, Ankara, 2011.
- Meier–Arendt 1984 Meier–Arendt W., “Ein Verwahrfund des 4. Jahrhunderts aus dem Königsfort bei Köln”, *BJ* 184 (1984), 335–370.
- Menzel 1969 Menzel, H., *Antike Lampen im Römisch– Germanischen Zentral Museum im Mainz*, Katalog 15, Mainz, 1969.
- Mercangöz 2012 Mercangöz Z., “Kuşadası Kadıkalesi/Anaia Kazısı: Bizans Döneminden Birkaç Küçük Buluntu”, B. Böhlendorf–Arslan–A Ricci (Ed.), *Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts*, *Byzas* 15 (2012), 223–232.
- Meriçboyu ve Atasoy 1983 Meriçboyu Y., Atasoy S., *İstanbul Arkeoloji Müzesindeki Büst Şeklinde Kantar Ağırlıkları*, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1983.
- Metin 2012 Metin H., *Kibyra Kandilleri*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum, 2012.
- Metzler ve Zimmer 1975 Metzler J., Zimmer J., “Öffentliche Bäderanlage Und Spätantike Baureste im Gallo–Römischen Vicus von Mamer“, *Hemecht* 27 (1975), 429–475.

- Militsi 2012 Militsi E., "Small Finds from the Early Christian Settlement of Kefalos in Cos, Dodekanese", B. Böhlendorf–Arslan–A Ricci (Ed.), *Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts*, *Byzas* 15 (2012), 263–275.
- Milliken 1957 Milliken W. M., "Early Christian Fork and Spoon", *The Bulletin of the Cleveland Museum of Art*, Vol. 44, No. 8 (1957), 184–187.
- Milne 1970 Milne, J. S., *Surgical Instruments in Grek and Roman Times*, New York, 1970.
- Milojčić 1970 Milojčić V., "Zu den Spätkaiserzeitlichen und Merowingischen Silberlöffeln", *RGK* 49/1968 (1970), 111–152.
- Muscarella 1965 Muscarella O. W., "Ancient Safety Pins, Their Function and Significance", *Expedition*, Winter (1965), 34–40.
- Muscarella 1988 Muscarella O. W., *Bronze and Iron Ancient Near Eastern Artifacts in the Metropolitan Museum of Art*, New York, 1988.
- Mutz 1976 Mutz A., *Römisches Schmiedehandwerk*, *Augster Museumshefte* 1, Augst, 1976.
- Nesbitt 2003 Nesbitt J. W., "Apotropaic Devices on Byzantine Lead Seals and Tokens in the Collections of Dumbarton Oaks and the Fogg Museum of Art", *Through a Glass Brightly, Studies in Byzantine and Medieval Art and Arcaeology Presented to David Buckton*, Christ Entwistle (Ed.), Exeter (2003), 107–113.
- Nesbitt ve Oikonomides 1994 Nesbitt J. W., Oikonomides N., *Catalogue of Byzantine Seals at Dumbarton Oaks and the Fogg Museum of Art*, Vol. 2, *South of the Balkans, The Islands, South of Asia Minor*, Washington D.C., 1994.

- Niblett ve diğeri 2006 Niblett R., Manning W., Saunders C., "Verulamium: Excavations within the Roman Town 1986–88", *Britannia*, Vol. 37 (2006), 53–188.
- Nothdurfter 1976 Northdufter J., *Die Eisenfunde von Sanzano in Nonsberg, Mainz am Rhein*, 1979.
- Nowotny 1910 Nowotny E.; "Gläserne Konvexspiegel", *ÖJh* XIII (1910), 107–128.
- Oldenstein 1977 Oldenstein J., "Zur Ausrüstung Römischer Auxiliareinheiten", *RGK* 57/1976 (1977), 49–284.
- Oransay 2006 Oransay B. S. A., "Arykanda Antik Kentinde 1971–2002 Kazı Sezonları Ele geçen Madeni Buluntular ve Madencilik Faaliyetleri", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Ankara Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, Ankara, 2006.
- Ötüken 1998 Ötüken Y., "Demre Aziz Nikolaos Kilisesi'nin Ortaçağ Araştırmalarına Katkıları", *Sanat Tarihi Dergisi* IX (1998), 87–101.
- Özçatal ve Olcay 1998 Özçatal F., Olcay B. Y., "1997 Yılı Seyitgazi İlçesi Mozaik Kurtarma Kazısı", *MKKS* VIII (1998), 529–550.
- Özgen ve diğeri 2008 Özgen E., Engin A., Acara–Eser M, Eser E., "Oylum 2006: Mozaikli Bazilika Kazısı", *KST* 29, 411–426.
- Öztürk 2005 Öztürk F., *Antalya İli Manavgat İlçesi ve Köylerindeki Düz Dokumalar*, *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, El Dokumaları ve Örgüleri Eğitimi Bölümü, Konya, 2005.
- Özüdoğru ve diğeri 2011 Özüdoğru Ş., Dökü F. E., Dikbaş G., Vanhavernbeke H., "Kibyra 2010 Yılı Kazı Çalışmaları", *Anmed* 9 (2011), 36–43.
- Özüdoğru ve Dökü 2010 Özüdoğru Ş., Dökü F. E., "Kibyra 2009 Yılı Kazı Çalışmaları", *Anmed* 8 (2010), 37–45.

- Özüdoğru ve Dökü 2012 Özüdoğru Ş., Dökü F. E., “Kıbyra 2011 Yılı Kazı Çalışmaları”, *Anmed* 10 (2012), 46–52.
- Özüdoğru ve Dünder 2007 Özüdoğru Ş., Dünder E., “Kıbyra Geç Roma – Erken Doğu Roma Dönemi Mühürlü Unguentariumları”, *OLBA XV* (2007), 145–178.
- Pasinli ve diğerleri 1994 Pasinli A., Gökyıldırım, T., Düzgüner F., “İnceğiz–Maltepe Nekropolü 1993 Yılı Kurtarma Kazısı”, *MKKS V* (1994), 345–364.
- Payton 1991 Payton R., “The Uluburun Writing–Board Set”, *Anatolian Studies*, Vol. 41 (1991), 99–106.
- Peleg 1991 Peleg M., “Persian, Hellenistic and Roman Burials at Lohamei HaGeta’ot”, *Atiqot XX* (1991), 131–152.
- Peltz 2010 Peltz U., “Nägel, Stifte, Niete... Eine Typologie der Befestigungstechnik im Heraion von Samos”, *AA* 2010/2 (2010), 23–38.
- Perdrizet 1908 Perdrizet P., *Monuments Figures,, Petits Bronzes, TerresTerres– Cuites, Antiques Diverses, Fouilles de Delphes*, Tome V, Paris, 1908.
- Petculescu 1991 Petculescu L., “Bronze Spearheads and Spear Butts from Dacia”, *JRMES* 2 (1991), 35–58.
- Petrie 1917 Petrie, W. M. F., *Tools and Weapons*, London, 1917.
- Pflaum 2007 Pflaum V., “The Supposed Late Roman Hoard of Tools and a Steelyard from Vodice near Kalce”, *Arheoloski vestnik* 58 (2007), 285–332.
- Ploug ve diğerleri 1969 Plog G., Oldenburg E., Hammershaimb E., Thomsen R., Lökkegaard F., *Hama, Fouilles et Recherches 1931–1938, IV3*, Copenhagen, 1969.
- Pompeji 1994 Pompeji Wiederentdeckt, *Antikenmuseum Basel und Sammlung Ludwig*, 19. März–26. Juni 1994, Rom, 1994.

- Radnoti 1938 Radnoti A., Die Römischen Bronzegefäße von Pannonien, Leipzig, 1938.
- Radulescu ve Cliante 1986 Radulescu A., Cliante T., “Tezaurul de la Scivada–Izvoarele (jud. Constanta)”, *Pontica* XIX (1986), 127–153.
- Raeder 1983 Raeder J., Priene, Funde aus einer griechischen Stadt, Berlin, 1983.
- Rajtar 1994 Rajtar J., “Waffen und Ausrüstungsteile aus dem Holz–Erde–Lager von Iza”, *JRMES* 5 (1994), 83–95.
- Ramsay 1890 *The Historical Geography of Asia Minor*, Royal Geographic Society Supplementary Papers, Vol. IV, London, 1890.
- Raubitschek 1998 Raubitschek Isabelle K., *Isthmia VII, The Metal Objects (1952– 1989)* Princeton, 1998.
- Reinach 1906 Reinach S., *Répertoire de la Statuaire Grecque et Romaine*, Paris, 1906.
- Ricci 2010 Elaiussa Sebaste III, *L’Agora Romana*, E. E. Schneider (Ed.) İstanbul (2010), 245–258.
- Richard ve diğerleri 1980 Richard J. C., Feugere M., Soris P., “Les Fibules de Murviel–Les–Montpellier (Hérault)” *Archéologie en Languedoc*, No. 3 (1980), 123–134.
- Richter 1915 Richter, G.M.A., *Greek, Roman and Etruscan Bronzes*, New York, 1915.
- Richter 1961 Richter G. M. A., *Catalogue of Greek and Roman Antiquities in The Dumbarton Oaks Collection*, Cambridge, 1961.
- Richter 1966 Richter G. M. A., *The Furniture of the Greeks, Etruscans and Romans*, London, 1966.

- Riha 1986 Riha E., Römisches Toilettgerät und medizinische Instrumente aus Augst und Kaiseraugst, Forschungen in Augst, Band 4, Augst, 1986.
- Robinson 1941 Robinson D. M., Excavations at Olynthus, Vol. X, Metal and Minor Miscellaneous Finds, Oxford University Press, London, 1941.
- Romualdi 1989 Romualdi A, Il Patrimonio Disperso, Roma, 1989.
- Ross 1962 Ross, M. C., Catalogue of the Byzantine and Early Mediaeval Antiquities in the Dumbarton Oaks Collection, Vol. 1, Metalwork, Ceramics, Glyptics, Painting, Washington D.C., 1962.
- Russel 1982 Russel J., “Byzantine Instrumenta Domestica from Anemurium: The Significance of Context”, City, Town and Countryside in the Early Byzantine Era, R. L. Hohlfelder (Ed.), New York (1982), 133–154.
- Sanz 1997 Sanz F. Q., “Gladius Hispaniensis: An Archaeological View from Iberia”, JRMES 8 (1997), 251–270.
- Schulze–Dörlamm 2002 Schulze–Dörlamm M., Byzantinische Gürtelschnallen und Gürtelbeschläge im Römisch–Germanischen Zentralmuseum, Teil I, Die Schnallen Ohne Beschläg mit Laschenbeschläg und mit Festen Beschläg des 5. Bis 7. Jahrhunderts, Mainz, 2002.
- Schulze–Dörlamm 2009 Schulze–Dörlamm M., Byzantinische Gürtelschnallen und Gürtelbeschläge im Römisch– Germanischen Zentralmuseum, Teil II, Die Schnallen mit Scharnierbeschläg und Die Schnallen mit Angegossenem Riemendurchzug des 7. Bis 10. Jahrhunderts, Mainz, 2009.
- Serdaroğlu 2002 Serdaroğlu Ü., Eskiçağda Tıp, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Yayınları, İstanbul, 2002.

- Sevin 2001 Sevin V., *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Ankara, 2001.
- Sharp 2011 Sharp E. G., *A Comparison of Ancient Mediterranean Metal Structural Fittings*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Wilfried Laurier University, Department of Archaeology and Classical Studies, Ontario, 2011.
- Shtereva 1999 Shtereva I., "Early Christian Ampullae from Sliven, South Bulgaria", *Arch. Bulgarica* III.1 (1999), 85–88.
- Sim 1995 Sim D., "The Manufacture of Disposable Weapons of the Roman Army", *JRMES* 3 (1992), 105–119.
- Simpson 2000 Simpson, G., *Roman Weapons, Tools, Bronze Equipment and Brooches from Neuss – Novaesium Excavations 1955–1972*, BAR 862, Oxford, 2000.
- Simpson 2003a Simpson, G., "Roman Minor Objects, 1990–1997", *Cosa V: An Intermittent Town, Excavations 1991–1997*, E. Fentress (Ed.), Michigan, 2003.
- Simpson 2003b Simpson, G., "Late Roman and Medieval Minor Objects, 1948–1997", *Cosa V: An Intermittent Town, Excavations 1991–1997*, E. Fentress (Ed.), Michigan, 2003.
- Smith 1982 Smith J. C., "A Roman Chamber Tomb on the South Slopes of Monsteriaki Kephala, Knossos" *BSA* 77 (1982), 255–285.
- Sommer 1984 Sommer M., *Die Gürtel und Gürtelbeschläge des 4. und 5. Jahrhunderts im Römischen Reich*, Bonn, 1984.
- Spier 1993 Spier J., "Medieval Byzantine Magical Amulets and Their Tradition", *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, Vol. 56 (1993), 25–62.
- Spratt ve Forbes 1847 Spratt T.A.B., Forbes E., *Travels in Lykia, Milyas and the Cibyratis*, S. & J. Bentley, Londra, 1847.

- Stiebel 2011 Stiebel G. D., “Metal Finds from The Temple Mount Excavations”, E. Mazar (Ed.), *The Temple Mount Excavations in Jerusalem, 1968–1978 Directed by Benjamin Mazar, Final Reports, Vol. IV, The Tenth Legion in Aelia Capitolina*, QEDDEM 52, Jerusalem (2011), 229–233.
- Strabon Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: XII–XIII–XIV)*, Çev. Prof. Dr. Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul, 1993.
- Sturm 2012 Sturm A., *Frühmittelalterliche Schmiedewerkstatt*, Aachen, 2012.
- Syon 1999 Syon D., “Souvenirs from the Holy Land: A Crusader Workshop of Lead Ampullae from Acre”, *Knights of the Holy Land–The Crusader Kingdom of Jerusalem*, S. Rosenberg (Ed.), Jerusalem, (1999), 110–115.
- Szalay ve Boehringer 1937 Szalay A. Von, Boehringer E., *AvP X, Die Hellenistischen Arsenale*, Berlin, 1937.
- Şahin 2010 Şahin F., *Patara Metal Buluntuları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Arkeoloji Anabilim Dalı, Antalya, 2010.
- Şimşek ve diğerleri 2011 Şimşek C. (Ed.), Okunak M., Bilgin M., *Laodikeia Nekropolü (2004–2010 Yılları)*, Denizli, 2011.
- Taft 1996 Taft, R. F., “Byzantine Communion Spoons: A Review of the Evidence”, *Dumbarton Oaks Papers*, Vol. 50 (1996), 209–238.
- Tampone 2001 Tampone G., “Acquaintance of the Ancient Timber Structures”, *Historical Constructions*, Laurenço P. P.; Roca P. (Ed.) Guimarães (2001), 117–144.

- Tatlıcan ve diğeri 1998 Tatlıcan İ., Tezgör D. K., Dereli F., “Demirci–Sinop Amfora Atölyelerinin 1996 Kazısı”, KST XIX–II (1998), 465–487.
- Tavukçu 2006 Tavukçu Z. A., Parion Nekropolü 2005 Yılı Buluntuları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Sos. Bil. Ens., Arkeoloji Anabilim Dalı, Erzurum, 2006.
- Texier 2002 Texier C., Küçük Asya, Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi, Cilt III, A. Suat (Çev.), İstanbul, 2002.
- Thomas 2003 Thomas M. D., Lorica Segmentata, Vol. II, A Catalogue of Finds, JRMES Monograph 2, Great Britain, 2003.
- Titus Livius Titus Livius, Roma Tarihi V, S. Şenbark (Çev.), İstanbul, 1994.
- Tolan 2006 Tolan Ö., Bizans Devletinde Ziraat (IX.–X. Yüzyıl), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Elazığ, 2006.
- Topbaş 1992 Topbaş A., “Seyitömer Höyüğü 1991 Yılı Kurtarma Kazısı”, MKKS 3 (1992), 1–30.
- Treister 1994 Treister M., “Italic and Provincial– Roman Mirrors in Eastern Europe, “Akten der 10. Internationalen Tagung über Antike Bronzen, Freiburg, 18.–22. Juli 1988, Stuttgart (1994), 417–428.
- Trier 1984 Trier, Kaiserresidenz und Bischofssitz, Ausstellung, 4. Mai bis 10. November 1984, Mainz, 1984.
- Tudor 1948 Tudor D., "Miroirs Byzantins De Verre Doublé de Plomb Trouvés en Roumaine", Dacia XI–XII (1948), 243–255.
- Tulay 1991 Tulay A. S., “Afrodisias Müzesi Bahçesi Kurtarma Kazısı– 1990” MKKS 2 (1991), 147–166.
- Ulbert 1968 Ulbert G., Römische Waffen des 1. Jahrhunderts n. Chr., Stuttgart, 1968.

- Ulbert 1974 Ulbert G., “Straubing und Nydam. Zu Römische Langschwertern der Spätrom Limeszeit”, Festschrift für Jochim Werner 65. Zum Geburtstag, Studien zur vor- und Frühgeschichtlichen Archäologie, Teil I, München (1974), 197–216.
- Umar 1993 Umar B., Türkiye’deki Tarihsel Adlar, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 1993.
- Uzel 1985 Uzel İ., “Anadolu’da Bulunan Kozmetik Tıp Aletleri”, Arkeometri Sonuçları Toplantısı XI (1985), 19–37.
- Uzel 2000 Uzel İ., Anadolu’da Bulunan Antik Tıp Aletleri, TTK, Ankara, 2000.
- Ürer 1997 Ürer H., Emirdağ (Afyon) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk–İslam Sanatı Anabilim Dalı, İzmir, 1997.
- Valeriani 2011 Valeriani S., “Die Quadratur des Dreieckes. Spätantike und frühneuzeitliche Dächer zwischen Ikonographie und Baubefunden”, A. von Kienlin (Ed.), Holztragwerke der Antike, Byzas 15 (2011), 287–297.
- Vierneisel 1978 Vierneisel K., Römisches in Antikemuseum, Berlin, 1978.
- Vikan 1982 Vikan G., Byzantine Pilgrimage Art, Dumbarton Oaks, Trustees for Harvard University, Washington, D.C., 1982.
- Vikan 1995 Vikan G., “Early Byzantine Pilgrimage Devotionalia as Evidence of the Appearance of Pilgrimage Shrines”, Akten Des XII. Internationalen Kongress für Christliche Archäologie, 22–28 September 1991, Teil 1 (1995), 377–388.

- Visy 1994
Visy Z., “Römische und byzantinische Schnellwaagen aus der Türkei” Akten der 10. Internationalen Tagung über antike Bronzen, Freiburg 18.–22. Juli 1988, Stuttgart (1994), 435–444.
- Von Kienlin 2011
Von Kienlin A., “Überlegungen zur Entwicklung WeitspannenderDactragwerke in Anatolien”, A. von Kienlin (Ed.), Holztragwerke der Antike, Byzas 15 (2011), 81–92.
- Xanthopoulou 1998
Xanthopoulou, M., “Le Mobilier Ecclesiastique Metallique de la Basilique de Saint– Tite a Gortyne (Crete Centrale)”, CahArch 46 (1998), 103–19.
- Waldbaum 1983
Waldbaum, Jane C., Metalwork from Sardis, Harvard University Press, London, 1983.
- Waelkens ve diğerleri 1991
Waelkens, M., Harmankaya A., Viaene W., “The Excavations at Sagalassos 1990” KST XIII– II (1991), 283–308.
- Waelkens ve Loots 2000
Reports on the Survey and Excavation Campaigns of 1996 and 1997, Sagalassos V, Waelkens M., L. Loots (Ed.), Leuven, 2000.
- Wallace ve Williams 1999
Wallace W., Williams W., Tarsuslu Paulus’un Üç Dünyası, Z. Z. İlkelen (Çev.), İstanbul, 1999.
- Walters 1914
Walters, H. B., Catalogue of the Greek and Roman Lamps in the British Museum, Oxford University Press, London, 1914.
- Warland 2012
Warland R., “Der Gegenstand im Bild Zur Kontextualisierung von Realien in der byzantinischen Wandmalerei Kappadokiens”, B. Böhlendorf–Arslan ve A Ricci (Ed.), Byzantine Small Finds in Archaeological Contexts, Byzas 15 (2012), 369–384.

- Wasserman 2006 Wasserman T., “(P.Oxy. XXXIV 2684): The Epistle of Jude on an Amulet?”, *New Testament Manuscripts, Their Texts and Their World*, T. J. Kraus ve T. Nicklas (Ed.), Brill, Leiden, Boston (2006), 137–160.
- White 1967 White K. D., *Agricultural Implements of The Roman World*, Cambridge University Press, London, 1967.
- Wiseman 1955 Wiseman D. J., “Assyrian Writing-Boards”, *Iraq*, Vol. 17, No.1 (1955), 3–13.
- Wiseman 1969 Wiseman J., “Excavations in Korinth, the Gymnasium Area”, *Hesperia* 38, No. 1, (1969), 64–106.
- Woimant 2002a Woimant J. P., “Les Objets en Métal Base Cuivre” *Revue Archéologique de Picardie*, Volume 3, Numéro 1 (2002), 113–123.
- Woimant 2002b Woimant J. P., “Les Objets en Fer” *Revue Archéologique de Picardie*, Volume 3, Numéro 1 (2002), 137–146.
- Wolfgarten 1994 Wolfgarten R. S., “XRICTIANA RELIGIO. Zu einer Münzprägung Karls des Großen”, *Jahrbuch für Antike und Christentum* 37 (1994), 122–141.
- Wright 2000 Wright G. R. H., “Some Byzantine Bronze Objects from Beycesultan”, *AnatSt.* 50 (2000), 159–170.
- Wróblewski 2006 Wróblewski W., “*Aschenplätze–The Forgotten Burial Rituals of The Old Prussians*” *Archaeologia Lituana* 7 (2006), 221–234.
- Yalav 1980 Yalav E., “Anadolu Medeniyetlerinde Pensetin Gelişimi”, A.Ü. Tıp Fak. Yay. 248, Ankara, 1980.
- Yaraş 2005 Yaraş A., “2004 Yılı Allianoi Kazısı”, *KST* 27, Cilt 2 (2005), 297–310.
- Yegül 2006 Yegül F., *Antik Çağda Hamamlar ve Yıkanma*, İstanbul, 2006.

- Yıldız 2000 Yıldız N., Eskiçağda Yazı Malzemeleri ve Kitabın Oluşumu, TTK, Ankara, 2000.
- Yılmaz 1994 Yılmaz Z., “Düğüncülü Höyüktepe Tümülüsü”, MKKS V (1994), 387–416.
- Yılmaz 2009 Yılmaz O., Gölhisar İlçesinin Coğrafyası, Ankara, 2009.
- Zeyrek 2005 Zeyrek T. H., Helen ve Roma Dünyasında Kurşun Kullanımı, Ege Yayınları, İstanbul 2005.
- Zhuravlev 2003 Zhuravlev D. V., “New Data on Details of Roman Military Equipments and Horse’s Harnesses from Chersonessos and Its Environs”, Ancient Civilisations 9, Leiden (2003), 87–116.
- Zimmermann ve Künzl 1995 Zimmermann S., Künzl E., “Die Antiken Der Sammlung Meyer–Steineg in Jena I, RGZ 38. Jahrgang, Teil I (1995), 515–540.

K A T A L O G

Katalogla İlgili Açıklamalar

Sınıflandırılan buluntular, "Kaplar ve Kulplar (A)", "Kişisel Kullanım Eşyaları (B)", "Aydınlatma Araçları (C)", "Silahlar ve Kesiciler (D)" ... vb. gibi işlevsel özelliklerine göre alfabetik sırayla ve Arap rakamlarıyla numaralandırılarak, 13 ana başlık altında incelenmiş; sınıflandırılmayanlar ise 14. ana başlık olan "Diğerleri (N)" başlığı altında toplanmıştır. Bu düzenle verilen katalog numarası yanına, buluntuya ait çizim ve fotoğrafların "Levha ve Çizim" numaraları da eklenmiştir.

Katalog içerisinde, her eserin yapılmış olduğu "malzemesi", kazı ekibi tarafından verilen "kazı envanter numarası", "buluntu yeri ve konumu", "tanımı", bilimsel yayınlarda bulunan "benzerleri" ve bu benzerlerden elde edilen veriler ile buluntu konumundaki diğer veriler incelenerek "tarihleme"si verilmiş, buluntuların tamamı Milattan sonraki yüzyıllara ait olduğu için, tarihlemelerde ayrıca M.S. ibaresi kullanılmamıştır. Uzunluk ölçü birimi santimetre olup, cm. kısaltması gerektiğinde sadece "tanım" maddesinde kullanılmıştır. Tartı araçları bölümündeki ağırlıklarda Gr. (Gram) birimi kullanılmıştır. "Tanım"da, gerektiğinde eserin korunmuşluğu, üretim tekniği bilgileri ile eksik, kırık, silik, eğik ve/veya ezik olduğu, korozyon durumukısaca belirtilmiştir.

"20..-KED.." şeklindeki kazı envanter numaraları, kazı ekibi doktora metal kasasındaki etütlük malzemeye buluntu fişi ve yılına göre verilen kayıt numarasını temsil etmektedir. Yarısından azı korunan eserde, adının yanına "parçası" anlamında "Prç." kısaltması eklenmiştir.

A1. Aryballos**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'10-04**BYK:** YOM 6, Lahit 3 ile kuzey duvarı arası, -230, -250.**Ölçüleri:** y: 7,5; ç: 6.**Tanım:** İnce boyunlu, küre gövdeli, kısa kaideli, omuz bölümünde yarım çember biçimli tel kulpu takmaya yarayan yaprak şeklinde iki halka eklenmiştir.**Benzerleri:** Arslan ve diğerleri 2011, 176, 186, Res. 11; Imperium Romanum 2005, 382, No. 483; Richter 1915, 196, Fig. 516.**Tarihleme:** 1. Yy.**A2.Sürahi****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09-190**BYK:** BO, güney oda, -30 / -85.**Ölçüler:** y: 32; ç: 19,5.**Tanım:** Uzun konik boyunlu, konik gövdeli, keskin omuz ve dip profilli, kaidesiz, akıtma ağzı bükülerek oluşturulmuş, dudakta yak. 0,5 cm. çaplı iki delik kulplu olduğunu göstermekte, gövde deforme olmuştur.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 9, Abb. 3b, Taf. 73, 9b; Oransay 2006, 43, Şek. 2, Lev. V, A5; Ridder 1915, 111, Pl. 98, 2700-2701; Waldbaum 1983, 93, Pl. 35, 526; Wright 2000, 167, Fig. 12.a.2.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.

A3. Ampulla**Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'09-92**BYK:** BO, kuzey oda, güney cephe, dolgu.**Ölçüleri:** y: 4,3; g: 3,2; k: 0,6.**Tanım:** Boyun ve dairesel gövdeden oluşmaktadır; Gövde üzerinde çember şeklinde silik olduğu için tam anlaşılamayan, üzüm salkımı benzeri çelenk şeklinde bitkisel bezeme ve haç motifi mevcuttur. Yüzey silik, gövde eziktir.**Karşılaştırma Örnekleri:** Byzanz 2001, 189, I.71, II.7; Engemann 1995, 34, Taf. 2 a,b,c; Hofmann 2004, 136, Fig. 8; Kötzsche 1991, 274, Taf. 28 c; Linscheid 1995, 983, Taf. 135 e; Mercangöz 2012, 228, Fig. 6; Vikan 1982, 42 Fig. 34; Vikan 1995, 377, Taf. 50 a.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**A4. Ampulla****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** 2009-KED1**BYK:** BO, cavea C, diazoma, dolgu.**Ölçüleri:** y: 7; ç: 4,5.**Tanım:** Konik gövdeli, davul dipli, konik ağızlıdır, ezilerek deforme olmuştur.**Karşılaştırma Örnekleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**A5. Tabak Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED2**BYK:** BO, cavea D, basamaklar üzeri dolgu.**Ölçüleri:** u: 17,5; g: 5; d: 2,5.**Tanım:** 21 cm. ağız çapında, kaba işçilikli, korozyona uğramış sığ bir tabağın yaklaşık ¼ parçasıdır.**Karşılaştırma Örnekleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy. sonrası.

A6. Tabak**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED1**BYK:** GDH, tepidarium, batı duvar zemini.**Ölçüleri:** ç: 9,8; y: 1,6; k: 0,1.**Tanım:** İnce bir dairesel plakanın dövülmesiyle yapılmıştır, dudakprofili hafif dışa dönük, yak.1/3 parçası kırık ve eksiktir.**Benzerleri:** Bouloumie ve Lagrand 1976, 29, Fig. 2; Kazanski 2003, 72, Fig. 22.6; Robinson 1941, 187, Pl. XLV, 579; Waldbaum 1983, 89, Pl. 31, 498–499.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**A7. Kulp****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED1**BYK:** YOM 6, Lahit 3, kuzeybatı köşe, –230/–250, zemin.**Ölçüleri:** g: 14; y: 6; k: 0,5.**Tanım:** Yarım daire şeklindeki kare kesitli bölüm helisel kıvrımlarla bükülmüştür; halkalara geçen uç kısımlardaki çengeller uzun gagalı, ördek–kaz–kuğu benzeri kuş başlarıyla sonlanmaktadır.**Benzerleri:** Mansel 1941, 126, Abb. 4h, Abb. 10; Oransay 2006, 51, Şek. 5, Lev. X, A27; Robinson 1941, 218, Pl. LVIII, 743.**Tarihleme:** 1. Yy.**A8. Kulp****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED2**BYK:** YOM 6, Lahit 3, güney köşe, –230/–250, zemin.**Ölçüleri:** g: 12,6; y: 5,5; k: 0,3.**Tanım:** Kat. No. A10 ile benzer. Kuş başlı çengelin birinde, ait olduğu kabın omzunda bulunan yaprak şekilli halka kalmıştır.**Benzerleri:** Mansel 1941, 126, Abb. 4h; Oransay 2006, 51, Şek. 5, Lev. X, A27; Robinson 1941, 218, Pl. LVIII, 743.**Tarihleme:** 1. Yy.

A9. Kulp**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED2**BYK:** BO, A1, –10/–38.**Ölçüleri:** y: 8,7; g: 6; d: 3; k: 0,7.**Tanım:** Yay formulu, alt bölümü yaprak şeklinde sonlanmaktadır. Et kalınlığı fazla, alttan kaynaklı üstten perçinli, perçin deliği temiz ancak çivisi eksik, sırt bölümü nokta bezekli, koyu yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Perdrizet 1908, 88, Fig. 295; Raubitschek 1998, 37, Pl. 39, No. 158–160.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**A10. Kulp****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED3**BYK:** GDH, caldarium 1, kuzey köşe, dolgu.**Ölçüleri:** y: 5,1; d: 4,6; g: 1,4; k: 0,5.**Tanım:** Kapalı yay formulu, kalın metal bir şeridin kıvrılmasıyla yapılmıştır, perçin deliğinde perçin çivisinin baş kısmı kalmıştır, korozyonludur.**Karşılaştırma Örnekleri:** Perdrizet 1908, 88, Fig. 295; Raubitschek 1998, 37, Pl. 39, No. 158–160.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**A11. Kulp****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–166**BYK:** AC, 28–39.00 m arası, kuzey duvar arkası, –7.25/–8.10.**Ölçüleri:** y: 8,6; g: 5,7.**Tanım:** İnce bir metal şeridin kıvrılmasıyla yapılmıştır, yay formuludur, üstte perçin deliği mevcuttur, korozyonludur.**Karşılaştırma Örnekleri:** Perdrizet 1908, 88, Fig. 295; Raubitschek 1998, 37, Pl. 39, No. 158–160.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

B1. Cımbız**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED4**BYK:** GDH, caldarium 1, güney kenar, –165.**Ölçüleri:** u: 8,2; g: 0,6; k: 0,1.**Tanım:** Halkanın takılı olduğu dairesel üst bölüm yay görevi yapmaktadır, tutucu ağızları hafif içe dönük, korozyonludur.**Benzerleri:** Bliquez 1982, 211, Fig. 5.31; Bridger ve Kraus 2000, 55, Taf. 16.6; Dusenbery 1998, 1047, XS–495; Eogan 1997, 319, Fig. 6.1; Garcia 2000, Fig. 34, E1a; Hibbs 1991, 117, Fig. 6, 5–7; Künzl 1984, 164–165, Taf. 11, D19–D28; Künzl 1996, 2622, Abb. XXVI, 5; Künzl 1998, 81–82, Abb. 6; Luik 2002, 191, Abb. 82, 97; Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 22, 515, 531; Milne 1970, 93, Pl. XXVI, 5; Petrie 1917, 51, Pl. LXIV, 36; Pompeji 1994, 187, 43–44; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 133, 719; Woimant 2002a, 115, Pl. VII, BC20.**Tarihleme:** 6. Yy.**B2. Cımbız–İğne Seti****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED3**BYK:** GDH, kuzey duvar dışı, yol kesiti.**Ölçüleri:** u: 6,3; g: 1,5; d: 0,3.**Tanım:** Yay çemberine yakın olan 4,5 cm.lik yassı iğne küçük bir perçinle sabitlenmiştir, tutucu ağızlar daha kalın işlenmiştir, yeşilpatinalıdır.**Benzerleri:** Milne 1970, 93, Pl. XXVI, 4; Petrie 1917, 51, Pl. LXIV, 48–52.**Tarihleme:** 6. Yy.

B3. Ayna Çerçevesi**Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'11 Et.52**BYK:** BO, A7, dyg.,-80.**Ölçüleri:** y: 6; g: 4.

Tanım: Kalıp üretimi olup, ucu damlalı üçgenlerin bir elips çevresinde konumlandırılmasıyla oluşturulmuştur. Işın demetini andıran göbek kısmı taşıyan askı halkasının gövdeye birleşen uç kısımları çatal şeklindedir.

Benzerleri: Nowotny 1910, 266, Nr. 158–161; Treister 1994, 422, Fig. 5, 1; Tudor 1948, 244 vd., Fig. 1–8; Şahin 2010, 83, Ç. No. XVIII, Lev. XXI, K2–K3; Waldbaum 1983, 109, Pl. 42, 655; Zeyrek 2005, 73, Res. 45.

Tarihleme: 5. Yy.**B4. Fibula****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–172**BYK:** GDH, 5. oda, kuzey arkası, -228.**Ölçüleri:** u: 3,9; g: 2,3 k: 0,8

Tanım: Mandal yayı ve iğne tek parça telin sarımıyla yapılmıştır. Germeyi sağlayan ikinci parçanın halkası yayın ortasındadır; kırık ve eksik, gri patinalıdır.

Benzerleri: Bitner–Wróblewska 2003, 38, Fig. 5.2; Der Roest 1990, 194, Taf XI, 244, 249; Feugere 1977, 142, Pl. 3.20; Feugere ve Guillot 1986, 200, Fig. 40, 18–34; Luik 2002, 188, Abb. 76, 25–27; Richard ve diğerleri 1980, 127, Fig. 2, 4–5; Wróblewski 2006, 226, Fig. 4.

Tarihleme: 5.–6. Yy.

B5. Fibula**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED9**BYK:** BO, A7, dyg., +40/–140.**Ölçüleri:** u: 6,7; g: 2,7; y: 1,4.**Tanım:** Dışbükey yarım daire formlu gövde, üzerinde dairesel bezekler kazınmış dörtgen bir uçla sonlanmaktadır, çok az altın kaplama izi mevcut olup, iğnesi ve yay düzeneği eksiktir.**Benzerleri:** Frisch ve Toll 1949, 24, Pl. V, 62,63; Kazanski 2003, 73, Fig. 33.3; Richter 1915, 330, 1062; Waelkens ve diğerleri 1991, 289, Fig. 18; Waldbaum 1983, 116, Pl. 43, 683.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.**B6. Fibula Prç.****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09–93**BYK:** BO, proskene, 3. kemer önü, –210 / –335 cm.**Ölçüleri:** u: 3,5; g: 0,9; k: 0,5.**Tanım:** Larva formundaki gövdenin dibinde iğne veya yayın geçtiği delik mevcuttur, uç kısmı kırık, iğne ve yayı eksik, siyah–yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 4.–5.Yy.

B7. Broş**Malzemesi:** BA–Cam**K. Env. No:** KBR'11–94**BYK:** A1T, doğu stoa, 7. ve 8. kapılar arası, –240.**Ölçüleri:** g: 3,85; k: 0,6.**Tanım:** Rozet biçimlidir, göbekte küçük daire içinde mavi renkte taş bulunmaktadır, çevresinde üçgen paneller içine alınmış kehribar renginde camlar bulunan sekiz hücreden ikisinde camlar korunagelmiş, arka kısımda iğnesi mevcut, gri–yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Der Roest 1990, 166, 192, Taf. X, 239; Garam 2001, 51, Taf. 36.2; Green 1981, 254, Fig. 1. 18; Imperium Romanum 2005, 238, No. 289; Lindahl 2003, 164, Fig. 18.1, Pl. 9.1–5; Waldbaum 1983, 116, Pl. 43, 684.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.**B8. Broş****Malzemesi:** BA–Demir–Cam**K. Env. No:** KBR'11–130**BYK:** GDH, kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 1,55; k: 0,4.**Tanım:** Tambur şeklindeki BA gövde üzerinde, aradaki panelleri sarı renkli camlarla süslenmiş demir haç mevcuttur. Haçın kolları ortadaki taşı kaybolmuş içbükey kaş bölümünde birleşmekte, korozyonludur.**Benzerleri:** Garam 2001, 51, Taf. 36.5; Imperium Romanum 2005, 238, Res. 289; Lindahl 2003, 164, Pl. 9.6; Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 21, 86a–b; Waldbaum 1983, 116, Pl. 43, 685.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

B9. Toka**Malzemesi:** BA**K. Env. No:**KBR'11-95**BYK:** AC, taş tarlası, yüzey.**Ölçüleri:** y: 3,5; g: 2,8; k: 0,25.**Tanım:** Gülen mask biçimli tokenın arka bölümünde pimleri tutturmaya yarayan yarım daire şeklinde üç halka mevcuttur. Alın kısmında bulunan delikteki iğne eksik, açık yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Schulze-Dörlamm 2002, 152, Nr. 117-119; Waldbaum 1983, 119, Pl. 44, 696.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**B10. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-96**BYK:** BO, A6, dyg.,-50.**Ölçüleri:** y: 3,4; g:2,3; k: 0,45.**Tanım:** Mask biçimli tokenın çene kısmında bir damlacık mevcut, alından çıkan iğne sağlam, yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Schulze-Dörlamm 2002, 159, Nr. 127; Waldbaum 1983, 117, Pl. 44, 693.**Tarihleme:** 6. Yy.**B11. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010-KED4**BYK:** A1T, cadde üzeri, 1. dükkân önü, -0,70/-1.10**Ölçüleri:** y: 4,5; g: 2,5; k: 0,9.**Tanım:** Mask formlu toka parçasında gözler ve ağız iri oyuklar halinde işlenmiş, çenede damla formlu süsleme, alındaki delikte olması gereken iğne ve baş üzerindeki halkanın büyük bölümü eksik, gri-yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Davidson 1952, 271, Pl. 114, 2187-2189; Waldbaum 1983, 117, Pl. 44, 689-691.**Tarihleme:** 6-8. Yy.

B12. Toka**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED7**BYK:** Std., 3 no.lu mezar güneyi, kiremit mezar, –60/–90.**Ölçüleri:** u: 4,2; g: 3,7; k: 0,7.**Tanım:** Halka bölümü Kat No. B12 ile benzer, iğnesi kemere bağlanan ikiye katlanmış dörtgen plaka ortasında sabitlenmiş, iki adet perçini korunagelmiş, yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Bierbrauer 1974, 565, Abb. 5, 13; Kazanski 2003, 73, Fig. 37.2; Sommer 1984, Taf. 78, 7a; Thomas 2003, 4, Typ A; Trier 1984, 310, 160; Waldbaum 1983, 117, Pl. 44, 702.**Tarihleme:** 5.–6.Yy.**B13. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED8**BYK:** Std., doğu oturma sıraları, kuzey köşe, dolgu.**Ölçüleri:** u: 3,3; g: 2,7; k: 0,5.**Tanım:** İkiye katlanmış kemer bölümü ve halkası oval formludur, iğnesi sağlam, yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Greiefenhagen 1975, 115, Taf. 79, Nr. 7; Jacobi 1977, 63, Taf. 4, Nr. 11; Kazanski 2003, 73, Fig. 37.3; Krekovic 1994, 217, Fig. 5, 6–8; Oldenstein 1977, 216, Taf. 77, 1034–1035; Richter 1915, 332, 1079; Schulze–Dörlamm 2009, 311, Abb. 123.2; Şahin 2010, 52, Ç. No: IX, Lev. XII, B38; Trier 1984, 309, 159; Waldbaum 1983, 121, Pl. 44, 709.**Tarihleme:** 5.–7. Yy.

B14. Toka (Yassı Ada Tipi)**Malzemesi:** BA**K. Env. No:**KBR'11-173**BYK:** BO, mozaik bitimi, basamaklar, -199.**Ölçüleri:** y: 5; g: 3; k: 1.**Tanım:** Yassı iğnesi daire kesitli bir mafsal üzerine oturmaktadır, yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 275, Fig. 12.5 MF21; Chavane 1974, 161, Pl. 46, 464; Deonna 1938, 296, Pl. LXXXVIII.758; Gaitzsch 2005, 63, Taf. 51, SN 12; Militi 2012, 272, fig. 14; Oldenstein 1977, 216, Taf. 78, 1041; Russel 1982, 138, Fig. 6.7-8; Schulze-Dörlamm 2009, 315, Abb. 127; Waldbaum 1983, 117, Pl. 44, 704.**Tarihleme:** 7. Yy.**B15. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09 Et.189**BYK:** BO, cavea D, dolgu.**Ölçüleri:** u: 3; g: 2; k: 0,25.**Tanım:** Kemerin takıldığı pim koparak açılmış, üst kısım deforme olmuş, toka iğnesi eksik, koyu yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Thomas 2003, 57, Fig. 42.7.**Tarihleme:** 5. Yy.**B16. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011-KED5**BYK:** BO, A6, postamentler arası, -80.**Ölçüleri:** u: 3,6; g: 3,4; k: 0,3.**Tanım:** Kemer bağlantısı dikdörtgen, pim bölümü elips formludur, iğnesi eksik, koyu yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Kazanski 2003, 72, Fig. 14.1, 14.12, 14.15; Richter 1915, 333, 1088; Şahin 2010, 52, Ç. No: IX, Lev. XII, B39.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

B17. Toka**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED6**BYK:** BO, B5, –10/–160.**Ölçüleri:** y: 3,9; g: 2,3; k: 0,5.**Tanım:** İki sivri ucu kemere geçtikten sonra kapatılan, iğnesi eksik, oval formlu, korozyonludur.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**B18. Toka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011 KED9**BYK:** GDH, caldarium 1, batı duvar kenarı, dolgu.**Ölçüleri:** y: 5,6; g: 2,9; k: 0,3.**Tanım:** Pim bölümü daire, halka bölümü eliptik kesitli, iğnesi eksik, oval formlu. Kat. No. B15 benzeri bir tokaya ait halka, koyu yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Davidson 1952, 274, Pl. 115, 2234; Oransay 2006, 72, Şek. 7, B58.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**B19. Toka****K. Env. No:** KBR'12–41**Eserin Adı:** Kemer Tokası**Malzemesi:** Demir**BYK:** BO, stoa önü, dolgu.**Ölçüleri:** y: 3,8; g: 2,7; k: 0,8.**Tanım:** Pim bölümü daire, halka bölümü eliptik kesitlidir, iğnesi eksik, oval formlu, koyu yeşil patinalıdır.**Benzerleri:** Oldenstein 1977, 216, Taf. 77, 1034–1036; Oransay 2006, 72, Şek. 7, B59; Russel 1982, 138, Fig. 7.3; Trier 1984, 309, Nr. 159.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.

B20. Toka Apliği**Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'11 Et.82**BYK:** GDH, 4. oda, kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** y: 3,2; g: 2; k: 0,15.

Tanım: Kenarları dış sırası ile sınırlandırılmış parçanın üzerinde cepheden alçak kabartma olarak betimlenmiş çıplak erkek figürü, sol elinde yere dayanmış, üzerine yılan dolanan bir asa, havaya kaldırmış olduğu sağ elinde ise anlaşılamayan bir nesne tutmaktadır, sağ ayak bir çıkıntının üzerine basar pozisyonda, ezik ve siliktir.

Benzerleri: Dalton 1901, 42, Nr. 258.**Tarihleme:** 5. Yy.**B21. Stoplu Pim****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'10-52**BYK:** A1T, kapı 5-kapı 6 önü, mezar içi dolgu.**Ölçüleri:** y: 5; k: 0,4; ç: 0,8.

Tanım: Daire kesitli, uç kısmında sabitleme deliği, topuzunda merkezde birleşen yivler mevcut, koyu yeşil patinalıdır.

Benzerleri: Manning 1985, 72, Fig. 19.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**B22. Topuzlu İğne****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-56**BYK:** GDH, 5. oda, -95/-128.**Ölçüleri:** y: 4,15; ç: 0,5.

Tanım: Dairesel kesitli, sivri topuz başlı iğnenin ucu kırık ve eksik, korozyonludur.

Benzerleri: Davidson 1952, 278, Pl. 116, Nr. 2278.**Tarihleme:** 6. Yy.

C1. Kandil**Malzemesi:** Demir**Kazı Envanter No:** KBR'09 – 61**BYK:** BO, cavea D, dolgu.**Ölçüleri:** y: 3,6; u: 10,5; g: 5,6.**Tanım:** Gövde ve diskus bölümü iki ayrı parça olarak dökülüp, dövülerek şekillendirildikten sonra birleştirilmiş. Kıvrık sap gövdeden çıkmakta, diskus kesik koni şeklinde, düz dipli, düz ağızlı, ek yerlerinde açıklıklar mevcut, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** M.S. 500 – 650.**İlgili Yayın:** Metin 2012, 708, K813.**C2. Kandil Tutamağı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED3**BYK:** BO, A1, kuzey sınırı, +20/–40.**Ölçüleri:** y: 10; g: 6,3; k: 2.**Tanım:** Sarmaşık yaprağı formulu yassı gövde, uç kısımda damla şeklinde yivli süslemelerle sonlanmakta, mafsal bölümünde kullanılan demir pim korunagelmiş, pimde korozyon, açık yeşil patinalı.**Benzerleri:** Atasoy 2005, 32, Kat. No. 62; 34, Kat. No. 64; Bailey 1996, 9, Pl. 3, Q3549; Gökalp 2001, 118, Res. 34–35, Kat. No. 25; Loeschcke 1919, 472, Abb. 44.2; Richter 1915, 376, 1310; Ross 1962, Pl. XXVI, No 36; Walters 1914, 18, Nr. 106.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

C3. Diskus Kapağı**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-171**BYK:** GDH, kuzeydoğu köşesi, -247.**Ölçüleri:** y: 3,8; ç: 3,2.**Tanım:** Döküm tekniğiyle üretilerek tornalanmış, meme şekilli tutamak ve dairesel formlu gövdeden oluşmakta, kandile bağlanan kulptaki delik açma işi yarım bırakılmış, açık yeşil patinalı.**Benzerleri:** Acara 1990, 59, Res. 17, Kat. 19; Gökalp 2001, 110, Res.20, Kat. No. 16; Russel 1982, 137, Fig. 3.20.**Tarihleme:** 6. Yy.**C4. Diskus Kapağı****Malzemesi:** BA**Kazı Envanter No:** KBR'09 - 63**BYK:** BO, güney oda, -80.**Ölçüleri:** g: 7,5; y: 8,4; k: 3.**Tanım:** Kulak ve boynuzlar plastik olarak işlenmiş, başın üstünde ve yanlarda toplam üç adet dairesel halka, ağızda ise kaba monte etmeye yarayan pimli mafsal mevcut. Kalıp tekniğiyle üretilmiş, iç kısmı boş, kahverengi parlak patinalı.**Benzerleri:** Atasoy 2005, 35, Kat. No. 67.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

C5. Kandelabrum

Malzemesi: BA

Kazı Envanter No: KBR'09 – 60

BYK: BO, Güney Oda, –80 cm.

Ölçüleri: Kaide: y: 34; g: 13,5; Kandil: u: 16; y: 7; g: 6.

Tanım: Döküm tekniğiyle üretilmiş, pençe şekilli üçayaklı bir kaide üzerindeki dairesel profilli gövdeye, akan yağı tutmak için kare kesitli çivisi bulunan daire formlu hazne eklenmiş. En üstte, kapağı eksik, yuvarlak gövdeli, konik kaideli, yanlardan çıkan kulpları bir kuş figürüyle birleşen kandil bulunmakta, toplam dört parçadan oluşmakta, yeşil–siyah patinalı.

Benzerleri: Acara 1990, 59, Res. 17, Kat. 19; Atasoy 2005, 42, Kat. No. 79; Bailey 1996, 75, Pl. 87, 3820; 105, Pl. 135, Q3923; Bouras ve Parani 2008, 78, Cat. 21; Gökalp 2001, 111, Res. 22, Kat. No. 17, 129, Res. 52, Kat. No. 39, 152, Res. 90, Kat. No. 66, 168, Res. 111, Kat. No. 87; Menzel 1969, 109, Abb. 91.2; 123, Abb. 107; Richter 1915, 375, 1310; Waldbaum 1983, 104, Pl. 40, 615; Walters 1914, 18, Pl. 8, Fig. 105.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

İlgili Yayın: Metin 2012, 707, K812.

C6. Kandelabrum Aksamı

Malzemesi: BA

K. Env. No: KBR'09–105

BYK: BO, güney oda , –80 cm.

Ölçüleri: ç: 9; y: 7.

Tanım: Üzerine kandil oturan kare kesitli, 5,3 cm. yüksekliğinde saplaması bulunan, bikonik daire formlu altlık. Patinası sağlam, döküm tekniğiyle yapılarak tornalanmış, yeşil–siyah patinalı.

Benzerleri: Atasoy 2005, 36, Kat. No. 69; Bouras ve Parani 2008, 82, Cat. 23; Gökalp 2001, 157, Res. 96, Kat. No. 73.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

C7. Kandelabrum Aksamı**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-106**BYK:** BO, A5, doğu köşe. -55**Ölçüleri:** y: 4,2; k: 1; u: 9.

Tanım: Bir platform üzerindeki hayvan figürünün ön ayakları havadadır. Başu cepheden gövdesi ise profilden işlenmiş hayvanın kıvrık kuyruğu vücut ile orantısız bir büyüklükte ve ayrıntıdan yoksundur. Ön bacaklardaki ayırım verilmiş arka bacaklar ise fazla derin olmayan bir çizgi ile hafif belirginleştirilmiştir. Yeşil-siyah patinalı.

Benzerleri: Atasoy 2005, 123, Kat. No. 204; Bouras ve Parani 2008, 76, Cat. 21; Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Et. No: 21.10.10; Env. No: 4639.

Tarihleme: 6.-7. Yy.**C8. Polykandilion Aksamı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.60**BYK:** A1T, batı stoa, 8. ve 9. kapılar arası, -110/140.**Ölçüleri:** y: 10,6; k: 0,2; g: 0,8; ç: 3.

Tanım: Kandilin yerleştirdiği halka kısmu, ucu açık daire formlu; uzun bir şeridin kıvrılmasıyla oluşturulmuş, polykandilion diskinde bağlanan uç kısmu kıvrık, yeşil-siyah patinalı.

Benzerleri: Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 72.

Tarihleme: 6.-7. Yy.**C9. Polykandilion Aksamı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.59**BYK:** A1T, batı stoa, 8. ve 9. kapılar arası, -110/140.**Ölçüleri:** y: 10.85; k: 0,2; g: 0,7; ç: 3.**Tanım:** Bkz. Kat. No. 7.

Benzerleri: Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 72.

Tarihleme: 6.-7. Yy.

C10. Polykandilion Aksamı**K. Env. No:** KBR'12-21**Malzemesi:** Bronz**BYK:** AC, dyg., 8 ve 15 m. arası-4.25/-4.45.**Ölçüleri:** y: 12,6; k: 0,2; g: 0,8; ç: 3.**Tanım:** Bkz. Kat. No. 7.**Benzerleri:** Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 72.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**C11. Fitol Sabitleyici****K. Env. No:** KBR'12-34**Malzemesi:** Kurşun**BYK:** BO, tiyatro yolu, A1,+50.**Ölçüleri:** u: 15,5; k: 0,2; g: 1.**Tanım:** Ortada genişleyen bilezik formu, merkezde fitil deliği bulunan şerit.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 172, Taf. 176, Nr. 3019-3020; Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 74; Gaitzsch 2005, 54, Taf. 1, B3; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 130; Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 17; Ricci 2010, 257, Fig. 241; Robinson 1941, 330-331, Pl. XCVI, 1556-1557.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**C12. Fitol Sabitleyicisi****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** 2009-KED4**BYK:** BO, cavea C, basamaklar üzeri.**Ölçüleri:** u: 12; g: 1,5; k: 02.**Tanım:** Bkz. Kat. No. C10.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 172, Taf. 176, Nr. 3019-3020; Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 74; Gaitzsch 2005, 54, Taf. 1, B3; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 130; Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 17; Ricci 2010, 257, Fig. 241; Robinson 1941, 330-331, Pl. XCVI, 1556-1557.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

C13. Fitol Sabitleyicisi**K. Env. No:** KBR'12-128**Malzemesi:** Kurşun**BYK:** GDH, frigidarium havuz önü, zemin.**Ölçüleri:** u: 9; k: 0,3; g: 1,8.**Tanım:** Bkz. Kat. No. C10.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 172, Taf. 176, Nr. 3019-3020; Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 74; Gaitzsch 2005, 54, Taf. 1, B3; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 130; Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 17; Ricci 2010, 257, Fig. 241; Robinson 1941, 330-331, Pl. XCVI, 1556-1557.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**C14. Fitol Sabitleyicisi Prç.****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** 2011-KED10**BYK:** BO, 5 no.lu yapı, 3. oda, +40/-60.**Ölçüleri:** u: 6,3; g: 0,6; k:0,1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. C10.**Benzerleri:** Bkz. Kat. No. C10.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**C15. PolykandilionDiski****Malzemesi:** BA**Kazı Envanter No:** KBR'09 - 79**BYK:** BO, cavea C, basamaklar üzeri, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 6,4; k: 0,15.**Tanım:** Daire içinde haç motifi diskten oyularak oluşturulmuş. Birleşen kandil kollarının kaynak kalıntıları haçı çevreleyen çember üzerinde belirgin, gri-yeşil patinalı.**Benzerleri:** Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 72; Ricci 2010, 234, Fig. 254; Wright 2000, 167, Fig. 12.a.1.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

C16. Polykandilion/Buhurdan Haçı**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'10-54**BYK:** A1T, doğu stoa, dükkân 2, -150, -160.**Ölçüleri:** y: 8,6; g: 5; k: 1,6.**Tanım:** Haç formlu, haçın kollarının birleştiği merkezde yuvarlak bir göbek çıkıntısı bulunmaktadır. Üst kolda küçük bir askı deliği mevcut, göbekte korozyon, kızıl-yeşil patinalı, alt kol ucu kırık ve eksik.**Benzerleri:** Acara 1997, 183-184, Res. 59, Kat. No. 40;235, Res. 123, Kat. No. 82; 236 Res. 124, Kat. No. 83; Colt 1962, 53, Pl. XXII, 15,22,29; Ferrazzoli 2012, 295, Pl. 7, No. 71; Ricci 2010, 255, Fig. 236; Wright 2000, 167, 12b.2.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**C17. Polykandilion/Buhurdan Zinciri Tepeliği****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'10-53**BYK:** A1T, 1. dükkân önü, -70, -110.**Ölçüleri:** y: 19; g: 2,5.**Tanım:** Kare kesitli, ucu kancalı uzun kolun helisel kıvrılmasıyla yapılmış, kolun alt kısmındaki kıvrık kancaya ekli halka üzerinde de başka bir askı parçası kalıntısı mevcut.**Benzerleri:** Bilgi 2004, 163, Censer; Byzanz 2001, 212, II.7; Byzanz 2010, 270, Res. 296-297; Colt 1962, 53, Pl. XXII, 30; Gökalp 2001, 134, Res.59 Kat No 44; 139, Res. 69 Kat. No 50; 160, Res. 101 Kat No 77; 161, Res. 103, Kat. No 79.; Ploug ve diğerleri 1969, 48, Fig. 19.5; Waldbaum 1983, 102, Pl. 39, 605.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

C18. Polykandilion Prç.**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED13**BYK:** A1T, dükkân 4 önü, –110/–140.**Ölçüleri:** u: 4,7; g: 3; k: 0,3.**Tanım:** Bitkisel bezekler ve dairelerle süslü kenar parçası, gri–yeşil patina.**Benzerleri:** Atasoy 2005, 103, Kat. No. 172; Ross 1962, 42, Pl. XXXI, No. 44.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**C19. Üçlü Askı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09–147**BYK:** BO, doğu parapet önü, –106.**Ölçüleri:** y: 22,5; k: 0,2.**Tanım:** Ucu kancalı, dibi halkalı bir askı koluna eklenmiş üç adet kancalı telden oluşmakta, korozyonlu.**Benzerleri:** Comstock–Vermeule 1971, 422, Fig. 609; Deonna 1938, 141, Fig. 166; Gültekin 2012, 135, Kat. No. 131; Militsi 2012, 266, fig. 4; Ploug ve diğerleri 1969, 48, Fig. 19.2; Waldbaum 1983, 102, Pl. 38, 600, Pl. 39, 601.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**C20. Üçlü Askı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–112**BYK:** GDH, 5. oda, –127.**Ölçüleri:** y: 11; k: 0,2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. 17**Benzerleri:** Comstock–Vermeule 1971, 422, Fig. 609; Deonna 1938, 141, Fig. 166; Gültekin 2012, 135, Kat. No. 131; Militsi 2012, 266, fig. 4; Ploug ve diğerleri 1969, 48, Fig. 19.2; Waldbaum 1983, 102, Pl. 38, 600, Pl. 39, 601.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

C21. Üçlü Askı**K. Env. No:** KBR'12-52**Malzemesi:** Bakır Alaşım**BYK:** AC, doğu sur duvarı önü (6.50x3 m'lik alan), -4.50.**Ölçüleri:** u: 24,5; k: 0,3 cm**Tanım:** Bkz. Kat. No. 17**Benzerleri:** Comstock-Vermeule 1971, 422, Fig. 609; Deonna 1938, 141, Fig. 166; Gültekin 2012, 135, Kat. No. 131; Militsi 2012, 266, fig. 4; Ploug ve diğerleri 1969, 48, Fig. 19.2; Waldbaum 1983, 102, Pl. 38, 600, Pl. 39, 601.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**C22. Üçlü Askı Kolu****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009-KED5**BYK:** BO, batı dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** y: 19; g: 1; k: 0,1.**Tanım:** Merkezde genişleyen iki ucu delikli bir şeritin ucunda askı kancası mevcut, yeşil-siyah patinalı.**Benzerleri:** Acara 1997, 179, Res. 55, Kat. No. 36; Bailey 1996, 107-108, Pl. 143, Q3933; Ballance ve diğerleri 1989, 129, Pl. 31, 46; Byzanz 2010, 270, Res. 296 - 297; Chavane 1974, 73, Pl. 22, 210, 213; Colt 1962, 53, Pl. XXII, 16; Dalton 1901, 85, Nr. 392; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 3, No. 27; 295, Pl. 7, No. 76; Gökalp 2001, 139, Res. 69, Kat. No. 50, 141, Res. 73, Kat. No. 53; Holth 1919, 6, Pl. 1.d; Özçatal ve Olcay 1998, 536, Res. 18; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1915, 240, 685; Russel 1982, 137, Fig. 3.22; Xanthopoulou 1998, 114, Fig. 30, 32; Waldbaum 1983, 101, Pl. 38, 589, 591-592.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.

D1. Kılıç Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED1**BYK:** Std., cavea D, teras duvarı açması, –170.**Ölçüleri:** y: 9,3; g: 3,8; k: 0,45.**Tanım:** Kalın gövdeli, merkezde kabarık, kenarlara doğru keskinleşen ve keskinliğini koruyan ağır bir kılıcın uç parçası.**Benzerleri:** Berge 1996, 63–64, Fig. 3.1; Biborski 1994, 185, Abb. 9, 1–2; Couissin 1926, 372, Fig. 133; Demmin 1964, 274, Fig. 61–62; Feugere 1994, 3, Fig. 2; Luik 2002, 232, Abb. 192, 221; Rajtar 1994, 83, Abb. 3.1; Ulbert 1968, 9, Abb. 10; Ulbert 1974, 207 vd., Abb. 3, Nr. 3–5.**Tarihleme:**–**D2. Ok Ucu****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED6**BYK:** BO, ön cephe, orta kısım, dolgu.**Ölçüleri:** u: 7; g: 1,6; k: 1.**Tanım:** Ok gövdesinin girdiği iç kısmı boş, konik formlu, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 23, 159, 165, 167–168; Bishop ve Coulston 1989, 16, 4.9, 4.10; Dirlmeier 2002, 147, Taf. 153, 2384–2385; Feugere 1994, 8, Fig. 6, 1–9; Gaitzsch 2005, 130, Taf. 14, G12; James 2004, 218, Fig. 129, 757, 766, 769, Fig. 130, 775–777; Luik 2002, 194, Abb. 88, 162; Manning 1985, Pl. 66, 59–82; Niblett ve diğerleri 2006, 158, Fig. 47.72; Szalay ve Boehringer, 1937, 33, Taf. 27, d; Topbaş 1992, 7, Res. 17; Waldbaum 1983, 32, Pl. 2, 16; Woimant 2002b, 183, Pl. XIX, Fe83.**Tarihleme:**–

D3. Ok Ucu**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED7**BYK:** BO, proskene, 4.–5. kemerler arası, –280/–335.**Ölçüleri:** u: 7; g: 1; k: 0,8.**Tanım:** Üç kanatlı, ok gövdesine sabitlenen saplaması sağlam.**Benzerleri:** Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 1, 16–19; Byzanz 2010, 292, Res. 352; Horvat 2002, 127, Fig. 6.22.**Tarihleme:** 6. Yy.**D4. Ok Ucu****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED8**BYK:** BO, güney oda, –140/–185.**Ölçüleri:** u: 9,3; g: 1,5.**Tanım:** Bkz. Kat. No. D3.

Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 1, 16–19; Byzanz 2010, 292, Res. 352; Horvat 2002, 127, Fig. 6.22.

Tarihleme: 6. Yy.**D5. Ok Ucu****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–127**BYK:** GDH, 3. oda, doğu arkası, 146/–195.**Ölçüleri:** u: 4,2; g: 0,8.**Tanım:** Diküçgen formlu 3 kanattan oluşmakta, gövdeye bağlanan sap kısmı sağlam.**Benzerleri:** Bishop ve Coulston 1989, 54, 41.5; Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 4.a; Davies 1977, 258, Fig. 1.1; Delrue 2007, 241, Fig. 3, 6–12, Fig. 4, 1, 6–7; Feugere 1993, 80, Fig. 18; Horvat 2002, 127, Fig. 6.23; James 2004, 202, Fig. 123, No 692–700; Luik 2002, 196, Abb. 90, 198–190; Manning 1985, Pl. 85, 282; Rajtar 1994, 84, Abb. 4.1.**Tarihleme:** 6. Yy.

D6. Ok Ucu**Malzemesi:** Demir**Kazı Env. KBR'10-27****BYK:** A1T, doğu stoa, dükkân 2,-170-190.**Ölçüleri:** y: 5,6; g: 1,7.**Tanım:** Geniş açılı üçgen formlu üç kanattan oluşmakta, sapın bir bölümü kırık ve eksik.**Benzerleri:** Bitner-Wróblewska ve Kontny 2006, 108, Fig. 1, 16-19; 117, Fig. 8.4; Davies 1977, 259, Fig. 1.4; Delrue 2007, 241, Fig. 3.19; James 2004, 202, Fig. 123, No 706-712; Krekovic 1994, 220, Fig. 7.2.**Tarihleme:** 6. Yy.**D7. Ok Ucu****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011-KED11**BYK:** Std., 3 no.lu mezar,-70.**Ölçüleri:** u: 8; k: 0,9.**Tanım:** Kare kesitli, uca doğru dar bir açıyla sivrilmekte, sap kısmı kırık ve eksik.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 22, 172-173; Gil ve diğerleri, 21, Fig. 5.1; Hachmann 1961, Taf. 10.7; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; James 2004, 220, Fig. 130, No 791; Luik 2002, 195, Abb. 190, 206-212; Oransay 2006, 119, Şek. 17, Lev. XXI, G48; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Ploug ve diğerleri 1969, 55, Fig. 21.1; Robinson 1941, 394-395, Pl. CXXIII, No. 1983-2004.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

D8. Ok Ucu**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED9**BYK:** BO, kuzey koridor, dolgu.**Ölçüleri:** y: 7,2; g: 0,8.**Tanım:** Bkz. Kat. No. D7.

Benzerleri: Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 22, 172–173; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10, Nr. Crowfoot ve diğerleri 1957, 454, Fig. 111.20; Gil ve diğerleri, 21, Fig. 5.1; Hachmann 1961, Taf. 10.7; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; James 2004, 220, Fig. 130, No 791; Luik 2002, 195, Abb. 90, 200; Oransay 2006, 119, Şek. 17, Lev. XXI, G48; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Ploug ve diğerleri 1969, 55, Fig. 21.1; Robinson 1941, 394–395, Pl. CXXIII, 1994, 1996.

Tarihleme: 6.–7. Yy.**D9. Ok Ucu****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED10**BYK:** BO, cavea B, basamaklar üzeri.**Ölçüleri:** y: 9,5; g: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. D7.

Benzerleri: Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 22, 172–173; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 10, Nr. 9; Crowfoot ve diğerleri 1957, 454, Fig. 111.20; Gil ve diğerleri, 21, Fig. 5.1; Hachmann 1961, Taf. 10.7; Henning 2007, 667, Taf. 2, 14; James 2004, 220, Fig. 130, No 791; Luik 2002, 195, Abb. 90, 200; Oransay 2006, 119, Şek. 17, Lev. XXI, G48; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Ploug ve diğerleri 1969, 55, Fig. 21.1; Robinson 1941, 394–395, Pl. CXXIII, 1994, 1996.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

D10. Ok Ucu**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED12**BYK:** Std., tonoz önü, –35.**Ölçüleri:** u: 3,5; g: 0,9.**Tanım:** Konik gövde kare prizma şeklinde bir sivri uçla sonlanmakta, gövde içi sapın girmesi için boş yapılmıştır.**Benzerleri:** Davidson 1952, 202, Pl. 93, 1546; Gaitzsch 2005, 131, Abb. 25, G39; 133, Abb. 26a, Taf. 14, G1–G2; Horvat 2002, 168, Pl. 16, 22; Luik 2002, 194, Abb. 88, 155–156, 160; Maric 1996, 52, Taf. 5,2; Waldbaum 1983, 32, Pl. 2, 17.**Tarihleme:** –**D11. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED2**BYK:** Std., propylon, 5. ayak güneyi, zemin.**Ölçüleri:** u: 10; g: 1,7; k: 0,1.**Tanım:** Kesici ağız aşınmıştır, sap bölümünde iki perçin deliği mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 35, Abb.8, M75.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**D12. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED3**BYK:** Std., propylon, geç duvar batısı, –185.**Ölçüleri:** u: 9,7; g: 1,5; k: 0,2.**Tanım:** Sırt kısmında düz kenara paralel uzun bir yiv mevcut, kesici ağız sağlam, sapa bağlanan kısım kırık.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 148, Taf. 154, Nr. 2401–2402; Gaitzsch 2005, 34, Abb.8, M4; Gültekin 2012, 36, Kat. No. 106; Oransay 2006, 104, Şek. 11, Lev. XVII, E3; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 189.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

D13. Bıçak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED13**BYK:** BO, A7, dyg., +40/–140.**Ölçüleri:** u: 18; g: 2,7; k: 0,3.**Tanım:** Korozyonlu, sapa bağlanan kısım kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 148, Taf. 155, Nr. 2430, 2431, 2433.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**D14. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:**KBR'11–116**BYK:** BO, A2, dyg., +25/–155**Ölçüleri:** u: 10; g: 2,5; k: 0,2.**Tanım:** Bıçağın sap kısmı kıvrılarak deforme olmuş, uç kısım kırık ve eksik. Yüzeyde yoğun korozyon nedeniyle aşınma mevcut.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 33, Abb.8, M1.**Tarihleme:** 5.–7. Yy.**D15. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11 Et.81**BYK:** BO, A2, dyg.,+25/–155.**Ölçüleri:** u: 10,85; g: 1,7; k: 0,3.**Tanım:** Bıçağın sap kısmı kırık ve eksik. Keskin yüzü yoğun korozyon nedeniyle aşınmış.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 148, Taf. 155, Nr. 2430, 2431, 2433.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

D16. Bıçak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-114**BYK:** A1T, 8. ve 9. kapılar arası,-110/-160.**Ölçüleri:** u: 11,45; g: 2; k: 0.45.**Tanım:** Üçgen formlu, kesici ağız aşınmış, sap kısmı kırık.**Benzerleri:** Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1567-1568; Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c; Dirlmeier 2002, 148, Taf. 154, Nr. 2401; Gaitzsch 2005, 34, Abb.8, M69; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 187.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**D17. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010-KED5**BYK:** A1T, dükkân 4 içi, -70/-110.**Ölçüleri:** u: 16; g: 1,3; k: 0,25.**Tanım:** Keskin ağız "S" profilli, sırt düz, uzun sap bölümü sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 148, Taf. 153, Nr. 2392-2393; Gaitzsch 2005, 32, Abb.8, M34, Taf. 70, 2; Waldbaum 1983, 57, Pl. 15, 202.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**D18. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011-KED14**BYK:** BO, 8 no.lu yapı, +22/-56.**Ölçüleri:** u: 10,2; g: 1,4; k: 0,3.**Tanım:** Kesici ağız aşınmış, uç ve sap kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Dirlmeier 2002, 149, Taf. 155, Nr. 2432; Waldbaum 1983, 57, Pl. 15, 198.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.

D19. Bıçak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED11**BYK:** BO, güney koridor, –150.**Ölçüleri:** u: 20,3; g: 2,5; k: 0,5.**Tanım:** Uzun kesici gövdeli, kesici ağız aşınmış, sapa giren kısım tam ve sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1568; Dirlmeier 2002, 148, Taf. 153, Nr. 2393; Gaitzsch 2005, 32, Abb.8, M17; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 187.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**D20. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–09**BYK:** BO, dış cephe batı kenar, dolgu.**Seviye:** Dolgu**Ölçüleri:** u: 11,5; g: 1,7; k: 0,4.**Tanım:** Sap kısmından uç kısma doğru daralan bir forma sahip. Keskin ağız aşınmış. Sap kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1567–1568; Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c; Dirlmeier 2002, 148, Taf. 154, Nr. 2401; Gaitzsch 2005, 34, Abb.8, M69; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 187.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**D21. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–31**BYK:** BO, tiyatro yolu, A1, –145/+20.**Ölçüleri:** u: 15,7; k: 0,4; g: 1,8.**Tanım:** Sap kısmından uç kısma doğru daralan bir form izler.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

D22. Bıçak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-64**BYK:** AC, dyg., 15.50-19 m arası, -4.90/-6.00.**Ölçüleri:** u: 14,5; k: 0,3; g: 2,4.**Tanım:** Uca doğru daralan geniş üçgen şekilli, keskin yüzü bilenme ve yoğun korozyon nedeniyle aşınmış.**Benzerleri:** Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1567-1568; Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c; Dirlmeier 2002, 148, Taf. 154, Nr. 2401; Gaitzsch 2005, 34, Abb.8, M69; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 187.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**D23. Bıçak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-120**BYK:** AC, 22-24.50 m arası, kuzey duvar arkası, 2.90'lık Alan, -6.20/-6.70.**Ölçüleri:** u: 11,7; g: 2,3; k: 0,5.**Tanım:** Uca doğru daralmakta, üçgen formulu, sap kısmı kırık ve eksik. Keskin yüzü yoğun korozyon nedeniyle aşınmış.**Benzerleri:** Davidson 1952, 203, Pl. 93, 1567-1568; Dell'Era 2012, 398, Fig. 4c; Dirlmeier 2002, 148, Taf. 154, Nr. 2401; Gaitzsch 2005, 34, Abb.8, M69; Waldbaum 1983, 56, Pl. 14, 187.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**D24. Kama****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-115**BYK:** BO, A6, dyg., -60.**Ölçüleri:** u: 19,7; g: 2,8; k: 0,2.**Tanım:** Çift ağızlı, korozyonla aşınmış, sapa bağlanan kısım oldukça uzun ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.

D25. Kama**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED15**BYK:** BO, dış cephe, güney köşe, –125.**Ölçüleri:** u: 9,2; g: 1,7; k: 0,35.**Tanım:** İki keskin kenarlı, sapa birleşen bölümde genişleyerek balçak formu almış, sap kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–7. Yy.**D26. Kalkan Apliği****Malzemesi:** Demir**Envanter No:** KBR'12–21**BYK:** Stadion, doğu istinad duvarı, güney köşe, –552.**Ölçüleri:** ç: 16,3; y: 8,7; k: 0,2.**Tanım:** Geniş bir kenarlıkla başlayan form, alçak bir çember üzerinde yüksek bir koniyle sonlanmakta. Kenarlık üzerinde eşit üç bölümde üçer adet sabitleme deliği mevcut, koninin uç kısmında da bir adet küçük delik bulunmakta, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Berghe 1996, 70, Fig. 6.1; Bishop ve Coulston 1989, 31, Fig. 18.2; Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 115, Fig. 8, 13b; Christie 1991, 3, Fig. 1, B79; Ferrazzoli 2012, 296, Pl. 8, No. 77–78; Feugere 1994, 3, Fig. 3,2; Fig. 4.1–2; Hachmann 1961, Taf. 10.8, 10.13; Lazarov 1998, 72, Fig. 6.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

D27. Balçak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-54**BYK:** BO, stoa önü, -95/-170.**Ölçüleri:** u: 5,8; g: 1,6; k: 0,4.

Tanım: Eli korumak için yapılmış iki kanattan biri kırık ve eksik, eksik kanatın kırıldığı bölümde perçin-pim deliği görülmekte. İç kısmında sapın geçtiği 4 cm. genişliğinde dikdörtgen boşluk bulunmakta, korozyonlu.

Benzerleri: Biborski 1994, 191, Foto. 4; Chavane 1974, 73, Pl. 14, 116; Connolly 1997, 54, Fig. 11.D; Horvat 2002, 123, Fig. 6.6; Feugere 1992, 90, Fig. 81.54; Feugere 1994, 13, Fig. 10.

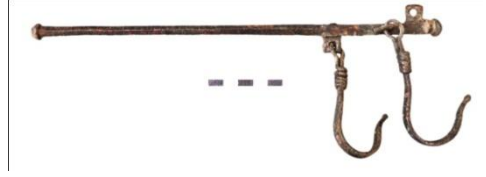
Tarihleme: 5.-6. Yy.**E1. Terazî (*Libra*) Kolu****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-109**BYK:** GDH, caldarium 1, batı duvar dışı, -260/-270.**Ölçüleri:** u: 12,5; y: 0,45; k: 0,3.

Tanım: Bir ucu yivlerle süslü topuz şeklinde, diğer ucu kırık ve eksik ince uzun kolun 2,9 cm genişliğindeki orta kısmı girinti şeklindedir. Girintinin bir ucunda X diğerinde Y harfi ve ağırlığın belirlenmesini sağlayan çizgiler bulunmaktadır, siyah-yeşil patinalı.

Benzerleri: Caton 1914, 118, Pl. XII, 32; Colt 1962, 53, XXIV, 5; Deonna 1938, Pl. LIII, 398-399; Künzl 1982, 63, No. 32.7; Kürkman 2003, 211, Kat. 33; Russel 136, Fig. 11. Waldbaum 1983, 83-84, Pl. 29, 448, 451, 459; Woimant 2002a, 115, Pl. IX, BC127.

Tarihleme: 6. Yy.

E2. Ağırlık-Uncia**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09-86**BYK:** BO, dış cephe, güney köşe, -125.**Ölçüleri:** y: 2,3; g: 2,4; k: 0,5. Ağırlık: 26,65 Gr.**Tanım:** Kare prizma şeklinde, sadece bir yüzü işlenmiş, çelenk içinde kazımayla yapılmış "N S" harfleri (6 Solidi) ve üzerlerinde kısa kollu bir haç bulunmakta, gri-yeşil patinalı.**Benzerleri:** Byzanz 2001, 256, III.48-50; Garam 2001, 160, Taf. 119.3; Russel 1982, 136, Fig. 1.11; Waldbaum 1983, 86, Pl. 30, 476.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**E3. Ağırlık-Uncia****Malzemesi:** Bronz**K. Env. No:** KBR'12-15**BYK:** BO, GDYG, 1 no.lu mekân, -230.**Ölçüleri:** y: 2,5; g: 2,3; k: 0,7. Ağırlık: 26,76 Gr.**Tanım:** Kare prizma ağırlığın sadece bir yüzü işlenmiş. Çelenk biçimli süsleme çemberi içinde "TA" harfleri ve üzerlerinde haç motifi bulunmakta, yeşil patinalı.**Benzerleri:** Bilgi 2004, 168; Byzanz 2001, 254, III.42; Garam 2001, 379, Taf. 119.1; Kürkman 2003, 215, Kat. 49; 216, Kat. 50.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**E4. Ağırlık-Uncia****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'11-139**BYK:** BO, B5, -10.**Ölçüleri:** g: 2,2; k: 0,7. Ağırlık: 29 Gr.**Tanım:** Altıgen formlu ağırlığın altı kenarında M-AP-IA-N-OY (Marianou) harfleri ve haç, her iki yüzde kazımayla yazılmış harfler var, silik olduğu için okunamamakta, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

E5. Kantar (*Statera*)**Malzemesi:** BA**Kazı Envanter No:** KBR'09 – 63**BYK:** BO, güney oda,-80.**Ölçüleri:** Gövde: u: 29; Cetvel: u: 19,7; g: 0,8; k: 0,5; Çengel: y: 9; g: 5.**Tanım:** İki ucu topuzlu, kare kesitli kolun bir ucunda iki adet kancabulunmakta; kol üzerinde ağırlığın belirlenmesini sağlayan çizgiler ve harfler mevcut, sağlam durumda, patinada çizilmeler var, askı kancası eksik.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 213, Fig. 10.7, 219, Fig. 10.19; Byzanz 2001, 248, III.25; Byzanz 2010, 276, Res. 312; Deonna 1938, Pl. LIII, 404; Franken 1993, 91, Abb. 11; Holth 1919, 4 vd., Pl. 1.a; Kuban 1993, 134, Taf. XXXIV, Abb. 6; Kürkman 2003, 37, 211, Kat. 29–31; Kunzl 1982, 64, 33; Oransay 2006, 121, Şek. 18, Lev. XXII, H5; Pflaum 2007, 299, Pl. 1, Fig. 11, 15a; Richter 1915, 445, 1720; De Ridder 1915, 161, Pl. 114, 3260; Ross 1962, 63, Pl. XLII, 73; Vierneisel 1978, 87–88, Nr. 77; Visy 1994, 440, Abb. 3a; Waldbaum 1983, 81, Pl. 28, 435–437.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**E6. Ağırlık (*Libra/Litra/12 Unciae*)****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'12–23**BYK:** AC, dyg., 22–29 m. arası,-7.25/-8.00.**Ölçüleri:** ç: 4,3; y: 3,3; Ağırlık: 320 Gr.**Tanım:** Yuvarlak formlu, bikonik gövdeli, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Acara–Eser 2003, 35; Ballance ve diğerleri 1989, 135–136, Fig. 55, No. 116–120; Bass ve Doorninck 1982, 218, Fig. 10.19; Kürkman 2003, 211, Kat. 29–31; Pflaum 2007, 299, Fig. 11; 329, Pl. 1, 15b; Richter 1915, 446, Nr. 1720.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

E7. Kantar Çengeli**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED12**BYK:** BO, proskene iç duvar, dolgu.**Ölçüleri:** u: 9; g: 5,5; k: 0,4.**Tanım:** Açık formlu çengelin uç kısmında damla şeklinde küçük bir topuz bulunmakta, üst bölüm kıvrılarak ucu açık bir halka haline getirilmiş, yeşil patinalı.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 134, Fig. 53, 104; 132, Fig. 53, 104; 135–136, Chavane 1974,43, Pl. 14, 122; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 20, HAK 4; Henning 2007, 688, Taf. 13, 154; Şahin 2010, 65, Ç. No. XII, Lev. XV, E2; Waldbaum 1983, 81, Pl. 28, 437.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F1. Saplama Kanca****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED14**BYK:** BO, proskene iç duvar, dolgu.**Ölçüleri:** u: 22; g: 7,7; k: 1,8.**Tanım:** Kare formlu uzun çivinin uç kısmında silindirik formlu, konik bir topuzla sonlanan kanca bulunmakta, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 79; Oransay 2006, 137, Şek. 20, Lev. XXIV, İ70.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.**F2. Saplama Kanca****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–84**BYK:** BO, GDYG,1 no.lu mekân, –230.**Ölçüleri:** u: 9,8; k: 0,7.**Tanım:** Bkz. Kat. No. F1.**Benzerleri:** Lehner 1904, 387, Taf. XXXI, Nr. 47; Oransay 2006, 137, Şek. 20, Lev. XXIV, İ70.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

F3. Çengel**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–110**BYK:** A1T, dükkân 2 önü, zemin.**Ölçüleri:** y: 2,3; k: 0,1; g: 1,4.**Tanım:** İnce bir telin “S” formunda kıvrılmasıyla yapılmış basit kanca, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 758b; Byzanz 2001, 217, II.12; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Xanthopoulou 1998, 114, Fig. 30, 32.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F4. Askı Aparatı****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED6**BYK:** A1T, 1. kapı yanı, –70/–110.**Ölçüleri:** u: 10; g: 2,2; k: 0,3.**Tanım:** Uçları halka şeklinde kıvrılmış iki geniş kancanın ortada 8 formlu bir bakla ile birleştirilmesiyle oluşturulmuş iki ağızlı kanca, yeşil–siyah patinalı.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F5. Zincir Baklası****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.97**BYK:** GDH, ana kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** u:1,7; k: 0,8.**Tanım:** Bir ters bir düz kıvrılarak yapılmış, iki ucu hafif açılmış zincir baklası, korozyonlu.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 134, Pl. 30, 107–108; Chavane 1974, 71, Pl. 21, 200–201; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Deonna 1938, Pl.LIII, 404; Gültekin 2012, 40, Kat. No. 139; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1965, 465, 1850; Xanthopoulou 1998, 112, Fig. 23.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

F6. Zincir Baklası**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.100**BYK:** GDH, ana kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** y: 2,8; g: 0,7; k: 0,1.**Tanım:** İki ucu kıvrılarak halka yapılmış, uzun gövdeli zincir baklası, korozyonlu.**Benzerleri:** Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1460;**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F7. Zincir****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010–KED7**BYK:** A1T, kapı 6 önü, –70/–110.**Ölçüleri:** ç: 6; k: 1,3.**Tanım:** Kat. No. F6 benzeri baklaların birbirine eklenmesiyle oluşturulmuş zincir, gri–yeşil patinalı, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Chavane 1974, 71, Pl. 21, 207; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Deonna 1938, Pl. LIII.404; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 15; Gültekin 2012, 40, Kat. No. 140; Militsi 2012, 272, fig. 14; Oransay 2006, 121, Lev. XXII, H3; Ricci 2010, 255, Fig. 235; Richter 1915, 465, 1850; Xanthopoulou 1998, 112, Fig. 23, Waldbaum 1983, 142, Pl. 54, 945**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F8. Zincir Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED17**BYK:** BO, kuzey koridor, dolgu.**Ölçüleri:** u: 14; g: 2,7; k: 0,4.**Tanım:** Uzun elips formlu, kapalı baklalı zincir parçası, üçüncü bakla kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 61, Taf. 26, KE3; Jacobi 1977, 74, Taf. 24, Nr. 8, 10–11; Meier–Arendt 1984, 361, Abb. 14, Nr. 40; Petrie 1917, 51, Pl. LXIV, 56.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

F9. Zincir Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED15**BYK:** BO, cavea B, basamaklar üzeri.**Ölçüleri:** u: 18; g: 1,5.**Tanım:** Uzun elips formlu baklaların ortadan dövülerek iki uçlarının halka haline getirilmesiyle yapılmış kalın dövme zincirin ucunda dikdörtgen yuvalı bir klips bulunmakta, kırık ve eksik, korozyonsuz.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 754–755, 758; Bouras ve Parani 2008, 34, Fig. 35; Gaitzsch 2005, 61, Taf. 26, KE1; Kazanski 2003, 72, Fig. 25.9.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F10. Zincir****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–12**BYK:** BO, GDYG, 1. dükkân, kuzey sınıır, –90.**Ölçüleri:** u: 26,7; g: 2,4.**Tanım:** Bkz.Kat. No. F11.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 754–755, 758; Bouras ve Parani 2008, 34, Fig. 35; Gaitzsch 2005, 61, Taf. 26, KE1; Kazanski 2003, 72, Fig. 25.9.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**F11. Zincir Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–129**BYK:** GDH, 5. oda, –121/–139.**Ölçüleri:** u: 12,7; g: 2,2.**Tanım:** Bkz.Kat. No. F11.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 184, Taf. 66, 754–755, 758; Bouras ve Parani 2008, 34, Fig. 35; Gaitzsch 2005, 61, Taf. 26, KE1; Kazanski 2003, 72, Fig. 25.9.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

G1. Kulak Sondası**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-120**BYK:** BO, A1,-25 / -141.**Ölçüleri:** y: 11,7; g:0,7.**Tanım:** İnce uzun iğne formulu gövdenin ucunda daire formulu içbükey bir kaşık mevcut, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 54, Pl. 40, 734-736; Atakan 2002, 12, K27; Baykan 2010, 2, Res. 2.3; Bliquez 1982, 207, Fig. 3.22; Bliquez 2003, Fig. 3, 30-31; Caton 1914, 117, Pl. XI, 26; Comstock ve Vermeule 1971, 434, Fig. 634; Davidson 1952, 184, Pl. 82, 1322; Deonna 1938, 224, PL. LXXIV, 602.9, Pl. LXXX.II. 702.20; Ferrazzoli 2012, 294, Pl. 5, No. 52-53; Garcia 2000, 146, Fig. 44.30; Gürler 2004, 63, 42; Heymans 1979, 97, Abb. 2.2; Hibbs 1991, 117, Fig. 5, 1-7; Kancewa 1994, 234, Abb. 4, 7; Künzl 1982, 50, Fig. 18.11; Künzl 1984, 178-180, Taf. 25, L24-L46; Künzl 1996, 2598, Abb. XII, 30; Lehner 1904, 400, Taf. XXV, 20, 23; Mansel 1938, Lev. XVIII, Res. 27; Milne 1970, 78, Pl. XVIII, 7-8; Oransay 2006, 79, Şek. 8, Lev. XIII, C1; Pasinli ve diğerleri 1994, 347, Res. 8; Perdrizet 1908, 108, Fig. 371; Riha 1986, 60, Taf. 27, 253; Smith 1982, 284, Pl. 41e,h; Şahin 2010, 72, Ç. No: XIV, Levha: XVI, G9; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 133, 710-711; Uzel 2000, 69, Lev. XCIII, 55; Waldbaum 1983, 106, Pl. 41, 620-621; Yaraş 2005, 298, Res. 9; Zimmermann ve Künzl 1995, 529, Taf. 43.11.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**G2. Kulak Sondası****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-121**BYK:** BO, GDYG, 5 no.lu yapı, 3. oda, -30.**Ölçüleri:** y: 8,8; g: 0,7.**Tanım:** Uzun gövde yivli profillerle kaşık şeklindeki içbükey uca birleşmekte, koyu yeşil patinalı.**Benzerleri:** Baykan 2010, 2, Res. 2.1; Bliquez 2003, Fig. 3, 32; Davidson 1952, 184, Pl. 82, 1324; Gürler 2004, 61, 40; Künzl 1982, 99, Fig. 79; Künzl 1984, 177, Taf. 24, L15; Milne 1970, 78, Pl. XVIII, 2; Riha 1986, 59, Taf. 70, 228; Şahin 2010, 72, Ç. No: XIV, Levha: XVI, G11; Uzel 2000, 69, Lev. XCIII, 51; Waldbaum 1983, 106, Pl. 41, 630-631.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

G3. Zeytin Sonda**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-151**BYK:** BO, GDYG, 8 no.lu yapı, -110 / -150.**Ölçüleri:** y: 9,35; g: 0,4.**Tanım:** Uzun sap damla şekilli bir topuzla sonlanmakta, uç kısmı kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Deonna 1938, 223, PL. LXXIV.601, 1-12; Kunzl 1982, 13, Fig. 3; Kunzl 1984, 183-184, Taf. 27, L80-L88; Kunzl 1996, 2596, Abb. VIII, 15-16; Milne 1970, 60, Pl. XIII, 2; Oransay 2006, 79, Şek. 8, C1; Raubitschek 1998, 114, Pl. 61, No. 379-381; Riha 1986, 69, Taf. 41, 445; Şahin 2010, 72, Lev. XVI, G8; Waldbaum 1983, 108, Pl. 41, 641-642.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**G4. Zeytin Sonda****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010-KED9**BYK:** A1T, batı stoa, -70/-110.**Ölçüleri:** y: 10,7; k: 0,4.**Tanım:** Bkz. Kat. No. G3.**Benzerleri:** Deonna 1938, 223, PL. LXXIV.601, 1-12; Kunzl 1982, 13, Fig. 3; Kunzl 1984, 183-184, Taf. 27, L80-L88; Kunzl 1996, 2596, Abb. VIII, 15-16; Milne 1970, 60, Pl. XIII, 2; Oransay 2006, 79, Şek. 8, C1; Raubitschek 1998, 114, Pl. 61, No. 379-381; Riha 1986, 69, Taf. 41, 445; Şahin 2010, 72, Lev. XVI, G8; Waldbaum 1983, 108, Pl. 41, 641-642.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

G5. Spatül Sonda**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED18**BYK:** Std., 3 no.lu mezar doğusu, –140.**Ölçüleri:** u: 6,5; g: 0,6; k: 0,25.**Tanım:** Damla şeklinde sonlanan sap benzerlerine oranla oldukça kalın, genişliğinden spatula olduğu anlaşılan uç kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Deonna 1938, 223, PL. LXXIV.601, 1–12; Ferrazzoli 2012, 294, Pl. 5, No. 58; Hibbs 1991, 117, Fig. 4, 9–10; Waldbaum 1983, 108, Pl. 41, 643.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**G6. Spatül****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED19**BYK:** BO, A3, GDYG, +57/–142.**Ölçüleri:** u: 13,4; g: 2; k: 0,7.**Tanım:** İnce yivlerle süslü sapın ucunda küresel bir topuz bulunmakta, spatula yüzeyi uca doğru kapalı yelpaze formunda genişlemekte, korozyonlu.**Benzerleri:** Deonna 1938, 213, PL. LXXI.574; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Garcia 2000, 149, Fig. 59; Pompeji 1994, 189, 54; Waldbaum 1983, 54, Pl. 13, 169; Zimmermann ve Künzl 1995, 534, Taf. 47.34.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**H1. Lama Kenet****Malzemesi:** Demir.**K. Env. No:**2009–KED16**BYK:** BO, Orkestra, –335/–380.**Ölçüleri:** u: 46,5; g: 2,4; k: 0,7.**Tanım:** Dövülerek işlenmiş, iki ucunda ikişer çivi deliği ve bu deliklerden birinde kare kesitli bir çivi bulunan lama.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

H2. Lama Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED17**BYK:** BO, orkestra, –335/–380.**Ölçüleri:** u: 28; g: 3,2; k: 0,3.**Tanım:** Dövme tekniğiyle işlenmiş yassı lamanın her iki ucundaki 1 cm. çapındaki deliklerde 9,5 cm. uzunluğunda, kafa çapları 2,2 cm. ve 1,8 cm olan çiviler mevcut.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H3. Lama Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED18**BYK:** BO, orkestra, –335/–380.**Ölçüleri:** u: 28; g: 3; k: 0,3.**Tanım:** Kat. No. H2 benzeri lamanın bir ucundaki 1,2 cm. çaplı delikte 9 cm. uzunluğunda, kafa çapı 2,5 cm. olan çivi mevcut.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H4.Lama Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED19**BYK:** BO, orkestra, –335/–380.**Ölçüleri:** u: 28,5; g: 3,2; k: 0,3.**Tanım:** Kat. No. H2 benzeri lamanın bir ucundaki 1,2 cm. çaplı delikte 8,2 cm. uzunluğunda, kafa çapı 2 cm. olan çivi mevcut.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

H5.Lama Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED21**BYK:** BO, orkestra, –430/–440.**Ölçüleri:** u: 32; g: 2,8; k: 0,5.**Tanım:** Dövülerek işlenmiş lama; üzerindeki 7–8 cm. aralıklı 0,5 cm. çapındaki beş deliğin üçünde, kafa çapı 2 cm. olan çiviler kalmış.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H6. Lama Kenet Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED20**BYK:** BO, orkestra, –335/–380.**Ölçüleri:** u: 87; g: 6,5; k: 0,4.**Tanım:** 41 cm. aralıklı, 1 cm. çapında iki çivi deliği mevcut, yangın ve korozyon nedeniyle aşırı yıpranmış.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H7. Kenet Parçaları****Malzemesi:** Demir–BA–Seramik–Kömür**K. Env. No:** 2009–KED26**BYK:** BO, orkestra, –430—440.**Ölçüleri:** Muhtelif.**Tanım:** Kat. No H6 ile benzer, genişlikleri 6–7, uzunlukları 6–54 cm. arasında değişen kenet parçaları. Yangın sonucu oluşan ısı nedeniyle, kiremit parçaları, bronz cürüfları ve kömür kalıntıları yapışık, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

H8. Kasnak**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:**2009–KED23**BYK:** BO, orkestra, –430—440.**Ölçüleri:** u: 33 cm. y: 14; g:3; k: 0,7.**Tanım:** Dövülerek işlenmiş, dikdörtgen formlu, kısa kenarların ortasında yaklaşık 0,5 cm. çapında birer delik bulunmakta, deforme ve aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 37–38.**Tarihleme:** 3. Yy.**H9. Kasnak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED24**BYK:** BO, güney oda, –30/–85.**Ölçüleri:** u: 29; y: 14; g: 3; k: 0,7.**Tanım:** Bkz. Kat. No. H8.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 37–38.**Tarihleme:** 3. Yy.**H10. Kasnak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED25**BYK:** BO, orkestra, –430—440.**Ölçüleri:** u:48; y: 42; g: 4; k: 0,7.**Tanım:** Kareye yakın formlu, her kenarda 2 adet 10 cm. uzunluğunda, kafa çapı 2,5 cm. olan çivilerden ikisi sağlam korunagelmiş, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

H11. Çember**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED27**BYK:** BO, orkestra, –335/–445.**Ölçüleri:** : yak. 39; g: 4; k: 0,5.**Tanım:** 3 parça halinde kırık ele geçmiş, 0,7 cm. apında iki çivi deliği mevcut. Aşırı korozyonlu, ancak dolguda kireç harcı içinde kalan uç kısım korozyonsuz, diğer bۆlmler korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 97, Pl. 24, Nr. 146, 179.**Tarihleme:** 3. Yy.**H12. Kenet****Malzemesi:** Demir–Kurşun**K. Env. No:** 2009–KED28**BYK:** BO, güney 2 no.lu oda, zemin.**Ölçüleri:** u: 18,5; g: 2,5; k: 0,8.**Tanım:** 2,5 cm. yüksekliğindeki kenet kafalarından birinde kenet yuvasındaki kurşun kalmış. Dövülerek işlenmiş.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 87, Taf. 8, BK1;Oransay 2006, 131, şek. 18, Lev. XXIII, İ9; Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 278–279.**Tarihleme:** 3. Yy.**H13. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED29**BYK:** BO, kuzey koridor, dolgu.**Ölçüleri:** u: 21,7; g: 3; k: 0,9.**Tanım:** 3 cm. yüksekliğindeki kenet kafaları sağlam, orta kısımda deforme olmuş, aşırı korozyona uğramış.**Benzerleri:**–**Tarihleme:** 3. Yy.

H14. Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED30**BYK:** BO, proskene, dolgu.**Ölçüleri:** u: 25,5; g: 3,4; k: 1,5.**Tanım:** 4,5 cm. yüksekliğindeki kenet kafaları sağlam, orta kısımda deforme olmuş, korozyonlu.**Benzerleri:**–**Tarihleme:** 3. Yy.**H15. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED31**BYK:** BO, güney oda, –300.**Ölçüleri:** u: 21,4; g: 1,4; k: 0,7.**Tanım:** 4 cm. yüksekliğindeki kenet kafaları uca doğru incelmekte, orta kısmı eğilerek deforme olmuş, korozyonlu.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 34; Oransay 2006, 131, Şek. 18, Lev. XXIII, İ9; Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 275–277.**Tarihleme:** 3. Yy.**H16. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED32**BYK:** BO, güney oda, –95/–180.**Ölçüleri:** u: 18; y: 3; g: 2; k: 0,9.**Tanım:** Bir ucu hafif açılmış, dikdörtgen kesitli, dövme tekniğiyle işlenmiş, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Waldbaum 1983, 67, Pl. 20, 282–285, 289.**Tarihleme:** 3. Yy.

H17. Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED33**BYK:** BO, proskene, 4.–5. kemerler arası.**Ölçüleri:** u:21,5; g: 2, 4; k:0,9.**Tanım:** Bir ucu 3 cm. yüksekliğinde kenet, diğer ucu duvara sabitlemek üzere kama şeklinde sivrilerek sonlanmakta, dövme tekniğiyle yapılmış, korozyonlu.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1041–1042, XS–488.**Tarihleme:** 3. Yy.**H18. Kenet Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED34**BYK:** BO, GDYG, dolgu.**Ölçüleri:** u: 12; g: 1,6; y: 2,8; k: 0,9.**Tanım:** 3 cm. yüksekliğinde kenet kafasına sahip, yarıya yakın bölümü kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 91, Pl. 14, Nr. 100.**Tarihleme:** 3. Yy.**H19. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED20**BYK:** BO, A1 kuzey sınırı, –40/–87.**Ölçüleri:** u: 9; g: 1,2; k:0,3.**Tanım:** Bir ucu kama şeklinde sivrilen, diğer ucu eğildiği bölümden kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1041–1042, XS–488; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 29–30; Kazanski 2003, 57, Pl. 34, T24–T26; Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 268–274.**Tarihleme:** 3. Yy.

H20. Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED35**BYK:** BO, orkestra, –430/–440.**Ölçüleri:** u: 14,2; y: 5,5; g: 2; k: 0,8.**Tanım:** Bir ucu yüksek bir kenet kafası şeklinde bükülmüş, deforme olmuş, korozyona uğramış.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 21, Pl. 6, 34; Dusenbery 1998, 1041–1042, XS–488; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 29–30; Kazanski 2003, 57, Pl. 34, T34.**Tarihleme:** 3. Yy.**H21. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED36**BYK:** BO, orkestra, –430/–440.**Ölçüleri:** u: 8,7; g: 1,7; y: 2; k: 0,8.**Tanım:** Bir ucu dövülerek konik çivi formu işlenmiş, diğer ucu da dövülerek spatul şekli verilerek eğilmiş, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1041–1042, XS–488; Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 266–274.**Tarihleme:** 3. Yy.**H22. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED37**BYK:** BO, orkestra, –430/–440.**Ölçüleri:** u: 7,5; y: 4,5; g: 1; k: 0,5.**Tanım:** Bir ucu uzun diğeri kısa kıvrılmış “U” formu lama, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1041–1042, XS–488; Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 266–274.**Tarihleme:** 3. Yy.

H23. Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED38**BYK:** BO, batı duvarı arkası, dolgu.**Ölçüleri:** u: 16; g: 1,7; k: 0,4.**Tanım:** Bıçak şeklindeki uzun gövde ucunda, ince bir boyun iki uca açılan boynuz şeklindeki çıkıntılarla sonlanmakta. Boynuzlu “T” kısmı kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H24. Kenet****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED21**BYK:** BO, A, dyg.,-90.**Ölçüleri:** u: 18; g: 1,5; k: 0,3.**Tanım:** Kat. No. H25 benzeri dövülerek işlenmiş, “T” formlu baş kısmı dâhil, sağlam korunagelmiş, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H25. Saplama****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED39**BYK:** GDH içi, dolgu.**Ölçüleri:** u: 12; d: 5; k: 1,1.**Tanım:** Kare kesitli çivi formlu gövdeden incelererek uzanan boyun kısmından eğilmiş, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.

H26. Saplama**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED40**BYK:** :BO, cavea A, basamaklar üzeri, dolgu.**Ölçüleri:** u: 8,8; k: 0,8.**Tanım:** Kaplama kenedi olarak işlenmiş ancak ince boyun kısmı eğilmemiş olduğundan kullanılmamış olduğu anlaşılmakta. Sap kısmı kırık ve eksik, korozyona uğramış.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.**H27. Saplama****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED41**BYK:** :GDH, caldarium 1 içi, zemin.**Ölçüleri:** u: 17,7; g: 1,7; k: 1,3.**Tanım:** Kare kesitli, bir ucu sivriltilmiş çivi formu, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.**H28. Saplama****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED42**BYK:** GDH, caldarium 1 içi, zemin.**Ölçüleri:** u: 20,5; g: 1,7; k: 1,3.**Tanım:** Sap kısmı kalın, baş kısmı boyundan itibaren incelmekte, Kat. No. H26 ile benzer, kullanılmamış, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.

H29. Saplama

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2009–KED43

BYK: :GDH, caldarium 1 içi, zemin.

Ölçüleri: u: 18,6; g: 1,2; k: 0,9.

Tanım: Kare kesitli gövde, hafifçe kıvrılmış, kırık ve eksik, korozyonlu.

Benzerleri: Kibyra.

Tarihleme:5. Yy.

H30. Saplama

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2009–KED44

BYK: GDH, caldarium 1 içi, zemin.

Ölçüleri: u: 15,8; g: 1,2; k: 1,2.

Tanım: Kare kesitli, bir ucu küt, diğeri incelerek sivrilmekte, korozyonlu.

Benzerleri: Kibyra.

Tarihleme: 5. Yy.

H31. Saplama

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2009–KED45

BYK: GDH, caldarium 1 içi, zemin.

Ölçüleri: u: 18,2; g: 1,1; k: 0,9.

Tanım: Bkz. Kat. No. H26–H29.

Benzerleri: Kibyra.

Tarihleme: 5. Yy.

H32. Saplama**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED46**BYK:** GDH, caldarium 1 içi, zemin.**Ölçüleri:** u: 16; k: 1,5.**Tanım:** Kare kesitli, her iki uca doğru daralarak sivrilmekte, korozyonlu.**Benzerleri:** Nothdurfter 1976, 122, Taf. 14, Nr. 221.**Tarihleme:** 5. Yy.**H33. Tegula MammataÇivisi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED47**BYK:** BO, iç kısım, 3.–4. kemerler arası, –175/–250.**Ölçüleri:** u: 12,5; g: 5,2; k: 1,5.**Tanım:** Kalın gövde baş kısmında genişleyerek iki kola ayrılmakta, sap kısmı daha ince, dövme tekniğiyle işlenmiş, baştaki kollar kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.**H34. Tegula MammataÇivisi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–122**BYK:** GDH, 2. Oda, –185.**Ölçüleri:** Çivi: y: 19,3; g: 7; k: 1,9; Saplama: u: 8; y: 1,7; k: 0,5.**Tanım:** Kare formlu sap ve gövde baş kısmında çatışlanarak iki kola ayrılmakta, gövdenin orta kısmında açılan saplama yuvasına dikdörtgen kesitli ince bir lama sabitlenerek kollar oluşturulmuş, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.

H35. Tegula MammataÇivisi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-17**BYK:** BO, GDYG, 1 no.lu mekân, -230.**Ölçüleri:** y: 18; g: 14,5; k: 1.**Tanım:** "T" formlu, uca doğru sivrilerek incelen gövdesi kare, uzun kolları dikdörtgen kesitli, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 85, Pl. 6, Nr. 22; Lehner 1904, 387, Taf. XXXI, Nr. 36; Manning 1985, Pl. 62, R64-R69; Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 13, Abb. 25, 1-3; Oransay 2006, 131, Şek. 18, Lev. XXIII, 15; Raux 2004, 161, Fig. 3, No. 17-18; Simpson 2003b, 244, Fig. 116. 9a-c.**Tarihleme:** 5.-7. Yy.**H36. Zıvana****Malzemesi:** Demir-Kurşun**K. Env. No:** 2011-KED22**BYK:** GDH, praefurnium önü, -148/-196.**Ölçüleri:** y: 9; g: 4.**Tanım:** İki uca doğru genişleyen kare kesitli, küt formlu, hafif korozyonlu.**Benzerleri:-****Tarihleme:** 5. Yy.**H37. Zıvana****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED48**BYK:** BO, proskene, -250.**Ölçüleri:** u: 7,6; g: 2,2.**Tanım:** İki uca doğru genişleyen kare kesitli, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:-****Tarihleme:** 3. Yy.

H38. Zivana

Malzemesi: Demir

K. Env. No:2009–KED49

BYK: BO, orkestra, zemin.

Ölçüleri: u: 8,1; g: 2,5.

Tanım: Bkz. Kat. No. 38.

Benzerleri:–

Tarihleme: 3. Yy.

H39. Zivana

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2009–KED50

BYK: BO, kuzey koridor, dolgu.

Ölçüleri: u: 9,2; g: 3.

Tanım: Bkz. Kat. No. 38.

Benzerleri:–

Tarihleme: 3. Yy.

H40. Zivana

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2009–KED51

BYK: Cavea A, –335.

Ölçüleri: u: 7,5; g: 2,2.

Tanım: Bkz. Kat. No. 38.

Benzerleri:–

Tarihleme: 3. Yy.

H41. Pim**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11 Et. 84**BYK:** BO, A2, dyg., +25/-155.**Ölçüleri:** u: 6,75; k: 0,8.**Tanım:** Her iki uca doğru incelen kare kesitli, küt uçlu, tam ve sağlam.**Benzerleri:** : Dirlmeier 2002, 133, Taf. 118, Nr. 1980-1984; Luik 2002, 195, Abb. 90, 196; Robinson 1941, 395-396, Pl. CXXIII, 1997, 2004;**Tarihleme:** 3. Yy.**H42. Oturma Sırası Bağlantı Aksamı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED52**BYK:** BO, güney oda,-20/-60.**Ölçüleri:** u: 7,7; g: 2,4; k: 0,3.**Tanım:** Dövülerek işlenmiş, içinde delik bulunan baş kısmı kesilerek düzleştirilmiş, uç kısım uca doğru daralmakta. Ucu kıvrılmadığı için kullanılmamış olduğu anlaşılıyor, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H43. Oturma Sırası Bağlantı Aksamı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED53**BYK:** BO, cavea B, oturma sıraları üstü.**Ölçüleri:** y: 5; g: 1,8.**Tanım:** Yuvarlak başlı uca doğru daralan yassı saplamanın baş kısmında 2 cm. çaplı bir çivi başı kalıntısı mevcut. Kıvrılan uç kısmı kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

H44. Oturma Sırası Saplaması**K. Env. No:** KBR'12-200**Malzemesi:** Demir**BYK:** BO, güney oda, 8. basamak, yüzey.**Ölçüleri:** y: 3,5; g: 1,7; k: 1,2.**Tanım:** Daire formlu baş kısmı korozyonla incelmış, kırık ve eksik, kırlangıçkuyruğu şeklindeki saplama bölümü tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H45. Oturma Sırası Saplaması****Malzemesi:** Demir-Kurşun**K. Env. No:** *İn-situ***BYK:** BO, cavea C, 5. sıra.**Ölçüleri:** ç:1,8; k: 0,3.**Tanım:** Bkz. Kat. No. H45.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**H46. Kapı Mil Yuvası****Malzemesi:** Demir-Kurşun**K. Env. No:** *İn-situ***BYK:** BO,dış cephe, 5. kapı kuzey söve dibi.**Ölçüleri:** Gövde: u: 20; g: 12,5; y: 4; Yuva: ç: 9,5; d: 3.**Tanım:** Kare formlu ana gövdenin ortasında daire formlu mil yuvası ve iki kenarda zemine kenetlenen kollar mevcut. Aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Borjhardt 1999, 150, Abb. 7 – 8; Oransay 2006, 131, Şek. 19, Lev. XXIV, İ14-İ16; Raeder 1983, 64, 2b; Robinson 1941, 295, Pl. LXXXV, 1286-1287; Sharp 2011, 71, Fig. 4, 74, Fig. 43.**Tarihleme:** 3. Yy.

H47. Kenet**Malzemesi:** Demir–Kurşun**K. Env. No:** *İn-situ***BYK:** BO, ana girişin kuzeyindeki postament.**Ölçüleri:** u: 9,5; g: 1,3; k: 0,5.**Tanım:** İki uca doğru genişleyen lamanın kafaları kenet yuvaları içinde kurşunla sabitlenmiş, korozyonlu.**Benzerleri:** Devreker ve Waelkens 1984, 66, Fig. 119.**Tarihleme:** 3. Yy.**H48. Kenet****Malzemesi:** Demir–Kurşun**K. Env. No:** *İn-situ***BYK:** Tapınak, batı stylobat.**Ölçüleri:** u:27; g: 3;k: 1.**Tanım:** 4 cm. genişliğinde açılmış olan kenet kanalında, 4x4 cm boyutlarında ve 4 cm. derinliğindeki kenet yuvaları içine kurşun akıtılarak sabitlenmiş, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Devreker ve Waelkens 1984, 65, Fig. 117–118.**Tarihleme:** 3. Yy.**H49. Kaplama Kenedi****Malzemesi:** Demir–Kurşun**K. Env. No:** *İn-situ***BYK:** BO, proskene, güney parados başlangıcı.**Ölçüleri:** u: 5; k: 0,5.**Tanım:** Kat. No. H21 ile benzer. Kenedin bir ucu duvarda, diğeri üzerinde bulunduğu kaplama levhası içinde kurşunla sabitlenmiş durumda, korozyonlu.**Benzerleri:** Waldbaum 1983, 66, Pl. 19, 266–274.**Tarihleme:** 3. Yy.

H50. Saplama**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** *În-situ***BYK:** GDH, caldarium 1, batı duvar.**Ölçüleri:** u: 8,5 g: 1,5 k: 1,2.**Tanım:** Hamam zemininden 120 cm. yüksekte sabitlenen dikdörtgen kesitli lamanın sivri ucu moloz duvar örgüsü içinde harçla sabitlenmiş, dışarıda kalan bölüm ise hafif kıvrık, kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5. Yy.**İ1. Göbekli Çivi****Malzemesi:** BA–Demir**K. Env. No:** KBR'11–113**BYK:** BO, A7, kapı önü,– 130.**Ölçüleri:** y: 13; ç: 8,6.**Tanım:** Uç kısmı imame şeklinde, alta doğru genişleyerek inen uzun konik içbükey boyun daire formlu, profilli etek kısmıyla birleşmekte. Döküm tekniğiyle üretilerek tornalanmış olduğu üzerindeki izlerden ve memecik üzerindeki punta izinden anlaşılmakta. İç kısımda 0,8x0,8 cm. kare kesitli saplama kalıntısı, gri–yeşil patina, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Hoepfner ve diğerleri 1999, 531–532; Künzl ve Künzl 2003, 20–23, Taf.51–53; Luik 2002, 226, Abb. 179, Nr. 112; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ32; Peltz 2010, 26, Abb. 1.**Tarihleme:** 3. Yy.

İ2. Göbekli Çivi

Malzemesi: BA–Demir

K. Env. No: 2009–KED54

BYK: BO, iç kısım, 4. kapı içi, –135.

Ölçüleri: y: 6,8; ç: 6,5.

Tanım: Tek parça döküm, altta bombeli geniş kısım, üstte imame formu memecik; tormalanmış, perdahlanmış, tepede punta izi. İç kısımda 0,8x0,8 cm. kare kesitli saplama kalıntısı mevcut, gri–yeşil patina, hafif korozyonlu..

Benzerleri: Hoepfner ve diğerleri 1999, 531–532; Gültekin 2012, 28, Kat. No. 59; Künzl ve Künzl 2003, 238, Abb. 26a–b; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ29; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 258–259.

Tarihleme: 3. Yy.

İ3. Göbekli Çivi

Malzemesi: BA–Demir

K. Env. No: 2009–KED55

BYK: BO, iç kısım, 4. kapı içi, –135.

Ölçüleri: ç: 6,4; y: 8,5.

Tanım: Kalıp dökümle üretilmiş, tormalanmış. Üstteki meme deforme olmuş, basık formu. İç kısımda 5,5 cm. uzunluğunda 0,8x0,8 cm. kare kesitli demir saplama mevcut gri–yeşil patina, korozyonlu.

Benzerleri: Hoepfner ve diğerleri 1999, 531–532; Künzl ve Künzl 2003,229,Abb. 10.

Tarihleme: 3. Yy.

İ4. Göbekli Çivi

Malzemesi: BA–Demir

K. Env. No: 2009–KED56

BYK: BO, iç kısım, 4. kapı içi, –135

Ölçüleri: ç: 6,5; y: 4,5.

Tanım: Bkz. Kat. No. İ3.

Benzerleri: Hoepfner ve diğerleri 1999, 531–532; Künzl ve Künzl 2003,229, Abb. 10.

Tarihleme: 3. Yy.

İ5. Fıllı Mentefe**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED24**BYK:** GDH, güney dış kenar, dolgu.**lleri:** u: 13,2; g: 3,3; k: 1,8.**Tanım:** Bir fıllıe çivisi ve konik başlı bir fılden oluşmakta, üçgen formly gdede 3 delik mevcut, korozyonly.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 26, Pl. 13, 88–89, 91.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ6. Mentefe Fıllı Parçası****Malzemesi:** Demir**K.Env. No:** 2011–KED25**BYK:** BO, GDYG, 8 no.lu yapı, +22/–56.**lleri:** u: 5; g: 3; k: 0,3.**Tanım:** Yelpaze şeklinde genişleyen gdedeki iki delikten biri kapanmış, topuz başlı çivi açık olan delikte, fıllı bölümü kırık ve eksik, aşırı korozyonly.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ7. Mentefe Fıllı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED26**BYK:** GDH, güney dış kenar, dolgu.**lleri:** u: 7,7; y: 2,6; k: 0,5.**Tanım:** Lama şeklindeki gdeden silindir kesitli fıllı kancası uzanmakta, üzerinde 2 çivi deliği mevcut, korozyonly.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 23, Pl. 11, 57; Gaitzsch 2005, 54, Taf. 2, B1; Gültekin 2012,28, Kat. No. 53–54; Niblett ve diğerleri 2006, 158, Fig. 47.65; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 257; Woimant 2002b, 142, Pl. XVIII, Fe125; Sharp 2011, 97, Fig. 68.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ8. Mentеше Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED57**BYK:** BO, batı dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** u: 6,9; g: 4; k: 2.**Tanım:** Bağlantı bölümü iki kanatlı bir mafsal şeklinde, deforme olmuş, mafsal içinde pim kalıntısı mevcut, gövde kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Feugere 1997, 175, No. 1525.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ9. Mentеше****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'12–05**BYK:** BO, stoa doğusu basamaklar, yüzey.**Ölçüleri:** u: 12,5; g: 3,8; k: 0,15.**Tanım:** Daire formulu mafsal bölümü inceleyerek uzun bir kola dönüşmekte. Mafsal içinde demir pim kalıntısı mevcut, ön yüzde iç içe geçmiş küçük daire bezekler işlenmiş, yeşil-siyah patina, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ10. Mentеше Kanadı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED58**BYK:** BO, ana giriş, kuzey postament önü, dolgu.**Ölçüleri:** g: 5,8; y: 5,8; k: 0,7.**Tanım:** İki kanatlı bir kelebek menteşenin tek kanadı, iki çivi deliği görülebilmekte, üçüncü delikten itibaren kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Gültekin 2012,101,Kat. No. 76; Oransay 2006, 131, Şek. 19, Lev. XXIII, İ17, İ20.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ11. Menteşe**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED59**BYK:** A1T, 1. kapı önü, –160/–200.**Ölçüleri:** g: 9,8; y: 5; k:1,4.**Tanım:** Kat. No. İ10 benzeri kelebek menteşenin her kanadında üçer çivi deliği, deliklerden birinde 4 cm. uzunluğunda bir çivi mevcut. Yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Oransay 2006, 131, Şek. 19, Lev. XXIII, İ17, İ20.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ12. Menteşe****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED4**BYK:** Std., cavea A, teras önü, dolgu.**Ölçüleri:** g: 9,7; y: 5; k: 1,7.**Tanım:** Dövme tekniğiyle işlenmiş menteşenin kanatları ortadaki mafsallı düzeneğinde pimle birleştirilmiş. Kanatlarda üçer çivi deliği mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Gültekin 2012, 101, Kat. No. 76.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ13. Menteşe (Ereze, Reze)****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED60**BYK:** Std., propylon, 5. ayak güneyi, –140.**Ölçüleri:** g: 11; y: 8,5; k: 0,7.**Tanım:** Halkaları birbirine geçirilmiş iki filise çivisi mafsallı görevi yaparak menteşe olarak kullanılmış, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 23, Pl. 10, 54–55, Pl. 11, 58; Gaitzsch 2005, 59, Taf. 38, Ö1–Ö2; Gültekin 2012, 28, Kat. No. 56.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ14. Mentеше**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED27**BYK:** GDH, 5. oda, –228.**Ölçüleri:** g: 8; y: 2,1; k: 1,6.

Tanım: Yaprak formlu iki kanat ortadaki pimli mafsalla birleştirilmiş, uç kısımdaki kare kesitli çivinin kıvrıklığı, 2 cm. kalınlığında bir tahtaya çakılmış olduğunu gösteriyor. Kanadı sabitleştirmek için ayrıca çivi deliği açılmış. Mafsal içinde aşırı korozyon ve pas dolgusu var.

Benzerleri: Feugere 1997, 169, No. 918; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 47, SC 1; Manning 1985, 125, Fig. 31.3–31.4.

Tarihleme: 6.–7. Yy.**İ15. Filise****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED61**BYK:** BO, güney oda, –20/–60.**Ölçüleri:** Halka: ç: 4,7; k: 0,5; Çivi: u: 6,5; g: 2,4; k: 0,4.

Tanım: Dövme tekniğiyle üretilmiş, daire kesitli halkada, başı daire, gövdesi kare kesitli filise çivisi mevcut.

Benzerleri: Blinkenberg 1931, Pl. 26, 636; Dusenbery 1998, 1028, S144–3; Gaitzsch 1984, 382, Abb. 1, I; Gaitzsch 2005, 59, Taf. 38, Ö4–Ö9; Gültekin 2012,28, Kat. No. 55; Kazanski 2003, 57, Pl. 33 T8; Manning 1985, Pl. 61, R34–R38; Oransay 2006, 136, Lev. XXIV, Şek. 20, İ52, İ57; Robinson 1941, 522, Pl. CXLVIII, 2626–2628; Sharp 2011, 76, Fig. 46.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

İ16. Filise**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED30**BYK:** BO, GDYG, 8 no.lu yapı, +22/–56.**Ölçüleri:** Halka: ç: 3,3; k: 0,5; Çivi: u: 8,5; g: 2,5; k: 0,7.**Tanım:** Küçük bir halkaya iri başlı, daire kesitli uzun çatallı filise çivisi geçirilmiş, korozyonlu.**Benzerleri:** Blinkenberg 1931, Pl. 26, 636; Dusenbery 1998, 1028, S144–3; Gaitzsch 1984, 382, Abb. 1, I; Gaitzsch 2005, 59, Taf. 38, Ö4–Ö9; Gültekin 2012,28, Kat. No. 55; Kazanski 2003, 57, Pl. 33 T8; Manning 1985, Pl. 61, R34–R38; Oransay 2006, 136, Lev. XXIV, Şek. 20, İ52, İ57; Robinson 1941, 522, Pl. CXLVIII, 2626–2628; Sharp 2011, 76, Fig. 46.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ17. Filise****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09–191**BYK:** BO, güney oda, –20/–60.**Ölçüleri:** u: 9; g: 5; k: 0,5.**Tanım:** Kare kesitli halka ve filise çivisi iyi korunagelmiş, çivi ortadan 90 derece kıvrılmış, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 14; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ18. Filise****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED28**BYK:** GDH, güney kenar, dolgu.**Ölçüleri:** Halka: u: 5,7; y: 4,9; k: 0,5. Saplama: u: 3; y: 1,7; k: 0,7.**Tanım:** Daire kesitli eliptik halkaya, daire kesitli bir çivi kıvrılarak geçirilmiş. Yoğun korozyonlu, çivi kırık ve eksik.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 14; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ19. Filise**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED29**BYK:** BO, A1 kuzey sınırı, –40/–87.**Ölçüleri:** Halka: ç: 6,5; k: 0,5; Çivi: u: 8,2; g: 2,2; k: 0,8.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ16.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 14; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ20. Filise****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–75**BYK:** BO, GDYG, tiyatro yolu başlangıcı, –105.**Ölçüleri:** u: 9,5; g: 7,5.**Tanım:** Kare kesitli halkada kare kesitli çivi takılı. Halka ezilerek deforme olmuş.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 14; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ21. Filise****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–83**BYK:** BO, GDYG, 1 no.lu mekân, –230.**Ölçüleri:** u: 14,4; g: 6; k: 0,9.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ20.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 14; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ22. Filise Çivisi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED31**BYK:** BO, A1 kuzey sınırı, –40/–87.**Ölçüleri:** u: 8,5; g: 2,5; k: 0,7.**Tanım:** İkiye katlanarak halka başlı işlenmiş çivi yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 23, Pl. 11, 62–63, Pl. 12, 66–68; Blinkenberg 1931, Pl. 26, 636; Deodato 1993, 170, Fig.118.9; Sharp 2011, 76, Fig. 46.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ23****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–20**BYK:** AC, doğu yönünde 8 ve 14.30 m arası, –4.10/–4.25**Ölçüleri:** u: 6,4; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ22.**Benzerleri:** Jacobi 1977, 77, Taf. 29, Nr. 1.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ24. Halka****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED32**BYK:** BO, A7,dyg., +40/–140.**Ölçüleri:** ç: 3,2; k: 0,5.**Tanım:** Daire kesitli, gri yeşil patina, sağlam.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 274, Fig. 12.4 MF17; Besuijen 2006, 157, Pl. XV, 9.1.–9.11; Chavane 1974, 150, Pl. 44, 434; Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2838; Eogan 1997, 317, Fig. 5.C8; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 135; James 2004, 76, Fig. 37, No 43, 45; Lehner 1904, 402, Taf. XXXIII, B74; Rajtar 1994, 93, Abb. 8, 11–13; Richter 1966, 119, Fig. 600; Sharp 2011, 63, Fig. 35; Tavukçu 2006, 195, Lev. 25, Res. 56, Kat. No. 21; Woimant 2002a, Pl. VI, BC34; Yılmaz 1994, 398, Res. 21.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ25. Halka**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED33**BYK:** BO, A7, dyg., +40/–140.**Ölçüleri:** ç: 2,4; k: 0,3.**Tanım:** İki parça arasında kullanılmış olduğu üst ve alt bölümdeki incelmelerden anlaşılan, daire kesitli, eliptik, gri–yeşil patinalı, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Davidson 1952, 194, Pl. 88, 1455; Eogan 1997, 317, Fig. 5.C6; James 2004, 76, Fig. 37, No 43, 45; Lehner 1904, 402, Taf. XXXIII, B72; Woimant 2002a, Pl. VI, BC8.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ26. Halka****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED62**BYK:** BO, güney dış köşe, zemin.**Ölçüleri:** y: 5,2; g: 4; k: 0,4.**Tanım:** Elips formlu, daire kesitli, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Manning 1985, Pl. 65, 19–53.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ27. Halka****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09–96**BYK:** BO, Stoa orta bölüm, basamaklar önü, yüzey.**Ölçüleri:** ç: 3; k: 0,4.**Tanım:** Daire formlu, kare kesitli, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15 Fe82; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2473; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 132; Jacobi 1977, 76, Taf. 26, Nr. 17, 24; Woimant 2002a, Pl. VI, BC81; Yılmaz 1994, 398, Res. 21.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ28. Halka**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09-96**BYK:** BO, kuzey koridor, -170.**Ölçüleri:** ç: 3; k: 0,5.**Tanım:** Daire kesitli, daire formlu, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15 Fe82; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2473; Gültekin 2012, 39, Kat. No. 132; Jacobi 1977, 76, Taf. 26, Nr. 17, 24; Woimant 2002a, Pl. VI, BC81; Yılmaz 1994, 398, Res. 21.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ29. Halka****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED63**BYK:** BO, dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 2,8; k: 0,4.**Tanım:** Dikdörtgen kesitli, daire formlu, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70-79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1-RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

İ30. Halka**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED34**BYK:** BO, güney yönü, GDH güneyi, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 4,5; k: 0,5.**Tanım:** Kare kesitli, daire formlu, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70–79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1–RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ31. Halka****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED35**BYK:** BO, A7, dyg., +40/–14.**Ölçüleri:** ç: 3; k:0,4.**Tanım:** Daire kesitli, daire formlu, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70–79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471;Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1–RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ32. Halka**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-13**BYK:** BO, stoa kuzey bölüm, basamaklar,-25/-160.**Ölçüleri:** ç: 7; k: 0,5.**Tanım:** Daire kesitli, daire formlu, korozyonla incelenmiş.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70-79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Davidson ve Thompson 1975, 68, Fig. 30; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1-RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ33. Halka****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-206**BYK:** BO, yüzey.**Ölçüleri:** ç: 5; k: 0,6.**Tanım:** Kare kesitli, daire formlu, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70-79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Davidson ve Thompson 1975, 68, Fig. 30; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1-RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

İ34. Halka**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-57**BYK:** AC, basamaklar orta kısım, -5.00, -5.50.**Ölçüleri:** ç: 3,5; k: 0,5.**Tanım:** Dikdörtgen kesitli, daire formlu, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 12, 70-79; Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.15, Fe82; Deodato 1993, 174, Fig.124.12; Dirlmeier 2002, 150, Taf. 157, Nr. 2471; Gaitzsch 2005, 60, Taf. 43, RI 1-RI 9; Robinson 1941, 523, Pl. CLXIX 2639; Yılmaz 1994, 398, Res. 21; Waldbaum 1983, 64, Pl. 18, 254.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ35. Kilit****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-85**BYK:** BO, GDYG, 1 no.lu mekân, -230.**Ölçüleri:** u: 7,4; g: 5,5; k: 2.**Tanım:** Dikdörtgen prizma formlu gövde üzerinde anahtar ve çivi delikleri mevcut. Hazne içindeki mekanizma kırık ve eksik. Alt ve üst ortada birer çivi kalıntısı görülmekte, korozyonlu.**Benzerleri:** Chavane 1974, 73, Pl. 14, 117; Gaitzsch 1985, 187, Taf. 1, 7b; Gültekin 2012, 85, Kat. No. 40; Oransay 2006, 212, Şek. 20, J4, Şek. 22, K15; Stiebel 2011, 341, Fig. 18.5; Şahin 2009, 77, Ç. No: XV Levha: XVII, İ2; Ç. No: X V Levha: XVII, İ4.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.

İ36. Kilit Aynası**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-91**BYK:** BO, GDYG, kuzey yönde genişletme,-105.**Ölçüleri:** u: 10,4; g: 9; k: 0,2.**Tanım:** Kare formlu aynanın dört köşesinde birer çivi deliği, orta bölümde biri dikey diğeri yatay iki dikdörtgen anahtar deliği mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Chavane 1974, 73, Pl. 14, 117; Gaitzsch 1985, 187, Taf. 1, 7b; Gültekin 2012, 85, Kat. No. 40; Oransay 2006, 212, Şek. 20, J4, Şek. 22, K15; Stiebel 2011, 341, Fig. 18.5; Şahin 2009, 77, Ç. No: XV Levha: XVII, İ2; Ç. No: X V Levha: XVII, İ4.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ37. Kilit Aksamı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED64**BYK:** Std., propylon, 5. ayak güneyi, dolgu.**Ölçüleri:** u: 14; g: 4,2; k: 0,2.**Tanım:** Ortadaki daire formlu göbekten uzanan iki koldan daire ile sonlanan uçtaki delikte bir bağlantı parçası kalmış; diğer uç kilit mekanizmasının dil yuvası olarak kesilerek açılmış ve kıvrılmış, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Waldbaum 1983, 77, Pl. 25, 411.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

İ38. Kilit Köprüsü Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED36**BYK:** BO, A7, dyg., +40/–140.**Ölçüleri:** u: 5,6; g: 2,5; d: 1,8.**Tanım:** Eliptik halkayla sonlanan uç altında silindirik bir çıkıntı mevcut, kırık ve eksik.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 150, Taf. 58, 682–689; Besuijen 2006, 180, Pl. XVI, 10.26; Dusenbery 1998, 1034, S156–2 S205–5; Mansel 1941, 145, Abb. 16; Oransay 2006, 147, Şek. 22, Lev. XXVII, K8–K9; Richter 1915, 330, 1265; Raux 2004, 162, Fig. 4, No. 74; Şahin 2010, 78, Ç. No: XV Levha: XVIII, İ8b; Şimşek ve diğerleri 2011, 169, Lev. 135, 744–745; Waldbaum 1983, 77, Pl. 26, 412.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ39. Kilit Aksamı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–191**BYK:** AC, kuzey duvar arkası, 25–36 m, –7.00/–8.55.**Ölçüleri:** u: 15,1; g: 1,2; k: 0,7.**Tanım:** Silindirik iki ince kolun ortada çift dikdörtgen yuvalı bir göbekte birleşmesiyle yapılmış, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Manning 1985, Pl. 29, H21.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ40. Kilit Köprüsü Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED67**BYK:** BO, cavea C, diazoma, dolgu.**Ölçüleri:** u: 7,7; y: 1,4; k: 0,5.**Tanım:** Dikdörtgen yuvalı, kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Mansel 1941, 145, Abb. 16.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

İ41. Kilit Aksamı**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED66**BYK:** BO, kuzey koridor, –200.**Ölçüleri:** u: 14; g: 2,4; k: 0,4.**Tanım:** Lama şeklindeki parçanın bir ucu içi delikli geniş bir daire, diğer ucu daralan bir diküçgen şeklinde, ortada pim deliği, uç kırık ve eksik, hafif korozyonlu.**Benzerleri:**–**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ42. Kilit Aksamı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED68**BYK:** Std., doğu oturma sıraları, kuzey köşe, dolgu.**Ölçüleri:** u: 10; g: 1,3; k: 0,4.**Tanım:** Kare kesitli uzun bir çubuk sap kısmında kıvrılarak halka yapılmış, uç kısmı kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Oransay 2006, 140, Şek. 20, Lev. XXV, J1.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ43. Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED69**BYK:** BO, iç duvar, dolgu.**Ölçüleri:** u: 22; g: 4; k: 0,7.**Tanım:** Kare kesitli, sap kısmı kıvrılarak halkalanmış, uç kısmı kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 128–129, Taf. 52, 556–564; Manning 1985, Pl. 37, O1–O8; Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 266; Niblett ve diğerleri 2006, 156, Fig. 46.59; Oransay 2006, 143, Şek. 21, J26.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ44. Anahtar**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED65**BYK:** BO, güney oda, –20/–60.**Ölçüleri:** u: 12; g: 1,5; k: 0,2.**Tanım:** Dövme tekniğiyle işlenmiş, orta bölümde genişlemekte, bir uç halka şeklinde kıvrılarak kapatılmış, diğer uçta kilit dili kıvrılarak işlenmiş, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Böhlendorf–Arslan 2012, 362, Abb. 11, Nr. 11–12; Gültekin 2012, 26, Kat. No. 34.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ45. Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED70**BYK:** BO, iç duvar, dolgu.**Ölçüleri:** u: 8,6; g: 3,5; k: 0,9.**Tanım:** Yelpaze gövdeli, sap halka formlu, uçta üç adet diş mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 25, Pl. 9, 44; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 156–164.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**İ46. Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09–88**BYK:** BO, cavea A, yüzey.**Ölçüleri:** u: 5; g: 2; k: 0,3.**Tanım:** Geniş halka saplı, uzun gövdeli, diş kısmı sağlam, korozyonlu.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 137, Taf. 55, 621; Feugere 1997, 167, No. 236; Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 6; Oransay 2006, 143, Şek. 21, Lev. XXVI, J31, J33, J37; Petrie 1917, 59, Pl. LXXII, 208; Richter 1915, 362, 1247; Waldbaum 1983, 74, Pl. 25, 393.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

İ47. Anahtar

Malzemesi: Demir

K. Env. No:2011–KED37

BYK: BO, A1, kanalizasyon içi.

Ölçüleri: u: 9; g: 2,5; k: 0,7.

Tanım: Bkz. Kat. No. İ45.

Benzerleri: Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 5.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

İ48. Anahtar

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2011–KED38

BYK: BO, A1, dyg., +5/–140.

Ölçüleri: u: 9,2; g: 2,4; k: 0,5.

Tanım: Bkz. Kat. No. İ45.

Benzerleri: De Ridder 1915, 189, Pl. 119, 3591; Manning 1985, Pl. 41, O50.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

İ49. Mafsallı Anahtar

Malzemesi: Demir

K. Env. No: 2011–KED39

BYK: BO, A7, dyg., +40/–140.

Ölçüleri: u: 10; g: 2,2.

Tanım: İnce bir halka şeklindeki sapı yelpaze formu gövdeye bağlanan, gövdeden mafsalla oynak diş kısmı eklenmiş, korozyonlu.

Benzerleri:–

Tarihleme: 6.–7. Yy.

İ50. Mafsallı Anahtar**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-197**BYK:** AC, kuzey duvar arkası, 19.60-22.30 m, -4.60/-5.30.**Ölçüleri:** u: 9,2; g: 6,7.**Tanım:** Halka şeklindeki sapı dikdörtgen kesitli gövdeye, gövdeden bir mafsalla dış kısmına bağlanmakta, korozyonlu.**Benzerleri:-****Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ51. Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011-KED40**BYK:** BO, A1 kuzey sınırı, -40/-87.**Ölçüleri:** u: 6,2; g: 2,5; k: 0,4.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ46.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 137, Taf. 55, 621; Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 6; Oransay 2006, 143, Şek. 21, Lev. XXVI, J31, J33, J37; Petrie 1917, 59, Pl. LXXII, 208; Richter 1915, 362, 1247; Waldbaum 1983, 74, Pl. 25, 393.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**İ52. Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-128**BYK:** GDH, 5. oda, -121/-139.**Ölçüleri:** u: 13,7; g: 2,5; k: 0,8.**Tanım:** Uzun yelpaze gövdenin bir ucunda çıkıntı ekli bir halka, diğer ucunda kırık ve eksik dış kısmı bulunmakta, korozyonlu.**Benzerleri:** Tatlıcan ve diğerleri 1998, 468, Res. 10.**Tarihleme:** 4.-5. Yy

İ53. Anahtar**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-103**BYK:** GDYG duvarı içi, kuzey bölüm, dolgu.**Ölçüleri:** u: 12; g: 2,8; k: 2,3.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ52.**Benzerleri:** Tatlıcan ve diğerleri 1998, 468, Res. 10.**Tarihleme:** 4.-5. Yy.**İ54. Halkalı Anahtar.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED71**BYK:** BO, batı dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** u: 3,6; g: 2,3; k: 0,5.**Tanım:** Daire kesitli halkasına dişli anahtar bölümü sabit, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 137, Taf. 55, 624; Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 8; Oransay 2006, 143, Şek. 21, Lev. XXVI, J40 – J50; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 169; Richter 1915, 362, 1258.**Tarihleme:** 4.-5. Yy.**İ55. Halkalı Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-208**BYK:** BO, yüzey.**Ölçüleri:** u: 5,5; g: 3; k: 0,5.**Tanım:** Daire kesitli halkasına oynar diş bölümü takılı, korozyonlu.**Benzerleri:** Deonna 1938, Pl. LXXIX, 610; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 176; Russel 1982, 136, Fig. 2.19; Waldbaum 1983, 75-76, Pl. 25, 403.**Tarihleme:** 4.-5. Yy.

İ56. Halkalı Anahtar**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED72**BYK:** BO, güney koridor, dolgu.**Ölçüleri:** u: 5; g: 3,9; k: 0,7.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ55.**Benzerleri:** Deonna 1938, Pl. LXXIX, 610; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 176; Russel 1982, 136, Fig. 2.19; Waldbaum 1983, 75–76, Pl. 25, 403.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**İ57. Halkalı Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED10**BYK:** A1T, dükkân 2, –70/–110.**Ölçüleri:** u: 4,4; g: 2,7; k: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. İ55.**Benzerleri:** Deonna 1938, Pl. LXXIX, 610; Petrie 1917, 59, Pl. LXXVI, 176; Russel 1982, 136, Fig. 2.19; Waldbaum 1983, 75–76, Pl. 25, 403.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.**İ58. Yüzük Anahtar****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED11**BYK:** Std., doğu oturma sıraları, güney köşe, dolgu.**Ölçüleri:** Yüzük: ç: 2; g: 0,6; k: 0,25; Kilit: u:1,8; g:1,2; k: 0,6.**Tanım:** Yüzük halkasına dış bölümü sabitlenmiş, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Crowfoot ve diğerleri 1957, 446, Fig. 105.7; Gaitzsch 2005, 43, Taf. 43, S1 7; Richter 1915, 364, Nr. 1258; Şahin 2010, 79, 133, Çiz. XVI, Lev. XVIII, İ12.**Tarihleme:** 4.–5. Yy.

İ59. Anahtar?**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-154**BYK:** BO, B5 doğu sınır, -102 / -207.**Ölçüleri:** u: 4,8; g: 3,5.

Tanım: Yelpaze şeklinde açılarak küçük bir balta formu almış, yassı ve oldukça ince bir tutamağa sahip, uca doğru daralarak yivli ve yuvarlak kesitli bitimden sonra kalan kare kesitli uç bir mekanizma içinde döndürülmek üzere üretildiğini göstermekte. Tutamağın alt ucu kırık ve eksik, hafif korozyonlu.

Benzerleri: Kibyra.**Tarihleme:**6.-7. Yy.**J1a. Tripod Prç.****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009-KED74**BYK:** Orkestra zemin.**Ölçüleri:** y: 29; g: 6; d: 3; k: yak. 0,4.

Tanım: Kalıp yöntemiyle yapılmış, iç kısmı boş, arka yüz bombeli, ısıdan dolayı deforme olmuş, yoğun korozyonlu, ön bölümde kalın bir kömür tabakası ile kaplı, et kalınlığı tam ölçülemiyor, kırık ve eksik.

Benzerleri: Deonna 1938, 24, Fig.24, Pl. XI.83; Perdrizet 1908, 61, Fig. 186-189; Raubitschek 1998, 81, Pl. 46, No. 295; Reinach 1906, 130-131, 647,652; Richter 1966, 65, Fig. 350-351; De Ridder 1915, 190, Pl. 120, 3675.

Tarihleme: 3. Yy. ortası.

J1b. Tripod Prç.**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED75**BYK:** Orkestra zemin.**Ölçüleri:** y: 22; g: 6; d: 3; k: yak. 0,4.

Tanım: Kat. No. J1a benzeri parçanın ön yüzünde silik, sarmaşığa benzer bir bitkisel bezeme, ön ve yan yüz kenarlarında profil oluşturan silik çizgiler mevcut. Arka yüz bombeli, yoğun korozyonlu, kırık ve eksik.

Benzerleri: Deonna 1938, 24, Fig.24, Pl. XI.83; Perdrizet 1908, 61, Fig. 186–189; Raubitschek 1998, 81, Pl. 46, No. 295; Reinach 1906, 130–131, 647,652; Richter 1966, 65, Fig. 350–351; De Ridder 1915, 190, Pl. 120, 3675.

Tarihleme: 3. Yy. ortası.**J1c. Tripod Prç.****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED76**BYK:** Orkestra zemin.**Ölçüleri:** u: 29; g: 6; d: 3.

Tanım: Orta kısmı kırık ve eksik. Kalan bölümde, yanlarda uçlarında mahmuz şeklinde turnakları olan bir pençeye ait iki parmak görülmekte, kırık ve eksik, korozyonlu.

Benzerleri: Deonna 1938, 24, Fig.24, Pl. XI.83; Perdrizet 1908, 61, Fig. 186–189; Raubitschek 1998, 81, Pl. 46, No. 295; Reinach 1906, 130–131, 647,652; Richter 1966, 65, Fig. 350–351; De Ridder 1915, 190, Pl. 120, 3675.

Tarihleme: 3. Yy. ortası.

J1d. Tripod Prç.**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED77**BYK:** Orkestra, proskene, –250.**Ölçüleri:** g: 9,4; y: 6; k: 0,5.**Tanım:** Döküm tekniğiyle üretilerek perdahlanmış, ön yüzde kyma reversa profili, arka yüzde perçin kalıntısı ve kare şeklinde ek parça yerleri görülmekte, koyu yeşil patinalı, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy. ortası.**J1e. Tripod Prç.****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED78**BYK:** BO, 3.–4. kapılar arası, –250/–30.**Ölçüleri:** u: 8,8; y: 6,2; k: 0,4.**Tanım:** Bkz. Kat. No. J7d.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy. ortası.**J1f. Tripod Prç.****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED79**BYK:** Orkestra zemin.**Ölçüleri:** Muhtelif.**Tanım:** Yangınla oluşan ısıdan dolayı aşırı oksitlenmiş, korozyona uğramış 0,4 cm. kalınlığındaki plakalardan oluşan, amorf, ölçüleri 12x13 cm.–22x26 cm. arasında değişen 8 adet levha. Yüzeylerde kömür kalıntıları yapışık.**Benzerleri:** Deonna 1938, Pl. XXVI.188; Wiseman 1969, 69, Pl. 20, d.**Tarihleme:** 3. Yy. ortası.

J2. Kenet**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED41**BYK:** BO, B5, –24/–164.**Ölçüleri:** u: 8,4; g: 2,5; k: 0,15.**Tanım:** Kemik formu lamanın uçlarında ikişer delik mevcut. Deliklerden birinde 1,5 cm. boyunda küçük bir çivi kalıntısı var, yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Bitner–Wróblewska ve Kontny 2006, 115, Fig. 8, Nr. 17; Gültekin 2012, 106, Kat. No. 80; Kazanski 2003, 57, Pl. 33, T7; Meier–Arendt 1984, 367, Abb. 17, Nr. 61.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**J3. Kasnak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED42**BYK:** BO, GDYG, 5 no.lu yapı, 3. oda, +40/–60.**Ölçüleri:** u: 5; y: 3,7; g: 1,5; k: 0,2.**Tanım:** Kare formunda kıvrılmış ince bir lama, uçları açık, yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 24, 175–176; Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 1; Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 36–38.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**J4. Kasnak****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED12**BYK:** Kuzey Kilise yakını, yüzey.**Ölçüleri:** u: 5,5; y: 4,7; g: 0,7; k: 0,2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. J2.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 35, Pl. 24, 175–176; Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 1; Jacobi 1977, 74, Taf. 23, Nr. 36–38.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

J5. Halka Yuvası**Malzemesi:** BA–Demir**K. Env. No:** 2009–KED73**BYK:** BO, cavea C, dolgu.**Ölçüleri:** y: 6; g: 2; d: 2,7.

Tanım: Halka askısı olarak kullanılmış olan Omega formlu parçanın silindirik gövdesi uçlarda dövülerek ezilmiş ve çivi delikleri açılmış; bir uç çivi deliğinden kırık ve eksik, diğer uça 3 cm uzunluğunda, kafa çapı 1,4 cm. demir çivi mevcut, gri–yeşil patina, demir çivi korozyonlu.

Benzerleri: Kibyra.**Tarihleme:**5.–6. Yy.**J6. Tutamak?****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–157**BYK:** Seramik işlikleri akıntısı, yüzey.**Ölçüleri:** ç: 2,5; y:1,5.

Tanım: Daire formlu, yivlerle süslü dışbükey kafa ve silindirik kesitli sap kısmından oluşmakta. Sap kırık ve eksik, açık yeşil patinalı.

Benzerleri: Deonna 1938, 240, Fig. 262; Niblett ve diğerleri 2006, 156, Fig. 45.57–58.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**J7. Kabara?****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'09–91**BYK:** BO, kuzey duvar arkası, yüzey.**Ölçüleri:** ç: 3,2; k:0,8.

Tanım: Daire formlu, üst yüzey bombeli, eşmerkezli dairelerle süslü, ortada 0,4 cm. çapında delik mevcut, kaliteli bronz döküm, tormalanmış, korozyonsuz.

Benzerleri: Alicu ve diğerleri 1994, 50, Pl. 32, 676–678; Deonna 1938, 240, Fig. 261, 263, 264; James 2004, 100, Fig. 46, No 369; Waldbaum 1983, 134, Pl. 50, 877; Woimant 2002a, 115, Pl. VII, BC20.

Tarihleme: 6.–7. Yy.

J8. Burç**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED80**BYK:** BO, batı duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** g: 4; ç: 5,3; k: 0,3.**Tanım:** Silindirik bir borudan kesilmiş bir burç parçası görünümünde, korozyonlu.**Benzerleri:** Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.33; Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 4–ZW 5; Maric 1996, 47, Taf. 1, Nr. 5; Sharp 2011, 74, Fig. 43.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**J9. Burç****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–51**BYK:** AC, doğu sur önü, –4.50.**Ölçüleri:** ç: 3; k: 0,5; g: 2,5.**Tanım:** Bkz. Kat. No. J8.**Benzerleri:** Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.33; Gaitzsch 2005, 62, Taf. 60, ZW 4–ZW 5; Maric 1996, 47, Taf. 1, Nr. 5; Sharp 2011, 74, Fig. 43.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.**J10. Aplik****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED81**BYK:** BO, cavea üzeri, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 9,2; k: 0,15.**Tanım:** Daire formu yassı levhanın üzerinde eşit dağıtılmış 4 çivi deliğinden üçü görülmekte. Kırık ve eksik, aşırı korozyonlu.**Benzerleri:** Luik 2002, 222, Abb. 169, 38–40.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

J11. Aplik**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.107**BYK:** BO, B2–B3 sınırı, +42/–146.**Ölçüleri:** y: 8,7; g: 6,6; k: 0,3.**Tanım:** Akanthus veya asma yaprağı formunda, ön yüzde çizgisel bezekler, üst bölümü kırık ve eksik, gri–yeşil patina, korozyonlu.**Benzerleri:** Bailey 1996, 9, Pl. 3, Q3552; Bishop 1988, 147, Fig 45, 4a; Perdrizet 1908, 122, Fig. 459; De Ridder 1915, 147, Pl. 109, 3119.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**J12. Aplik.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED43**BYK:** BO, GDYG, 5 no.lu yapı, 3. oda, +40/–60.**Ölçüleri:** u: 4,7; g: 1,5; k: 0,4.**Tanım:** Stilize bir insan figürünü andıran objenin gövde kısmında baş ve kollar belirsiz, ayak kısmında bir yere applike edildiğini gösteren küçük halka bulunmakta, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**J13. Aplik****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'12–147**BYK:** AC, 31–35.50 m.arası, caddenin kuzey kısmı, –9.60/–9.75.**Ölçüleri;** u: 3,7; g: 2,8; k: 0,3.**Tanım:** İki ucu yaprak şeklinde kesilmiş yassı bir plaka ortasına kare kesitli bir saplama ile niteliği anlaşılamayan, hayvan başı olarak tanımlanabilecek silik bir parça sabitlenmiş, koyu yeşil patina, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

J14. Aplik**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-153**BYK:** Stadion, batı cavea önü, A1, Zemin.**Ölçüleri:** g: 7,9; y: 2,2; k: 0,6.**Tanım:** Ortadaki eliptik gövde kısmı dışbükey, yanlarda iki adet geniş halka, gövdede 5 adet çivi deliği, deliklerden üçünde küçük çiviler sabit, korozyonlu.**Benzerleri:** Militsi 2012, 272, fig. 14.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**J15. Aplik****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010-KED14**BYK:** A1T, dükkân 1 önü, -70/-110.**Ölçüleri:** u: 11,5; g: 1; k: 0,08.**Tanım:** Yassı bir levhadan kesilmiş, uçları yuvarlatılarak üzerine üç adet sabitleme deliği açılmış şerit, korozyonlu.**Benzerleri:** Luik 2002, 192, Abb. 83, 112; Kazanski 2003, 57, Pl. 33 T8.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**J16. Aplik****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2010-KED15**BYK:** A1T, dükkân 1 önü, -70/-110.**Ölçüleri:** u: 20; g: 0,7; k: 0,08.**Tanım:** Bkz. Kat. No. J16.**Benzerleri:** Kazanski 2003, 57, Pl. 33 T6; Maric 1996, Taf. 1, Nr. 8.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

J17. Aplik**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2009–KED82**BYK:** BO, batı dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** u: 10,5; g: 0,7; k: 0,1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. J16.**Benzerleri:**–**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K1. Çapa****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–124**BYK:** BO, A6, dyg., –50**Ölçüleri:** u: 17,7; g: 2,5; y: 4.

Tanım: Bir ağzı kare kesitli, uca doğru sivrilmekte, diğer ağzı dikdörtgen kesitli ve uca doğru yassı olarak düzleşmekte, iki ağızlı, göbek kısmında çember şekilli sap deliği mevcut. Yassı ağzı hafifçe yay şeklinde işlenmiş, tam ve sağlam.

Benzerleri: Baitinger ve Völling 2007, 42, Taf. 12, 87; Gaitzsch 2005, 77, Taf. 16, H3, Taf. 17, H4; Nothdurfter 1976, 124, Taf. 17, Nr. 282; Manning 1985, 30, Fig. 6.1.

Tarihleme: 5.–6. Yy.**K2. Çapa****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11–125**BYK:** BO, A1, kanalizasyon, –155.**Ölçüleri:** u: 23,5; g: 3,2; y: 6.

Tanım: Bir ağzı kare kesitli, uca doğru sivrilmekte, diğer ağzı dikdörtgen kesitli ve uca doğru yassı olarak düzleşmekte, göbek kısmında çember şekilli sap deliği mevcut, tam ve sağlam.

Benzerleri: Baitinger ve Völling 2007, 41, Taf. 12, 86; Deonna 1938, Pl. LXX, 565; Gaitzsch 1980, 348, Taf. 13, Nr. 62; Lehner 1904, Taf. XXXI, B5.

Tarihleme: 5.–6. Yy.

K3. Keski**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-82**BYK:** BO, GDYG, 1 no.lu mekân,-230.**Ölçüleri:** y: 11; g: 4.**Tanım:** Sap kısmı bombeli, sap tepesinde darbelerin oluşturduğu çapak taşkınlığı görülmekte, uca doğru incelerek yelpaze şeklinde açılan düz keski, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 1980, 353, Taf. 19, Nr. 102; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Deonna 1938, 213, Pl. LXXI, 574; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2495; I Daci 1997, 273, No. 569; Manning 1985, 20, Fig. 4.1, 4.2; Oransay 2006, 115, Şek. 16, Lev. XX, G12; Petrie 1917, 21, Pl. XXII, 67; Tulay 1991, 150, Res. 18; Waldbaum 1983, 51, Pl. 12, 150.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**K4. Keski****Malzemesi:** Demir**K.Env. No:** KBR'11 Et.89**BYK:** BO, yüzey.**Ölçüleri:** y: 13,7; g: 2,4.**Tanım:** Sap kısmı kare kesitli, uca doğru genişleyen düz keski, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 1980, 353, Taf. 19, Nr. 109; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Deonna 1938, 213, Pl. LXXI, 574; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2495; I Daci 1997, 273, No. 569; Oransay 2006, 115, Şek. 16, Lev. XX, G12; Petrie 1917, 21, Pl. XXII, 67; Tulay 1991, 150, Res. 18; Waldbaum 1983, 51, Pl. 12, 150.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

K5. Murç Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED44**BYK:** BO, GDYG, 5 no.lu yapı, 3. oda, +40/–60.**Ölçüleri:** y: 9,4; ç: 1.**Tanım:** Silindirik formlu, sivri uçlu kalem–mucun uç bölümü. Üst kısım kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 39, Taf. 10, 76–77; Deonna 1938, 213, Pl. LXXI.573; Gaitzsch 1980, 351, Taf. 18, Nr. 97, 368, Taf. 45, Nr. 215; Gaitzsch 1984, 382, Abb. 1, O; Henning 2007, 681, Taf. 9, 109–110; Waldbaum 1983, 51, Pl. 12, 155.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K6. Murç Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'2012–99**BYK:** GDH, caldarium 1, yüzey.**Ölçüleri:** y: 8,4; k: 0,8.**Tanım:** Kare kesitli, sivri uçlu kalem–mucun uç bölümü. Üst kısım kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Deonna 1938, 213, Pl. LXXI.573.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K7. Mala****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–12**BYK:** BO, stoa, kuzey bölüm, basamaklar, –130.**Ölçüleri:** u: 26,5; g: 5.**Tanım:** Oval formlu, kare kesitli sap ahşaba geçtiği bölümde ince ve uzun çivi şeklinde. Alt yüzeyi dışbükey, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 1980, 133, Taf. 41, Nr. 192–193; Gaitzsch 2005, 87, Taf. 34, MA 2; Taf. 35, MA 1.**Tarihleme:** 6. Yy.

K8. Matkap**Malzemesi:** Demir**Kazı K. Env. No:** KBR'09 – 65**BYK:** BO, güney oda, zemin.**Ölçüleri:** y: 42; k: 1.

Tanım: Sap ve gövde daire kesitli, tek parça silindirik çubuğun kıvrılmasıyla, dövülerek işlenmiş. Sivrilmiş uç kısmı kare kesitli, ve delici bölüm hafifçe kıvrılarak delme ve talaş çıkarma helisi oluşturmakta, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.

Benzerleri: Kibyra.**Tarihleme:** 6. Yy.**K9. Saban Bıçağı?****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED16**BYK:** Std., portiko, dolgu.**Ölçüleri:** y: 31; g: 7; k: 2,5.

Tanım: Oldukça kalın ve ağır üçgen aletin bir yere monte edilen delik üst kısmı, ucu geriye doğru yamultan darbe ile kırılmış ve eksik.

Benzerleri: Baitinger ve Völling 2007, 42, Taf. 12, 89; Gaitzsch 1980, 344–345, Taf. 8, Nr. 36–38.

Tarihleme:6. Yy.

K10. Saban Bıçağı**Malzemesi:** Demir**Kazı K. Env. No:** KBR'09-64**BYK:** BO, güney oda, zemin.**Ölçüleri:** y: 36; g: 15; k: 5.

Tanım: Sap kısmı kare kesitli, içbükey üçgen formlu, sap ucu geri kıvrık, gövde arkasında sapın devamı olarak, direnci arttıran kalın bir zırh bölümü oluşturulmuş, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.

Benzerleri: Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Gaitzsch 2005, 103-104, Abb. 19 a-b, Taf. 41, PF7-PF12; Henning 1987, 42, Fig. 13, B1-B4; Henning 2007, 677, Taf. 7, 72-75; I Daci 1997, 276, No.586-588; Oransay 2006, 110, Lev. XVIII, F12; Waldbaum 1983, 44-45, Pl. 9, 104-105; White 1967, 135, Fig. 120.b.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K11. Kazıyıcı****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010-KED17**BYK:** A1T, 4 no.lu dükkân içi, -115/-120.**Ölçüleri:** y: 15,5; g: 5,4; k: 2.

Tanım: Kelebek şeklindeki bir plakanın bir kanadının konik şekilde kıvrılmasıyla sapa takılabilir işlev verilmiş, diğer kanat kesici veya kazıyıcı olarak kullanılmış, kesici ağızda yoğun kullanım ve sert darbelerden dolayı körelme ve ezilme görülmekte, korozyonlu.

Benzerleri: Baitinger ve Völling 2007, 24, Taf. 7, 37; Bitner-Wróblewska ve Kontny 2006, 106, Fig. 2; Gaitzsch 2005, 105, Taf. 19, HA 9; Gil ve diğerleri, 21, Fig. 4.8; Horvat 2002, 170, Pl. 19, 4-6; Jacobi 1977, 69, Abb. 4, Nr. 6, Taf. 16, Nr. 6; Kazakevicius 1983, 192, Fig. 4; Manning 1985, 49, Pl. 20, F17; Petrie 1917, 18, Pl. XX, 46-48, 2.

Tarihleme: 5.-6. Yy.

K12. Sap**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09-154**BYK:** BO, proskene, dolgu.**Ölçüleri:** y: 40; g: 7,7.**Tanım:** Uzun, düz, ağız kısmı kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 25, Taf. 12, F10-F11; Oransay 2006, 53, Şek. 6, Lev. XI, A51; Waldbaum 1983, 46, Pl. 10, 113.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**K13. Havya****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED83**BYK:** BO, proskene, dolgu.**Ölçüleri:** y: 18; g: 2,4.**Tanım:** İnce uzun bir sap ucunda, dikdörtgen formlu küçük bir palet mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 1980, 129, Abb. 14, Nr. 1-3; Gaitzsch 1984, 382, Abb. 1, K; Manning 1985, 2, Fig. 2.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**K14. Maşa****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED84**BYK:** BO, güney 2 no.lu oda,-105.**Ölçüleri:** y: 9,6; g: 2,5; k: 0,5.**Tanım:** İki ucu sivri uzun bir şeridin tam ortadan kıvrılmasıyla yay işlevi verilmiş, geniş omuzlu, sap kısmı geriye kıvrılarak halka formunda işlenmiş, kare kesitli, bir uç kırık ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Bass 1986, 292, Fig. 6; Chavane 1974, 35, Pl. 12, 103; Oransay 2006, 82, Şek. 9, C31; Petrie 1917, 52, Pl. LXIV, 54-58.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

K15. Makas Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-117**BYK:** BO, A1, kuzey sınırı, -87.**Ölçüleri:** u: 31,2; g: 3; k: 0,7.**Tanım:** Oldukça sağlam korunagelmiş, kesici ağzı çok iyi durumda, uzun üçgen formlu, kesme açısı vermek için hafif yay şeklinde içe eğik, dövme tekniğinde işlenmiş, sap kısmında diğer kanatla birleşmesini sağlayan dikdörtgen formlu geçme deliği mevcut.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 38, Taf.48, SCH 14-15; Petrie 1917, 49, Pl. LIX, 14; Wróblewski 2006, 228, Fig. 5f.**Tarihleme:** 7. Yy.**K16. Makas Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED85**BYK:** BO, güney 2 no.lu oda,-105.**Ölçüleri:** u:17,5; g:2,8; k:0,3.**Tanım:** Kare kesitli sap kısmı kıvrılarak halka şeklinde işlenmiş, kesici kanat içbükey, ortada pim kalıntısı mevcut, korozyonlu.**Benzerleri:** Böhlendorf-Arslan 2012, 362, Abb. 11, Nr. 3; Gaitzsch 2005, 38, Taf. 47, SCH 6-8, Taf. 63, X 23; Petrie 1917, 48, Pl. LVIII, 35, 37; Warland 2012, 374, Taf. 2, Nr. 8;**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

K17. Makas Prç.**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-81**BYK:** BO, GDYG,1 no.lu mekân,-230.**Ölçüleri:** u: 12,9; g: 2,5; k: 0,5.**Tanım:** Üçgen formlu gövde bölümünde uç kısım ve sap kırık ve eksik. Keskin yüzü yoğun korozyon nedeniyle aşınmış.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 84, Pl. 3, Nr. 8; Besuijen 2006, Pl. IX, Nr. 514-515; Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 91.**Tarihleme:** 7. Yy.**K18. Bız****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11 Et.92**BYK:** BO, B5, doğu sınırı, -150 / -195.**Ölçüleri:** y: 10,4; k: 0,7.**Tanım:** Kare kesitli sap ve gövde uca doğru inceldikçe kesit daireye dönüşmekte. Sivri uç sağlam korunagelmiş.**Benzerleri:** Baitinger ve Völling 2007, 50, Taf. 14, 106; Bass ve Doorninck 1982, 249, FE 33-34; Berger ve diğerleri 1991, 230, Abb. 24; Feugere 1997, 177, No. 1523; Gültekin 2012,31, Kat. No. 96; Hachmann 1961, Taf. 10, Nr. 4, 6;I Daci 1997, 314, No: 677-678; Manning 1985, 38, Fig. 9, 4b; Nothdurfter 1976, 122, Taf. 14, Nr. 229-243; Pflaum 2007, 310, Fig. 18.41; Richter 1915, 437, 1657.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

K19. Pergel**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-118**BYK:** BO, A7, -125.**Ölçüleri:** u: 10,4.

Tanım: Birbirine eklenmiş iki hareketli koldan birinin uç kısmı kırık ve eksik. Pergelin iki kolunu sabitlemeye yarayan profilli pim ve pime bağlı destek parça bütün olarak işlenmiş. Kollar dışbükey kesitli. Koyu yeşil patina, hafif korozyondan dolayı mafsal sıkışmış ve açılmamakta.

Benzerleri: Baitinger ve Völling 2007, 47, Taf. 13, 101-103; Byzanz 2010, 276, Res. 312; Deonna 1938, 213, Pl. LXXI.576, 579; I Daci 1997, 279, No. 574; Manning 1985, 11-12, Pl. 6, A39; Petrie 1917, 60, Pl. LXXII, 213-215; Pompeji 1994, 190, 57.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K20. Dokuma Tezgâhı Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'09-183**BYK:** BO, güney oda, -80.**Ölçüleri:** u: ?; y: 7,5; g: 4,5.

Tanım: "U" profilli bir sac gövde üzerine çakılmış yuvarlak ağızlı yassı çivilerle oluşturulmuş tarak şeklinde. Sac gövdenin içine geçen ahşap parçayı sabitleyen yan çiviler mevcut, aşırı deforme olmuş, parçalar halinde, uzunluğu tam olarak ölçülemiyor, mevcut parçalar yak. 40 cm. uzunluk vermekte, korozyonlu.

Benzerleri: Davidson 176, 1229-1232; Gültekin 2012, 29, Kat. No. 78; Gaitzsch 2005, 42, Taf. 58, W1-W4, W6-W9, Taf. 75, 1-2; Manning 1985, 34, Fig. 8.

Tarihleme: 5.-6. Yy.

K21. İğ Kancası**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11 Et.91**BYK:** GDH, 5 no.lu oda doğu arkası, –155 / –210.**Ölçüleri:** y: 4,7; ç: 0,9.**Tanım:** Konik, içe geöen iöi boş gövde, tepeye doğru incelerek en üstte sivri uçlu bir kanca öeklinde kıvrılmakta, tam ve sağlam, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 132, Fig. 53, 62–63; Bischof 1992, 170, Abb. 8, Nr. 38; Öoruhlu 2012, 168, Res. 4; Davidson 1952, 176, Pl. 78, 1225,1227; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2850–2851; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 19, HAK 8, Taf. 69, 6–7; Gültekin 2012, 31, Kat. No. 95; Militsi 2012, 266, fig. 4; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77, No. 498; Russel 1982, 137, Fig. 4.32; Simpson 2003a, 230, Fig. 101.31; Waldbaum 1983, 62, Pl. 17, 242.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K22. Stilus****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED86**BYK:** BO, dış kuzey köşe, –90.**Ölçüleri:** u: 10,4; g: 0,8.**Tanım:** Bir ucu sivri, diğer ucu üçgen formlu ve yassı, silindirik gövdeli, korozyonlu.**Benzerleri:** Bischof 1992, 161, Taf. 23, Nr. 8; Demiriş 1995, 20 vd., Res. 9; Deonna 1938, Pl. LXXX. 675; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2485, 2487, 2488, 2493; Dusenbery 1998, 1044, S237–6; Gültekin 2012, 25, Kat. No. 23; Manning 1985, 85, Fig. 24, 1a; Waldbaum 1983, 52, Pl. 12, 154.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

K23. Stilus**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2007–KED1**BYK:** Std., cavea A, portiko arkası teras dolgusu.**Ölçüleri:** u: 10,2; g: 0,7.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K22.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 28, Pl. 18, 124; Davidson 1952, 185, Pl. 83, 1348; Demiriş 1995, 20 vd., Res. 10a; Hibbs 1991, 122, Fig. 8.4; Imperium Romanum 2005, 355, 453; Richter 1915, 446, 1730; Yıldız 2000, 189 vd., Res. 122.**Tarihleme:** 2–3.Yy.**K24. Stilus****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED18**BYK:** A1T, –110/–160.**Ölçüleri:** u: 13; g:1.**Tanım:** İnce uzun silindirik gövdenin bir ucu sivri, diğeri yassı. Yassı üçgen uçta kelebek şeklinde küçük çıkıntılar işlenmiş, korozyonlu.**Benzerleri:** Demiriş 1995, 20, Res. 9.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K25. Stilus****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED19**BYK:** A1T, kapı 4–5 önü, –110/–160.**Ölçüleri:** u: 8,5; g: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K22.**Benzerleri:** Demiriş 1995, 20, Res. 9; Deonna 1938, Pl. LXXX. 675; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2485, 2487, 2488, 2493; Dusenbery 1998, 1044, S237–6; Waldbaum 1983, 51, Pl. 12, 149.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

K26. Stilus**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED45**BYK:** GDH, kuzeydoğu köşesi, –247.**Ölçüleri:** u: 14,5; g: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K22.**Benzerleri:** Demiriş 1995, 20 vd., Res. 9; Deonna 1938, Pl. LXXX. 675; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2485, 2487, 2488, 2493; Dusenbery 1998, 1044, S237–6; Waldbaum 1983, 52, Pl. 12, 154.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K27. Stilus****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12–7**BYK:** BO, stoa önü, –160/–245.**Ölçüleri:** u: 13,7; g: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K22.**Benzerleri:** Bischof 1992, 161, Taf. 23, Nr. 8; Demiriş 1995, 20, Res. 9; Deonna 1938, Pl. LXXX. 675; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2485, 2487, 2488, 2493; Dusenbery 1998, 1044, S237–6; Gültekin 2012, 25, Kat. No. 23; Manning 1985, 85, Fig. 24, 1a; Waldbaum 1983, 52, Pl. 12, 154.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

K28. Stilus**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'12-11**BYK:** BO, stoa önü, Dolgu**Ölçüleri:** u: 12,4; g: 1.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K22.

Benzerleri: Bischof 1992, 161, Taf. 23, Nr. 8; Demiriş 1995, 20 vd., Res. 9; Deonna 1938, Pl. LXXX. 675; Dirlmeier 2002, 151, Taf. 157, Nr. 2485, 2487, 2488, 2493; Dusenbery 1998, 1044, S237-6; Gültekin 2012, 25, Kat. No. 23; Manning 1985, 85, Fig. 24, 1a; Waldbaum 1983, 52, Pl. 12, 154.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K29. Çuvaldız****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-175**BYK:** BO, A6, dyg., +5/-140.**Ölçüleri:** u: 14,3; k: 0,3.**Tanım:** ilindirik gövdeli, dikdörtgen delikli, hafif korozyonlu.

Benzerleri: Chavane 1974, 103, Pl. 30, 313; Deonna 1938, Pl. LXXXII. 702-8; Gültekin 2012, 33, Kat. No. 98; Manning 1985, Pl. 15, D15-D32.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K30. Çuvaldız****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011-KED46**BYK:** BO, A7, doğu yönü, -100.**Ölçüleri:** u: 12; k: 0,5.**Tanım:** Silindirik gövdeli, dikdörtgen delikli, uç kısmı kırık ve eksik, yoğun korozyonlu.

Benzerleri: Chavane 1974, 103, Pl. 30, 313; Deonna 1938, Pl. LXXXII. 702-8; Gültekin 2012, 33, Kat. No. 98; Manning 1985, Pl. 15, D15-D32.

Tarihleme: 5.-6. Yy.

K31. Çuvaldız**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED47**BYK:** BO, A4, dyg., +67/–139.**Ölçüleri:** u: 10,7; k: 0,3.**Tanım:** Silindirik gövdeli, dikdörtgen delikli. Deliğin her iki yüzeyinde ipin sığmasını sağlayan derin kanallar açılmış, uç kısmı kırık ve eksik, yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Chavane 1974, 103, Pl. 30, 313; Deonna 1938, Pl. LXXXII. 702–8; Gültekin 2012, 33, Kat. No. 98; Manning 1985, Pl. 15, D15–D32.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K32. İğne****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–43**BYK:** BO, A7, yüzey.**Ölçüleri:** u: 8; k: 0,2.**Tanım:** Silindirik gövdeli, dikdörtgen delikli. Delik tepesi kesilerek düzlenmiş, uç kırık ve eksik.**Benzerleri:** Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32–35.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**K33. İğne****Malzemesi:** BA**Kazı Env. No:** KBR'11–50**BYK:** GDH, 2. ve 3. odalar doğu arkası, bothros,–136.**Ölçüleri:** u: 8; k: 0,2.**Tanım:** Silindirik gövdeli, dikdörtgen delikli.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146–148; Böhlendorf–Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32–35; Ploug ve diğerleri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230–231.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

K34. İğne**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-45**BYK:** BO, B5, +30/-150.**Ölçüleri:** u: 7,3; k: 0,2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K33.

Benzerleri: Ballance ve diğeri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146-148; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32-35; Ploug ve diğeri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230-231.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K35. İğne****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-46**BYK:** GDH, 4 no.lu oda,-33.**Ölçüleri:** u: 7; k: 0,2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K33.

Benzerleri: Ballance ve diğeri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146-148; Böhlendorf-Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32-35; Ploug ve diğeri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230-231.

Tarihleme: 5.-6. Yy.

K36. İğne**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-42**BYK:** BO, A6, künk üzeri, – 50.**Ölçüleri:** u: 6,8; k: 0,25.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K33.

Benzerleri: Ballance ve diğeri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146-148; Böhlendorf-Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32-35; Ploug ve diğeri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230-231.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K37. İğne****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-47**BYK:** GDH, kanalizasyon dolgusu.**Ölçüleri:** u:6,3; k: 0,2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K33.

Benzerleri: Ballance ve diğeri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146-148; Böhlendorf-Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32-35; Ploug ve diğeri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230-231.

Tarihleme: 5.-6. Yy.

K38. İğne**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-44**BYK:** GDH, güney dış duvar önü,-270.**Ölçüleri:** u: 5,5; k:0,15.**Tanım:** Bkz. Kat. No. K33.

Benzerleri: Ballance ve diğerleri 1989, 131, Pl. 31, 66; Baitinger ve Völling 2007, 55, Taf. 15, 146-148; Böhlendorf-Arslan 2012, 361, Abb. 11, Nr. 6; Deonna 1938, 266, Fig. 296, B1140; Dirlmeier 2002, 164, Taf. 169, Nr. 2845; Gürler 2004, 49, 28; Holth 1919, 8, Pl. II.10; Luik 2002, 188, Abb. 77, 32-35; Ploug ve diğerleri 1969, 72, Fig. 28.2; Waldbaum 1983, 61, Pl. 17, 230-231.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**K39. İğne****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-49**BYK:** GDH, 3. oda, doğu arkası, bothros, -136/-167.**Ölçüleri:** u: 4,5; k: 0,2.

Tanım: Kırıldıktan sonra yeniden sivriltilmiş. Küt silindirik gövdeli, delik arkasında ipin geçmesini kolaylaştıran yivler açılmış.

Benzerleri: Besuijen 2006, 131, Pl. IX, 5.16; Deonna 1938, Pl. LXXX.II. 702-15.

Tarihleme: 5.-6. Yy.**L1. Kazık****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED87**BYK:** BO, proskene -300/-320.**Ölçüleri:** y: 29,5; g: 4,7; ç: 2,5.

Tanım: Dışbükey kafalı, silindir kesitli, "S" kıvrımıyla deforme olmuş, hafif korozyonlu.

Benzerleri: Alicu ve diğerleri 1994, 20, Pl. 4, 12; Dusenbery 1998, 1041, XS-487, S186-2; Mutz 1976, 9, Abb. 2a; Robinson 1941, 323-324; Pl. XCV, 1486-1490; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 302.

Tarihleme: 3. Yy.

L2. Topuz Çivi**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-137**BYK:** GDH, 4. oda, kanalizasyon dolgusu.**Ölçüleri:** y: 1,7; ç: 0,65.**Tanım:** Küresel topuz başlı, kare kesitli, yeşil patina, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Colt 1962, 54, Pl. XXII, 47; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1049; Sharp 2011, 34, Fig. 14; Waldbaum 1983, 69, Pl. 22, 326-337.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**L3. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED88**BYK:** Std., propylon, 1. ayak köşesi, dolgu.**Ölçüleri:** y: 3,7; g: 2.**Tanım:** Üst kısmı kare, alt kısmı daire formlu geniş bir başa sahip, kare kesitli, korozyonlu.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**L4. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011-KED48**BYK:** BO, stoa, yüzey.**Ölçüleri:** y: 2,7; g: 1,4.**Tanım:** Mantar başlı, kare kesitli, korozyonlu.**Benzerleri:** Deodato 1993, 172, Fig. 119.4,6,7; Jacobi 1977, 73, Taf. 23, Nr. 22; Raubitschek 1998, 140, Pl. 76, No. 491; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 309.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

L5. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED49**BYK:** AC, A2, –96/–105.**Ölçüleri:** y: 7; g: 2.**Tanım:** Disk başlı, kare kesitli, korozyonlu.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1033–1034; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Nothdurfter 1976, 122, Taf. 69, Nr. 1161–1166; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77, No.500–503; Sharp 2011, 20, Fig. 5; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 310.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L6. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED50**BYK:** BO, dış kuzey köşe, –90.**Ölçüleri:** y: 6,5; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L5.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1033–1034; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Nothdurfter 1976, 122, Taf. 69, Nr. 1161–1166; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77, No.500–503; Sharp 2011, 20, Fig. 5; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 310.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

L7. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED5**BYK:** Std., cavea B, güneydoğu portiko arkası, dolgu.**Ölçüleri:** y; 11; g: 1,7.**Tanım:** Dairesel dışbükey başlı, kare kesitli, yoğun korozyona uğramış.**Benzerleri:** Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.27–19.29; Deodato 1993, 174, Fig.124.6; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 37, N12; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Horvat 2002, 170, Pl. 18, 14–16; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ47; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77 No. 499; Şahin 2010, 82, Lev. XX, J20–J24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 303–307.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L8. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED51**BYK:** AC, A2, –96/–105.**Ölçüleri:** y: 8,5; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L7.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe63; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.27–19.29; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1037; Deodato 1993, 174, Fig. 124.6; Dusenbery 1998, 1039, S189–3; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 37, N12; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Horvat 2002, 170, Pl. 18, 14–16; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ47; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77 No. 499; Şahin 2010, 82, Lev. XX, J20–J24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 303–307.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

L9. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED89**BYK:** BO, orkestra, –415/–445.**Ölçüleri:** y: 9,6; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L7.

Benzerleri: Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe69; Bridger ve Kraus 2000, 56, Taf. 19.27–19.29; Davidson 1952, 142, Pl. 72, 1037; Deodato 1993, 174, Fig. 124.6; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 37, N12; Gerstel ve diğerleri 2003, 186, Fig. 46; Horvat 2002, 170, Pl. 18, 14–16; Oransay 2006, 136, Şek. 19, Lev. XXIV, İ47; Raubitschek 1998, 140, Pl. 77 No. 499; Şahin 2010, 82, Lev. XX, J20–J24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 303–307.

Tarihleme: 3. Yy.**L10. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED90**BYK:** BO, kuzey 1 no.lu oda, güney girişi, dolgu.**Ölçüleri:** y: 8,4; g: 2.**Tanım:** Baş dairesel, dışbükey, boyun silindirik, gövde kare kesitli, korozyonlu.

Benzerleri: Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 2.

Tarihleme: 3. Yy.**L11. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2007–KED2**BYK:** Std., cavea D, dolgu.**Ölçüleri:** y: 7,5; g: 1,5.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L10.

Benzerleri: Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 2.

Tarihleme: 5.–6. Yy.

L12. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED52**Kazıda Bulunduğu Yer ve Tabakası:** BO, GDYG, tiyatro yolu, yüzey.**Ölçüleri:** y: 6,6; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L10.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 2.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L13. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2011–KED53**BYK:** BO, dış kuzey köşe, –90.**Ölçüleri:** y: 5,5; g: 1,8.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L10.**Benzerleri:** Bass ve Doorninck 1982, 249, Fig. 11.19 Fe49; Ergeç 1998, 443, Res. 24; Gaitzsch 2005, 40, Taf. 37, N12; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, 295–300.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L14. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED6**BYK:** Std., cavea E, teras duvarı arkası, –244.**Ölçüleri:** y: 9,5; g: 2.**Tanım:** Mantar başlı, kare kesitli, korozyonlu.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1039, RDS13–2; Gaitzsch 2005, 52, Taf. 37, N12; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 1.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

L15. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2008–KED7**BYK:** Std., cavea E, teras duvarı arkası, –244.**Ölçüleri:** y: 8; g: 2.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L14.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1039, RDS13–2; Gaitzsch 2005, 52, Taf. 37, N12; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 1.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L16. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED91**BYK:** BO, orkestra, –415/–445.**Ölçüleri:** u: 9,7; g: 2,7.**Tanım:** Çekiç başlı, kare kesitli, gövdede ünük bir kıvrıma sahip, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.**L17. Çivi Prç.****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED92**BYK:** BO, cavea A, –100.**Ölçüleri:** y: 6,5; k: 0,7.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L16.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 3. Yy.

L18. Çivi**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED93**BYK:** BO, batı dış duvar arkası, dolgu.**Ölçüleri:** y: 12,2; g: 2,3.**Tanım:** Çekiç başlı, kare kesitli, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 132, Fig. 61.a; Dusenbery 1998, 1039, S189–3; Gaitzsch 2005, 53, Taf. 37, N7; Raux 2004, 161, Fig. 3, No. 28; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 5.**Tarihleme:** 3. Yy.**L19. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED94**BYK:** BO, cavea C, 25. basamak üzeri, dolgu.**Ölçüleri:** y: 11; g: 2,4.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L18.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 132, Fig. 61.a; Dusenbery 1998, 1039, S189–3; Gaitzsch 2005, 53, Taf. 37, N7; Raux 2004, 161, Fig. 3, No. 28; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 5.**Tarihleme:** 3. Yy.**L20. Çivi****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED95**BYK:** BO, cavea B, dolgu.**Ölçüleri:** y: 9,5; g: 2,5.**Tanım:** Bkz. Kat. No. L18.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1039, S189–3; Gaitzsch 2005, 53, Taf. 37, N7; Feugere ve Raux 2004, 156, Fig. 3, No. 28; Waldbaum 1983, 69, Pl. 21, Type 5.**Tarihleme:** 3. Yy.

L21. Kabara**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED20**BYK:** A1T, –70/–110.**Ölçüleri:** y: 4,7; g: 3.**Tanım:** Mantar başlı, kare kesitli, başın iç yüzünde haç şeklinde destek profilleri görülmekte, korozyonlu.**Benzerleri:** Kazanski 2003, 57, Pl. 33 T5; Peltz 2010, 31, Abb. 6; Raubitschek 1998, 140, Pl. 76, 489; Sharp 2011, 45, Fig. 19.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**L22. Kabara****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010–KED21**BYK:** A1T, –70/–110.**Ölçüleri:** y: 3,6; g: 2,7.**Tanım:** Geniş mantar başlı, kare kesitli, korozyonlu.**Benzerleri:** Raubitschek 1998, 140, Pl. 76, 489.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**M1. Nal****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009–KED96**BYK:** BO, ön cephe, orta bölüm, –35.**Ölçüleri:** y: 8,6; g: 0,2; k: 0,2.**Tanım:** Uca doğru incelerek halka şeklinde sonlanan bölümde ve üstteki geniş orta bölümde birer çivi deliği, yarısına yakını kırık ve eksik, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Gaitzsch 2005, 129, Taf. 22, HU 16–HU 18; Jacobi 1977, 78, Taf. 29, Nr. 20, 22.**Tarihleme:** 6. Yy.

M2. Nal**Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** KBR'11-126**BYK:** BO, A4, dyg.,-117.**Ölçüleri:** y: 6,5; g: 6,2; k: 0,3.**Tanım:** Oldukça iyi korunagelmiş, dört delikte dört adet kare başlı, kare kesitli küçük mih bulunmakta, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 30-31, Pl. 20, 140-142; Pflaum 2007, 308, Fig. 16, 37-38.**Tarihleme:** 6. Yy.**M3. Nal****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2010-KED22**BYK:** A1T, Dükkân 4 içi, dolgu.**Ölçüleri:** y: 6,5; g: 6,2; k: 0,3.**Tanım:** Bkz. Kat. No. M2.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 30-31, Pl. 20, 140-142; Pflaum 2007, 308, Fig. 16, 37-38.**Tarihleme:** 6. Yy.**M4. Çan****Malzemesi:** Demir**K. Env. No:** 2009-KED97**BYK:** BO, proskene, 3.-4. kemer önü, -174.**Ölçüleri:** y:7,2; g: 6,8; d: 3,3; k: 0,2.**Tanım:** Dövme tekniğiyle yapılmış yassı gövdeli, gövde ve askıda ek yerleri belirsiz, yeypare görünen sağlam işçilikli, dili kopuk ve eksik, korozyonlu.**Benzerleri:** Ballance ve diğerleri 1989, 138, Fig. 58, 154; Gaitzsch 1984, 386, Abb. 3; Gaitzsch 2005, 114, Taf. 15, GL8; Henning 2007, 680, Taf. 8, 94-95; Jacobi 1977, 77, Taf. 29, Nr. 6; Meier-Arendt 1984, 352, Abb. 8, Nr. 30-31; Nothdurfter 1976, 128, Taf. 31, Nr. 383.**Tarihleme:** 6. Yy.

M5. Çan**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** 2011–KED54**BYK:** BO, A3, dyg., +57/–142.**Ölçüleri:** y: 7,4; g: 4,8; d: 4.**Tanım:** Tek parça döküm tekniğinde, gövde konik, omuz yuvarlak, eliptik delikli askı halkası yekpare, dil kopuk ve eksik, koyu yeşil patina.**Benzerleri:** Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7; Muscarella 1988, 449, Nr. 597; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 99.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**M6. Çan****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'1109–106**BYK:** BO, güney oda, –210 / –335.**Ölçüleri:** y: 5; g:3; d:2,3.**Tanım:** Döküm tekniğinde, yekpare askı geniş dairesel delikli, dıştan beşgen formlu, dil kopuk ve eksik, koyu yeşil patina.**Benzerleri:** Alicu ve diğerleri 1994, 52, Pl. 53, 704–705; Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7; Facsády ve Kárpáti 2001, 20, fig. 5; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 22; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 98; Zhuravlev 2003, 105, Fig. 5.5, Fig. 7.13–15, Fig. 11.6.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**M7. Çıngırak****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–168**BYK:** BO, GDYG, 5 no.lu yapı, 3. oda, +40/–60.**Ölçüleri:** y: 4,5; g: 2,5.**Tanım:** Tepesinde sabit asma halkası bulunan, derin içbükey girintili konik hazneli çıngırak. İç kısımda sadece izleri görülebilen dilden kalıntı mevcut, gri–yeşil patina.**Benzerleri:** Ploug ve diğerleri 1969, 88, Fig. 31.23; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 96.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.

M8. Çingirak**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-108**BYK:** GDH, ana kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** y: 2,7; ç: 2,2.**Tanım:** Beşgen halkalı, yekpare, yarım küre gövdeli, dil kopuk ve eksik, siyah-yeşil patina.**Benzerleri:** Dusenbery 1998, 1047, XS-496; Enckevort ve Willems 1994, 133, Fig. 7; Ferrazzoli 2012, 292, Pl. 2, No. 21; Greiefenhagen 1975, 115, Taf. 79, Nr. 2-6; Gültekin 2012, 41, Kat. No. 151; Luik 2002, 191, Abb. 82, 100; Niblett ve diğerleri 2006, 158, Fig. 47.71; Peleg 1991, 143, Fig. 12.4; Ploug ve diğerleri 1969, 88, Fig. 32.8; Raux 2004, 177, Fig. 12, No. 157; Richter 1915, 463, 1836; Romualdi 1989, 156, No. 197; Robinson 1941, 51519, Pl. CXLVII, 2612, 2614; Russel 1982, 137, Fig. 4.46; Şahin 2010, 85, Lev. XXI, K10-K11; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 743; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 93.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.**M9. Çingirak****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11-107**BYK:** GDH, ana kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** y: 1,6; ç: 1,5.**Tanım:** Tepesinde dairesel sabit asma halkası bulunan küresel gövdeli. Dil kopuk ve eksik, siyah-yeşil patina.**Benzerleri:** Colt 1962, 54, Pl. XXII, 37; Greiefenhagen 1975, 115, Taf. 79, Nr. 2; Kazanski 2003, 72, Fig. 14.5; Raux 2004, 177, Fig. 12, No. 156; Richter 1915, 464, 1840; Romualdi 1989, 156, No. 197; Robinson 1941, 518, Pl. CXLVII, 2609; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 92.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

M10. Çingirak**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et. 57**BYK:** BO, B5, doğu sınırı, dolgu.**Ölçüleri:** y: 2,9; ç: 4,2.**Tanım:** Tepesinde asma deliği, yarım küre gövde deforme, asma halkası ve dil eksik, siyah–yeşil patina.**Benzerleri:** Colt 1962, 54, Pl. XXII, 34; Dedeoğlu 1990, 128, Res. 14; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 731.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**M11. Çingirak****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11 Et.96**BYK:** GDH, ana kanalizasyon, dolgu.**Ölçüleri:** y: 2,2; ç: 2,2.**Tanım:** Tepesinde iki sıra telin sarımıyla yapılmış asma halkası bulunan, derin iç bükey girintili. İç kısımda muhtemelen boncuk ya da başka bir şey asmaya yarayacak olan telin halka haline getirilmiş diğer ucu görülmekte. Gri patinalı.**Benzerleri:** Colt 1962, 54, Pl. XXII, 34; Dedeoğlu 1990, 128, Res. 14; Richter 1915, 463, 1837; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 736–738.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**M12. Çingirak****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'08–28**BYK:** YOM 1, A sandukası, zemin.**Ölçüleri:** y: 2,5; ç: 2,1.**Tanım:** Askı halkası, ana gövde ve dil kısmı korunmuş, yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Colt 1962, 54, Pl. XXII, 34; Dedeoğlu 1990, 128, Res. 14; Richter 1915, 463, 1837; Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 736–738.**Tarihleme:** 1. Yy.

M13. Çingirak**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'08–27**BYK:** YOM 1, arka oda,–20.**Ölçüleri:** y: 1,7; ç: 1,3.**Tanım:** Dıştan üçgen içten daire formlu sabit asma halkalı, konik gövdeli, dil kopuk ve eksik, yoğun korozyonlu.**Benzerleri:** Şimşek ve diğerleri 2011, 168, Lev. 134, 742; Waldbaum 1983, 43, Pl. 8, 91.**Tarihleme:** 1. Yy.**N1. Mühür****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'11–138**BYK:** A1T, doğu stoa, dolgu.**Ölçüleri:** ç: 1,8 cm; k: 0,5.**Tanım:** Ön yüzde, çember içine alınmış Meryem büstü, göğsünde çocuk İsa'yı tutuyor; arka yüzde, yazıtı okunamayan lejant içinde haç, ezik, silik ve hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Cheynet 1997, 123, 7/22 (Ön Yüz); Jordanov 2003, 116, Nr. 46.13 (Ön yüz); Nesbitt ve Oikonomides 1994, 43, 8.46, (Arka Yüz).**Tarihleme:** 10. Yy.**N2. Amulet****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–134**BYK:** BO, B5,–10/–160.**Ölçüleri:** g: 4,3; y: 3,5; k: 0,1.**Tanım:** Oval plakanın ön yüzünde mızraklı bir süvari figürü, arka yüzde kazımayla "BOHΘEIA TOYUΨICTOY EN ΣK'EIT" yazılmış, yeşil patina, üst yarısı kırık ve eksik.**Benzerleri:** Byzanz 2001, 287, IV.5; Matantseva 1994, 111 vd.,Taf. 14 a, b, c, e, g, i; Nesbitt 2003, 111, Fig. 13.10; Russel 1982, 137, Fig. 4.44 – 45; Spier 1993, 27, 30, 44, 54, Pl. 2b, No. 21; 27, 30,b—No. 34 38, 44, 47, 55, Pl. 3a, No. 33.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

N3. Menteşe**Malzemesi:** BA–Kemik**K. Env. No:** 2011–KED55**BYK:** Std., 2 no.lu mezar içi, plaka üstü, –360.**Ölçüleri:** y: 3,5; g: 0,8.**Tanım:** İki ucu delikli dikdörtgen plakalar katlanarak silindirik, yivlerle süslü bir kemik mile yerleştirilmiş. Kemik kırık ve eksik, menteşeler tam ve sağlam, koyu yeşil patinalı.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 5.–7. Yy.**N4. Kaşık****Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'11–119**BYK:** BO, A1, 5 no.lu yapı, 1. Oda, –68.**Ölçüleri:** u: 20,7; g: 4,6.**Tanım:** Silindirik sapın uç kısmında topuz şeklinde yivli bir süsleme mevcut. Sığ kaşık haznesinin gövdeye bağlandığı bölümde konsol parçası ekli, açık yeşil patinalı.**Benzerleri:** Acara 1997, 154, Res. 23–24, Kat. No. 13–14; Kendrick ve diğerleri 1939, 124, Pl. XLVIII; Mango 2007, 135, Fig. 14.14; Milliken 1957, 185; Milojević 1970, 122, Abb. 8, Nr. 7; Oransay 2006, 53, Şek. 6, Lev. XI, A52; Radulescu ve Cliante 1986, 146, Pl. IX, 1–6.**Tarihleme:** 6. Yy.**N5. Çakmak****Malzemesi:** Kurşun–Silex**K. Env. No:** KBR'12–66**BYK:** BO, GDYG, stoa önü, dolgu.**Ölçüleri:** g: 4; y: 2,7; k: 0,8.**Tanım:** Açık renkli, konkav yüzeyli, kareformlu çakmaktaşı etrafında, üzerinde dörtgen şeritler içinde dairesel bezekler bulunan “T” şeklinde bir şerit sarılı. Sargının uzun kolu diğerinin üzerine katlanmış. Kurşun şerit kırık, kopuk ve onarım görmüş, ezik ve silik.**Benzerleri:** Kibyra.**Tarihleme:** 6.–7. Yy.

N6. Aplik Iota Harfi.**Malzemesi:** BA**K. Env. No:** KBR'12-55**BYK:** BO, GDYG, stoa önü,-95/-170**Ölçüleri:** y: 4,1; g: 0,8; k: 0,4.**Tanım:** Üçgen kesitli "I" harfinin her iki uçunda mantar başlı iki küçük çivi mevcut, çivilerden biri eğik, koyu yeşil patina, hafif korozyonlu.**Benzerleri:** Imperium Romanum 2005, 127, Fig. 122.**Tarihleme:** 6.-7. Yy.**N7. Süzgeç****Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** KBR'12-198**BYK:** AC, 28.00 m., künk üzeri,-9.00/-9.10.**Ölçüleri:** ç:14; k: 0,35.**Tanım:** Dairesel formulu plaka üzerinde sivri uçlu silindirik bir kalem-murç ile yaklaşık 0,6-0,8 cm. çaplarında 35 adet delik açılmış, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Metzler ve Zimmer 1975, Abb. 25, 406.**Tarihleme:** 5. Yy.**N8. Onarım Kenedi****Malzemesi:** Kurşun-P.T.**K. Env. No:** KBR'12-189**BYK:** AC, kuzey duvar arkası, 14.50-21.00 m. arası,-3.80/-4.60.**Ölçüleri:** y: 7,7; g: 9,5; k: 4.**Tanım:** İki kırık yüzey kenarlarına açılan delikleri birleştiren onarım kenedinin içinde, onarılan pişmiş toprak kaba ait parçalar mevcut, kenet hafif ezik, tam ve sağlam.**Benzerleri:** Davidson ve Thompson 1975, 101, Fig. 45.29; Oransay 2006, 133, Şek. 18, İ13; Robinson 1941, 333, Pl. XCVIII, 1568; Pl. XCIX, 1573-1582; Şahin 2009, 154, Lev. XXII, K20; Waldbaum 1983, 67, Pl. 20, 292.**Tarihleme:** 5.-6. Yy.

N9. Külçe**Malzemesi:** Kurşun**K. Env. No:** 2009–KED98**BYK:** BO, güney oda, zemin.**Ölçüleri:** g: 26; y: 17; k: 1.**Tanım:** Eritildikten sonra düz bir zemine akıtılmış amorf külçe.**Benzerleri:** Kazanski 2003, 57, Pl. 34, T27–28.**Tarihleme:** 5.–6. Yy.**N10. Cüruf Örnekleri****Malzemesi:**–**K. Env. No:** 2008–KED8**BYK:** Stadion, batı cavea.**Ölçüleri:** Muhtelif.**Tanım:** Değişik boyutlarda amorf örnekler.**Benzerleri:** –**Tarihleme:** 6. Yy.

ÇİZİMLER

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çiz. I: Kapalı Kaplar (A1–A4); Açık Kaplar (A5–A6)

Çiz. II: Kulplar (A7–A11); Kişisel Kullanım Eşyaları (B1–B6)

Çiz. III: Kişisel Kullanım Eşyaları (B7–B17)

Çiz. IV: Kişisel Kullanım Eşyaları (B18–B22); Aydınlatma Araçları (C1–C3)

Çiz. V: Aydınlatma Araçları (C4–C10)

Çiz. VI: Aydınlatma Araçları (C11–C16)

Çiz. VII: Aydınlatma Araçları (C17–C22)

Çiz. VIII: Silahlar ve Kesiciler (D1–D10)

Çiz. IX: Silahlar ve Kesiciler (D11–D16)

Çiz. X: Silahlar ve Kesiciler (D17–D21)

Çiz. XI: Silahlar ve Kesiciler (D2–D27)

Çiz. XII: Tartı Araçları (E1–E7)

Çiz. XIII: Askı, Kanca ve Zincirler (F1–F11)

Çiz. XIV: Tıp Aletleri (G1–G6); Mimari Aksamlar (H1–H2)

Çiz. XV: Mimari Aksamlar (H3–H6)

Çiz. XVI: Mimari Aksamlar (H8–H9)

Çiz. XVII: Mimari Aksamlar (H10–H11)

Çiz. XVIII: Mimari Aksamlar (H12–H15)

Çiz. XIX: Mimari Aksamlar (H16–H19)

Çiz. XX: Mimari Aksamlar (H20–H21, H23–H24)

Çiz. XXI: Mimari Aksamlar (H25–H29)

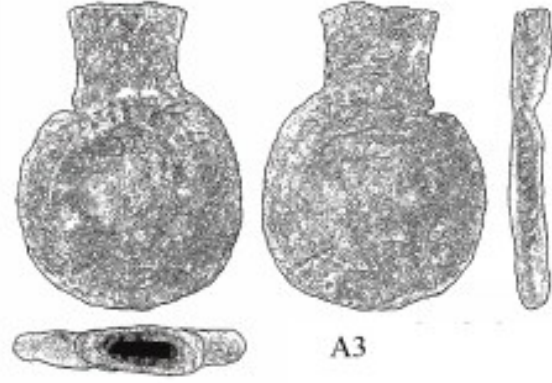
Çiz. XXII: Mimari Aksamlar (H30–H35)

Çiz. XXIII: Mimari Aksamlar (H37–H46)

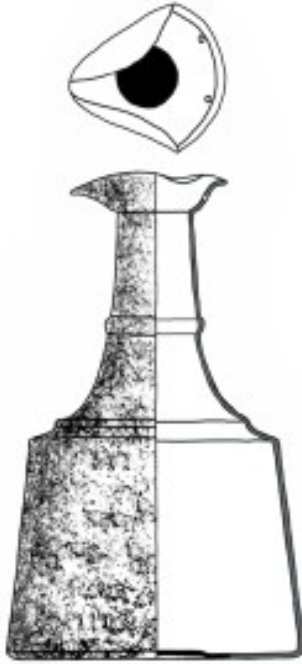
- Çiz. XXIV: Kapı ve Pencere Aksamları (İ1–İ11)
- Çiz. XXV: Kapı ve Pencere Aksamları (İ12–İ23)
- Çiz. XXVI: Kapı ve Pencere Aksamları (İ24–İ34)
- Çiz. XXVII: Kapı ve Pencere Aksamları (İ35–İ45)
- Çiz. XXVIII: Kapı ve Pencere Aksamları (İ46–İ59)
- Çiz. XXIX: Mobilya Aksamları ve Aplikler (J1–J10)
- Çiz. XXX: Mobilya Aksamları ve Aplikler (J11–J17); Aletler (K1–K2)
- Çiz. XXXI: Aletler (K3–K9)
- Çiz. XXXII: Aletler (K10–K16)
- Çiz. XXXIII: Aletler (K17–K28)
- Çiz. XXXIV: Aletler (K28–K39); Çiviler (L1–L6)
- Çiz. XXXV: Çiviler (L7–L15)
- Çiz. XXXVI: Çiviler (L16–L22)
- Çiz. XXXVII: Hayvanlara Ait Buluntular (M1–M13)
- Çiz. XXXVIII: Diğerleri (N1–N8)

A1 (1/2)

A3

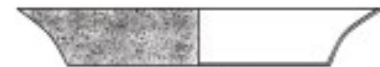
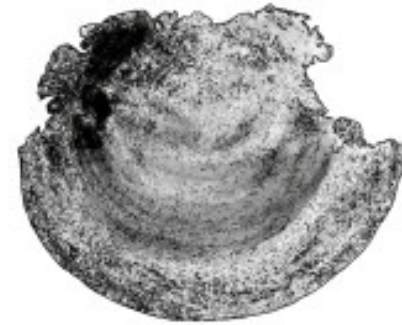
A2 (1/5)

A4 (1/2)

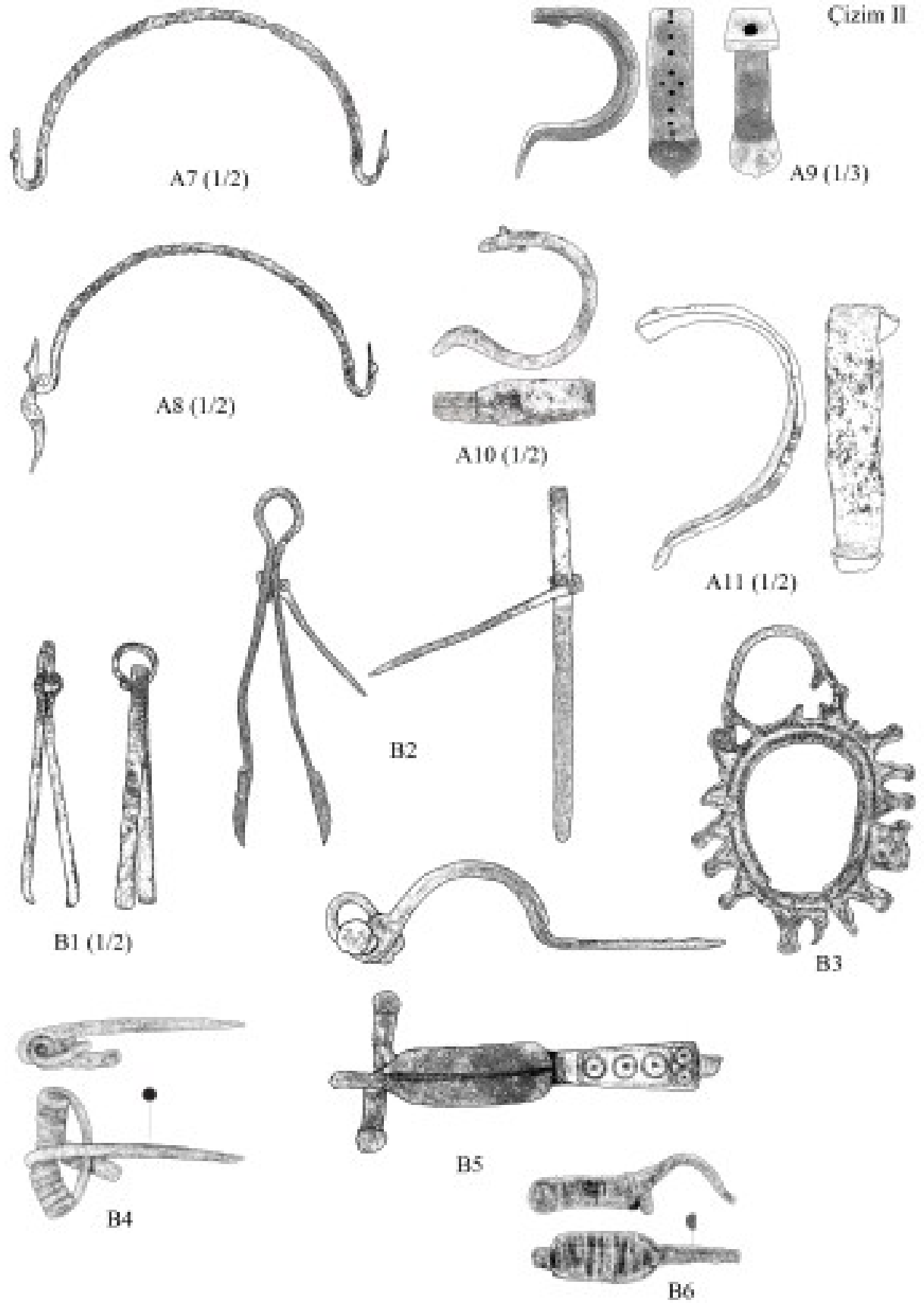

A5 (1/3)

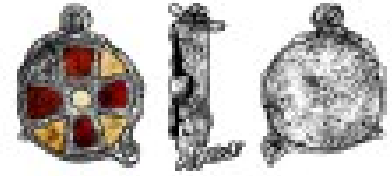
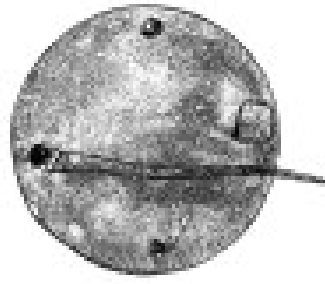
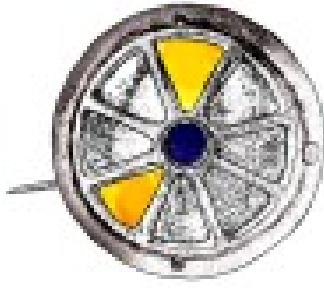

A6 (1/2)

Çiz. 1: Kapalı Kaplar (A1-A4); Açık Kaplar (A5-A6)

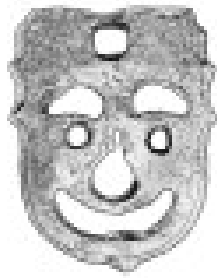
Çiz. II: Kulplar (A7-A11); Kişisel Kullanım Eşyaları (B1-B6)

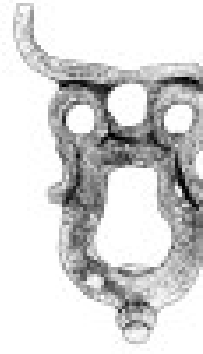
B8

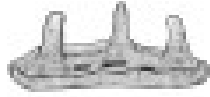
B7

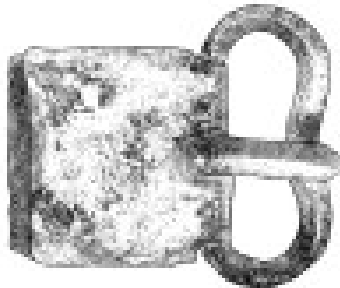
B10

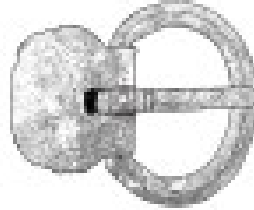
B11

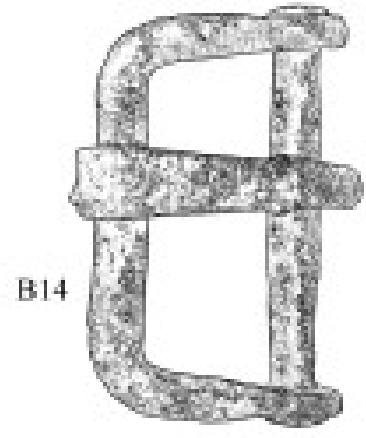
B9

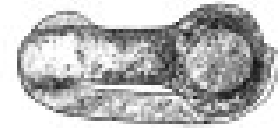
B12

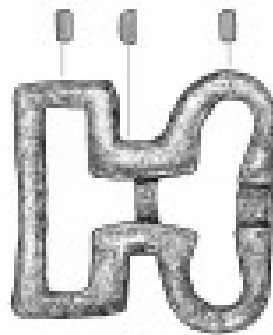
B13

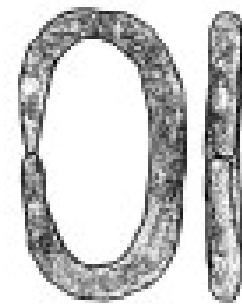
B14

B15

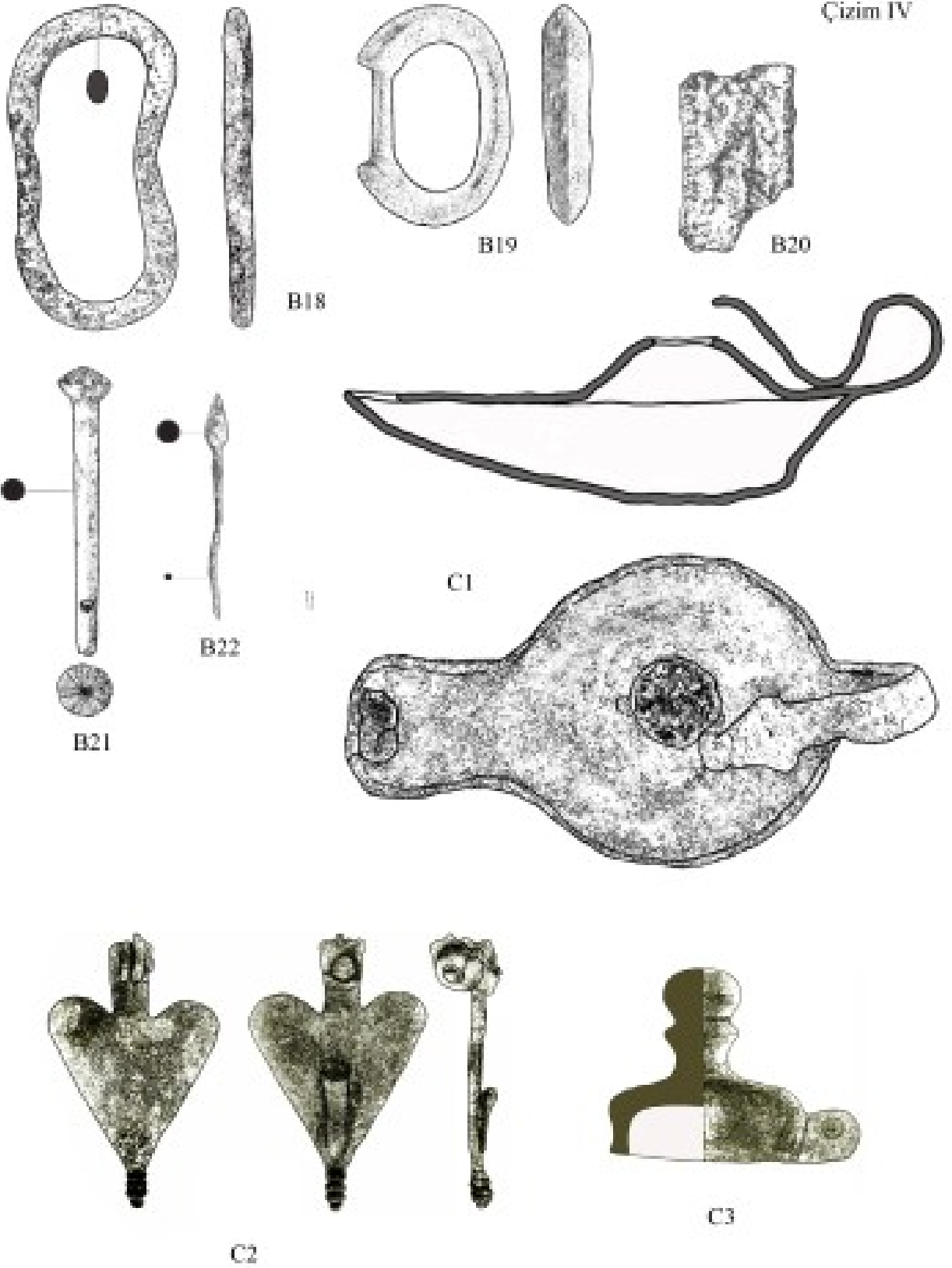

B16

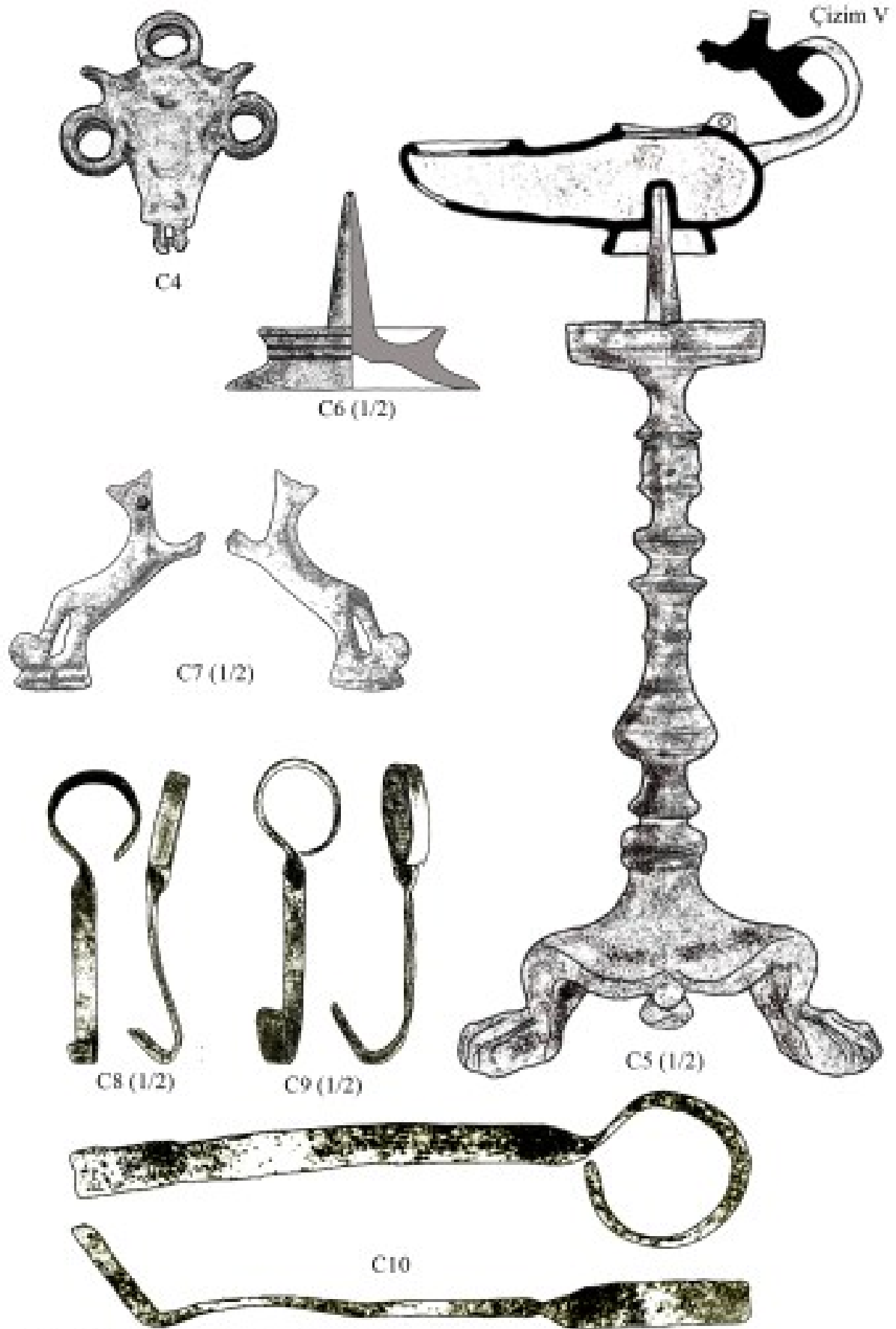

B17

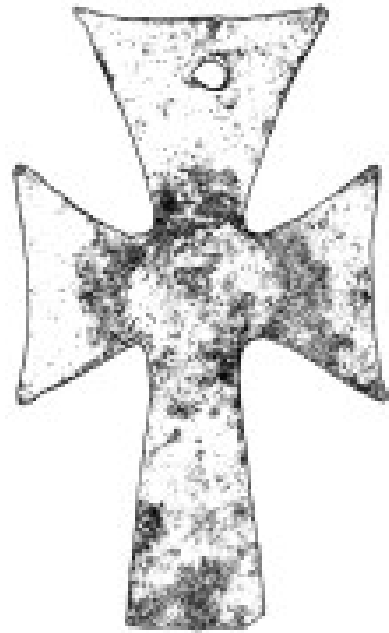
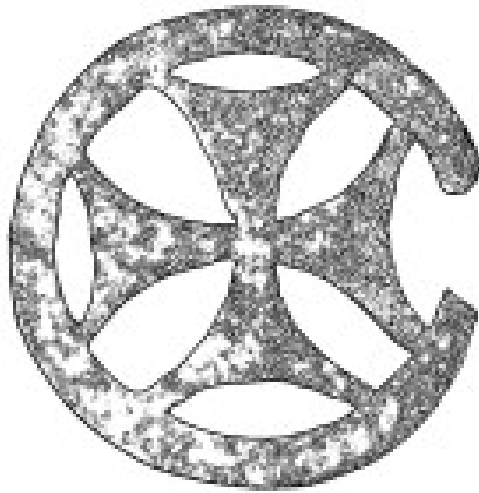
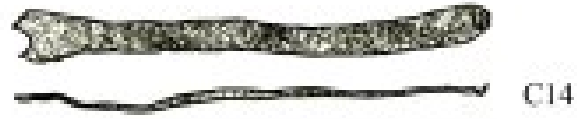
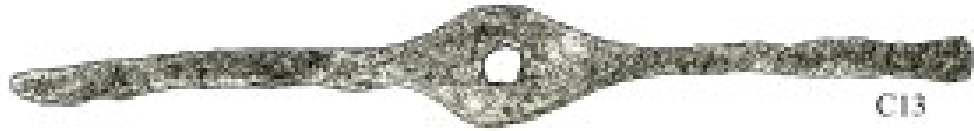
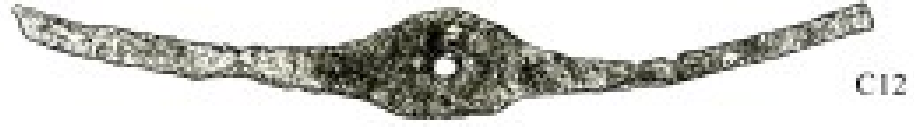
Çizim IV

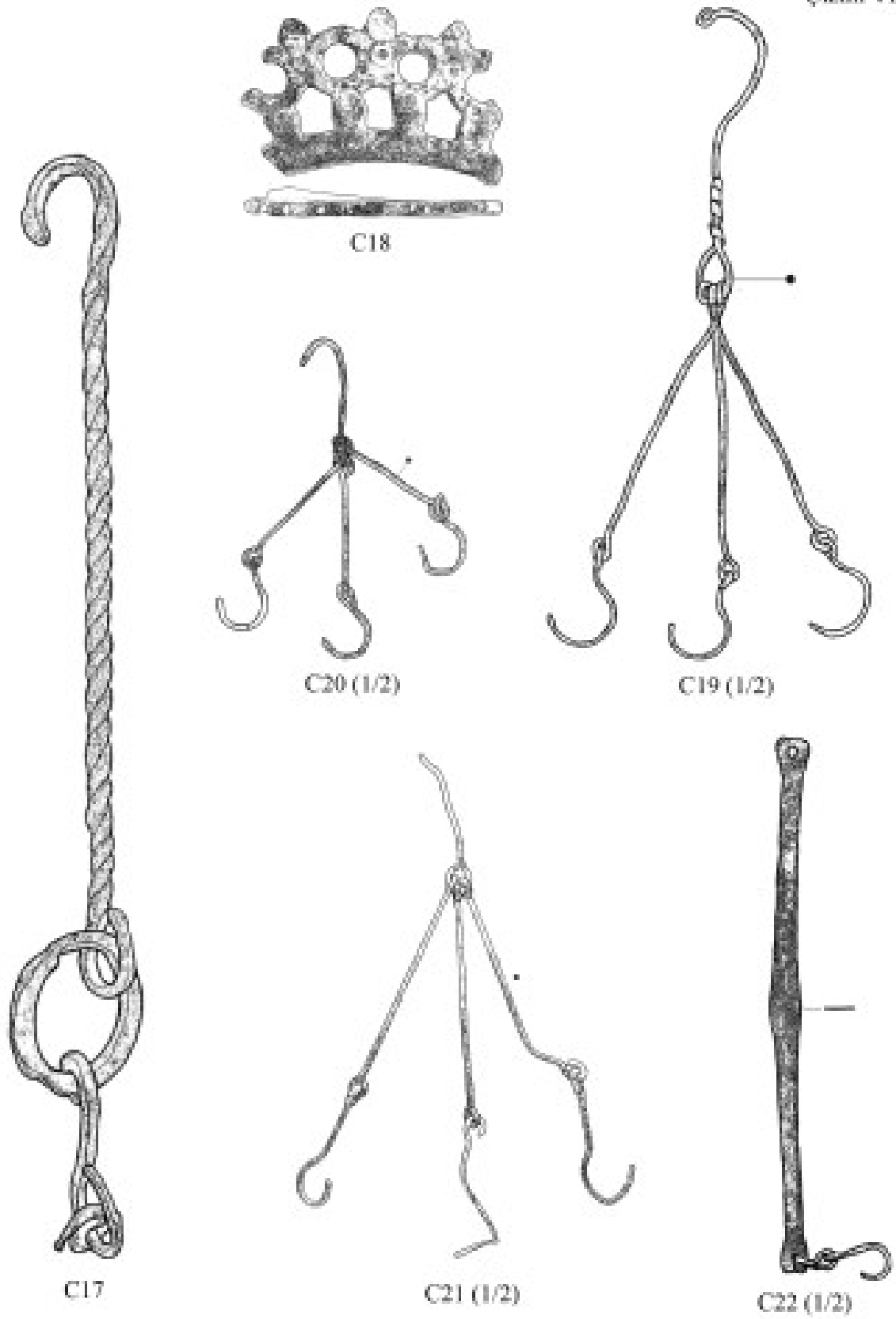
Çiz. IV: Kişisel Kullanım Eşyaları (B18-B22); Aydınlatma Araçları (C1-C3)

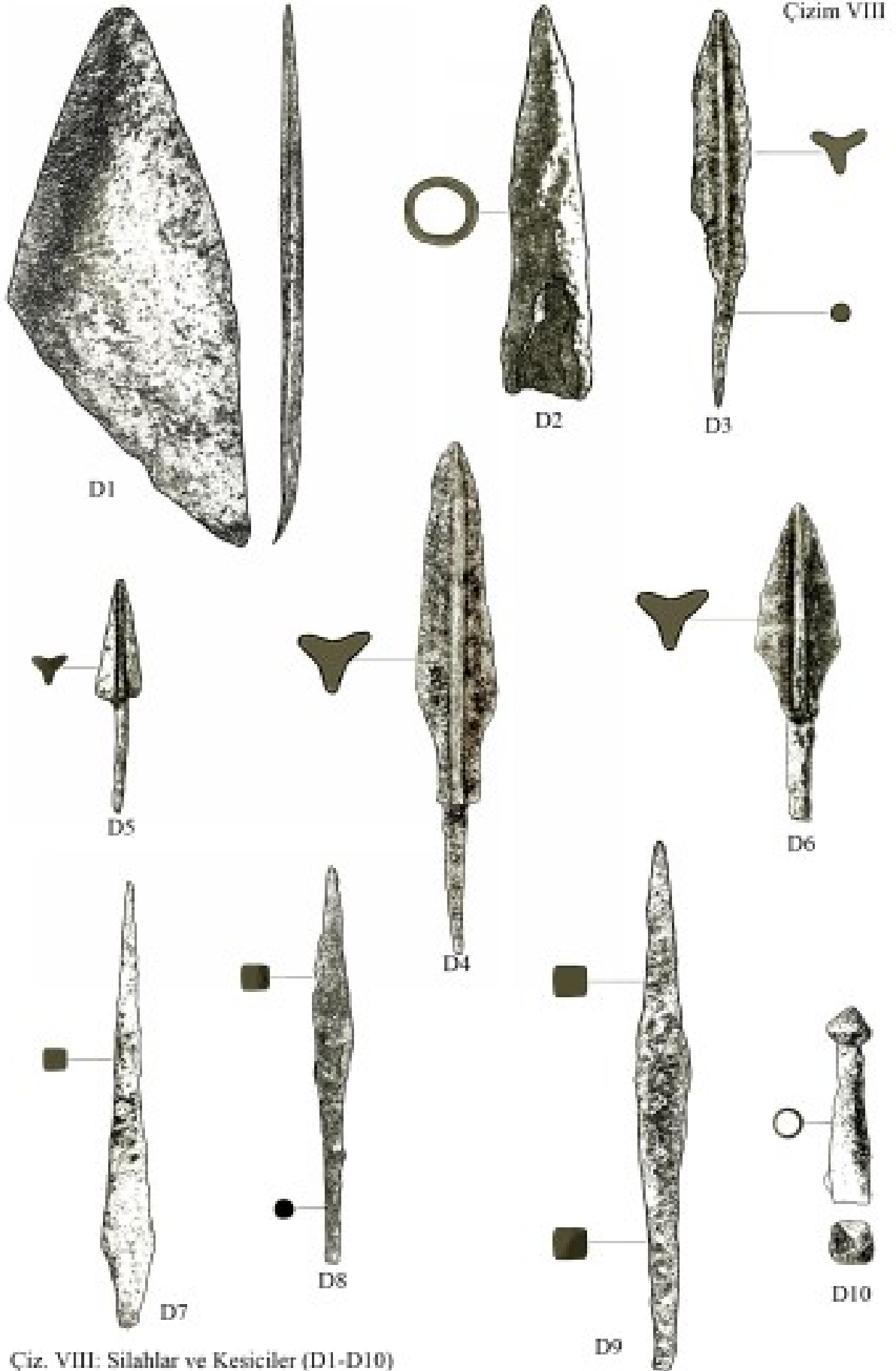
Çiz. V: Aydınlatma Araçları (C4-C10)

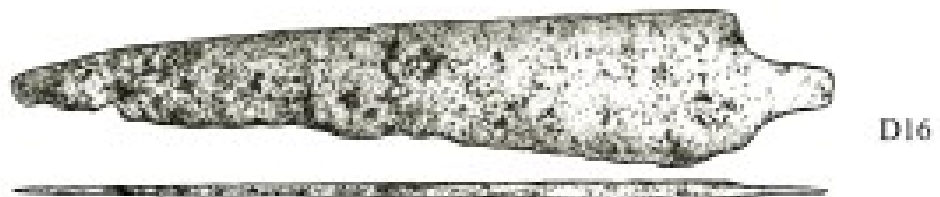
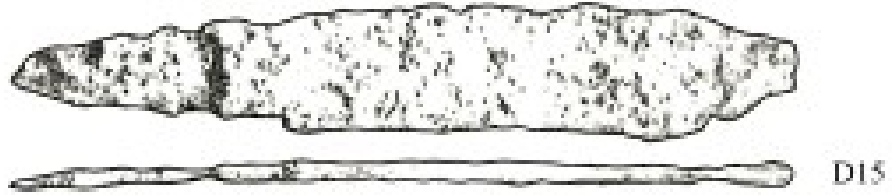
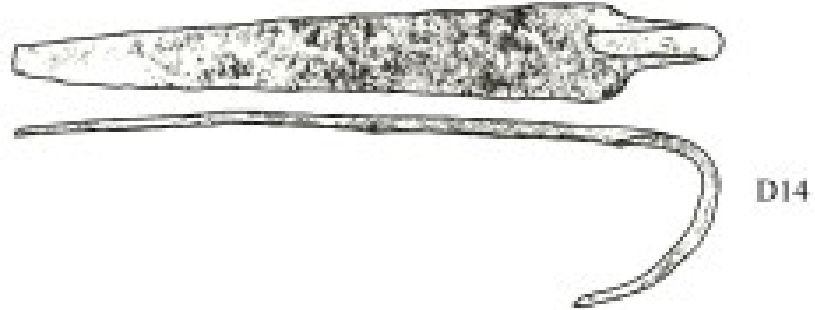
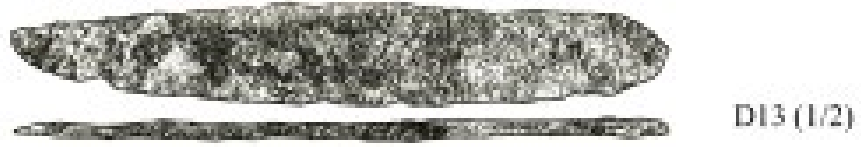
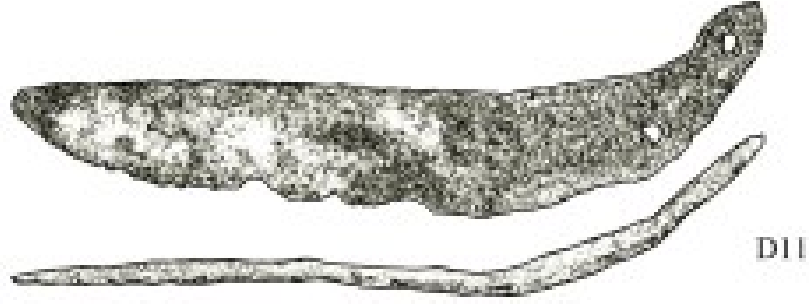
Çiz. VI: Aydınlatma Araçları (C11-C16)

Çiz. VII: Aydınlatma Araçları (C17-C22)

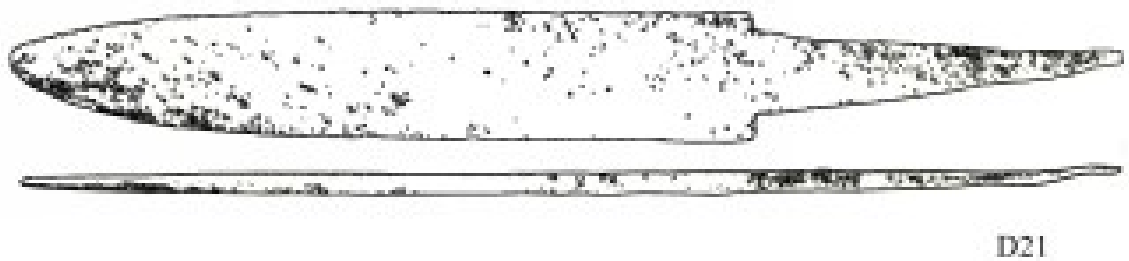
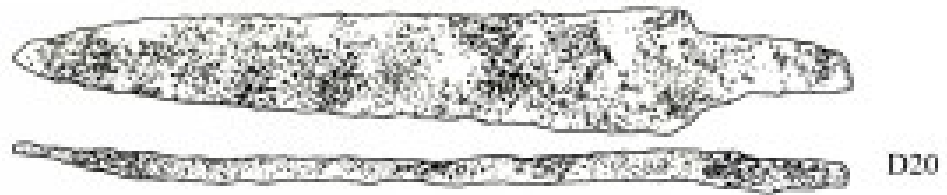
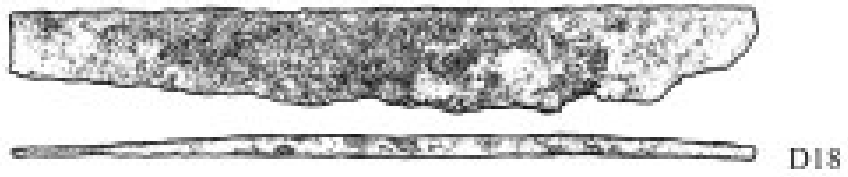

Çiz. VIII: Silahlar ve Kesiciler (D1-D10)

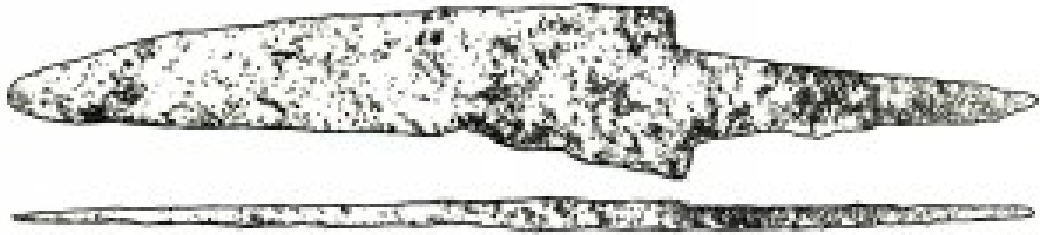

Çiz. IX: Silahlar ve Kesiciler (D11-D16)

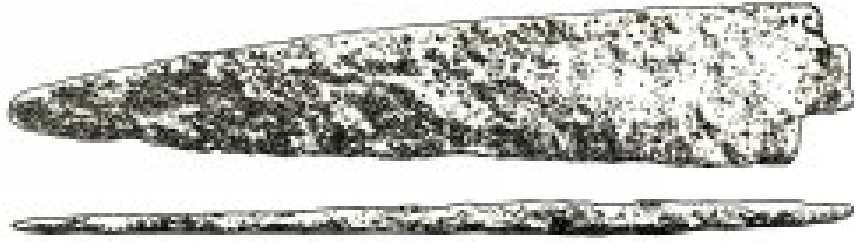
Çizim X

Çiz. X: Silahlar ve Kesiciler (D17-D21)

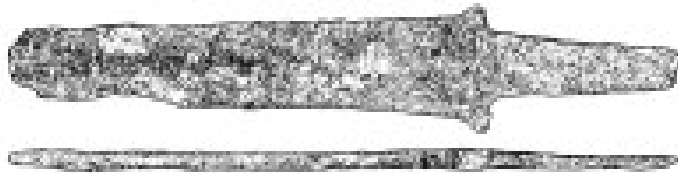
D22

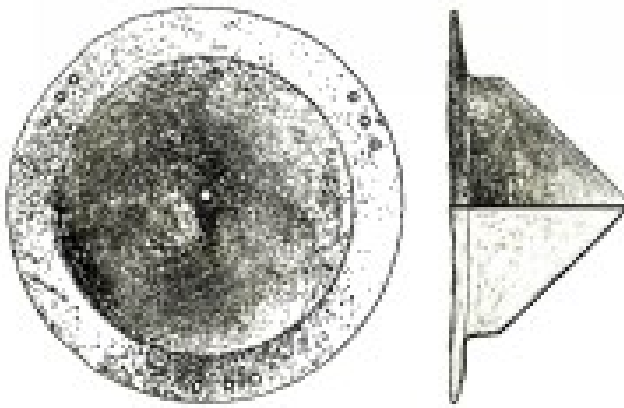
D23

D24 (1/2)

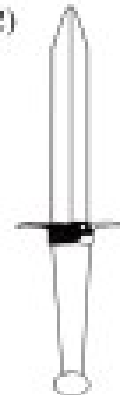
D25

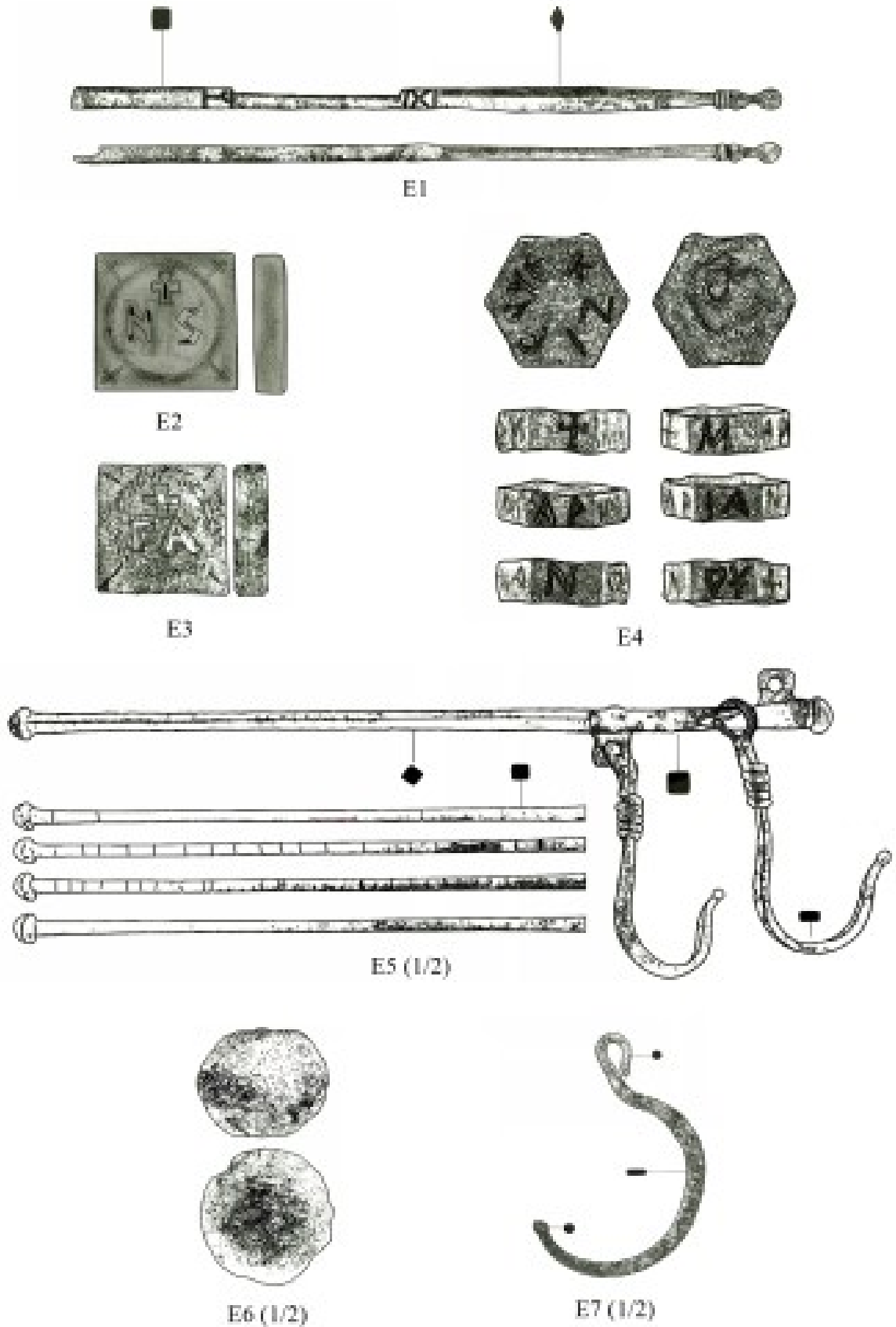

D26 (1/3)

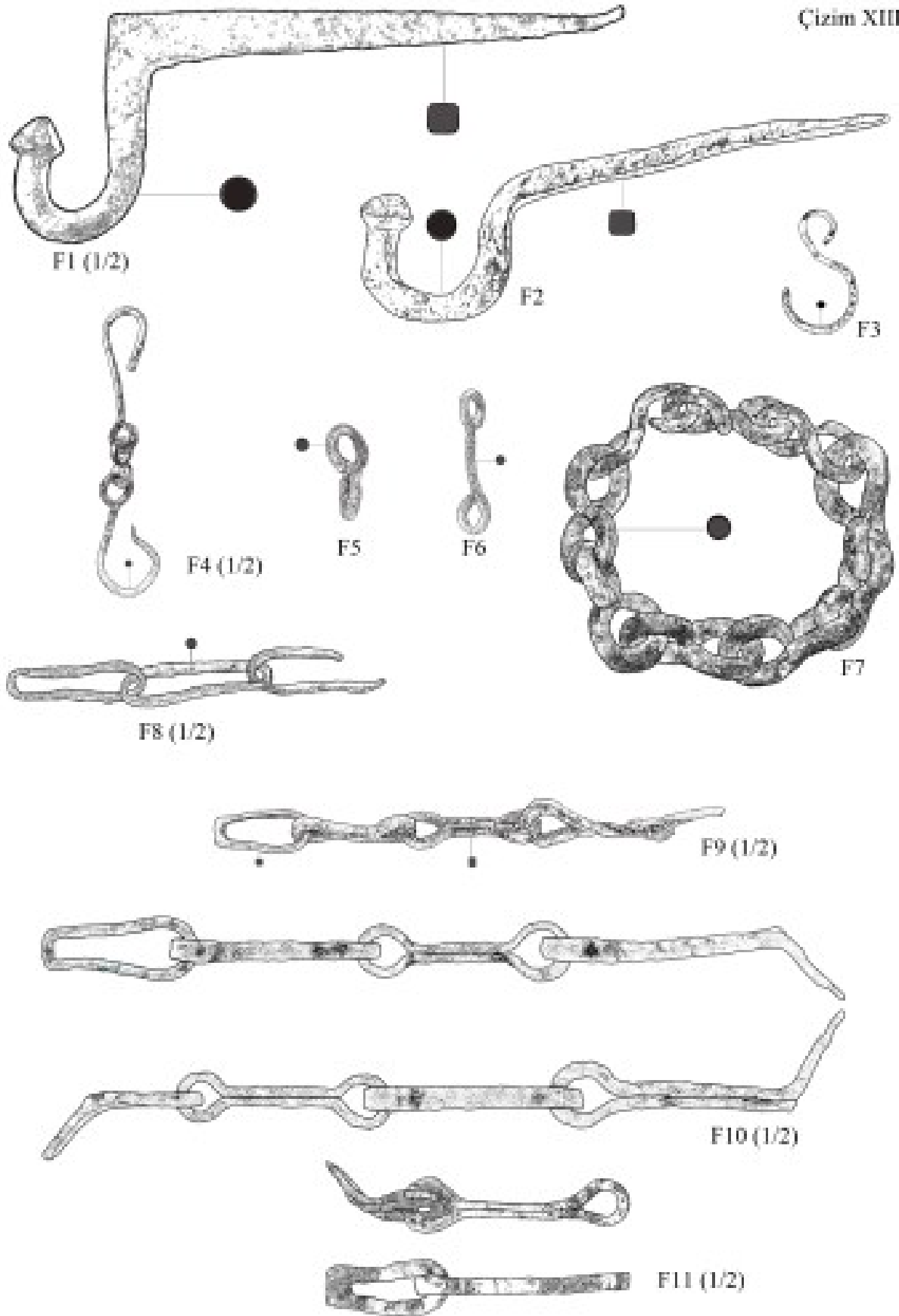

D27 (1/2)

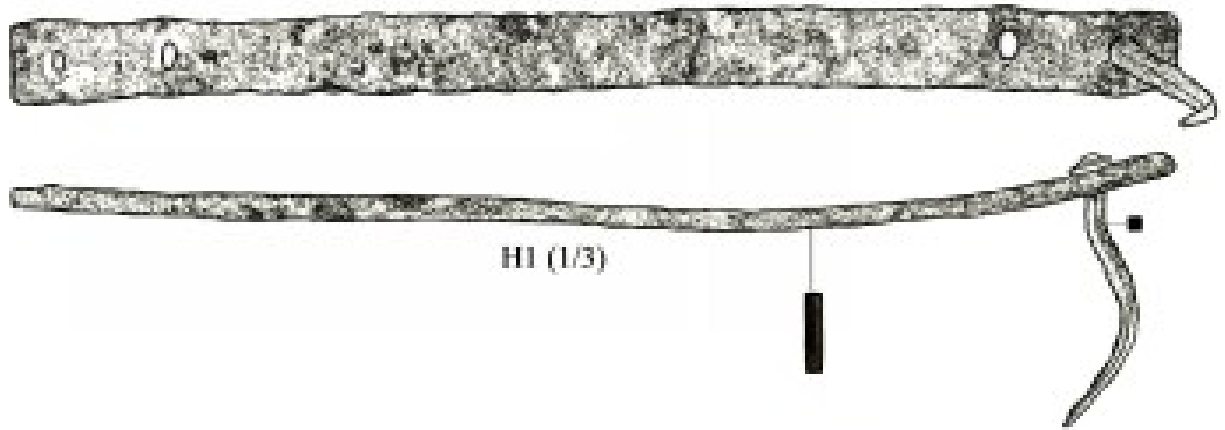
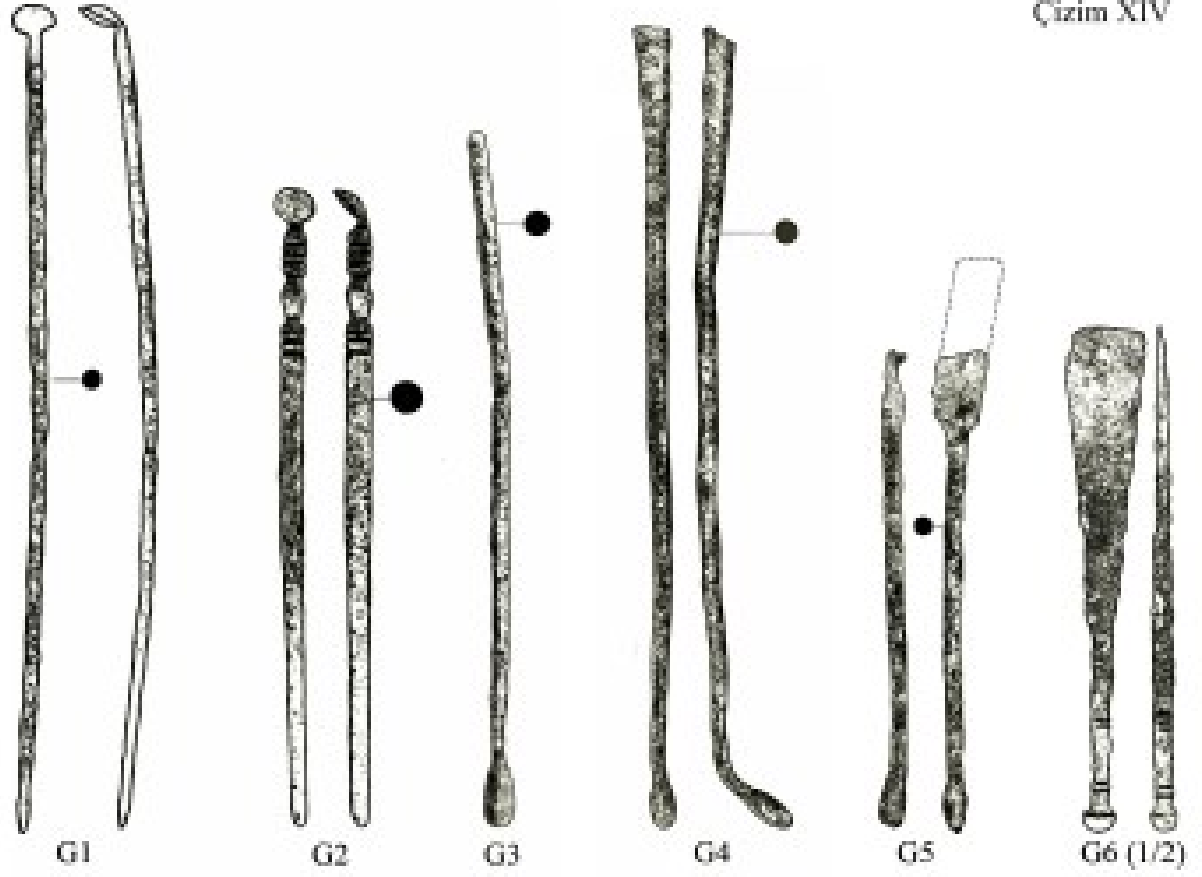

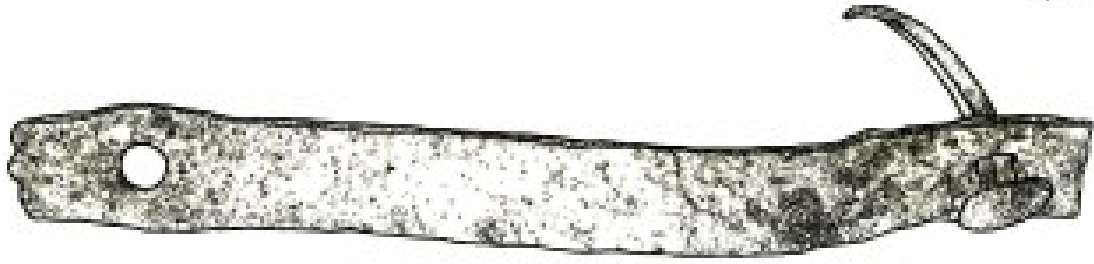
Çiz. XII: Tartı Araçları (E1-E7)

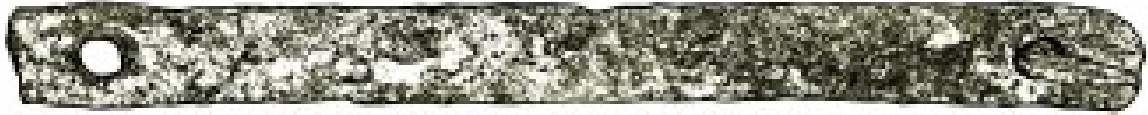
Çiz. XIII: Askı, Kanca ve Zincirler (F1-F11)

Çiz. XIV: Tıp Aletleri (G1-G6); Mimari Aksamlar (H1-H2)

H3 (1/2)

H4 (1/2)

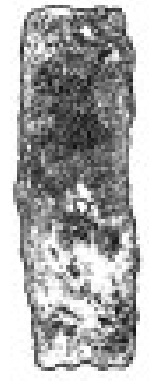
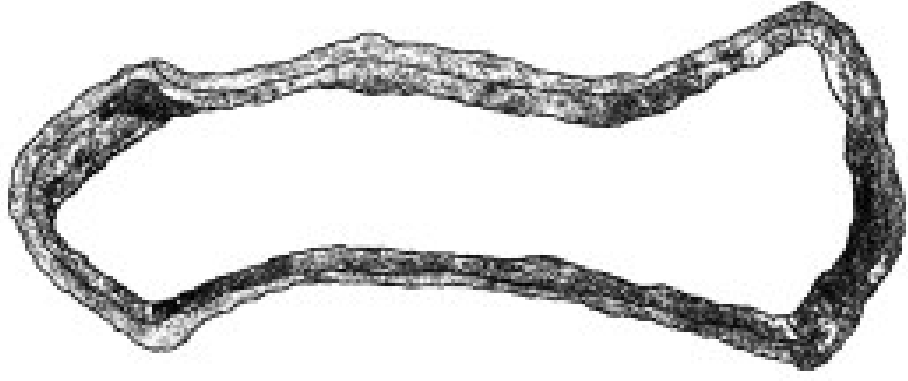

H5 (1/2)

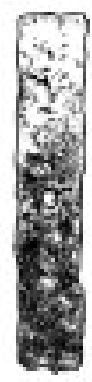
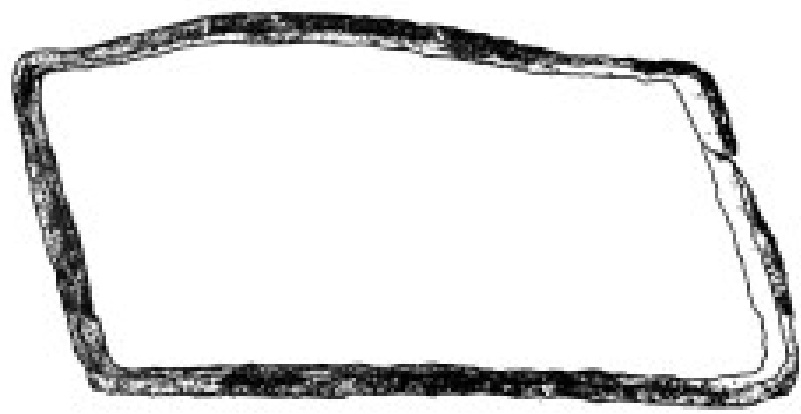
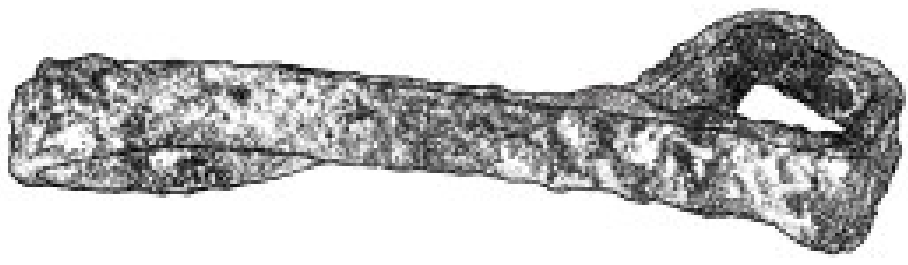

H6 (1/5)

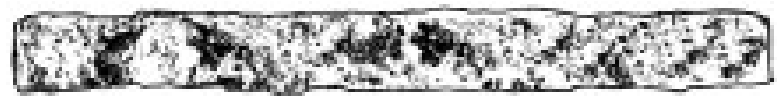
Çizim XVI

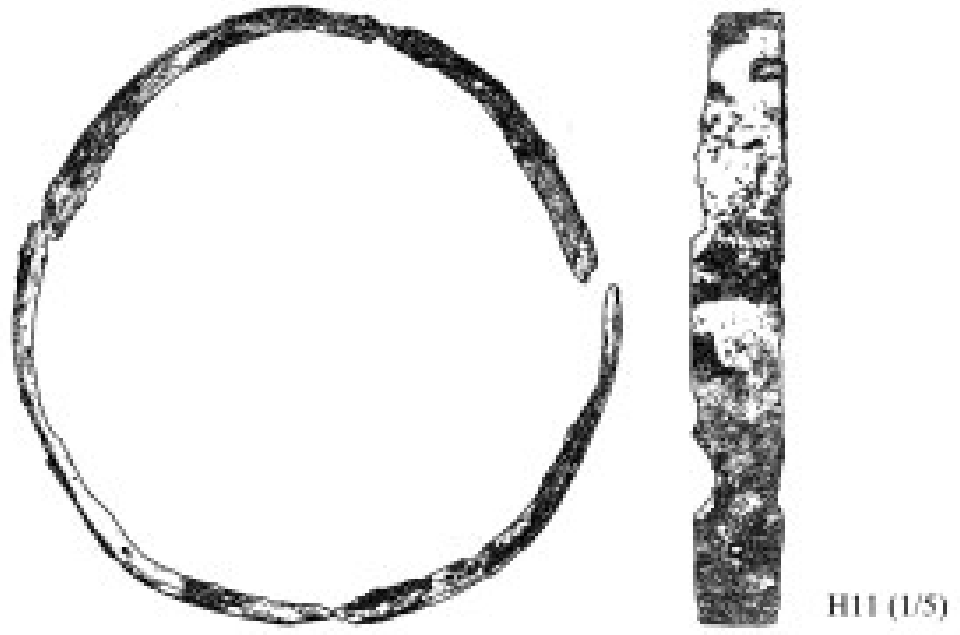
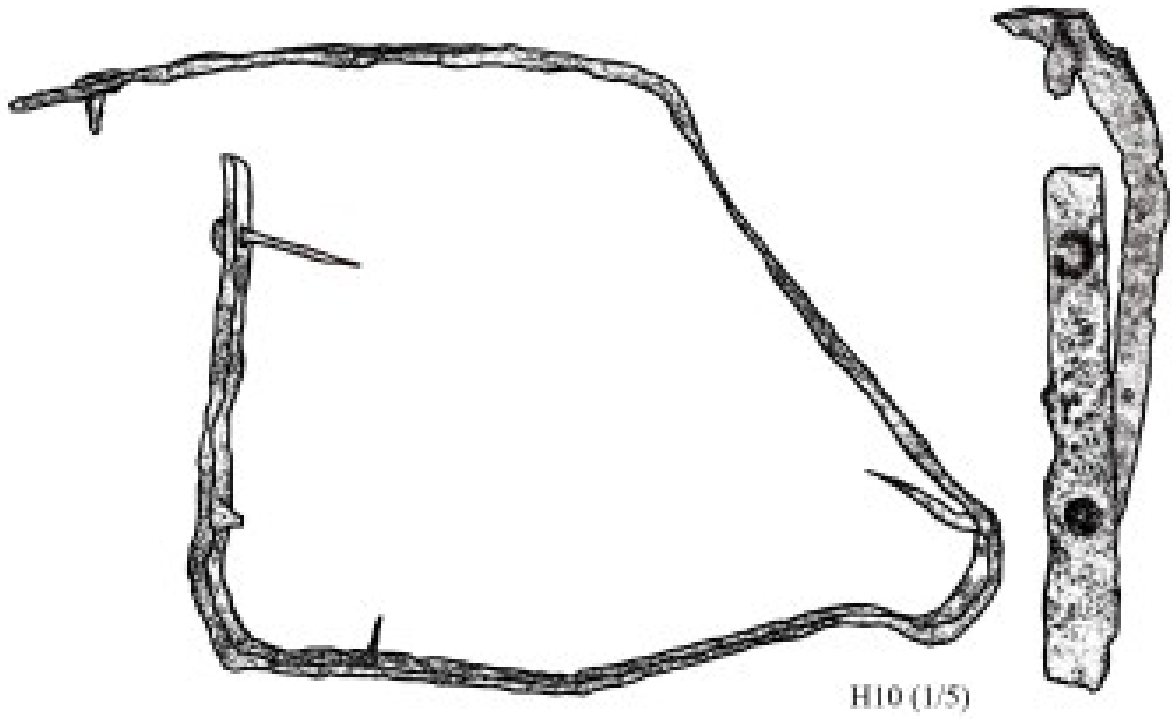
H8 (1/3)

H9 (1/3)

Çiz. XVI: Mimari Aksamlar (H8-H9)

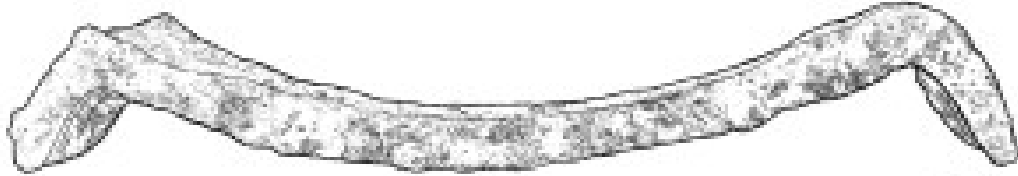

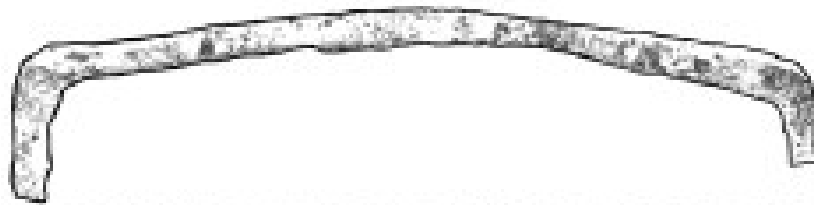
H12 (1/2)

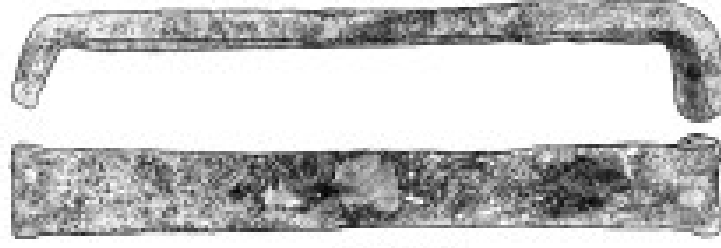
H13 (1/2)

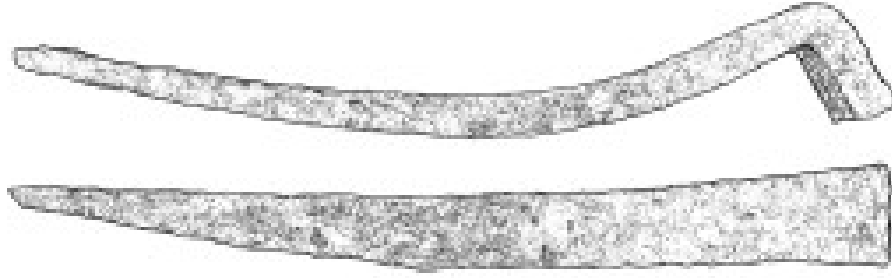
H14 (1/2)

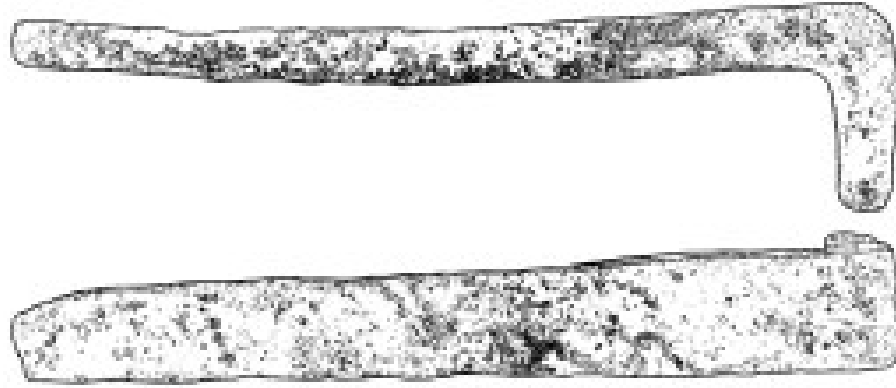
H15 (1/2)

H16 (1/2)

H17 (1/2)

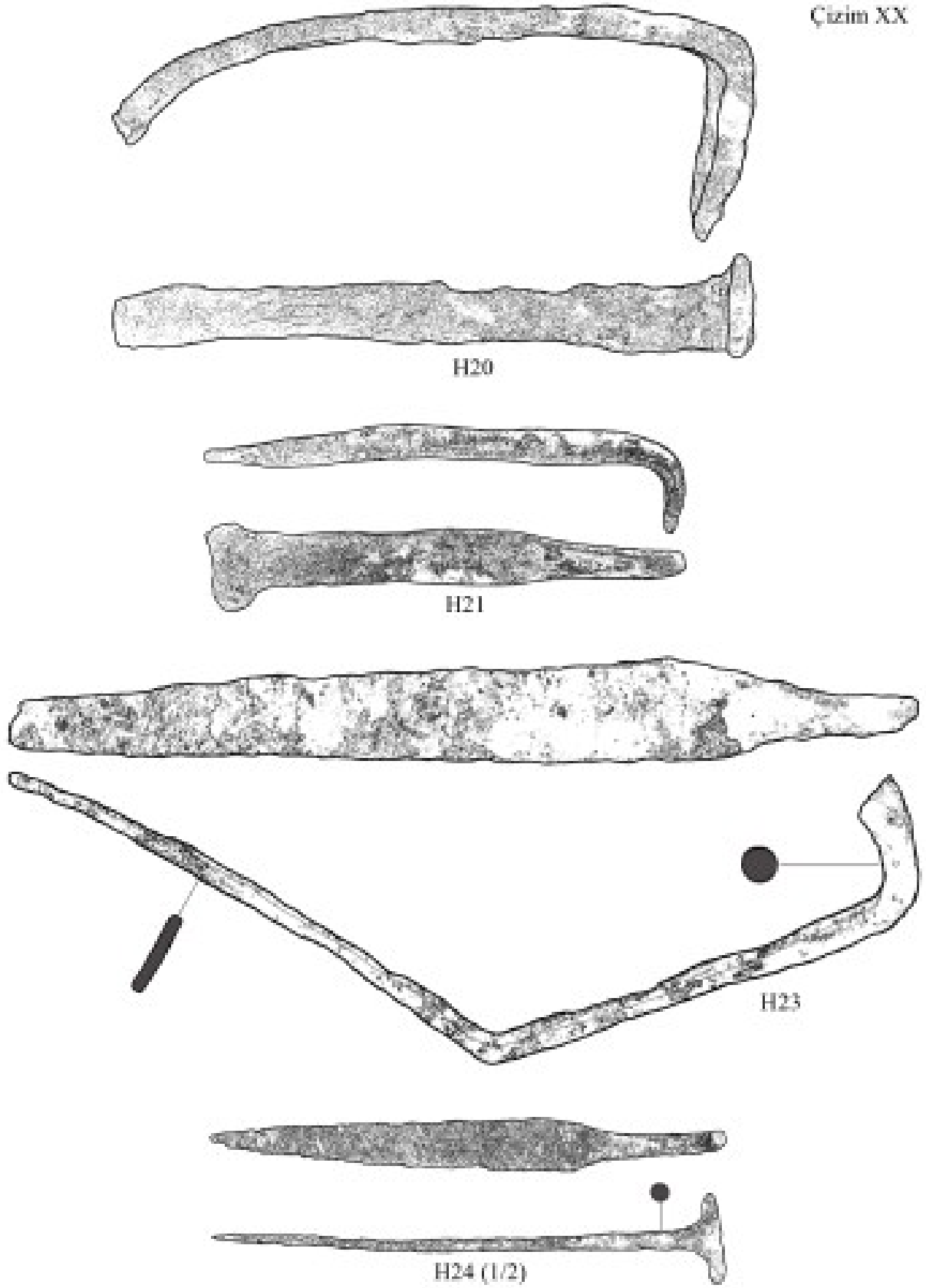

H18

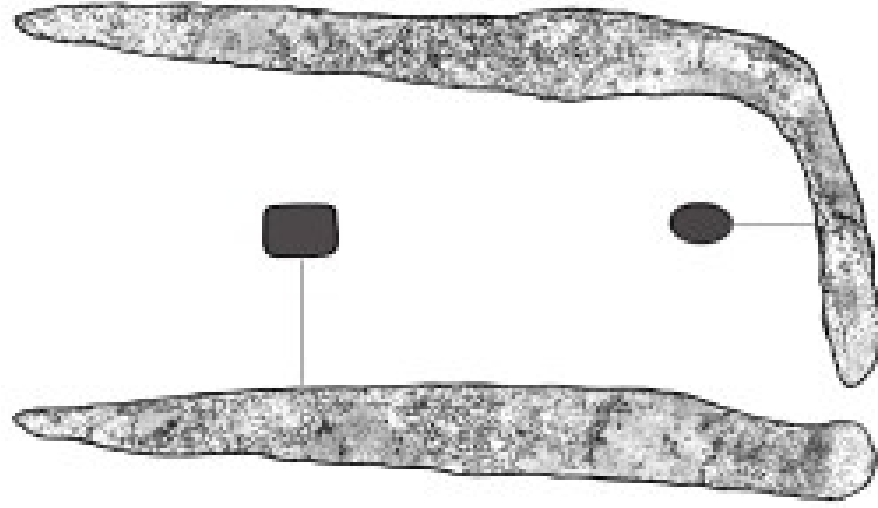

H19

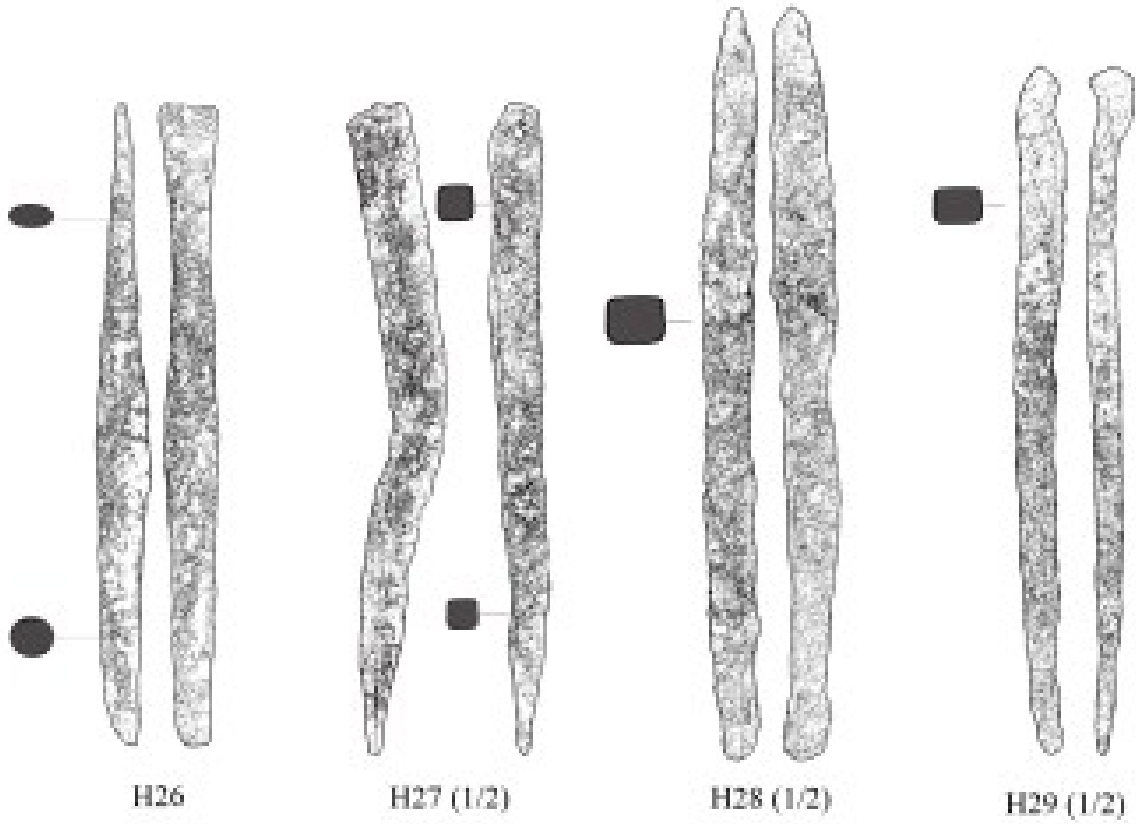
Çizim XX

Çiz. XX: Mimari Aksamlar (H20-H21, H23-H24)

H25

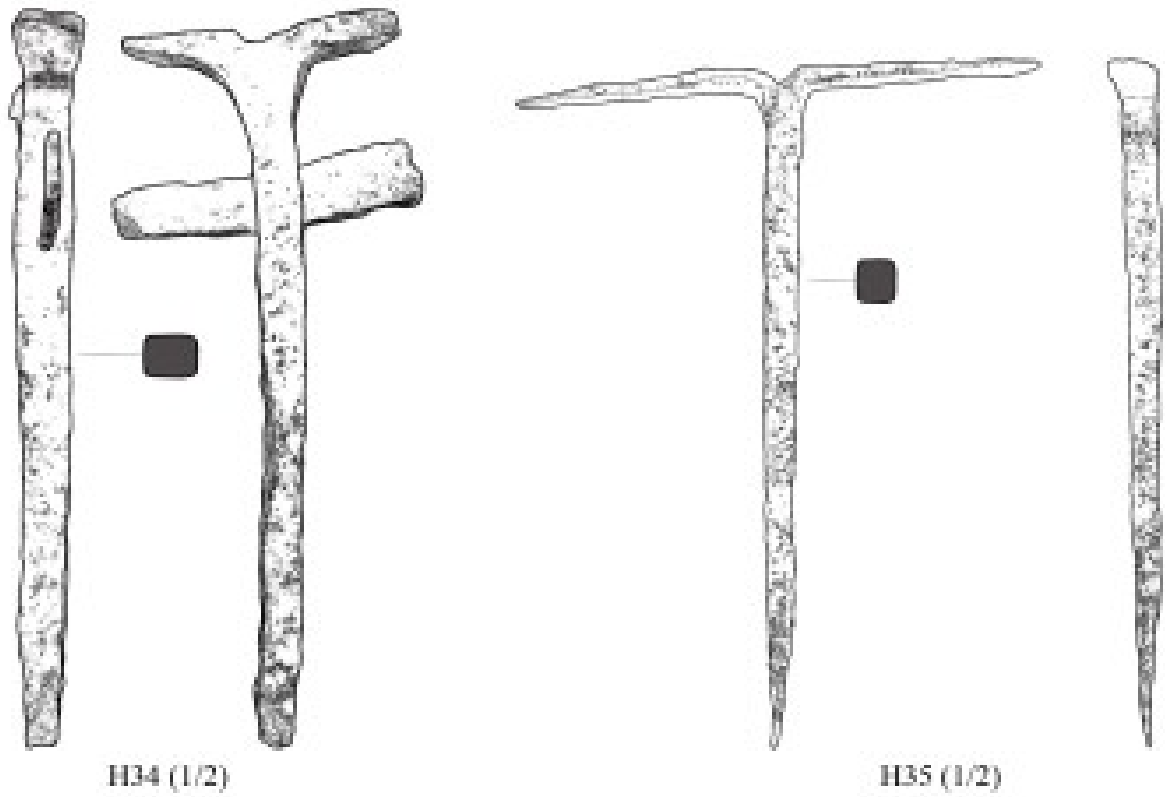
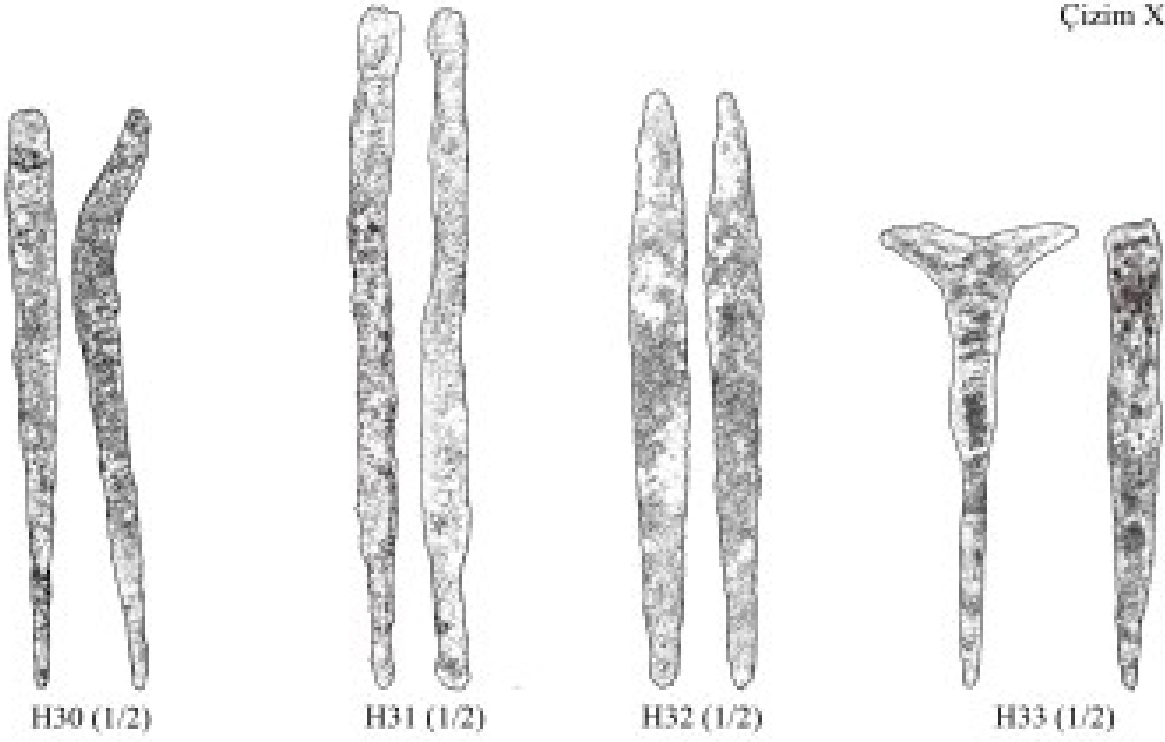

H26

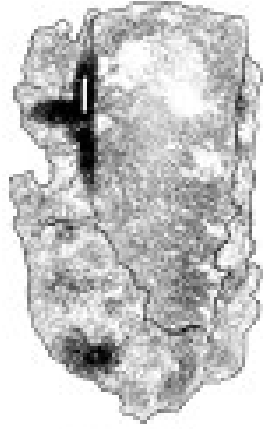
H27 (1/2)

H28 (1/2)

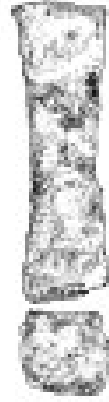
H29 (1/2)

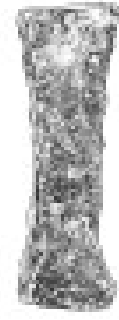
Çiz. XXII: Mimari Aksamalar (H30-H35)

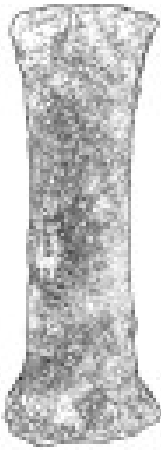
H36 (1/2)

H37 (1/2)

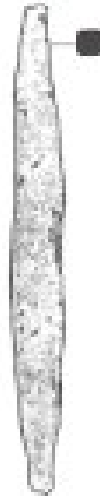
H38 (1/2)

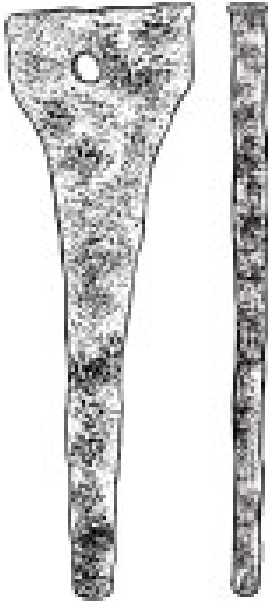
H39 (1/2)

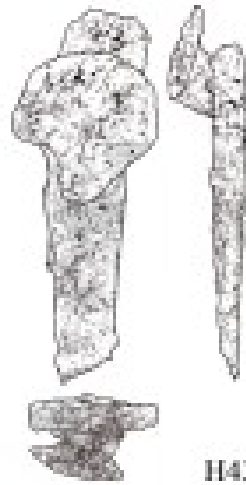
H40 (1/2)

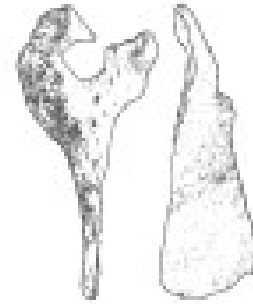
H41

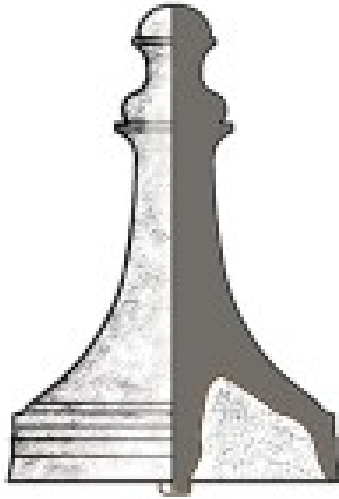
H42

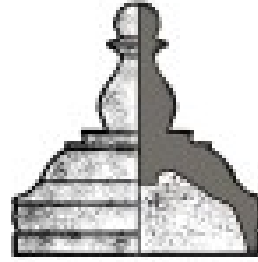
H43

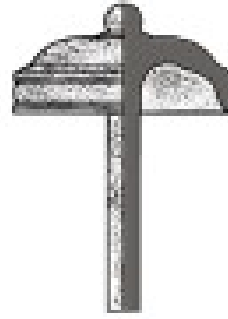
H44

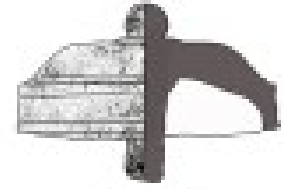
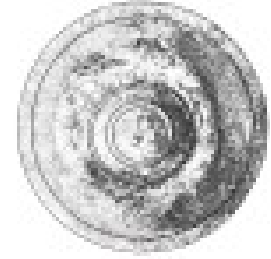
11 (1/2)

12 (1/2)

13 (1/2)

16 (1/2)

15 (1/2)

14 (1/2)

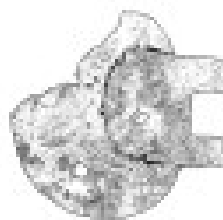
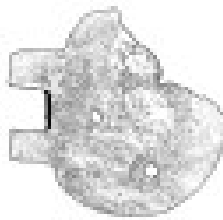
17 (1/2)

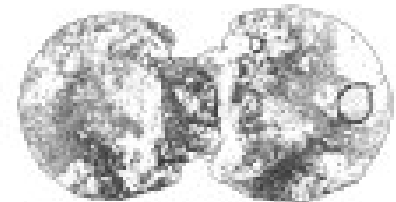
18 (1/2)

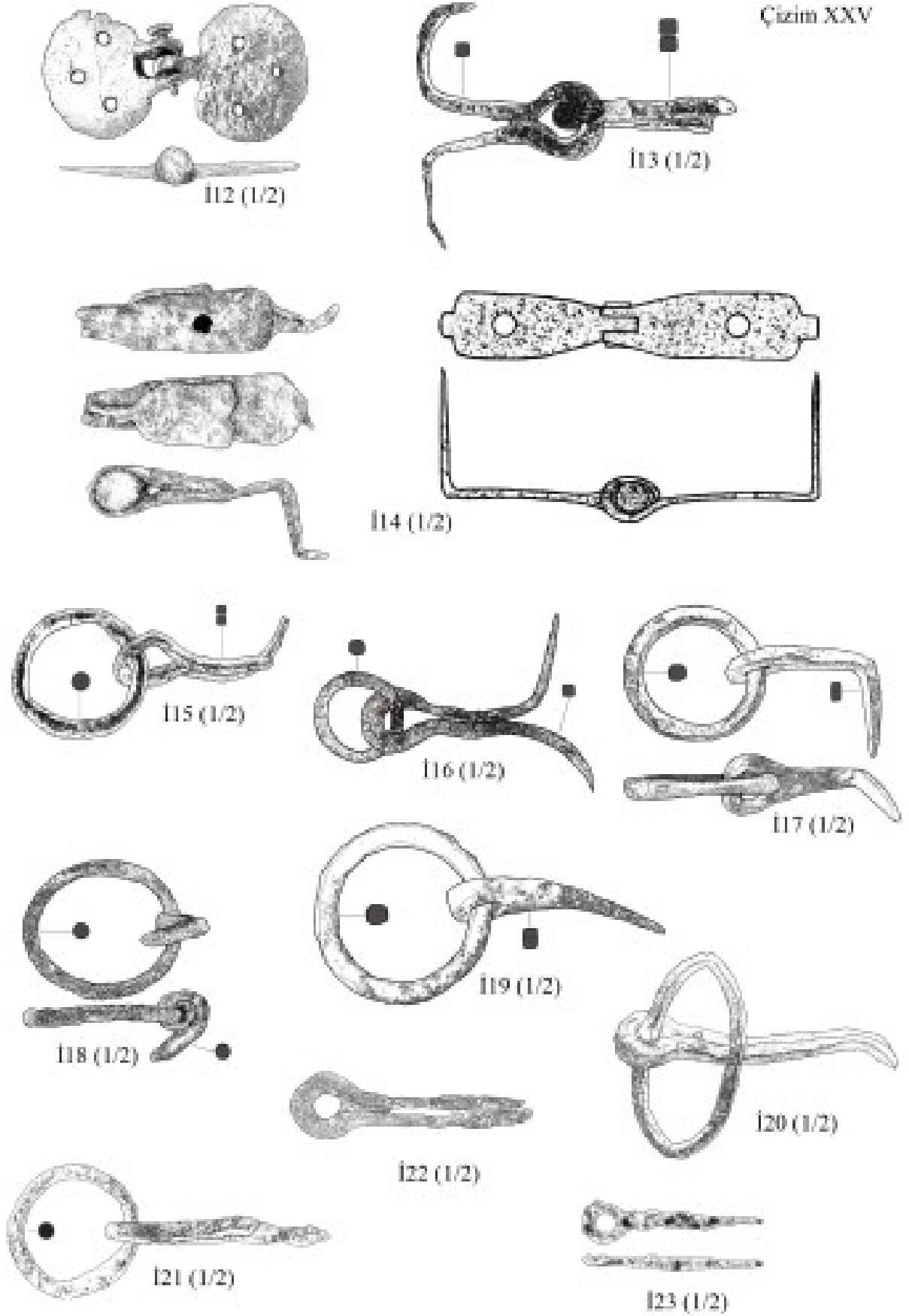
19 (1/2)

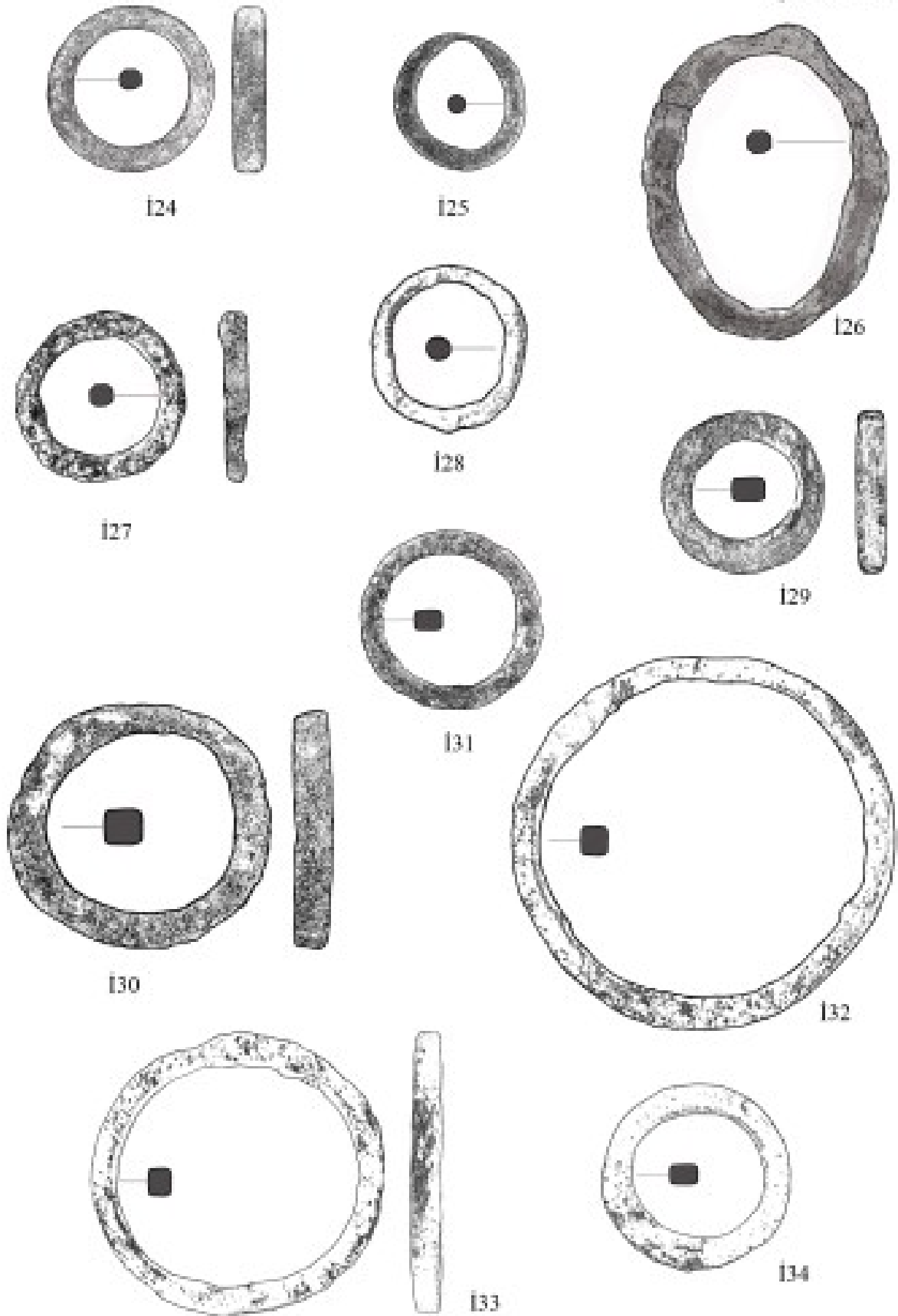
110 (1/2)

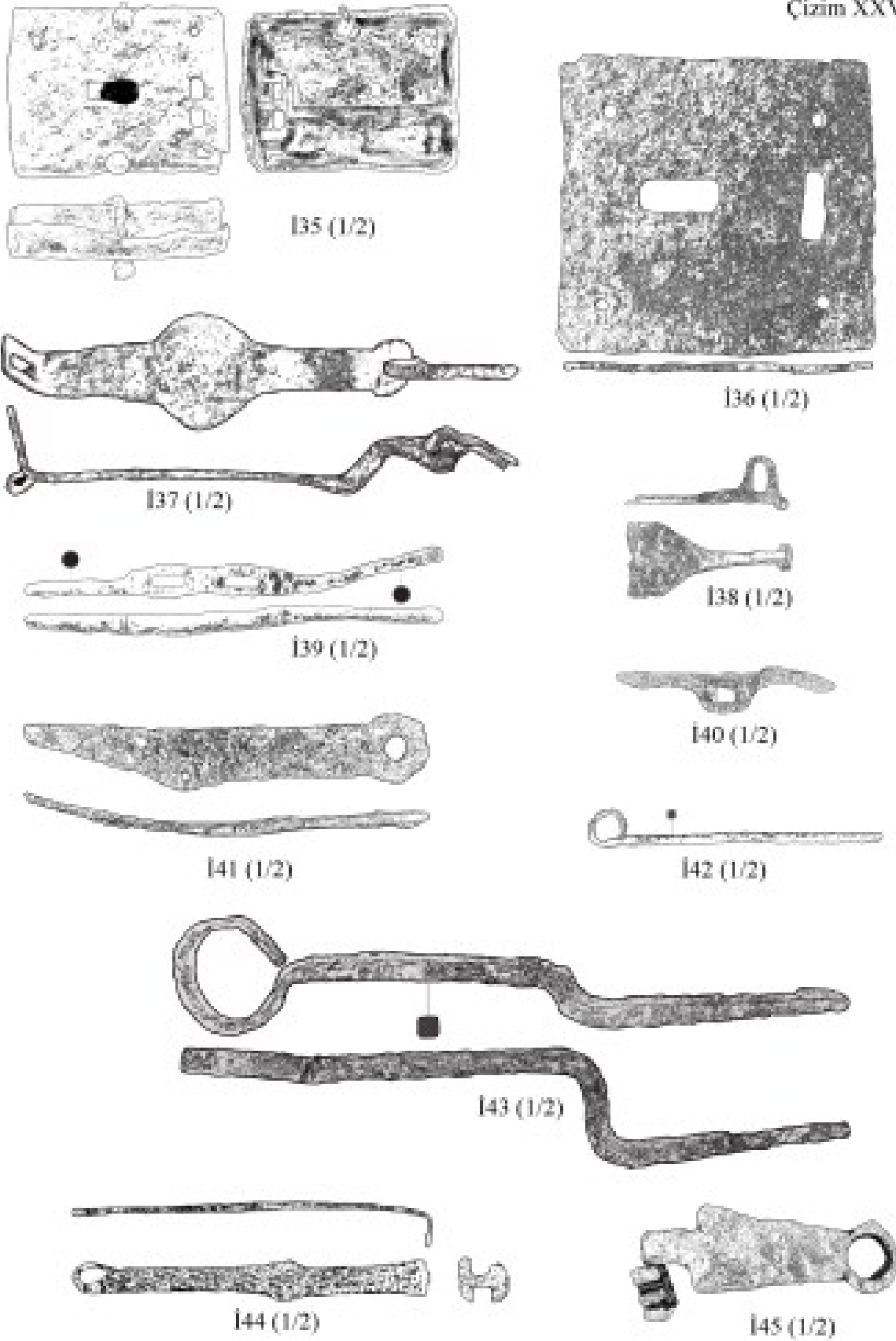
111 (1/2)

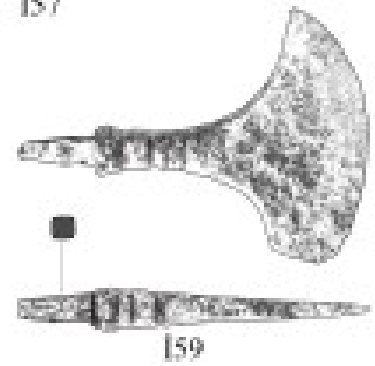
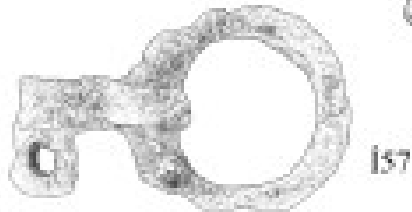
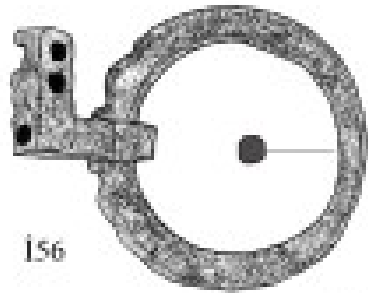
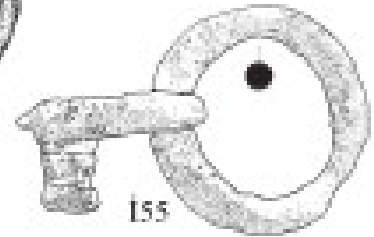
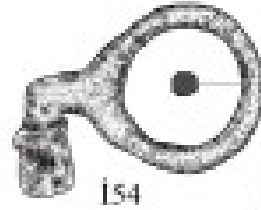
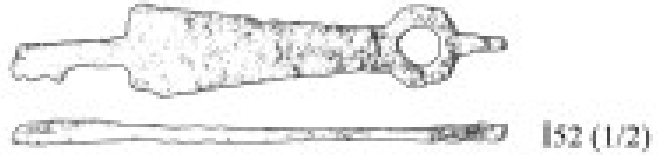
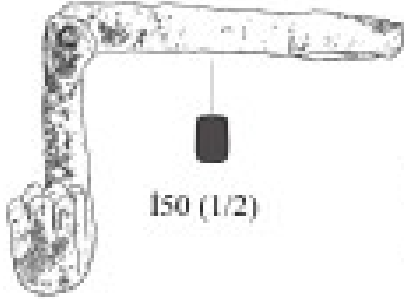
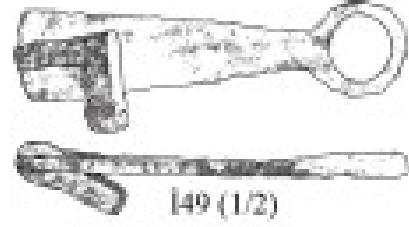
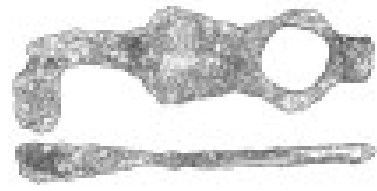
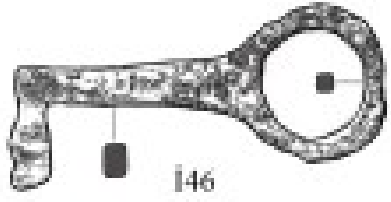
Çiz. XXV: Kapı ve Pencere Aksamaları (112-123)

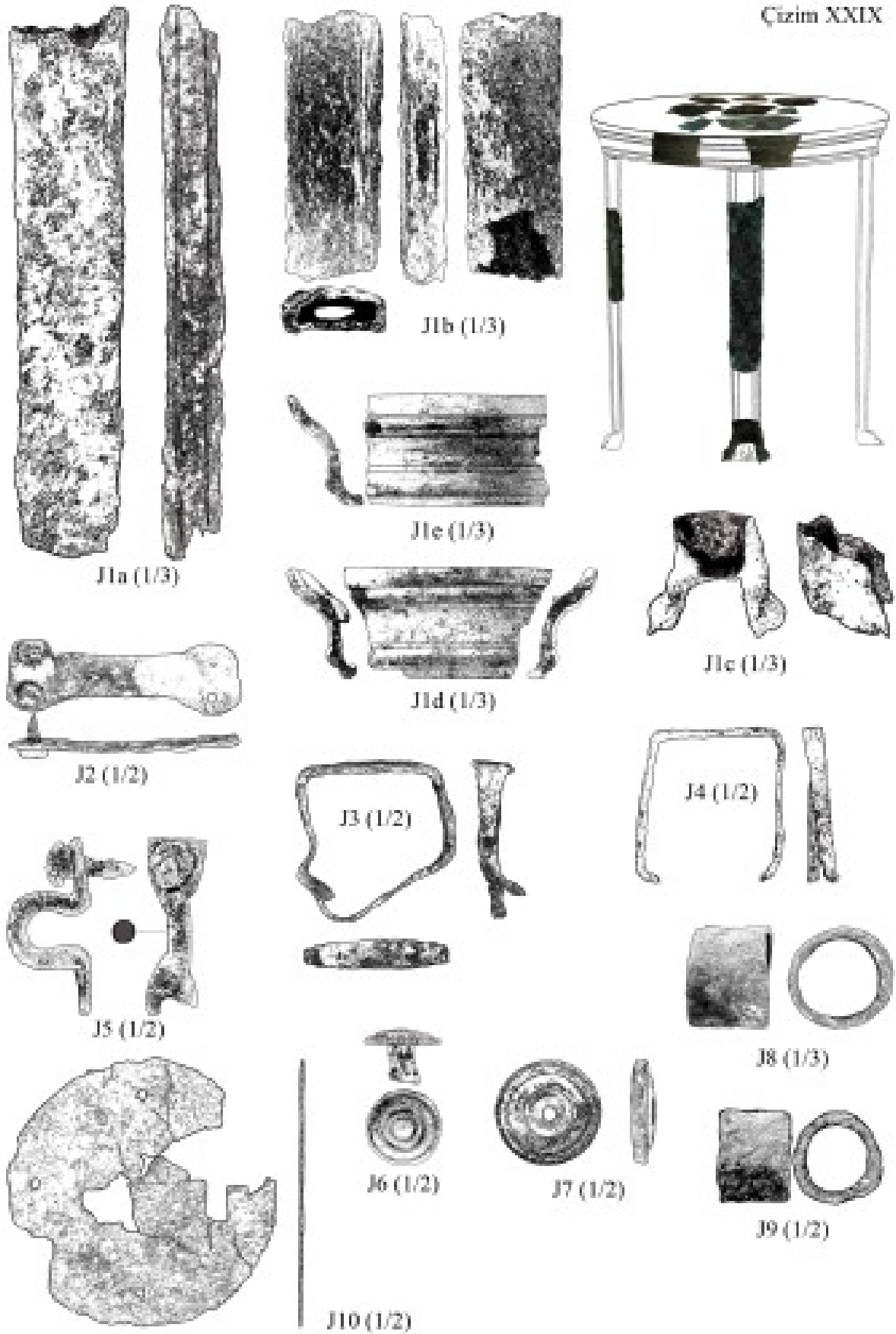
Çiz. XXVI: Kapı ve Pencere Aksamları (I24-I34)

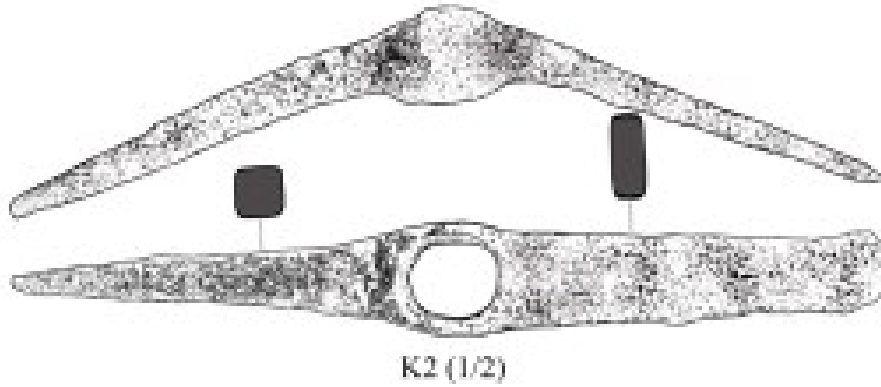
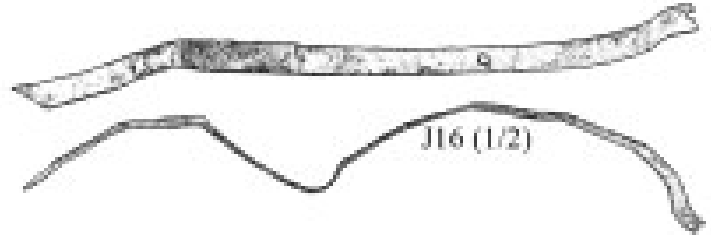
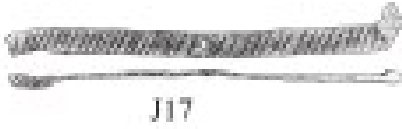
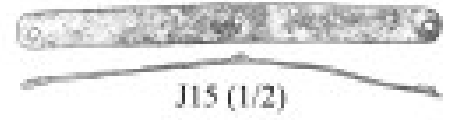
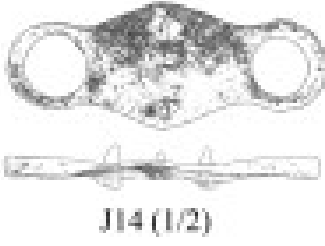
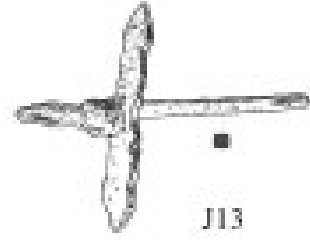
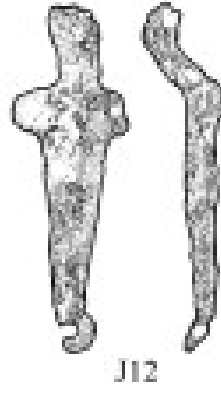
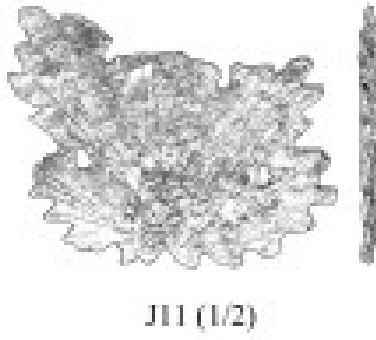
Çiz. XXVII: Kapı ve Pencere Aksamları (135-145)

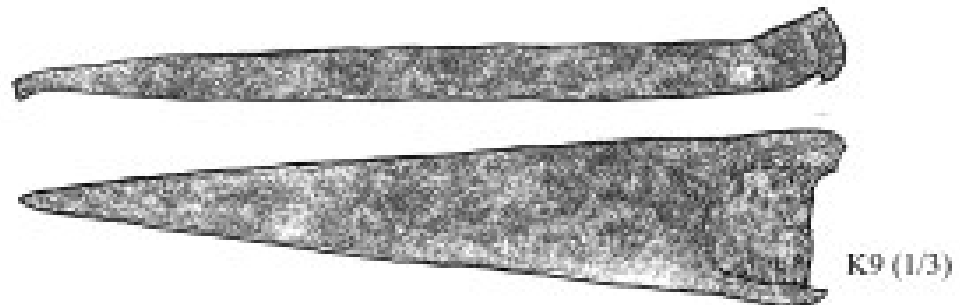
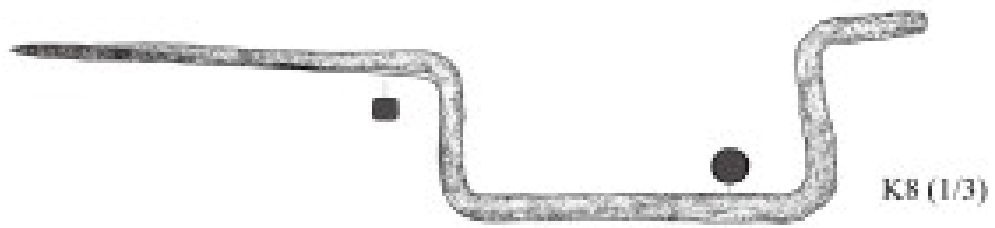
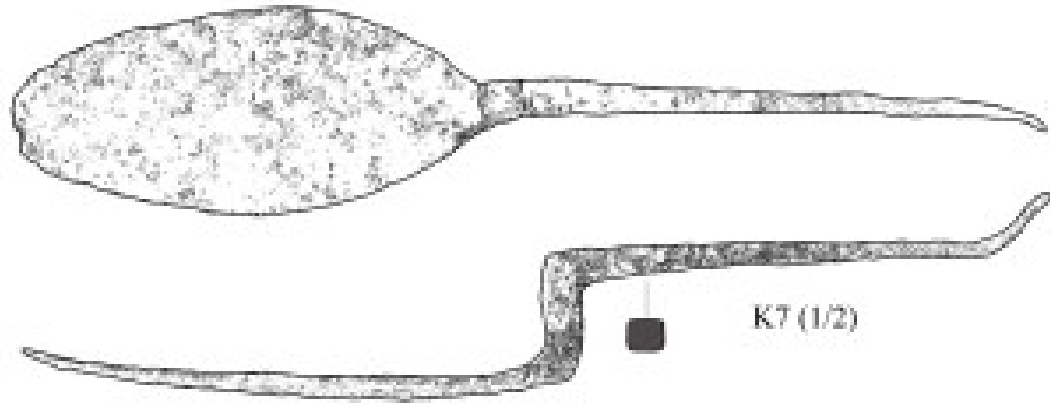
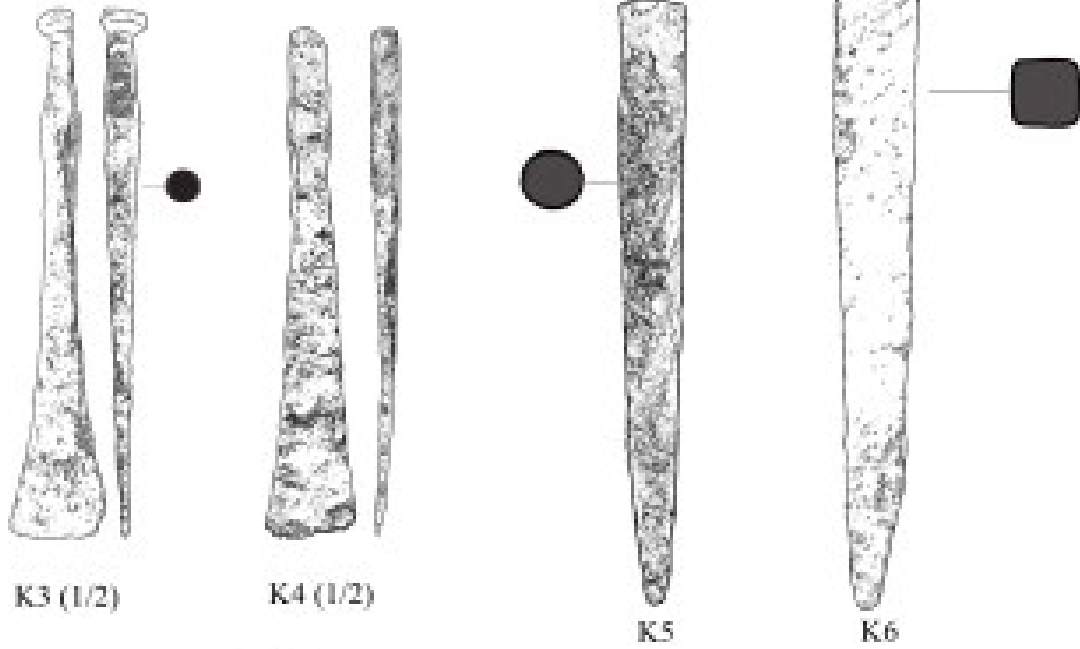
Çiz. XXVIII: Kapı ve Pencere Aksamları (146-159)

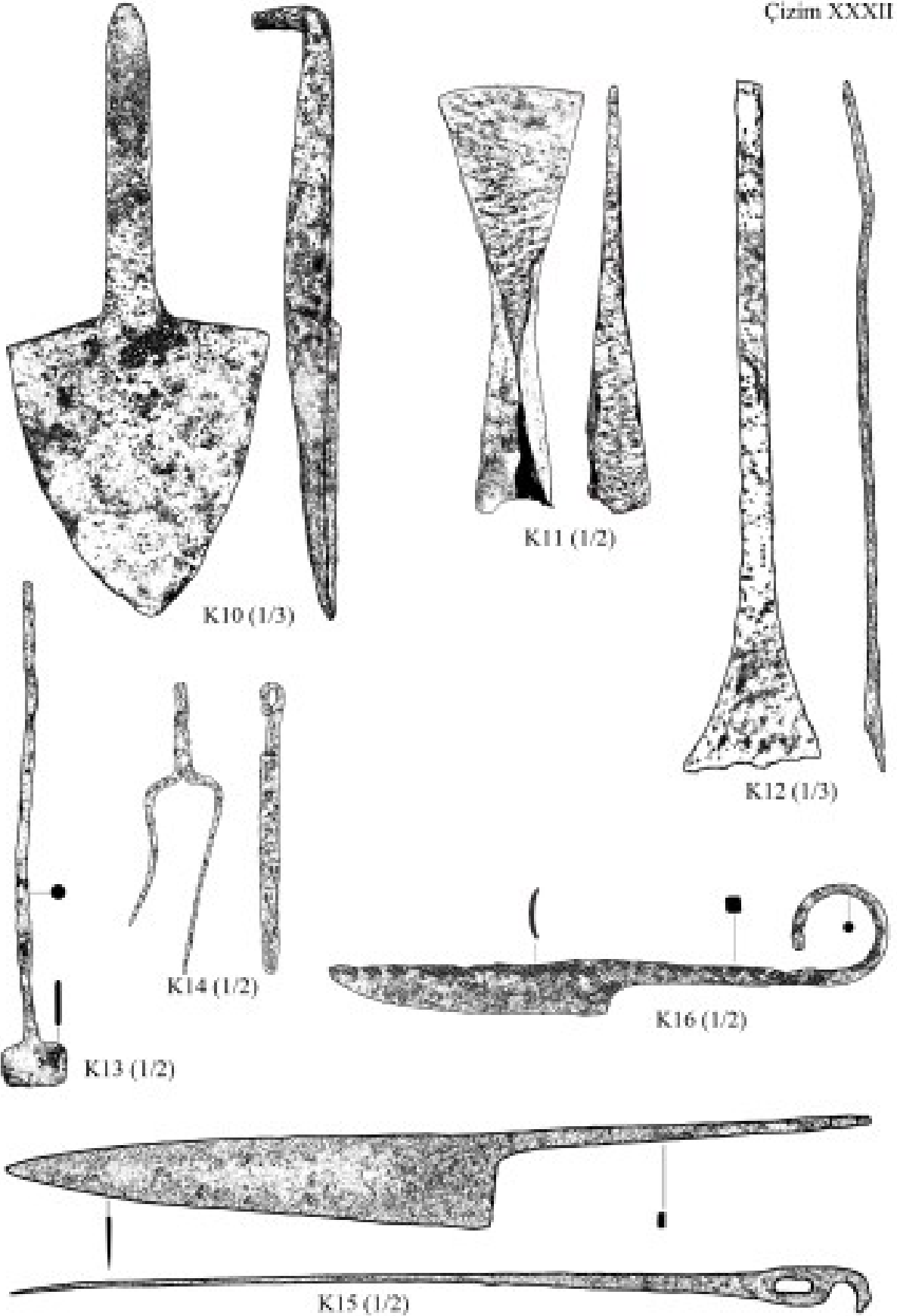

Çiz. XXIX: Mobilya Aksamaları ve Aplikler (J1-J10)

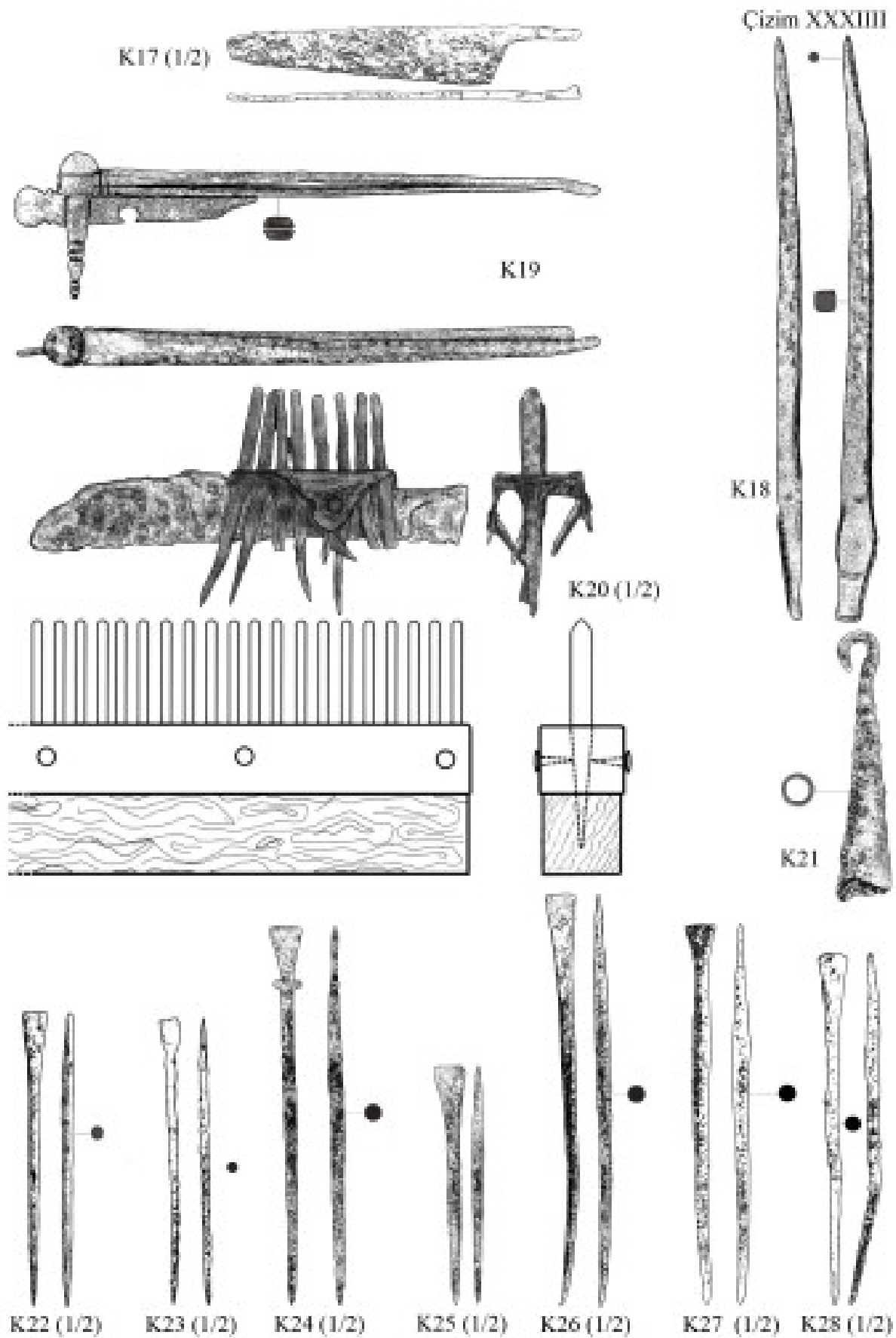

Çiz. XXX: Mobilya Aksamaları ve Aplikler (J11-J17); Aletler (K1-K2)

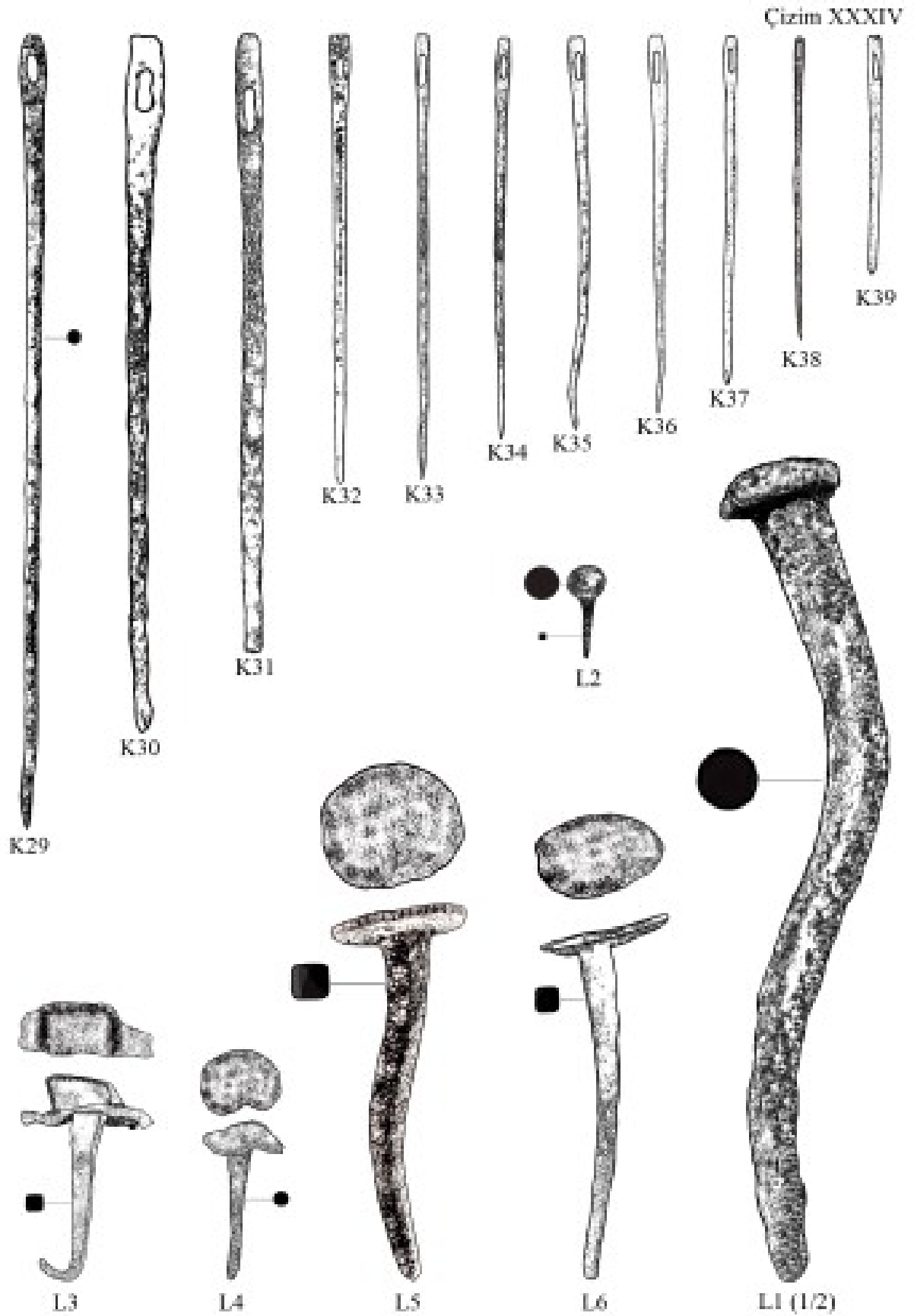

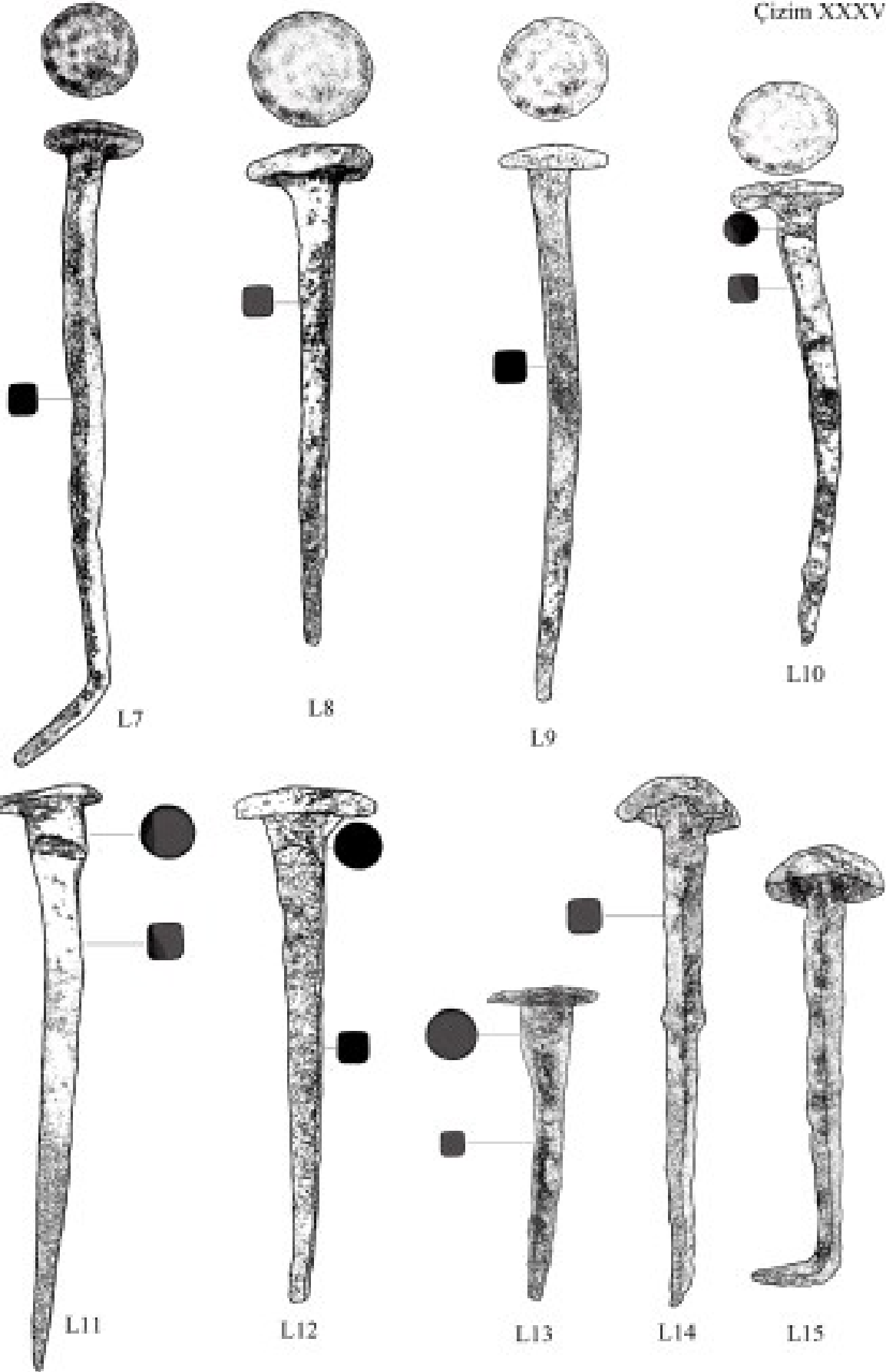
Çiz. XXXII: Aletler (K10-K16)

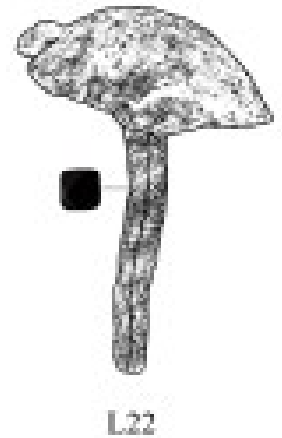
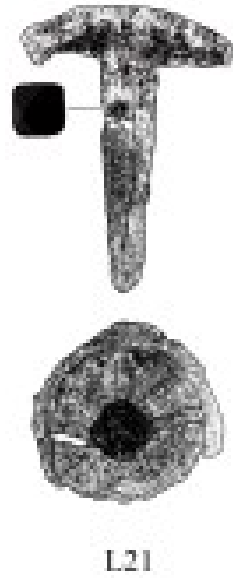
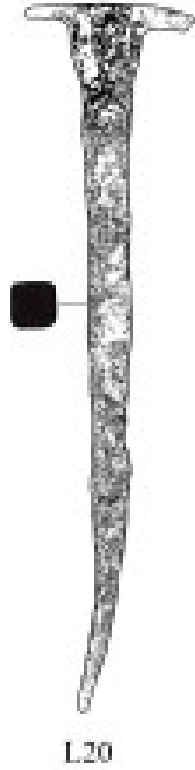
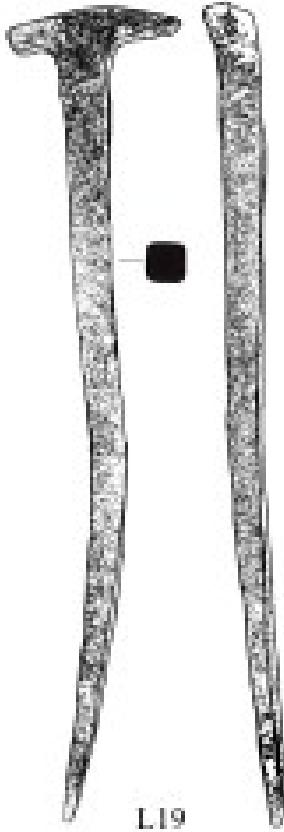
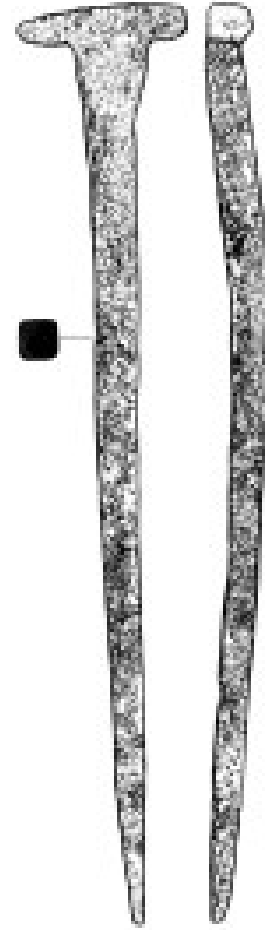
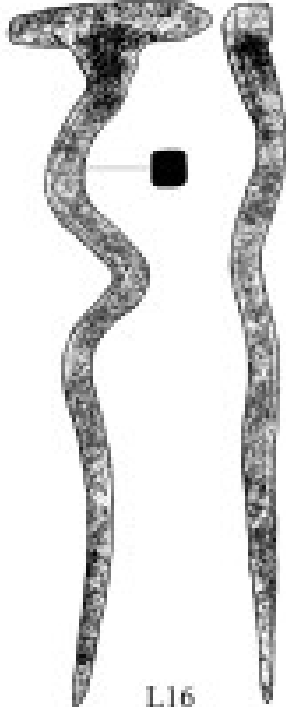
Çiz. XXXIII: Aletler (K17-K28)

Çiz. XXXIV: Aletler (K28-K39); Çiviler (L1-L6)

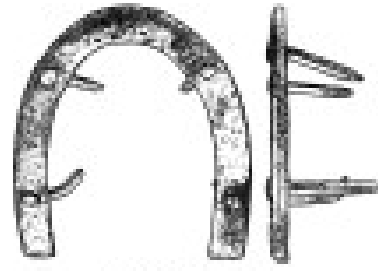
Çiz. XXXV: Çiviler (L7-L15)

Çiz. XXXVI: Çiviler (L16-L22)

M1 (1/2)

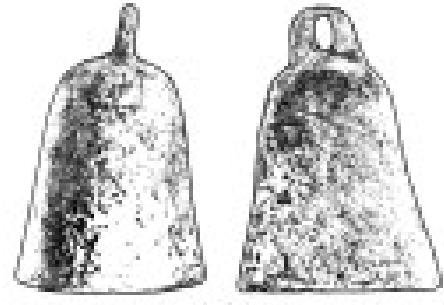
M2 (1/2)

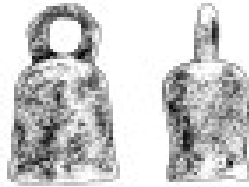
M3 (1/2)

M4 (1/2)

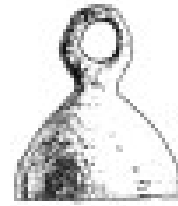
M5 (1/2)

M6 (1/2)

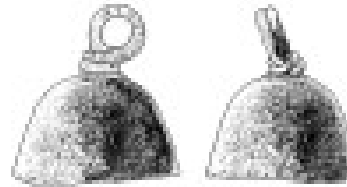
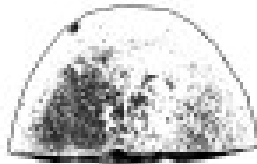
M7

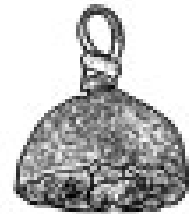
M8

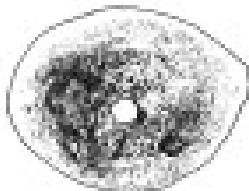
M9

M11

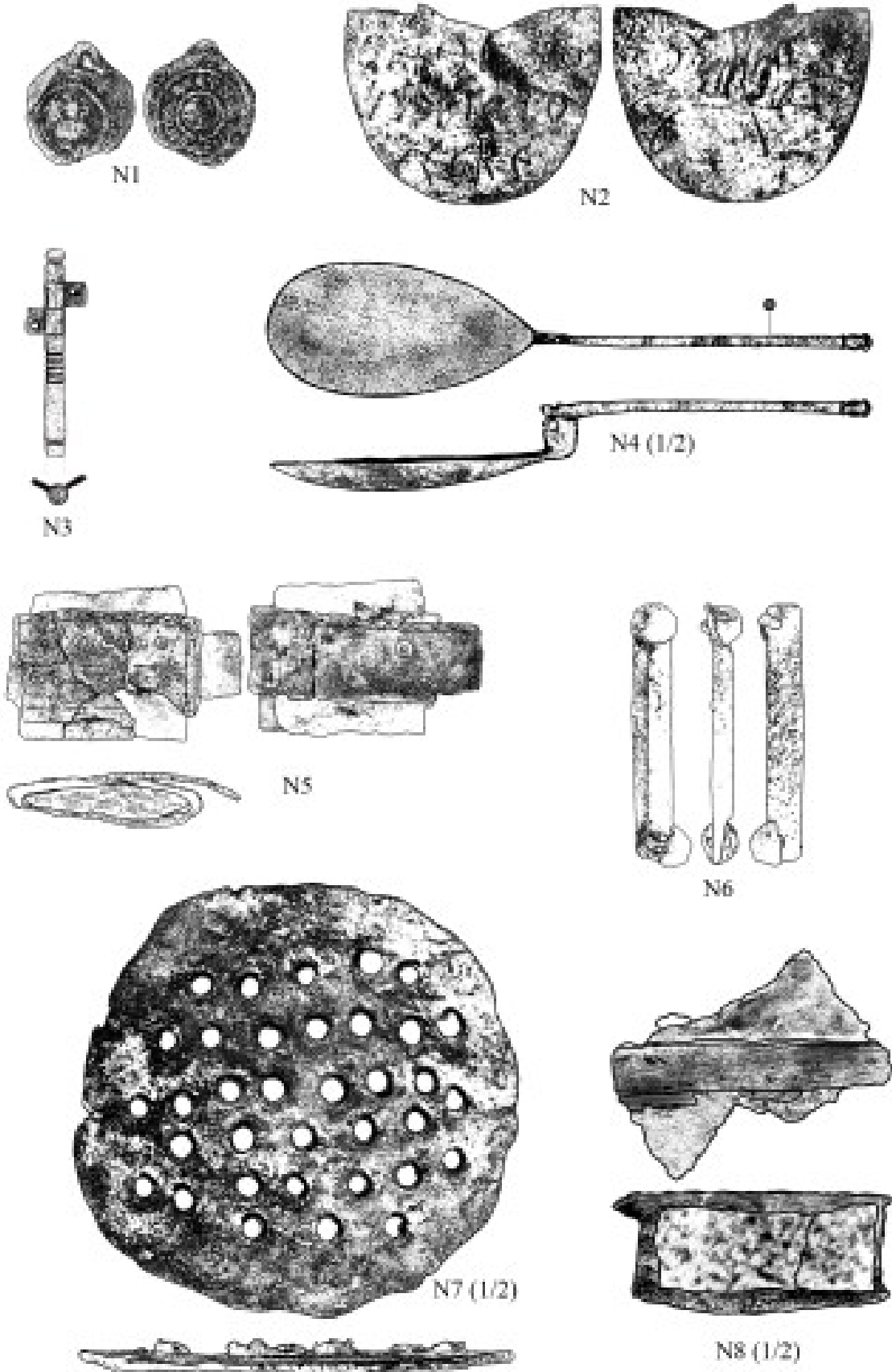
M12

M10

M13

Çiz. XXXVIII: Diğerleri (N1-N8)

LEVHALAR

LEVHALAR DİZİNİ

Lev. I: Kapalı Kaplar (A2)

Lev. II: Kapalı Kaplar (A1, A3–A4)

Lev. III: Açık Kaplar (A5/A6)

Lev. IV: Kulplar (A7–A11)

Lev. V: Kişisel Kullanım Eşyaları (B1–B8)

Lev. VI: Kişisel Kullanım Eşyaları (B9–B18)

Lev. VII: Kişisel Kullanım Eşyaları (B19–B22); Aydınlatma Araçları (C1)

Lev. VIII: Aydınlatma Araçları (C2–C5)

Lev. IX: Aydınlatma Araçları (C6–C10)

Lev. X: Aydınlatma Araçları (C11–C16)

Lev. XI: Aydınlatma Araçları (C17–C22)

Lev. XII: Silahlar ve Bıçaklar (D1–D11)

Lev. XIII: Silahlar ve Bıçaklar (D12–D16)

Lev. XIV: Silahlar ve Bıçaklar (D17–D22)

Lev. XV: Silahlar ve Bıçaklar (D23–D26)

Lev. XVI: Silahlar ve Bıçaklar (D27; Tartı Araçları (E1–E6)

Lev. XVII: Tartı Araçları (E7); Kanca ve Zincirler (F1–F10)

Lev. XVIII: Askı, Kanca ve Zincirler (F13); Tıp Aletleri (G1–G6); Mimari Aksamlar (H1)

Lev. XIX: Mimari Aksamlar (H2–H5)

Lev. XX: Mimari Aksamlar (H6–H8)

Lev. XXI: Mimari Aksamlar (H9–H10)

Lev. XXII: Mimari Aksamlar (H11–H12)

Lev. XXIII: Mimari Aksamlar (H13–H15)

- Lev. XXIV: Mimari Aksamlar (H16–H19)
- Lev. XXV: Mimari Aksamlar (H20–H23)
- Lev. XXVI: Mimari Aksamlar (H24–H26)
- Lev. XXVII: Mimari Aksamlar (H27–H35)
- Lev. XXVIII: Mimari Aksamlar H36–H45)
- Lev. XXIX: Mimari Aksamlar (H46–H50)
- Lev. XXX: Kapı ve Pencere Aksamları (İ1–İ4)
- Lev. XXXI: Kapı ve Pencere Aksamları (İ5–İ13)
- Lev. XXXII: Kapı ve Pencere Aksamları (İ14–İ32)
- Lev. XXXIII: Kapı ve Pencere Aksamları (İ33–İ43)
- Lev. XXXIV: Kapı ve Pencere Aksamları (İ44–İ59)
- Lev. XXXV: Mobilya Aksamları ve Aplikler (J1–J7)
- Lev. XXXVI: Mobilya Aksamları ve Aplikler (J8–J17)
- Lev. XXXVII: Aletler (K1–K7)
- Lev. XXXVIII: Aletler (K8–K9)
- Lev. XXXIX: Aletler (K10–K14)
- Lev. XL: Aletler (K15–K21)
- Lev. XLI: Aletler (K22–K28)
- Lev. XLII: Aletler (K29–K39); Çiviler (L1–L6)
- Lev. XLIII: Çiviler (L7–L22).
- Lev. XLIV: Hayvanlara Ait Buluntular (M1–M13)
- Lev. XLV: Diğerleri (N1–N8)
- Lev. XLVI: Diğerleri (N9–N10).
- Lev. XLVII: Harita 1: Kibyrtis; Harita 2: Kibyra (Ekinci ve diğerleri 2008, 36, Res. 1).
- Lev. XLVIII: Çizim 1: Stadion, Buluntu Konumları; Çizim 2: Agora–Ana Cadde, Buluntu Konumları.
- Lev. XLIX: Bouleuterion/Odeion, Buluntu Konumları.

Lev. L: Çizim 1: Demirci İşliği; Resim 1: Krom Ocağı; Resim 2: Diskusu Üç Delikli Kandiller; Resim 3: Polikandilion Aksamları.

Lev. LI: BO, Plan, Görünüş ve Kesit.

Lev. LII: Resim 1: BO Kiriş Aksları; Resim 2: Orkestrada Bulunan Çiviler.

Lev. LIII: BO Çatı Metal Aksamları (N. Kocaman).

Lev. LIV: Çizim 1: Mamer Hamamı Tubuli ve Tegulae Mammatae (Metzler ve Zimmer 1975, 429 vd., Abb. 12–13); Resim 1: Halka Düzeneği; Çizim 2: Oturma Sıralarındaki Halka Yerleri.

Lev. LV: Resim 1–2: Oturma Sıralarındaki Ahşaplar ve Halkalı Aksamlarla İlgili Öneri (N. Kocaman); Çizim 1: Kapı Mil Yuvası, Lento ve Sövelerdeki İzlere Göre Yapılan Restütisyon (N. Kocaman).

Lev. LVI: Resim 1: Kaplama Kenet Yuvaları; Çizim 1: Göbekli Çivilerin Saplama Sistemi (N. Kocaman); Çizim 2: BO Kapı Mil Yuvası ve Göbekli Çivilerle Birleştirme Detayları (N. Kocaman).

Lev. LVII: Resim 1: Armutlu Mahallesi'nden Kabaralı Kapı; Resim 2: BO Kazısında Bulunan Göbekli Çiviler.

Lev. LVIII: Resim 1: Gölhisar Pazarında Filli Menteşeler ve Saplamaları; Resim 2: Armutlu Evlerinden Reze Örneği; Resim 3: Roma Mahkemesi (<http://www.mitchellteachers.org/WorldHistory/AncientRome/DailyLifeinAncientRome.htm>); Resim 4: Halka Sabitleyicisi; Resim 5: Saban Bıçağı.

Lev. LIX: Resim 1: Kazıyıcı; Resim 2: Dirmil'de Demirci Ocağı; Havya, Karıştırıcı, Körük, Pens ve Kaynak Tozu; Resim 3: Üzengili Makslar; Resim 4: Tarak (<http://weaverly.typepad.com/weaverly/2010/12/now-why-didnt-i-think-of-that.html>); Resim 5: Tarak ve Tefeli Dokuma Tezgahı.

Lev. LX: Resim 1–2: Dirmil'de Çanlar; Resim 3: Çancı İşliği; Ocak, Örs, Çekiç ve Çanlar; Resim 4: Menteşe İçin Codex/Diptikon Önerisi.

Levha I

A2 (1/2)

Lev. I: Kapalı Kaplar (A2)

A1

A3

A4

A5 (1/2)

A6

Levha IV

A7

A8

A9 (1/2)

A10

A11 (1/2)

Lev. IV: Kulplar (A7-A11)

Lev. V: Kişisel Kullanım Eşyaları(B1-B8)

B9

B10

B11

B12

B13

B14

B15

B16

B17

B18

B19

B20

B21

B22

C1

C2 (1/3)

C3 (1/2)

C4 (1/2)

C5 (1/2)

C6 (1/2)

C7 (1/2)

C8

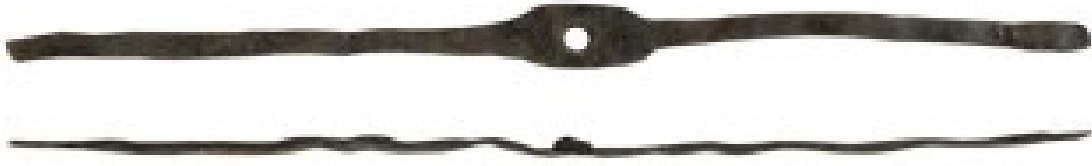

C9

C10

Levha X

C11

C12

C13

C14

C15

C16

Lev. X: Aydınlatma Araçları (C11-C16)

C17

C18

C20 (1/2)

C19 (1/2)

C21 (1/2)

C22 (1/2)

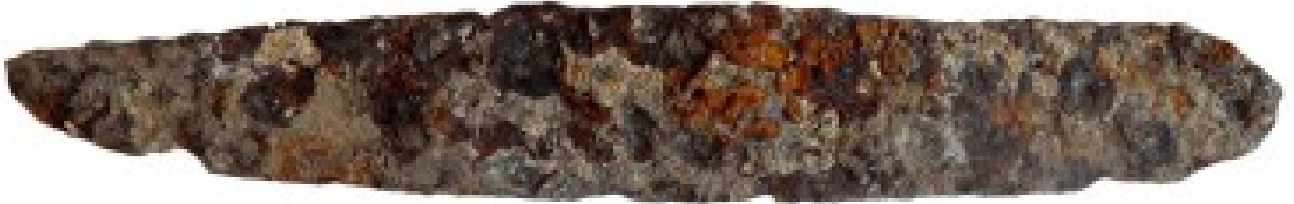
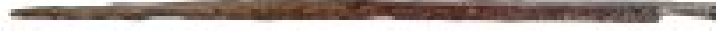

Lev. XII: Silahlar ve Kesiciler (D1-D11)

Levha XIII

D12

D13

D14

D15

D16

Lev. XIII: Silahlar ve Kesiciler (D12-D16)

Levha XIV

D17 (1/2)

D18

D19 (1/2)

D20

D21

D22

D23

D24 (1/2)

D25

D26 (1/2)

D27

E1

E2

E3

E4

E6

E5 (1/2)

Lev. XVII: Tartı Araçları (E7); Kanca ve Zincirler (F1-F10)

Lev. XVIII: Askı, Kanca ve Zincirler (F13); Tıp Aletleri (G1-G6); Mimari Aksamlar (H1)

Levha XIX

H2 (1/2)

H3 (1/2)

H4 (1/2)

H5 (1/2)

H6 (1/5)

H7 (1/5)

H8 (1/3)

H9 (1/3)

H10 (1/5)

H11 (1/5)

H12 (1/2)

H13 (1/2)

H14 (1/2)

H15 (1/2)

H16 (1/2)

H17 (1/2)

H18

H19

Levha XXV

H20

H21

H22

H23 (1/2)

H24 (1/2)

H25

H26

Lev. XXVII: Mimari Aksamılar (H27-H35)

H36 (1/2)

H37 (1/2)

H38 (1/2)

H39 (1/2)

H40 (1/2)

H41

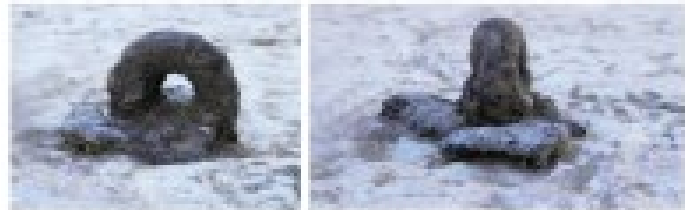
H42

H43

H44

H45

H46 (1/4)

H47 (1/5)

H48 (1/10)

H49 (1/10)

H50 (1/10)

11 (1/2)

12 (1/2)

13 (1/2)

14 (1/2)

Lev. XXXI: Kapı ve Pencere Aksamları (İ5-İ13)

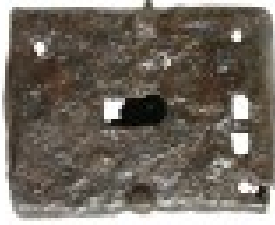
Lev. XXXII: Kapı ve Pencere Aksamları (114-132)

133

134

135 (1/2)

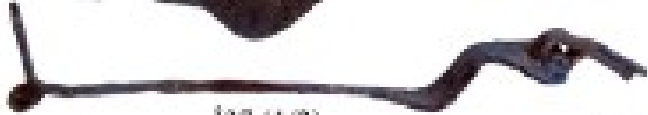
136 (1/2)

137 (1/2)

138 (1/2)

139 (1/2)

140

141 (1/2)

142 (1/2)

143 (1/2)

Lev. XXXIV: Kapı ve Pencere Aksamları (144-159)

J1a (1/3)

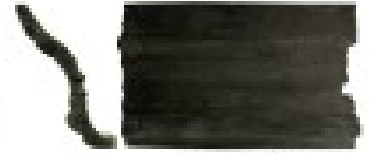
J1b (1/3)

J1c (1/3)

J1d (1/3)

J1e (1/2)

J1f (1/10)

J2 (1/2)

J3 (1/2)

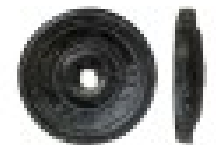
J4(1/2)

J5 (1/2)

J6 (1/2)

J7 (1/2)

J8 (1/2)

J9

J10 (1/2)

J11 (1/2)

J12

J13

J14 (1/2)

J15

J16 (1/2)

J17

K8 (1/2)

K9 (1/2)

K10 (1/3)

K11 (1/2)

K12 (1/3)

K13 (1/2)

K14

K15 (1/2)

K16 (1/2)

K17 (1/2)

K18

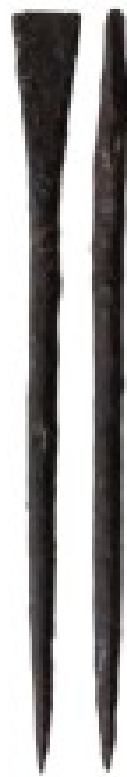
K19

K20 (1/3)

K21

K22

K23

K24

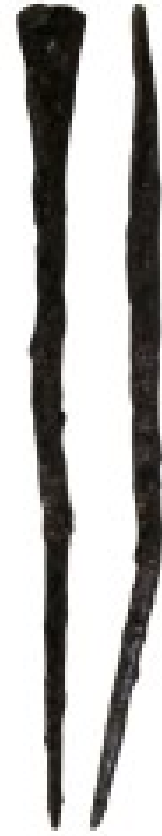
K25

K26

K27

K28

Levha XLI

Lev. XLI: Aletler (K22-K28)

Lev. XLII: Aletler (K29-K39); Çiviler (L1-L6)

Lev. XLIII: Çiviler (L7-L22)

M1 (1/2)

M2 (1/2)

M3 (1/2)

M4 (1/2)

M5 (1/2)

M6 (1/2)

M7

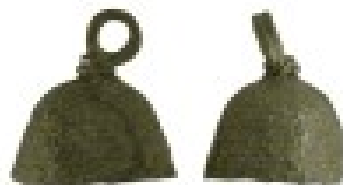
M8

M9

M10

M11

M12

M13

N1

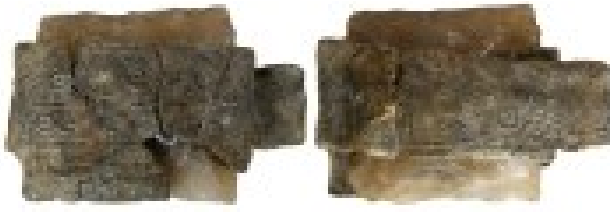
N2

N3

N4 (1/2)

N5

N6

N7 (1/2)

N8 (1/2)

Levha XLVI

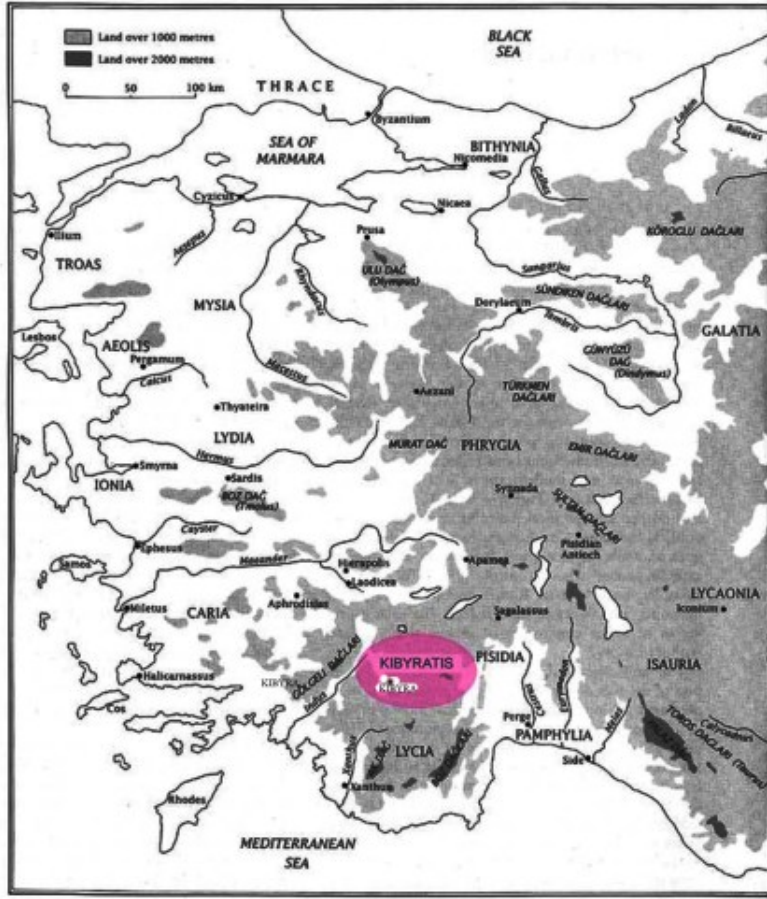

N9 (1/2)

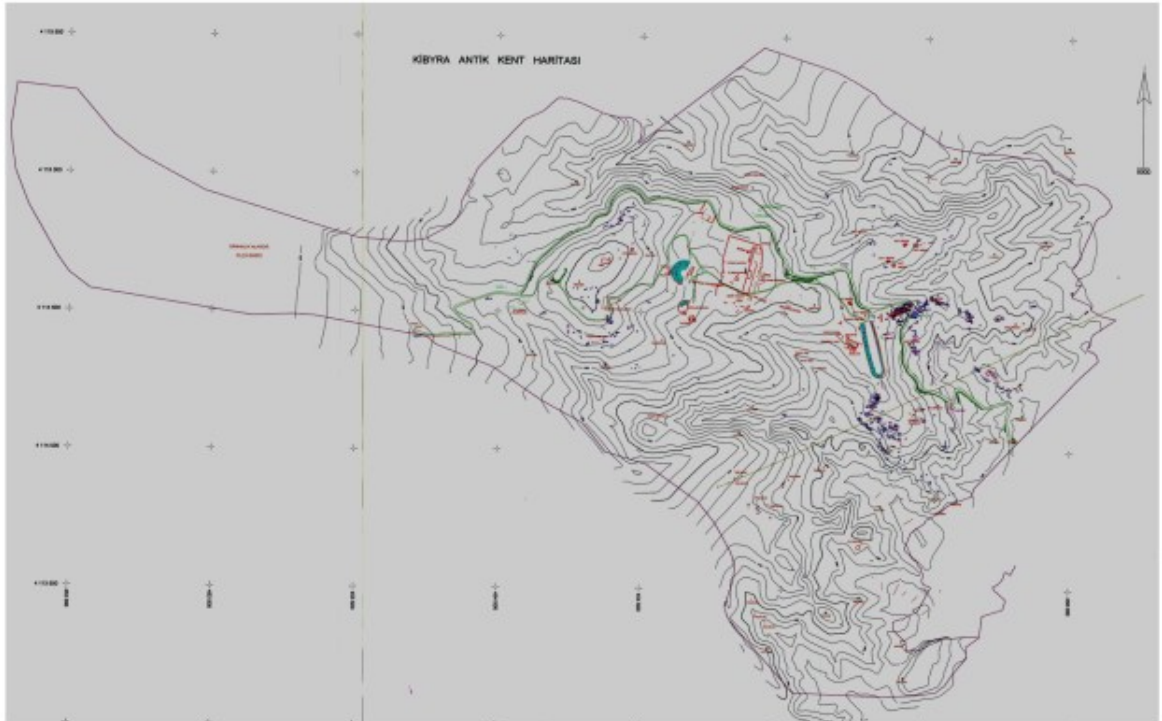

N10

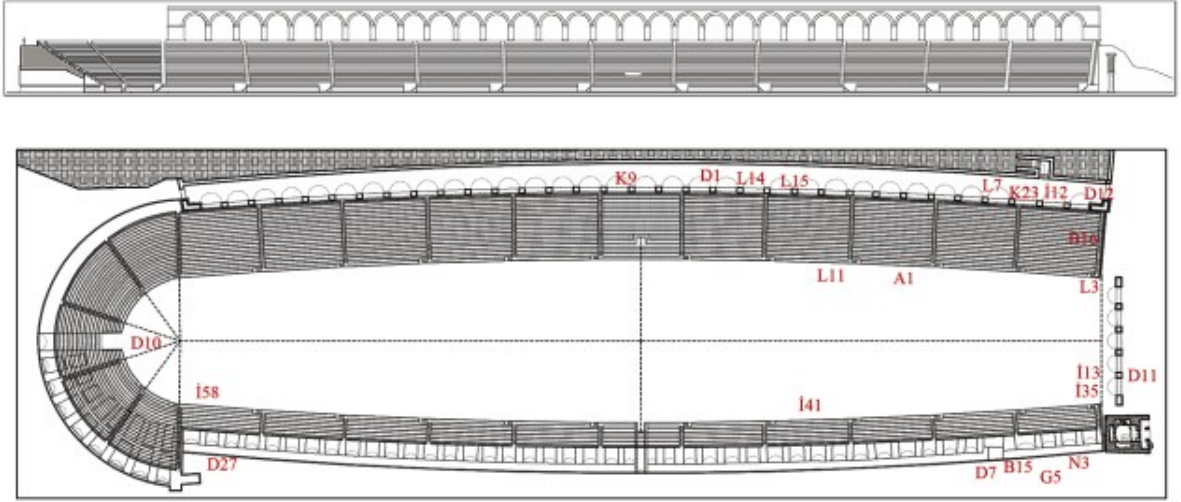
Lev. XLVI: Diğerleri (N9-N10)

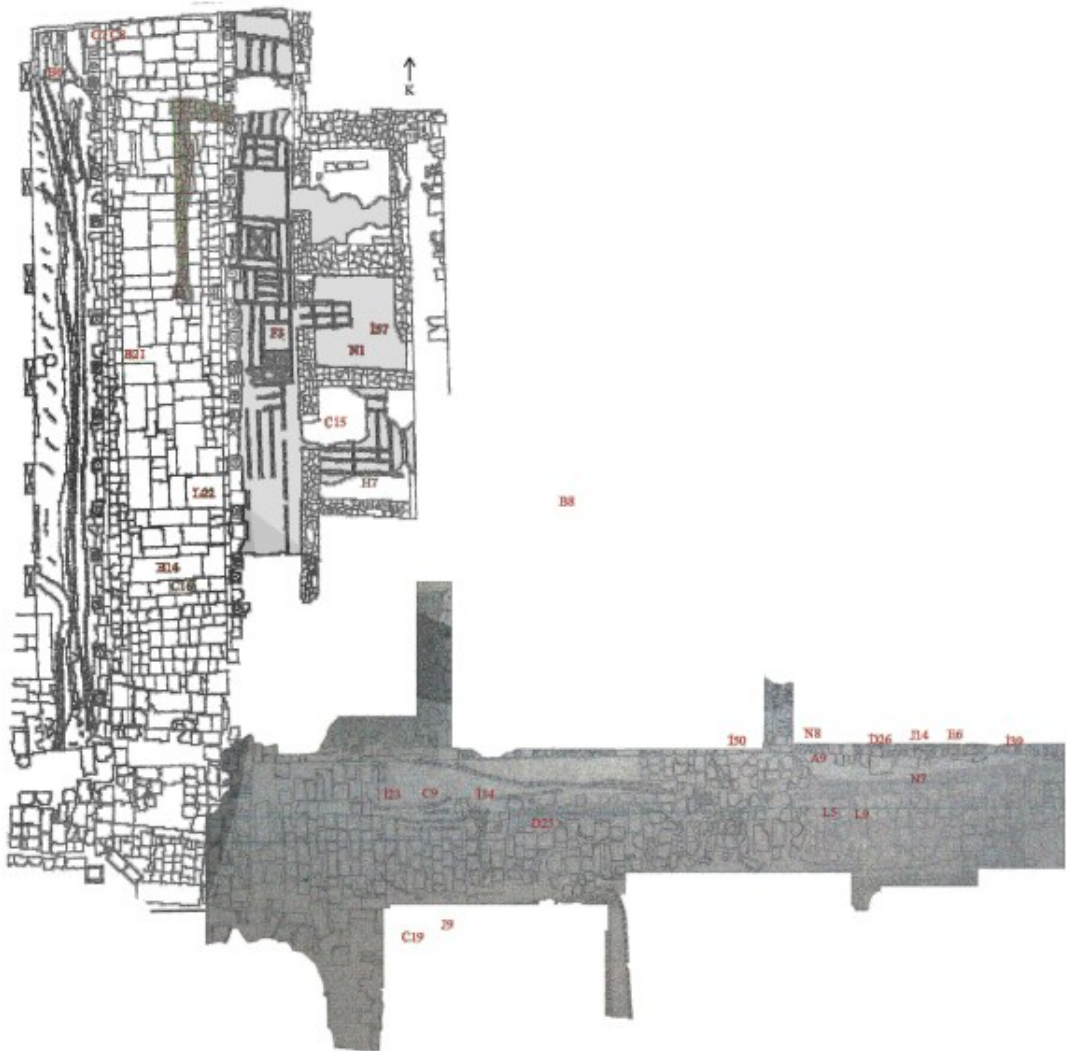
Harita 1: Kibyratis

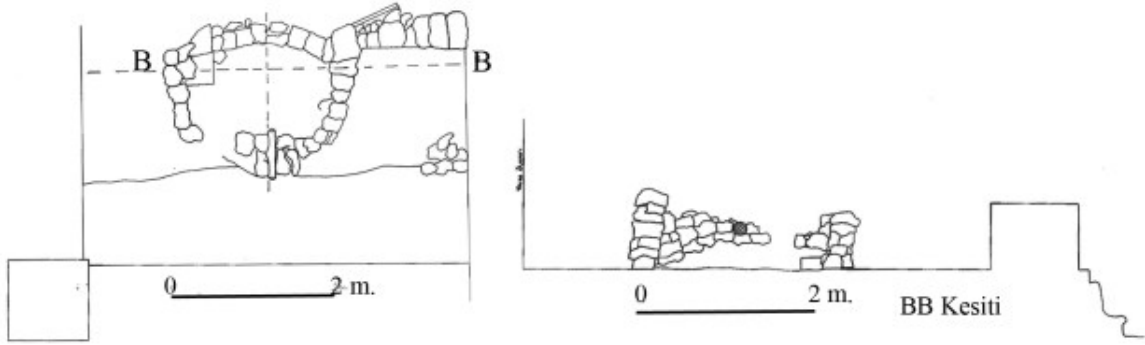
Harita 2: Kibyra (Ekinci ve diğeri 2008, 36, Res. 1).

Çizim 1: Stadion, Buluntu Konumları.

Çizim 2: Agora-Ana Cadde, Buluntu Konumları.

Çizim 1: Demirci İşliği.

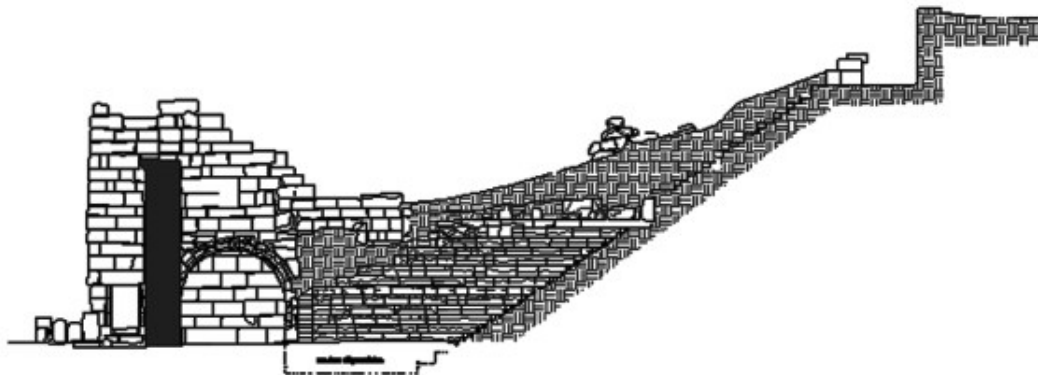
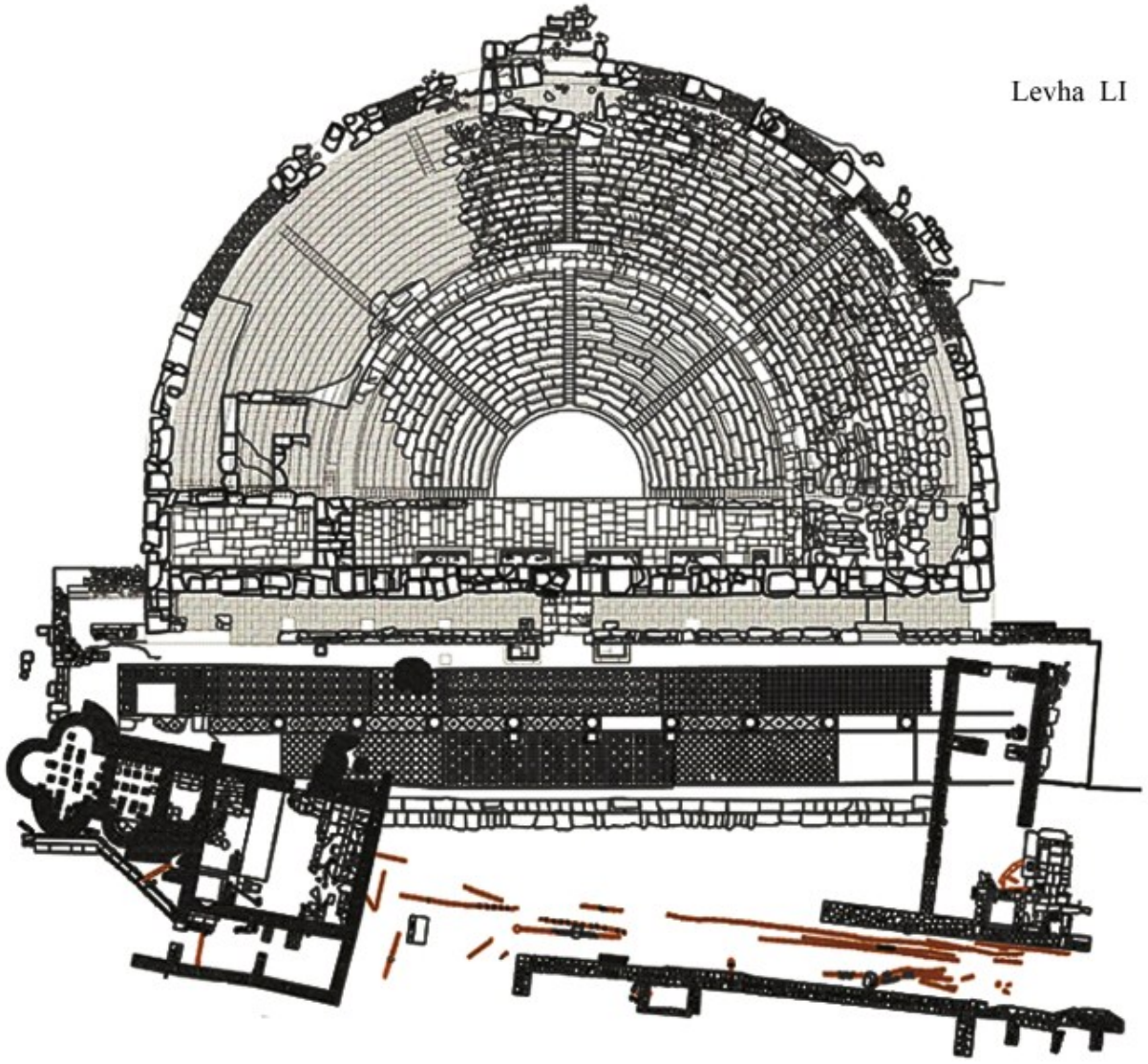
Resim 1: Krom Ocağı

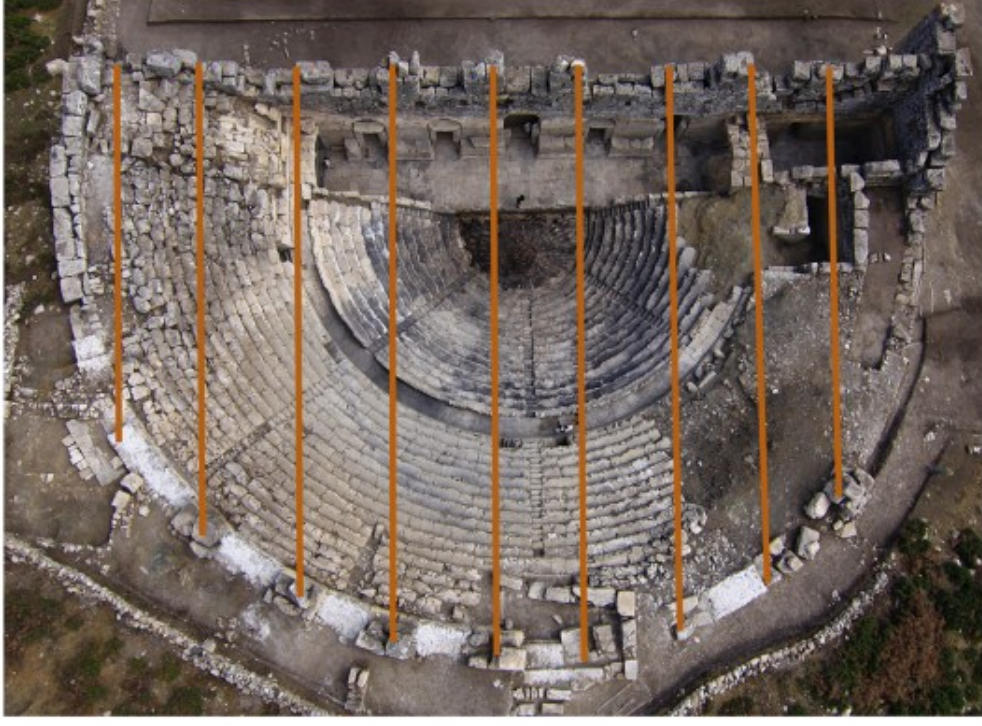
Resim 2: Diskusu 3 Delikli Kandiller.

Resim 3: Polykandilion Aksamları.

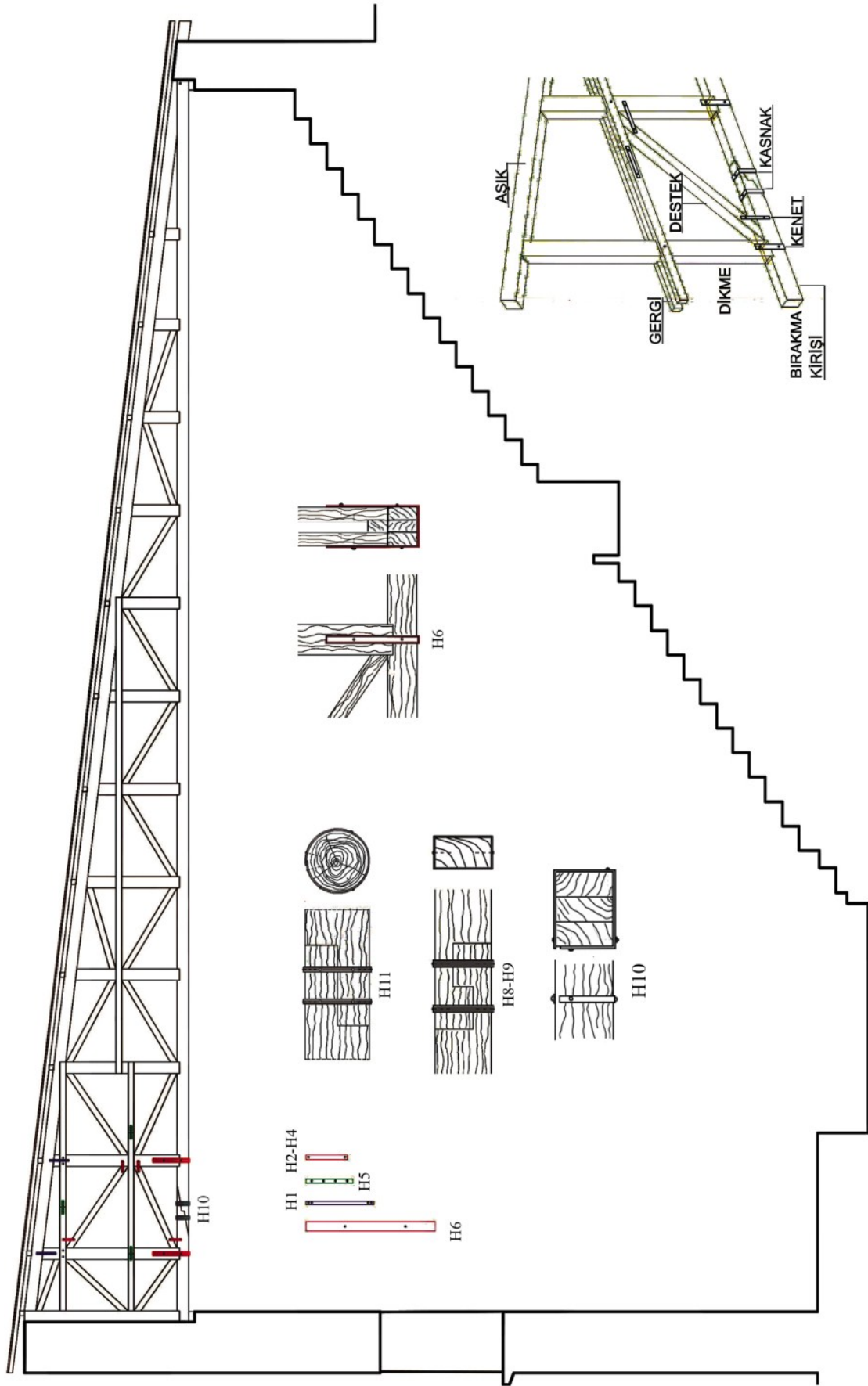
Lev. LI: BO, Plan, Görünüş ve Kesit.

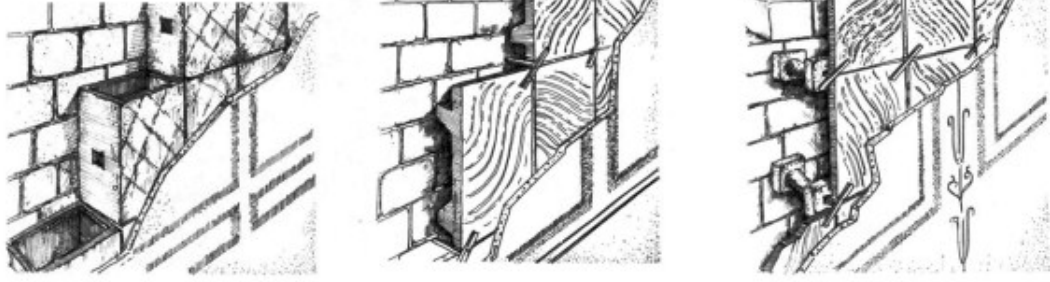
Resim 1: BO Kiriş Aksları.

Resim 2: Orkestrada Bulunan Çiviler.

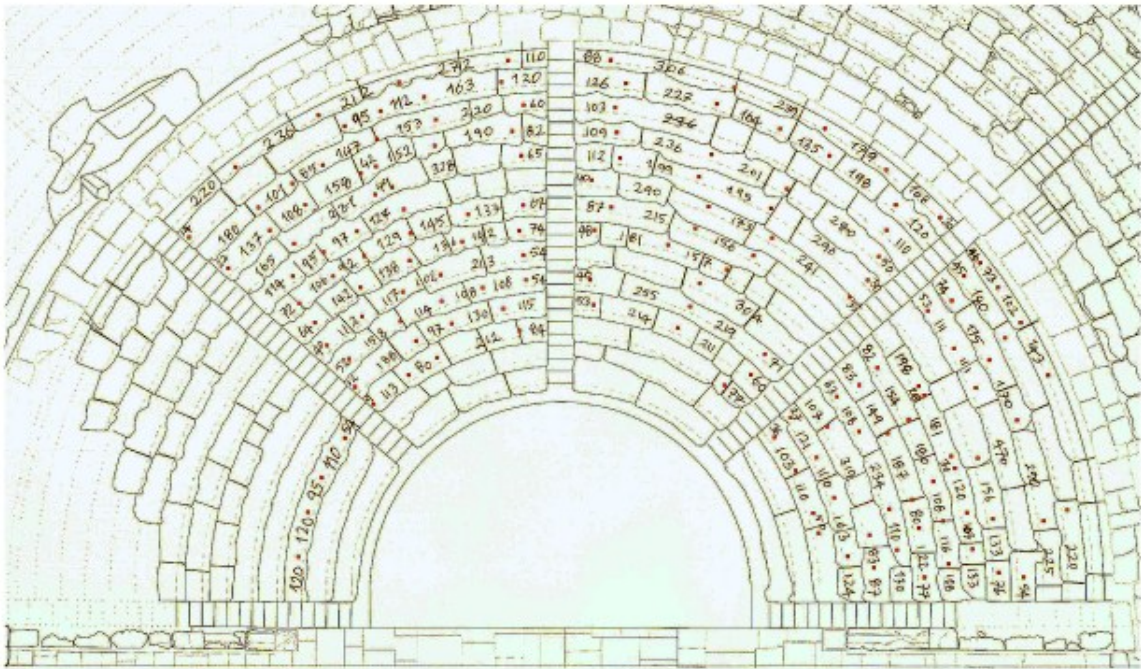
Lev. LIII: BO Çatı Metal Aksamları (N. Kocaman).

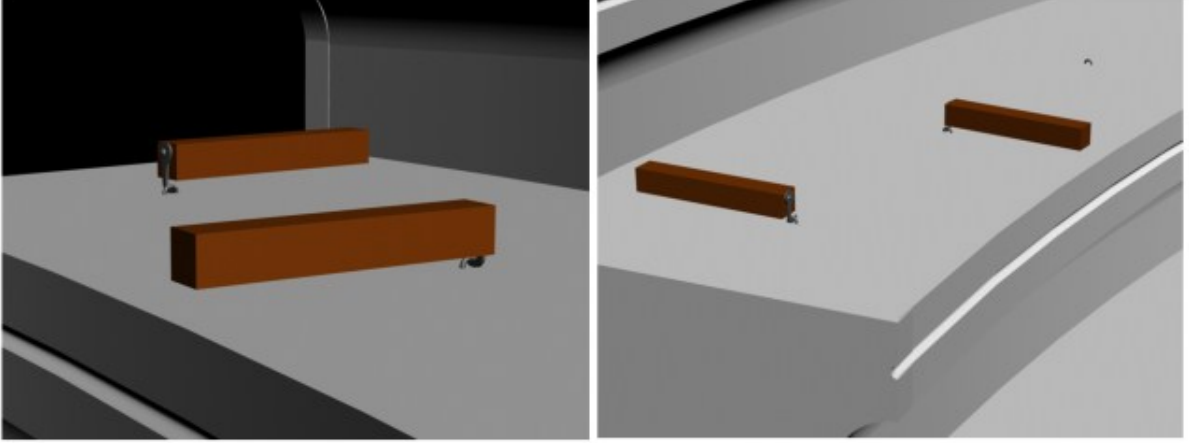
Çizim 1: Mamer Hamamı Tubuli ve Tegulae Mammatae; Metzler ve Zimmer 1975
429 vd., Abb. 12-13.

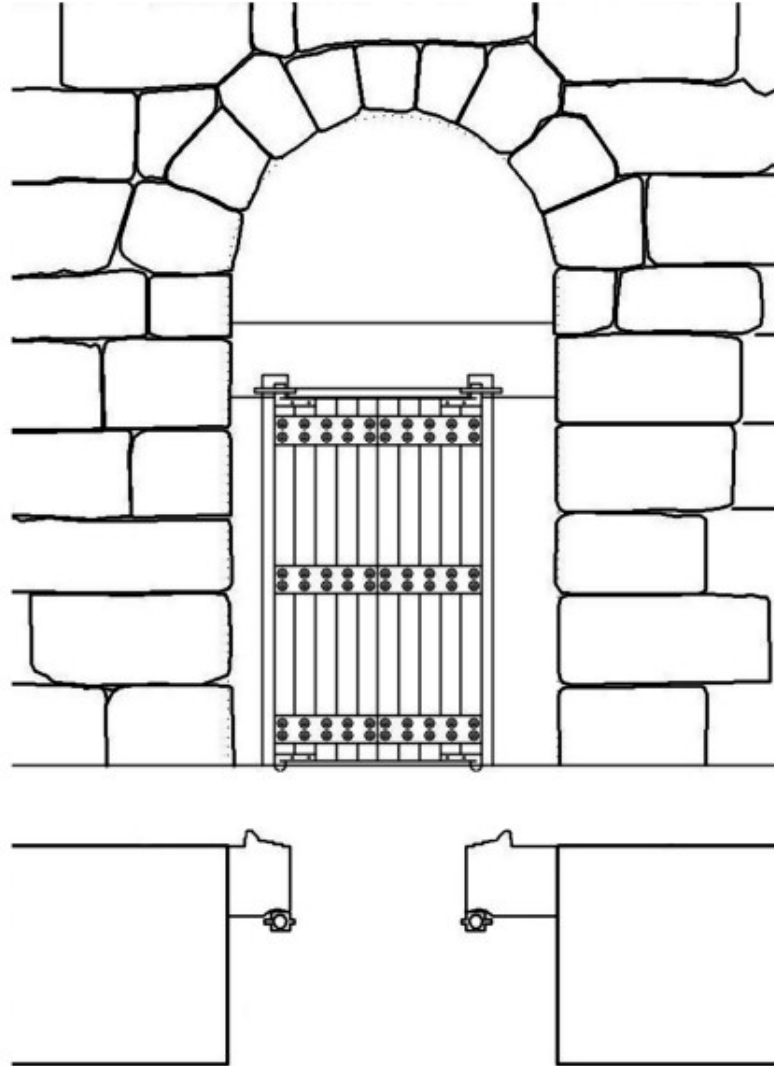
Resim 1: Halka Düzeneği.

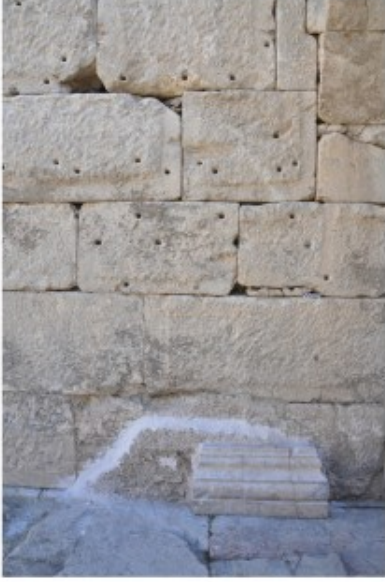
Çizim 2: Oturma Sıralarındaki Halka Yerleri.

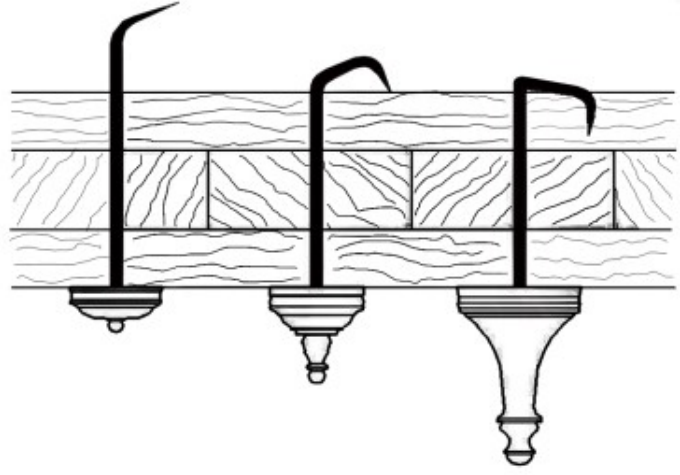
Resim 1-2: Oturma Sıralarındaki Ahşaplar ve Halkalı Aksamlarla İlgili Öneri (N. Kocaman).

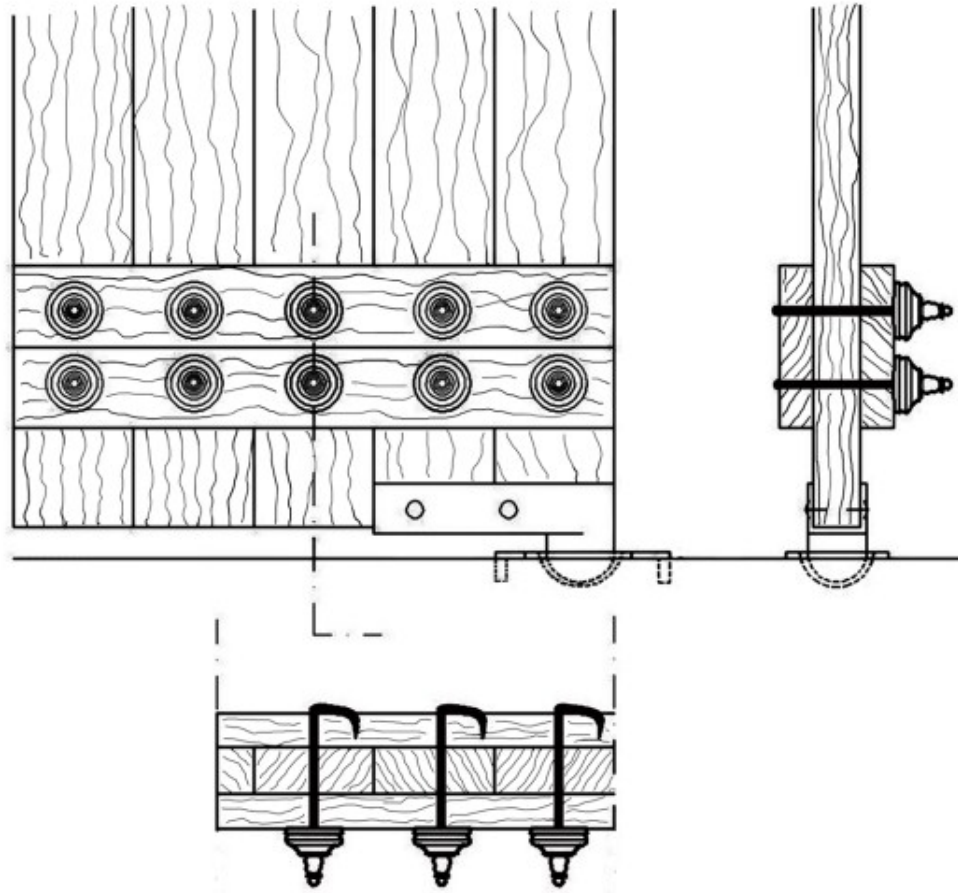
Çizim 1: Kapı Mil Yuvası, Lento ve Sövelerdeki İzlere Göre Yapılan Restütisyon (N. Kocaman).

Resim 1: Kaplama Kenet Yuvaları.

Çizim 1: Göbekli Çivilerin Saplama Sistemi (N. Kocaman).

Çizim 2: BO Kapı Mil Yuvası ve Göbekli Çivilerle Birleştirme Detayları (N. Kocaman).

Resim 1: Armutlu Mahallesi'nden Kabaralı Kapı.

Resim 2: BO Kazısında Bulunan Göbekli Çiviler.

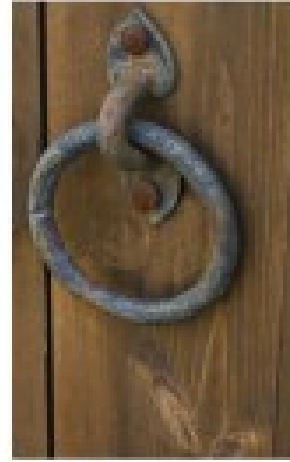
Resim 1: Gölhisar Pazarında Fildi Menteşeler ve Saplamaları.

Resim 2: Armatürlü Evlerinden Baze Örneği.

Resim 3: Roma Mahkemesi.

Resim 4: Halka Sabitleyicisi.

Resim 5: Saban Başağı.

Resim 1: Kaziyici.

Resim 2: Dirmil'de Demirel Oağı; Havya, Karışımcı, Kõrık, Pens ve Kaynak Tozu.

Resim 3: Üzengili Makaslar.

Resim 4: Tarak (Tension Raddle)

Resim 5: Tarak ve Tefelli Yatay Dokuma Tezgahı

Resim 1-2: Dirmil'de Çanlar.

Resim 3: Çancı İşliği; Ocak, Örs, Çekiç ve Çanlar.

Resim 3: Mentеше İçin Codex/Diptikon Önerisi.

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Ünal DEMİRER

Doğum Tarihi ve Yeri : 04/07/1965-Bergama/İZMİR

Medeni Durumu : Evli

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Bergama EML.

Lisans Diploması : İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji A.B.D.

Yüksek Lisans Diploması: Akdeniz Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji A.B.D.

Tez Konusu : Kibyra Metal Buluntuları

Yabancı Dil : İngilizce

Bilimsel Faaliyetler

Katıldığı Kazı ve Araştırmalar

Kibyra- Burdur	2012
Patara/Antalya	2011
Patara/Antalya	2009
British Museum/Londra	2008
Patara/Antalya	2007
Patara/Antalya	2005
Gri Cano/Diyarbakır	2001
Tell Atchana/Hatay	2000
Pergamon/İzmir	1999
Misis/Adana	1998
Kaunos/Muğla	1997
Hacı Musalar/Antalya	1996
Kisebükü-Keramos/Muğla	1995

İş Deneyimi

Kurs ve Seminerler

Intensive Course on Museology	Osaka-Kyushu-Tokyo-Hokkaido	2006
Conservation of <i>In-situ</i> Mosaics	Istanbul-Side/Antalya	1995

Projeler

Patara Meclis Binası Onarımı	(Restoratör)	2005-2009
Pisidia Antiokheiası Kazısı	(Kazı Başkanı)	2002-2004
Antalya Sualtı Araştırmaları	(Balıkadam)	1999-2009
Aya Sofya Kubbe Mozaikleri	(Restoratör-Konservatör)	1998
Kaunos Protogenes Exedrası	(Restoratör)	1997
İsrail/Masada Herod Hamamı	(Restoratör-Konservatör)	1996
Perge Tiyatro Heykelleri	(Restoratör)	1987-1997
Side Apollon Tapınağı	(Restoratör)	1986-1993
Bergama Traian Tapınağı	(Restoratör)	1982-1985

Çalıştığı Kurumlar :

Milet Müzesi	Arkeolog	2010-
Antalya Müzesi	Arkeolog	2004-2010
Yalvaç Müzesi	Müdür V.	2002-2004
Antalya Müzesi	Arkeolog	1994-2002
Aydın Emniyet Müdürlüğü	Memur	1993-1994

E-Mail : demirerunal@gmail.com